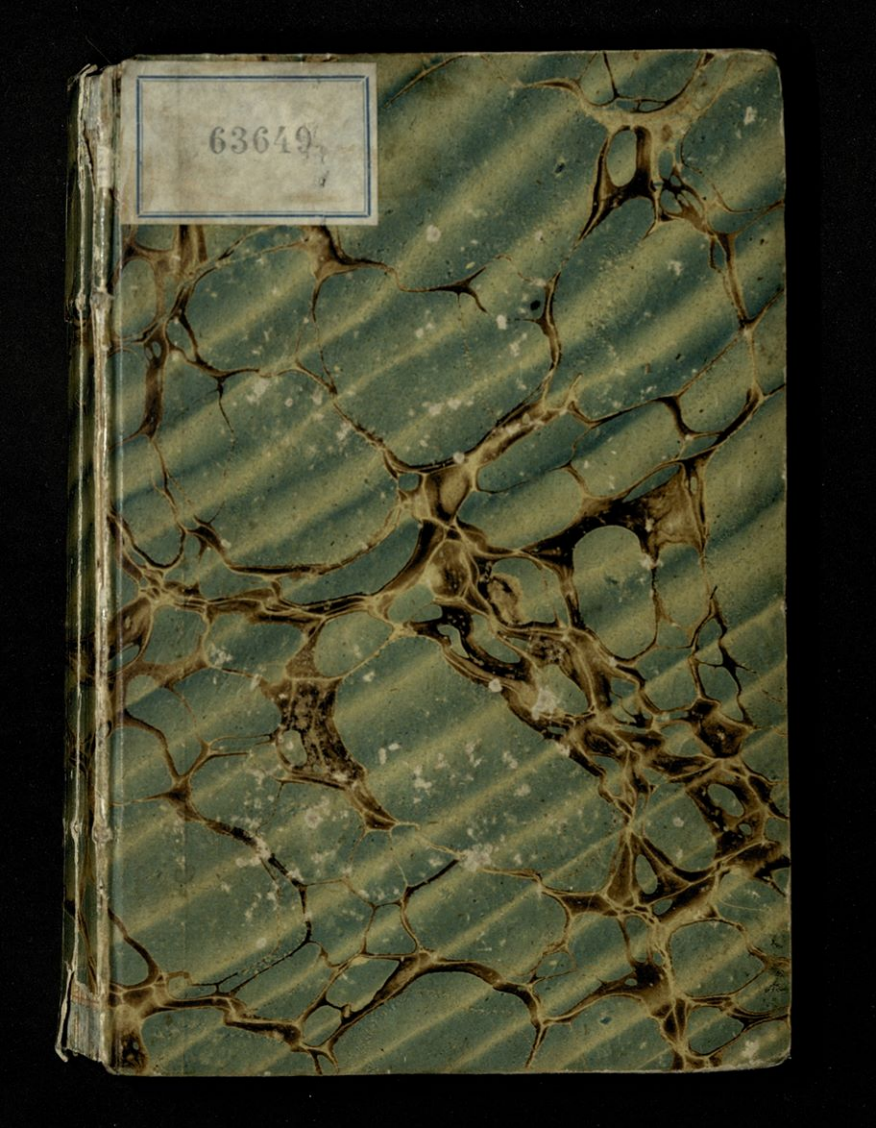
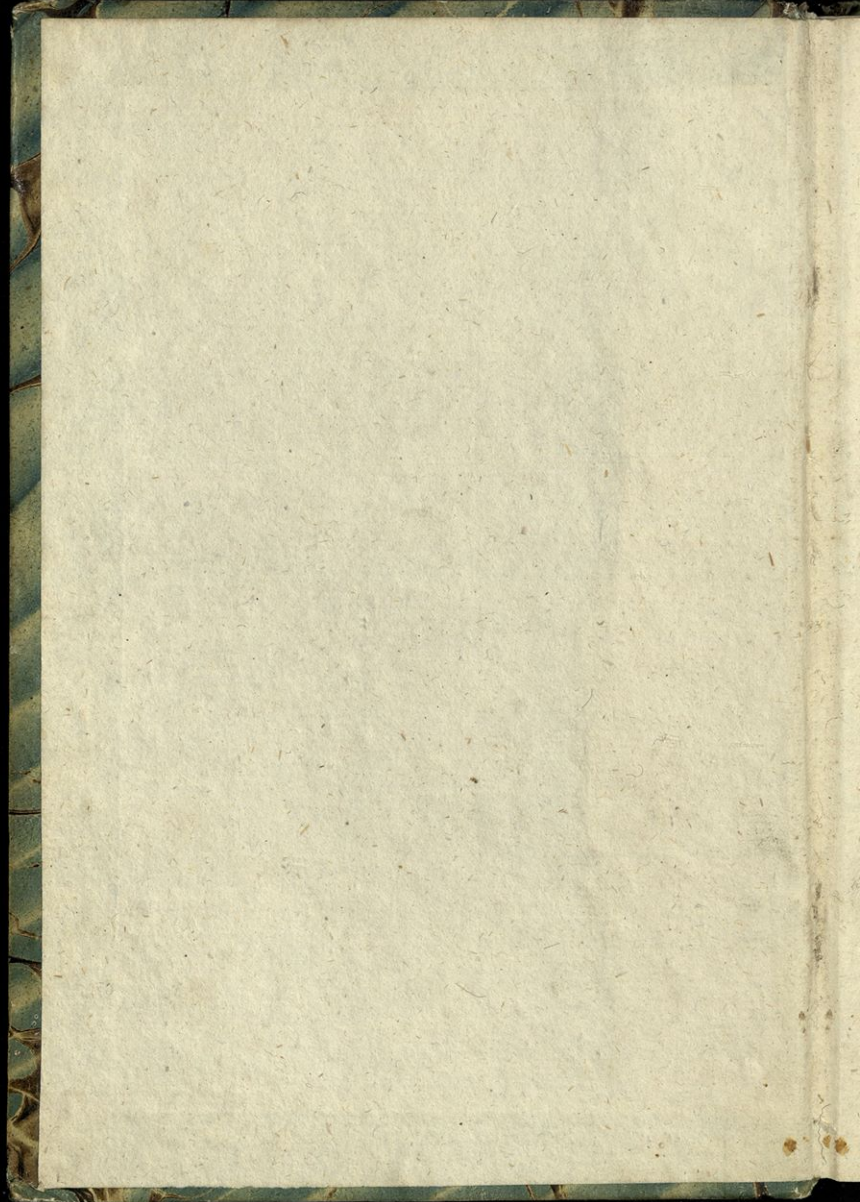

63649

The image shows the front cover of an antique book. The cover is decorated with marbled paper featuring a complex, organic pattern of dark brown, branching veins against a background of muted green and yellowish-gold. The pattern resembles stone or biological structures. In the upper left corner, there is a small, rectangular, off-white paper label with a thin blue border. The number '63649' is printed in a dark, serif font on this label. The left edge of the book shows the worn, aged binding material, which appears to be a light-colored leather or cloth, with some visible stitching and wear along the spine.

SV. MAKSIMILJAN, ŠKOF IN MARTERNIK.
ROJAK NAŠE DEŽELE
PROSI ZA SVOJO CELE!

BLAŽE INO NEŽICA

V

NEDELSKI ŠOLI.

Učitelam ino učencam

za

pokušno spisal

ANTON SLOMŠEK,

nekdanji Vozeniški fajmošter.

(Drugi natis.)

J. Zichauer

V CELE 1848.

Na prodaj v nemških šolah.

63649

1W-030010294

Čuješ, preljubi Moj!

Boš bral, kar sta se Blaže ino Nežica v šoli učila, naj se tudi tebe nauk prime. Beri, stej ino poskušaj; koliko toljko se prijelo ino veselilo te bo, tudi kaj znati.

Hločeš ti druge učiti, ino bolj moder biti ko skerben učitel, ino priden gospòd kaplan, ki sta v šoli učila, ti ne branim. Uči kakor rad; naj le dobro sème na dobro zemljo pade, imej si v rokah sevko alj sevarnik.

Per sétvi mora sonce sjati, de se da lepo orati; tudi per nauki bodi vesel — dobre volje, kar je prav. Povedal sim ti torej mnogotero za sméh. — Naj tudi setvo pohleven dežek pomoči, se bo hitro ozelenila. Rodoviten dež na razložen nauk so solze iz ginjeniga serca. Mislim, de bi te tudi vmes posilile.

Te tebi preveč, kar se v bukvicah uči,
 zogni se; — je premalo, pa dodaj. Vés,
 de po sveti vse vage (tehtnice) — enako ne vle-
 čejo, tudi vse ure ravno ne tečejo; vsakimu
 vse po glavi biti ne more. Naj tebi nauk
 dopade, reci: Bodi Bog hvalen! — ako
 ne — pa ti popravi, ino bom jez Boga
 zahvalil. K veči časti božji — naši pre-
 dragi mladini pa v izveličanje naj se vse
 zgodi! — To želi

prijatelj tvoj
 Anton Slomšek,
 nekdanji Vozeniški fajmošter.

O g l e d.

	Stran.
I. Dobro za mlade ljudi, ki se v šoli kaj pridajo zvučijo	1
II. Blaže ino Nežica v nedelsko šolo pojmeta .	2
III. Kako je v šoli veselo!	4
<i>A. Pisanja prva vaja</i>	7
IV. Pervošolci dobre volje	8
<i>a. Pervo vaja v številstvi</i>	10
V. Pridna šolarja, doma krégana	12
<i>B. Pisanja druga vaja</i>	14
VI. Sveti božični prazniki. Kako se otroška spoved obhaja	15
VII. Dvoje šolarjev gre služiti. Nauki za dru- žino	19
<i>D. Pisanja tretja vaja</i>	24
<i>b. Druga vaja v številstvi</i>	25
VIII. Šola pošteniga zaderžanja. <i>Kako se per</i> <i>pisanji sedi</i>	25
Zaderžanje v pričo Boga	26
V pričo gosposke	28
V pričo ljudi svojiga stanu	29
Kako se v družbi počteno govori	31

IX.	Huda zima, de drevje poka	32
	Kaj je storiti, kedar človek zmerz-	
	ne — kedar ga zaduši	32
	<i>E. Pisanja šterta vaja</i>	34
	<i>d. Tretja vaja v številstvi</i>	35
X.	Poštena gostija, lepa réč	36
	<i>F. Pisanja péta vaja</i>	36
	<i>e. Šterta vaja v številstvi</i>	38
	Nauki za dobro voljo	39
	Alj se smé rájati?	41
XI.	Kratek pust, pa veliko ust	42
	Pustne šege ino krivovére	43
XII.	Snaga, lepa draga réč	45
	<i>G. Slovenski pravopis</i>	45
	Nauki za domačo snažnost	47
XIII.	Boljše v hišo žalosti, kakor v hišo veselja	50
	<i>f. Peta vaja v številstvi</i>	50
	<i>H. Letopis</i>	52
	Kako se bolniki objíšejo	53
XIV.	Ogenj, potrebna pa nevarna réč	54
	<i>g. Doštevá</i>	55
	Kako ognja varvati	56
	Kaj je storiti, kedar gori?	57
XV.	Zdravo telo, nar boljši blago	59
	<i>h. Odštevá</i>	59
	Kako se za zdravje skerbi	61
	— za kratek čas ino počitek	62
	— za zdravo jéd ino pjačo	62

XVI.	Zdravje gor po niti — dol po curki .	64
	<i>i. Pošteva alj Množitev</i> . . .	64
	Nauki za bolnike . . .	67
XVII.	Doma imaš, pa ne poznaš . . .	69
	<i>j. Razštevá</i> . . .	70
	Domače zdravila . . .	73
XVIII.	Méra ino vaga v nebesa pomaga . .	76
	<i>k. Menitev</i> . . .	76
	<i>l. Vaga</i> . . .	78
	<i>m. Méra</i> . . .	78
XIX.	Človek ne pozná, kaj ima . . .	81
	<i>n. Število drobiša</i> . . .	81
	Človeško telo . . .	85
	Človeška duša . . .	87
XX.	Vesela aleluja . . .	89
	<i>Šolarje poskusijo. Kako na božji pot</i> <i>hoditi.</i> . . .	90
XXI.	V starim gradi dnarji cvetijo . . .	93
	<i>o. Razdelba</i> . . .	94
	Sadja reja . . .	96
XXII.	Boljši kratka sprava, kakor dolga pravda.	
	Za vozarje alj furmane nauki .	99
	<i>p. Vganka po tri.</i> . . .	102
XXIII.	Ljubo domá, kdor ga imá . . .	105
	<i>Gospodarno popisilo</i> . . .	106
	<i>a. Popis svetá</i> . . .	108
XXIV.	Koljkor jezikov kdor zna, toljko človekov veljá . . .	112

	Stran.
<i>Nemške pismenke</i>	112
b. Popis svetá	116
— morja	117
XXV. Sonce merkne	118
<i>Besedna potega</i>	119
Nebeške luči	120
XXVI. Odperto nebo	123
<i>Desetero besednih plemén</i>	123
<i>Djanke</i>	124
Popis nebeških prikazen	126
XXVII. Lepa nedelja. Angelska bratovšina	129
<i>Terpivna oprava</i>	133
XXVIII. Ptíče gnéздо — božje čudo. <i>Djank</i> <i>pomočnice</i>	139
Skerb za ljubo živinco	144
XXIX. V Rakovci so kôze	149
<i>Poglavke z kazavkami</i>	149
Nastavljanje osepenec	153
XXX. Človek sam svoj nar hujši strah	156
<i>Priložnice</i>	157
Padanje priložnic brez kazávk	158
Kako škodliv je prazen strah	160
XXXI. Mežnarja je vbilo	162
<i>Števnice</i>	162
Kako se v hudi uri zaderžati	164
Pomagat od strele zadetim	166
XXXII. Toca je pobila	167
<i>Namestnice</i>	167
Od čare alj copernije	169

XXXIII.	Hud žold	173
	<i>Pridjavke</i>	174
	<i>Predloge</i>	175
	Od žoldnirjev ino tobakarjev . . .	176
XXXIV.	Tudi na gobah smert sedi	179
	<i>Vezavke</i>	179
	<i>Klicavke</i>	179
	Od strupnih gob ino zeli	180
XXXV.	Jelovca so klobase vjedle	183
	<i>Stavo nemških besedi</i>	184
	Smerten strup na mizi	185
	Pomoč v strupni nevaršini	187
XXXVI.	Tudi prazna pukša pokne	188
	<i>Nemški pravopis</i>	188
	Kako se strela varvati	191
XXXVII.	Štirje elementi	193
	<i>Kako se zlogi razdelijo ino skrajšajo</i> .	193
	<i>Vaja navadnih pesem</i>	194
	<i>Konto alj izpisek</i>	195
	I. Zrak alj podnebna sapa	197
	II. Zemlja	199
	III. Ogenj	200
	IV. Vôda	200
XXXVIII.	Po Dolenskim grižo imajo	202
	Kako se griže varvati	202
	<i>Dolžno pismo</i>	203
	<i>Kvitenga</i>	204
	<i>Štempel</i>	205
	Cesarske oblastnije ino pravice . .	206

XXXIX.	Dvojna kuga	209
	<i>Skazenga</i>	210
	Živinska kuga	212
	Človeška kuga	213
	Žganje	213
	Kaj storiti, kedar se kdo obesi?	213
XL.	Svetlinova Nanika je vmerla	216
	<i>Testament</i>	216
	Pogreb poštene divice	218
XLI.	V Lazah je stekel pes	222
	<i>Kako se pismo naredi</i>	222
	<i>Slavno imenovanje</i>	224
	Od steklih pesov	227
XLII.	Gospod dehant pridejo. <i>Šolska skušnja</i>	229
XLIII.	Strašna noč	234
XLIV.	Smert dobriega očeta	237
XLV.	Lepo otroško serce	242
XLVI.	Dobre matere posledno izročilo	245
XLVII.	Dober dušni pastir	248
XLVIII.	Otrok nar večji bogastvo	252
XLIX.	Poštenje boljši, ko dnar	256
L.	Bog razkruši, pa veselo zopet sdruži	260
LI.	Tobakarjam je ura dotekla	264
LII.	Človek si sam srečo seje	266

Čudne besede.

Deržava, der Staat.
Desetinke, die Zehner.
Djanke, die Zeitwörter.
Dobitek, der Quotient.
Dostavka, eine Hülfsfylbe.
Došteva, die Addition.
Doštevč, der Uebertrag.
Doštevne, die Additionsposten.
Drobic, eine Minute.
Drobiček, eine Sekunde.

Edinka, die Einheit.
Enota, die Gleichheit.

Glagol, (djanska beseda),
 das Zeitwort.
Glavina, (besedna), die Vor-
 fylbe.

Kazavka, das Geschlechtswort.
Klicavka, das Empfindungs-
 wort.
Kneštvo, die Grafschaft.
Korenina (besedna), die Wur-
 zelsfylbe.
Kočnik, ein Kubikmaß.
Krog, der Kreis.
Krogla, die Kugel.

Letopis, die Jahreszahl.
Lična vganka, die gerade Re-
 gel de tri.
Lika (pismena), der Haarstrich.

Množitev, die Multiplication.

Namestnica, das Fürwort.
 — **zaimenska**, das persönliche.
 — **kazavna**, das anzeigende.
 — **lastivna**, das zueignende.
 — **nazajna**, das zurückführende.
 — **prašavna**, das fragende.
Nastévk, die Summe.

Obsega, der Bezirk.
Obrest, das Interesse.
Odaja, die Ausgabe.
Odšteva, die Subtraction.
Odštevč, der Subtrahendus.
Oplotek, ein Unglück.
Oprava, die Form.
 — **storivna**, die thätige.
 — **terpivna**, die leidende.
Ostájk, der Rest.

Padež, die Endung.
Padivnica, die Abänderungsart.
Peča popirja, ein Bogen Papier.
Pismenka, der Buchstabe.
Poglavka, das Hauptwort.
Poskusik, die Probe.
Pošteva, die Multiplication.
Poštevanka, das Einmahl Eins.
Poštevina, der Multiplicandus.
Poštevč, der Multiplikator.
Potega (besedna), die Betö-
 nung.
Potrojka, die Regel de tri.
Potrošek, die Auslage.
Pravopis, die Rechtschreibung.
Predloga, das Vornwort.

Pridjavka, das Nebenwort.
 Prijemina, die Einnahme.
 Priložje, das Mittelwort.
 Priložnica, das Beiwort.
 Prištevč, der Fürtrag.

Razdelba, der Bruch im Rechnen.

Razdele, der Renner.

Razlika, ein Bestandtheil.

Razštevka, die Division.

Razštevanka, das Eins in Eins.

Razštevina, der Dividendus.

Razštevč, der Divisor.

Repina (besedna), die Nachsylbe.

Zavihana vganka, die verkehrte Regel de tri.

Zlog, die Sylbe.

Znesik, das Product.

Sežen, die Klasten.

Sipa, der Streusand.

Skaza, ravna, die anzeigende Art.

— **kriva**, die verbindende.

— **velivna**, die gebietheude.

— **nekončavna**, die unbestimmte.

Slavno ime, der Titel.

Stop (zob), ein Grad.

Stopa (djanska), die Abwandlung.

Stotinka, der Hunderter.

Sparovka, die Sparkasse.

Stertinka, ein Viertel.

Številka (števka), die Ziffer.

Števnica, das Zahlwort.

Števč, der Zähler.

Štirjāk, die □ Klasten.

Tehtnica, die Wage.

Tristavka, die Regel de tri.

Vaja, die Uebung.

Vitestvo, das Fürstenthum.

Vojvodija, das Herzogthum.

Veljava, der Werth.

Vezavka, das Bindewort.

Vganka po tri, die Regel de tri.

Vogon, der Mehen.

Učitel, der Lehrer.

^v**Čerta**, die Linie.

Čerček, der Bleistift.

Sach-Register.

Seite

Seite

A.

Abänderung (die)	149
Aberglauben in der Fastnacht	43
Abkürzung der Wörter	193
Abwandlung (deutsche)	124
Abziehen (daß)	59
Addiren (daß)	55
Aeltern=Segen	13
Anstandslehren	26
Anthropologie	85
Arzneien (häusliche)	73
Aussätze (schriftliche)	194

B.

Baumzucht (die)	96
Beicht für Kinder	16
Beicht-Vorbereitung	15
Beiwörter (die)	157
Betonung der Wörter	119
Bindewörter (die)	179
Bittschrift (die)	211
Bliß (vom) Getroffene	166
Branntwein=Seuche	213
Briefschreiben (daß)	222
Brüche (die Rechnungs-)	94
Buchstabier=Methode	10

C.

Christabend=Gebräuche	15
Christenlehre	11

Communion=Anreden	18
Conto (der)	195

D.

Datum (wie zu schreiben)	52
Decanats=Visitation	229
Deutsche Sprache (Unter- richt in derselben)	112
Dienstbothen (Lehren für die- selben)	20
Dividiren (daß)	70

E.

Elemente (die vier)	193
Empfindungswörter (die)	179
Entlassschein (der)	209
Erdbeschreibung (die)	108
—	116
Erde (die)	199
Erfrorne (wie zu retten)	
Erhängte (deren Behand- lung)	32 214
Ertrunkene (wie zu retten)	2

F.

Fastnachts=Gebräuche	43
Feuer (daß)	200
Feuer (wie zu bewahren)	56
Feuer=Versicherungs-Anstalt	58

Fuhrleute (Lehren für) . . .	100
Fürwörter (die) . . .	167

G.

Geistergeschichten (die) . . .	160
Geldsorten (Wechseln der verschiedenen) . . .	76
Geographie . . .	108
— . . .	116
Geschlechtswörter (die) . . .	149
Gesundheitslehren . . .	61
Getränke (wie beschaffen) . . .	62
Gewehre (die gefährlichen) . . .	191
Grabrede (die) . . .	120

H.

Hagel (der) . . .	171
Hauptwörter (die) . . .	149
Hausmittel für Kranke . . .	73
Hererei (die) . . .	169
Hülfszeitwörter (die deut- schen) . . .	139
Himmelszeichen (die) . . .	127
Hochzeiten (wie dabei sich zu benehmen) . . .	39
Hundswuth (die) . . .	227

I.

Impfen (das) . . .	153
Journal für die Hauswirth- schaft . . .	106
Jungfrauen-Bund . . .	129

K.

Knechte (Sittenvorschriften für sie) . . .	23
Körper (der menschliche) . . .	85
Komet (der) . . .	128
Kopfrechnen, erste Uebung . . .	10

Kranke (Lehre für) . . .	67
Krankenbesuche (wie zu wa- chen) . . .	53
Krankheiten (ansteckende) . . .	68
Krippe am Christabende . . .	15

L.

Luft (die) . . .	197
Lusterscheinungen . . .	126

M.

Magd (Lebensregeln für sie) . . .	20
Maß, Lehre von den Maßen . . .	78
Meer (das) Beschreibung . . .	117
Menschenfeinde (die) . . .	213
Milchstraße (die) . . .	128
Monathe (die zwölf) . . .	52
Mond, dessen Veränderung . . .	121
Multiplication (die) . . .	64

N.

Nebenwörter (die) . . .	174
-------------------------	-----

O.

Osterfeier (die) . . .	89
------------------------	----

P.

Pflanzen (giftige) . . .	180
Planeten (die) . . .	128
Pocken (die Schuß-) . . .	153
Prozesse (die) . . .	99
Prüfung (private) . . .	90

Q.

Quittung (die) . . .	204
----------------------	-----

N.

Rechnungs-Unterricht.

1te Uebung	10
2te "	25
3te "	35
4te "	38
5te "	50

Rechtschreibung.

Deutsche	188
Slovenische	45
Redetheile	123
Reduciren (das)	81
Regel de tri	102
Regenbogen (der)	201
Regierungsform (die)	206
Reinlichkeit im Hause	47
Rekrutirung (die)	176
Resolviren (das)	76
Recepisse (das)	205
Römische Ziffern	52
Ruhr (die rothe)	202

S.

Schakgraben (das)	93
Schießgewehre (die)	191
Schönsonntagsfeier	129
Schrecken (das)	160
Schreib-Unterricht.	

1te Uebung	7
2te "	14
3te "	24
4te "	34
5te "	36—42

Stellung dabei	26
--------------------------	----

Schuldbrief (der)	203
-----------------------------	-----

Schulgesehe für Sonntags- schüler	6
--	---

Schulprüfung (öffentliche)	231
— (private)	90

Schwämme (giftige)	180
------------------------------	-----

Seele (die menschliche)	87
-----------------------------------	----

Seuche (die)	212
Soldatenstand (der)	176
Sonnenfinsterniß	123
Sonntagschüler (Verhal- tungsregeln für sie)	5
Sonntagschule (Einrich- tung)	9
Sparkasse (die)	91
Speisen (die)	62
Sprachlehr-Methode	112
Stellen (die öffentlichen)	206
Stempelordnung (die)	205
Sterne (die)	120
Sternschnuppen	127
Subtrahiren (das)	59

T.

Tabakschwärzerei (die)	178
Tanzen (ob es rätlich)	41
Testament (das)	216
Thierquälerei (die)	144
Tisch (Verhalten dabei)	40
Titulaturen (die)	224
Trinken (wann gefährlich)	63

U.

Ungewitter (das Verhalten dabei)	164
Unterhaltung (Verhaltens- regeln dabei)	39
Unterhaltung (gefährliche)	62

V.

Vergiftungen	185
— Mittel dagegen	187
Viehseuche	212
Viehucht (die)	144
Vögel (die)	—
Vorwörter (die)	175

B.

Wage (Lehre vor derselben)	78
Wallfahrten (das)	92
Wasser (das)	200
Wind (der)	198
Wirthschafts-Journal	106
Wortfolge (die)	184
Würste (giftige)	187

3.

Zahlwörter (die)	162
Zauberei (die)	164
Zeitwörter (die deutschen)	124
Zeugniß (das)	209
Zusammenzählen (das)	55

I.

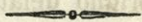
Dobro za mlade ljudi, ki se v šoli kaj pridra zvučijo.

V Loki na Dolénském je bilo kmetov pet, pa dva bajtlarja. Za Lokoj na Bistrici je bil Mlakarjev mlin. Nad mlinam je stala zidarjeva bajta, ki mu je bilo Tomaž ime. Njegovimu očetu Matevžu je svoje dni povodnja mlin odnesla. Sromak ga ni imel za čem postaviti; selo bogatimu Mlakarju preda, bajtico pa Tomažu, svojimu sinu, zapusti; za to mu Mlinarič pravijo. Zvučil se je po leti zidariti, po zimi pa stole, mize, omare ino take ropotije delati. Prav radi so ga imeli.

Tomaž se oženi po Anco, Mlakarjevo deklo. Bogata ni bila, pa pridna, zastopna ino pošena. Dvanajst lét sta že v zakoni. Bog njima je dal dvoje otrok. Blaže je bil ravno v ednajstim, Nežika pa v desetim leti. Ker premoženja ni bilo, sta nju toljko bolj skerbno učila zvesto Bogu služiti, pridno delati ino se greha varvati. To je pravo blago!

Na Tomaževo, neko sredo večer, ženeta Blaže ino Nežica kravco na vodo, gredé pa materi vode iz pod mlina nosita. Nekaj šolarjev memo perhití; med njimi Lojze, Kaménskiga gospoda sin. Dekline gredo pohlevno svoj pot, dečki pa naglo na léd planejo, ter po steski derkajo. Ko bi trenil, se léd vdere. Lojze v vodo pade, ki ga ravno na žleb nese. Tovarši bežijo. Blaže vidi, ino hitro vodo zapre. Nežika pa po očeta letí. Mlinsko kolo ravno Lojzeta prime in zastóji, ker vode ni imelo. Mlinarič perdirjajo, mladenčeta iz pod kolesa potegnajo, ki ni več dihal. Voda od nja teče.

Vešani na krič perletijo, in hočejo sróče na glavo postaviti. „Nikarte!“ zaupije Florjanova Barica. „Ravno preteklo nedelo smo v šoli slišali, vtoplenih ne na glavo postarlvjati. Le v bajto ga zanesmo, pa varno na klop položimo. Lepo rahlo ga na trebuh denimo. Mlinarička! čedno mu ledeno obleko islecíte, jez mu bom glavo nekoliko k zemli nagnila, pa čelo povzdignila, naj se voda iz nja izcedi. Zdaj pa v postel z njim. Le malo mu glarco podložite. Oterite ga prav dobro, ino pa suknine zagrejte. Dajte mi rorč; bom skoz nos v njega pihala, pa moram drugo nosnico zatisniti. Možje! prav zvesto mu serčno jamico pa podplate z kertačo terite, tudi po vsim životi ga z toplim suknam dergnite. Bom poskusila mu skoz usta zdrave sape vpihati. Primi ga nekdo čedno za nos. — — Hvala Bogu! še je živ. Le pridno delajte; že se žilice mezijo! — Zdi se mi, de rahlo diha!“ — *) Lojzeta ravno toplo odenejo, ki zopet živi, ko zdravnik iz Kamnika persôpejo, bolničeka oskerbet. Barico pohvalijo, de je vešanam tako modro svetvala. Neumni ljudje iz ene nesreče dve naredijo, ako modriga človeka blizo ni. Predlanskim so v Verbnim otroka iz vóde potegnili. Hitro ga dva za noge zgrabita, ino na glavo terčita. Kašta v njem pokne — po njem je bilo. — „Kako dobro za mlade ljudi, ki se v šoli kaj prida zvučijo!“

II.

Blaže ino Nežica v nedelsko šolo pojmeta.

Lojze ostane per Mlinarčih, dokler prav ne okreva. Na eni rami se mu je prav poznalo, kako ga je kolo

*) Vidi: Nauk za ljudi. V Celi 1817, stran 10.

prijelo. Sreča, de je po zimi malo vode bilo, in pa de je Blaže hitro zapernico zatisnil. Sam Bog ga je ovarval.

V nedelo po večernicah pridejo gospód kaplan ino šolni učitel iz Slavine, kjer je fara, Lojzeta objiskat. Blaže se ravno k bolničetu vsede ino iz bukvic za kratak čas bere, Nežica pa za mizoj žoke plete. Hitro vstaneta ino gospodu roko poljubita, po tem pa tiho h peči stopita.

Gospóda Lojzeta prijazno pozdravita, ki se jima je že pomuzal. „Vidiš, Lojze! kdo ne sluša, si sam nesrečo poskuša, katira mu za petami gre — pravijo gospod kaplan. Boga zahvali, de nisi vtonil; pa tudi ta dva pridna otroka, ki sta tebe smerti otela.“

Zdaj Blažeta pobarajo: „Kaži, kake bukvice imaš?“ Blaže jim *Navod za nedelske šole* podá. „Mlakarjeva kuma (botra, gotica) so jih nama za pisanko kupili, Florjanova Barica naj je ob nedelah brati naučila. Saj k vam v šolo hodi“ — Nežica zgovorno pripoveduje. „Prav je tako!“ pravijo gospod kaplan. „Poskusi brati od oblačila nedolžnosti.“*) Deklice koj gladko bere. „Zdaj pa ti, Blaže, od Boštjanceta.“**) Fantič prav zastopno celo povest prebere. Pohvalijo nju, ter velijo: „Kaj pa de v šolo ne hodita?“ — „Ne vtegneva,“ odgovori Nežica. „Po zimi pomagam jez mami, Blaže pa ateju. Po leti paseva veško živino, de si obleke zasluživa.“ „Prav tako,“ rečejo gospod kaplan; „škoda bi pa vaj vender bilo, de bi se bolj ne zvučila. Česar se v mladosti zvučiš, z tem se za starost oskerbiš. Ob nedelah nimata kaj zamuditi. O božiči lahko med drugošolce stopita. Vaj hočem v šolo!“

„Kamo sta pa oče ino mati?“ „Mati so šli bolno Milejco objiskat, ki ste jo v tork prevedili; po očeta so pa Kamenski gospod poslali.“ pravi Blaže.

Sonce se ravno po hribih ozira; bilo je toplo za po zimi. Kamenski gospod pridejo ino Mlinarič z njimi, tudi dva hlápca po Lojzeta. Mlinarička tudi k domu doj-

*) Vidi: Navod, stran 56. **) Vidi: Navod, stran 63.

dejo. „Mlinariča!“ začnejo gospod kaplan, „dajta Blažeta ino Nežico v nedelsko šolo!“ — „Pač, pač,“ prigovarjajo grajski gospód. „Iz pridnih otrók se kdaj kaj bo. Od nog do glave ju bom oblekel, pa jima vsiga omislil, česar za šolo potrebujeta. Bi vajnih otrók ne bilo, ne bilo bi tudi mojiga Lojzeta več. Bog daj srečo! V šolo pojdetaj!“

Mlinariča se gospodam zahvalita, Blaže in Nežica jim per odhodu zopet roke poljubita in od veselja skakata. „Glejte si!“ rečejo Mlinarič. „Vsaka nesreča gotovo srečo prinese. Dober Bog iz žalosti veselje naredi. Bodi mu čast ino hvala.“

III.

Kako je v šoli veselo!

V saboto ob tréh popoldné začne v Slavini večernice zvoniti. Lepo je bilo zvonov slišati. Blažetu ino Nežici od veselja serce trepeče. Grajski sluga jima na večer novo obleko prinese. Na ravnost se preoblečeta; ino ker se jima prav čedno prileže, gresta z hlapcam v Kamnik se milostivi gospódi zahvalit. Lojze jima že naproti pride, potem prinese šolskih bukvic, popirja, peres ino drugih reči, več, ko je bilo potreba. Veselo k domu perdirjata ino ne moreta nedele dočakati, de bi le skoraj v šolo šla.

V nedelo jutro zgodaj vstaneta ino klečé odmolita, kakor so ju mati naučili. Oče grejo k ranimu opraviu, mati pa doma kosilo kuhajo ino živinco opravljajo. Blaže ino Nežica jim pridno pomoreta.

Oče od perviga opravila pridejo, miza je pokrita ino kosilo se na okni hladi. V koti za mizo imajo britko martro; pred njo se vstopijo ino na glas molitvo pred jedjo opravijo. Per mizi jim oče perpovedujejo, kaj so gospód Jakob (tako je bilo kaplanu ime) od svetiga Jo-

ana kerstnika povedali, in kaj se naj vsako od njega uči. Po kosili zopet odmolijo, in otroka vse čedno iz mize pospravita. Vmijeta se, preoblečeta, in preden gresta, očetu pa materi roko poljubita. Oče ju lepo podučijo, rekoč: „*V šolo bota hodila, ne, de bi se gerdih reči naučila. Kaj pomaga veliko znati, pa se slabo zadržati — glave prebrisane, serca pa gerdiga biti — znati pisati ino brati, vsakimu odgovor dati, moliti pa ne! — Ako bi kdaj od vaj kaj takiga včakal, stopiti bi vama v šolo ne dal. Zatorej vama naročim:*

1. *Pozdravita vsakiga gredoč: Hvalen bodi Jezus Kristus! Blaže, per teh besedah klobuk prevzdigni. Znanja z nikomur ne delajta, preden očeta alj pa mater ne pobarata.*
2. *V šoli bodita pametna, iz bukvic skerbno berita, dokler učenika v šolo ni. Vsih norcov se varjta, ki jih šolarci znajo.*
3. *Zahvalita Boga per sveti maši za to, kar sta se naučila. Več ko znata ino bolj ko vaj hvalijo, ponižejši bodita. Bog nas bo za toljko ojstreji sodil, za koljkor več znamo, ako dobriga ne storimo. Moj oče me scer niso v šolo dali, kar je meni škoda; naučil sim se pa teh naukov per neki šolski pridigi, ko so njo rajni gospod fajmošter imeli. Zdaj so ravno vama prav. Naj od vaj kaj slabiga čujem, mi viši v šolo ne pojdeta.“*

Iz Loke v farno cérkvo je nekaj nad pol ure hoda. Ravno k drugimu opravilu vabi, ko memo cerkvenih vrat prideta, ter se globoko prikloneta. V šoli jima gospód učitel (šolmajster) kraj odkažejo. Ko odzvoní, gospód kaplan v šolo pridejo. Kar jih je v šoli, vstanejo, ter jih pozdravijo. Gospod vsakiga po imeni zakličejo, de jih bolj spoznajo. Vsaktero vstane, ino se pohlevno oglasi, ter reče: „Jaz.“ Potem jih prijazno nagovorijo, rekoč: „Vsako nedelo se vas je nekoliko več nabralo. V prihodno zã letas med drugošolce nobeniga več ne vzemem. Odlagal sim torej za dones, kar vam povédati imam.“

„V šolo hoditi — med poštene šolarje zapisani biti — je velika sreča ino čast. Hočete pridni šolarji biti, posebno trojno dolžnost na skerbi imejte: *Bogu prav lepo služiti — Se pridno učiti — Starejše ino naprejšpostavljene skerbno vbogati*. Kdor teh dolžnost ne dopolni, šole vreden ni, in bo odveržen. Verh tiga vam je védeti *dvanájst postav za nedelsko šolo*.

1. *Vsako jutro ino vsak večer molitvico opraviti iz glave alj iz bukvic.*
2. *Vsako mládo nedelo, saj vsake kvatre, k spovedi ino k svetimu obhajilu jiti.*
3. *Per svetim opravili ste dolžni v cérkvi peti, ako se pôje; če ne, iz molitvinih bukvic — alj pa roženkranc moliti. Brez pridige ne ostati, ino če le mogoče, tudi keršanski nauk zaslišati.*
4. *Ob nedelah ino praznikah ne postopati, ne z drugim spolam kvantati. Kedar vtegnete, se za šolo učite, prvošolcam kaj več dobriga storite.*
5. *Na božje pôte, alj po cerkvanji (z-hodih) noben ne smé, razen de mene alj gospód učitelja poprosi. Kdor v šolo ne pride, mora prihodno nedelo povédati, zakaj ga ni bilo.*
6. *Ob delavnikih pridno delati, ino se z šolskimi rečmi ne muditi. Besedvati, prazne izgovore iskati je prepovédano.*
7. *V šolo alj iz šole mladenčci z mladenčami, dekliči z dekličami pametno naj hodijo. Samo brat ino sestra slobodno skupej gresta. Noréti po poti je ojstro prepovédano.*
8. *Po poti se ne mudite, v kerčmo (litoš ali ošterijo) ne hodite; na ples alj raj še gledati ne.*
9. *Mladenčam je prepovedano tobák kaditi; lule tud v roke jemati ne. Dekleta ne smejo perstanov jemati, ne dajati. Oblačite se čedno le po svojim stani.*
10. *Prepovedano je nespodobne pesme peti — nesramno govoriti. Po noči okolj laziti, voglariti,*

vesovati, juckati (ukati) Bog ovarji! Vsaka noč ima svojo moč.

11. *Vsi šolarji ino šolarce so si kakor bratje ino sestre; za poštenje eden drugimu so dolžni skerbeti, greha varvati ino ljubeznivo posvariti.*

12. *Ako se kaj hudobniga zgodi ino zvê, je dolžnost pred šolo gospod kaplanu po resnici povedati; za pričo pa eniga ali eno iz tiste vesi vzeti. Kdor priden ni, de kaj nespodobniga stori, bo odveržen. Tudi tovarš ali tovaršica, ki hudobne zakriva, v šoli ne bo. Šola more poštena biti.*

Preljubi vi! zavupam vas vse nedolžne ino poštene. Ohranite svojo nedolžnost ino poštenje. Brez poštenja bi bili cvetlice brez žlahtniga duha. Greh je mladine dušen smrad. Rastite kakor Jezus, ne le na starosti, temuč tudi v modrosti ino ljubeznivosti per Bogu ino per poštenih ljudéh. Vse vas bo rado imelo.

Poglejte, Kamenski žlahtnik so vam tablic ino pa krajde kupili, naj bi se vi, ki ste se branja že gladko lotili, tudi po malim pisanja ino rajting za potrebo privadili. „Skerbno torej pazite, kar vam bojo gospod učitel pokazali.“ — Gospod kaplan se v spovednico povernejo.

A. Pisanja prva vaja.

Gospod učitel vsakimu černo tablico pa kerhel krajde podajo, se k veliki črni tabli vstopijo, rekoč: „Lepa reč je pisati — popir po kurje razpraskati pa ni lepo. Z krajdo poprej na tablice poskusite. — Vsaki primi svoj kerhel z tremi perstami desnice. Z levo svojo tablico spodej poprimi, de se ne premika.

Tabla ima po dolgim ravne zarise (čerte alj linije) kakor po žnori, de se roka prave mēre privadi. Dones bomo prav lahko med dve sredni zarisi pisali.

*Pismenke imajo tenke niti alj like ko las (Haarstrich /); *) pa debele ko steber (Schattenstrich /); pa krive locne (Bogen), ki so sgorej (I), alj spodej (l),*

*) Siehe I. Tabelle Nr. 1.

pa tudi vsgor ino vspod vsločeni (1). Se tudi na pol okrogli (eiförmig ()) ; pa še vózel skonci imajo (Schlinggen / J). Nar huj narediti so péte (ZZ). Vsako na tablico poskušaj. Kar mu ne steče, pomáži ino popravi, de bo prav.

Iz tih razlik naréjamo perve pismenke: *i, u, n, m, r, v, ž, Ź, s, š, c, č, e, o, a*.

Iz písmenk se slovi ino besede zistavljajo ; to de se morjo vse pismenke ene besede med sebó dotikati. Postavim: *in, ni, um, vir, cun*.

Locni se na vsakim konci poojstrijo, za to pa per sredi nekoliko bolj tolsto potegnejo. Tako storimo: *e, o, a, ne, on, vam*.

1. Vsaka pismenka mora po svoji postavi ravno visoka, ne pretolsta biti, de se čedno prileže.
2. Stebri morjo stati, kakor bi veter sveče od leve na desno pripognil.
3. Locni se morjo prav čedno zviti, de jih bo gorše videti.

Šolarji poskušajo, kakor so jim pokazali. Marskterimu roka spoderkne, in gerdo kavko naredi, pa jo tudi nagloma izbriše ino popravi. Vse tiho dela — kar začne k drugimu opravilu zvoniti. Poz-hranijo tablice ino krajdo v šolsko omarico, za odhodno pa vsi skupej zapojó od neveste Jezusove, *) ktire so se lani naučili.

IV.

Pervošolci dobre volje.

Šola za novince se je prvo nedelo po vsih Svetih začela. Gospod kaplan so jo sami imeli. Na cente je

*) Vidi: Divišstvo, stran 169.

bilo šolarjev ino šolarc. Tudi nekoliko zakonskih je prišlo se branja učiti. V začetki jim je bila šola pretesna; po malim so jih pa nekaj odpravili, ki niso dobro sloveli, alj pa se slabo učili. Izvolili so izmed drugošolcev prav pridnih ino pametnih fantov ino deklic, ter so vsakimu stolu mladenčev oskerbnika, oskerbnico pa dekletam dali. Oskerbniki so imeli:

1. Učence v svojim stoli pred šolo *izprašati*.
2. Per nauki jim v *bukvicah pokazati*, če je bilo potreba.
3. Ako koga v tistim stoli v šolo ni bilo, v svoj *zaznamik (katalog) postaviti ino gospodu odrajtati*.

Blaže ino Nežica sta per neki teti blizo cérkve ob nedelah keršanskiga nauka čakala. Mati so jima za južno kruha dali, pa tudi per teti sta o poldné zajela. Slišati, de se prvošolci pred keršanskim naukam jako lepih pesem učijo, bi rada tudi po poldné v šolo šla. Prosita gospód kaplana. „Ravno prav!“ jima rečejo. „O božiči pojmeta oskerbnik ino oskerbnica služiti. Ako se čedno privadita, lahko na njuno mesto stopita. Le koj dones pridita.“

Vsa dobre volje per teti čakata, ki ju prijazno ohranijo. Tudi drugih šolarjev, ino prav pametnih ženk se je per teti zbralo. Teta so imeli koristnih bukvic, ino Blaže jim je dosti lepiga iz njih povédal. Tudi kako čedno pésem zravno zapójejo, de jim je prav kratek čas.

O pol ene so šolo odperli, ino oskerbniki začno svoje učence izprašovati; pa jim tudi pokažejo, kar še dosti ne véjo. Ko začne ob enej h keršanskimu nauku vabiti, gospod kaplan v šolo pridejo. Kratko z njimi pred naukam odmolijo, rekóč: „*Sveti Duh! ti božja luč, razsvetli našo pamet — požlahni nam serce, de bomo znali, kar je prav, pa tudi tak ravnali, kakor tebi, o Bog, dopade. Amen.*“

Po molitvi nekoliko izprašujejo, zdaj po samim, zdaj po enim stoli, pa še vso šolo skupej, kakor se jim vidi. Koj dobro so zlagali, pa deklice skoraj bolj gladko, kakor fantje. „Mladenči! — pravijo gospod — glejte, de vas dekleta ne prehitijo; bilo bi vam gerdó.“

Zdaj začno prav smešne besede na tablo pisati, ki jih je vsa šola zlagala, ino po malim prav zastopno izrekala. Po vsakim izreki so jim kak lep nauk povedali. Nekoljko takih izrekov bilo je: *Ja - ja*. Veste, kaj to veli? Kristus je rekel: „*Vaša beseda naj bo ja, ja, ne, ne*“ — to se pravi, vselej resnične. Lažnive usta dušo vmorijo.

Aj - ja. Kdo aj - ja? Dete, ki mu ljuba mati poje: *Ajaj, ajaj dete moje!* — Oh, koliko mati z otrokam terpi, kako slabo pa otroci materi vračujejo.

Ka - ša na - ša pa - ša. Kaša je otroška paša, posebno mlečna. *Pa vrele kaše ne jesti!*

Bob u ste - no me - ta - ti. Ali se stene prime? Tako tudi nauk otrok, ki so *svojoglavni*. *Take učiti ino pa prazno slamo mlatiti*.

Zdrav - je dra - go bla - go. Zdravje po curki zgine, po niti raste; *potreba ga je v mladih letih varvati*,

Lonc lon - čar - ja hva - li; — kedar lepo zvoní. *Tako hvali vsako delo svojga delavca*.

Birt lon ta - la. Tako nemškutarje govorijo. Prav po slovenje se reče: *Gospodár plačuje*.

Vsa šola je bila eno oko na tablo, pa eno uho na gospoda. Pervošolci so bili prav dobre volje. Zdaj za gospod kaplanam iz bukvic po malim izrekajo, ter lepo z perstam po versti kažejo. Poslednič jim še napovejo, koliko se naj do prihodne nedele naučijo. —

a) *Perva vaja v številstvi.*

Bilo je še nekaj časa. Gospod kaplan novo pesem na tablo pišejo, gospod učitel pa pervence rajtati vadijo, rekoč: V sedajnih časih znajo ljudje dobro rajtati; de vas kdo podrajtal ne bo; vam je iz glave šteti na vse kraje potreba.

Šimej! preštej mi od 1 do 100. — Zdaj pa ti, Janezek! od 100 do 1 ritansko: 100, 99, 98, 97 i. t. d.; Miha! ti pa zdaj eno prestopaj: 1, 3, 5, 7 i. t. d.; pa še nazaj eno preskakuj: 100, 98; 96, 94 i. t. d. Tonej! ti mi pa po dve izpusti: 1, 4, 7 i. t. d. Jaka! ti si bolj moder; mi pa križam dodajaj ino oddajaj, kakor ti bom pravil: Koljko je 4 ino 5? Je 9. — 4 od 9? ostane 5; — 5 od 9? = 4 i. t. d. — Ti mesarjev Luka! bova križam poštevala, pa še razštevata; to morjô mesarje dobro znati. Koljko je 2 krat po 4? Je 8. — 4 ino 8? Je 12. — 3 krat po 4? Je 12. Koljkokrat je 4 v 12? = 3 krat. Razštej 12 med 3, koljko 1 dobi? = 4. Koljko je 2 krat 5? = 10. Koljko je pol 10? = 5. Koljko je 4^{ti} del od 8? = 2. Zakaj? Kér 2 krat po 4 je 8 i. t. d. — Kolarjev Peter! ti iz lesu kolesa ino kolce narediš; mi boš iz večih števil pa majnsi povedal, ki jih v sebi imajo. Postavim! Ktîre šterilke 9 v sebi ima? — 8 ino 1, — 7 ino 2, — 6 ino 3 i. t. d. Zdaj pa 13 razdeli: — 12 ino 1, — 11 ino 2, — 10 ino 3, — 9 ino 4 i. t. d. Kako pa veš, de 6 ima 4 ino 2 v sebi? Odgovor: Kér 4 ino 2 da 6. — Prav tako!

Vsi v učenika gledajo ino so v rajtinge tako zamišleni, de še vedli niso, kaj so gospod kaplan na tablo zapisali. Bila je pésem po keršanskim nauki. Dokler še sami niso brati znali, jim gospod kaplan po 2 versti povejo ino gospod učitel zapójejo. Šolarji za njim potégnejo ino se hitro privadijo, kér jo oskerbniki ino oskerbnice lahko iz table beró. Zdaj v cêrkev pozvoní; vsi grejo na svoj odkazan kraj k keršanskim nauku.

Gospod fajmošter so ravno šterto zapoved božjo razlagali, ter prav čisto povedali; kako imajo stariši otroké rediti, jim posebno za potreben nauk skerbéti; ker jim le tîga blaga nihčer vzel ne bo. — Pa tudi otrokam ojstro zaterdijo starejše lepo imeti. Po razkladanji izprašujejo. Vsa zêrkev jim odgovarja; de je veselje slišati. Ob konci jim kratko povest povedó, kako sta se

oče ino sin tepla. Hudoben sin zgrabi očeta ino ga do praga pervleče. „Stoj, hudoba! — nesrečen oče zavpije. — Ravno do tod sim bil tudi jez svojga očeta zavlékel.“ Sin pa svojga očeta ni poslušal, ter je dopolnil, kar strašen pregovor pové: „*Kdor očeta do praga pervleče, nja bojo otroci črez prag sunili.*“

Po keršanskim nauki še nekaj potrebnih resnic molijo, ljudje pa za njimi. Končaje *pěsem po keržanskim nauki* zaglasijo, rekoč: „Srečen, srečen, kdor ohrani“ i. t. d. *) Šolarji, ki so pěsem že znali, per svojih stranskih altarjih prav glasno pojó. Per večernicah je vsa cerkev le eno gerlo, ker začno: „Perpognijmo se kristjani“ i. t. d. **) Po večernicah se je daleč krog čulo, kako si domo gredé novih pěsem vběrajo, ino se jih od šolarjev učijo. V dveh ali treh nedělah je novo pěsem že vsa fara péla. — V taki fari je veselje!

V.

Pridna šolarja, doma krégana.

Blaže ino Nežica na večer k domu pripójeta, ter dopovedati ne moreta, kako je bilo v šoli veselo. Oče vkažejo Nežici, naj materi per kuhni pripomore, Blaže pa kravco oskerbi. Po večérji vsih čvetero poklekne. Svet roženkranc molijo, ter po vsakim odstavku po stari šegi zapojó: „Sveti, sveti, sveti, sveti črez vse sveti Bog Oče, Sin in sveti Duh, tri peršone, en sam Bog.“

Po molitvi se oče ino mati za mizo vsédeta, otroka pa pripovedujeta, kaj sta v šoli slišala ino videla. Nežica pové nekaj keršanskiga nauka. Blaže pa za-

*) Nauki za žensko mladost, stran 165.

**) Molitvice za mladenčce, stran 207.

lostno prigodbo, kako sta se oče ino sin tepla. K sled-nimu še pésem po keršanskim nauku poskusijo. Kar ni Blaže védel, mu Nežica pomore. Tudi oče ino mati sta se pesme hitro lotila. Preden se ležat spravijo, jo vsi prav gladko zapojejo.

Kedar večerno molitvico opravijo, Blaže ino Nežica poklekneti. Oče obdva pokrižajo, ter blagoslovijo, rekoč: „*Bog vaj ohrani, dokler bedita, ino ovarvaj, kedar zaspita, de bota z Kristusam bedela, ino mirno počivala, v imeni Boga † Očeta ino † Sina ino sve-tiga † Duha. Amen. Božji Angel bodi z vama!*“ Mati nju z žegnano vodo poskropijo ino čedno spat od-pravijo.

V pondelik nju zgodaj izbudijo. Po juterni molitvi mati ino Nežica predete, oče treske cepijo, Blaže pa sveti, ter z ogorkam na treske pismenke čerka, ki so jih v šoli učili. Ko se dan zazná, grejo mati kosilce kuhat, oče z Blažetam v hlev opravljat, Nežica pa hišo po-meta, ter ogorke skerbno poz-hrani.

Po kosilci grejo oče v Planino lesu kupit. Otroka ženeta živinco na vodo, ter gresta z vedrico za mater po vóde. Per mlini vedro na tla postavita, začneta z vogljam po mlini, ki je zidan bil, čerčkati ino se skušati, kateri bi lepši čerke naredil. Predolgo nju k domu ni bilo, ino mati nju zakličejo. Domača hišica je bila lesena, samo kuhna ino zapečnica zidana zavolj ognja. Kedarkolj Nežica v kuhno gre, vogel vzeme ino gredé po lopi čerka, kjer je kaj beliga bilo. Blaže pa vse nove deske popiše, ki so jih oče obrezali. Vse okrog je bilo marogasto.

Oče pozno k domu pridejo, ino ko drugo jutro vse počerkano najdejo, se močno kregajo, rekoč: „Sta poza-bila, kar sta uni večer pravila, de so gospod kaplan šol-larjam prepovedali namesto domačiga posla šolske reči v roke jemati? Za kmete so delavniki za delo, nedele ino prazniki pa za nauk. Stene morjo biti béle, dile tudi čedne. Hiše, ki snažna ni, se pošten človek boji. Kaj Mlakarjevi porečejo, ki mlin ves očerkan najdejo? Bota

jih za zamêro prosila, jez pa bom vajno čerkarijo pobelil. Tepel vaj za zdaj ne bom; pa se zanesem, de mi tega višej storila ne bota.“

Po poldné pridejo Mlakar v mlin gledat. Blaže ino Nežica hitro tečeta, botru roko poljubita ino jih lepo za odpušanje prosita. „Vidim veliko veselje, ki ga k pisanju imata. Stén mi pa vender ne černita. Krajde vama bom dal; oče vama pa černe tablice naredijo, de lahko doma poskušata, kedar vtegneta.“ Napravili so jima table: kakor jih kerčmarji imajo. Ko so na večer že vse pospravili, so jima nali poskušati, de nista pozabila, kar sta se v šoli naučila.

B. Pisanja druga vaja.

Prihodno nedelo v šoli vsak svojo tablico zopet dobí, ter začnejo pismenke delati, ki so na veliki tabli stale. Gospód učitel grejo od eniga k drugimu popravljat, kar ni bilo prav, ter jim kažejo, kako se lika potegne, pa steber za pismenko naredi. Tudi roko enimu pa drugimu peljajo. Potem k tabli stopijo, ino vučiti začnó:

„Dones pogledjte novih písmenk, ki svoje verhe imajo, ino se do zgorne rise potegnajo. Naredijo se iz tih le stebrov ino lik: *) (/ / L) l) Iz njih se napravijo pismenke: l t b d h k. el, te, be, de, de, ha, ka, led, tek, boh. Spomniti si morte:

1. Vsaka pismenka mora vérh ravno visok imeti, za to se od zgorne rise do spodne srednice tikama potegne.
2. Vsak steber naj bo raven, ko sveča gladek, ne polaman, ne roglat.
3. Stebri naj bojo od leve na desno naklonjeni, kakor bi jih veter nagnil.
4. Locni morjo biti gladko vsločeni, obroči pa okrogli, kakor velikonočen koláč.

*) Siehe I. Tabelle Nr. 2.

Prav pridno šolarji delajo, kar gospod kaplan iz spovednice v šolo pridejo, ter mladenčam na Šentjanževo, dekletam pa na tepešenco spoved oznanijo. „Svete praznike — so djali — je potreba sveto obhajati. Zanesem se, de se bote pošteno zaderžali.“ *K polnočnicam*, kdor pojde, naj pošteno hodi, mladenči posebej, dekleta posebej. Ognja varjte, če bo svétiti potreba. — Kako se k spovedi prav pripravite, v svojih molitvinah bukvicah najdete. Kdor jih nima, jih na posodo dobí. — Vsaki očeta ino mater za odpusenje poprosi, preden se k spovedi odpravi. Ako ste koga domačih razžalili, mu roko podajte ino se spravite z njim. — Per spovednici se vstopijo možki na desno, ženske na levo stran. Po spovedi pojedete vsi skupej per deveti maši k svetimu obhajilu, ter bote mašno pesem peli, ino za meno za sveto obhajilo molili. — Sveti dan bo za vas dan svete spovedi ino obhajila; skerbite ga vredno posvečovati. — Zdaj pa zapojmo: „Mladenča perve in poslednje želje.“ *) Pesem odpojó, ino ravno k velikimu opravilu odzvoní.

VI.

Sveti božični prazniki.

Ves adventen čas sta se Blaže ino Nežica svetih božičnih dni veselila ino za jaselce pripravljala. Blaže dobí brezove gobe, ino Nežica po nedelah zvečer golobce in zvezdice rezlá. Na božično bilo jima oče v koti nad mizo polico naredijo. Blaže čeden hlevac ali štalico postavi, ki je bila z slamico prav sletno pokrita. V štalico napravi podobe božjiga deteta, Marije ino svetiga Jožefa, iz papirja izrezlane, pa na les prilimane. Nad hlevcam je pozlačena zvezda plavala. Krog je vse zeleno berselna, ki ga je iz stariga grada prinesil. Med

*) Srečen pot, stran 320.

zelenjam so bile ovčke ino pastirci; tudi volk je v koti stal. Od stropa so beli golobci, pa pozlačeni orehi viseli. Nad mizo je nar večji golobec na žimi plaval, in kedar kdo vrata odpre, se golobec na mizo spusti. Prav lepo je bilo jasele videti. Tudi vešani jih pridejo gledat. Do desetih na svet večer je bilo vse nareto, ino k roženkrancu tudi majhino lampico v koti prižgejo, de je bilo še bolj veselo.

Po roženkranci se okolj mize vsedejo, ino oče Zgodbe svetiga pisma pernesó, ki so jih iz farniga bukvisa na posodo dobili, naj jim Blaže bere, kako se je per rojstvu Jezusovim godilo. Blaže luč vterne, ino prav zastopno začne: *Jezusovo rojstvo*. Kar se je z Marijo godilo i. t. d. *)

„Zdaj, otroka, lahko vésta, kaj pomenijo jasele — začnejo oče. — Nas spomniti vsako leto tiste srečne noči, v kateri nam je vsmileni Jezus zgubljen raj zopet na zemljo prinesel, se otrokam jasele, alj kakor tudi pravijo, paradiž naredí. Lepo zelenje po zimi nam kaže vert, v katerim sta Adam in Eva pred gréham živela. Še lepši nam kaže sveti raj v nebesih, kjér mraza in zime ne bo. Beli golobci nam kažejo ljubo nedolžnost, kako pohlevni ino čisti naj bojo, ki želijo biti ljubeji novorojeniga Jezusa. Pozlačeni orehi ino jabelke nam kažejo srečo, ki jo bodo vsi imeli kteri, po nauki Jezusovim živijo. Pastirci, ovčike ino jagneta nam vélijo, naj se tudi mi rojstva Jezusoviga razveselimo. Zapijmo le staro božično pésem: *Eno dete je rojeno, oj rojeno* i. t. d. **) Matí grejo poslušat, alj že k polnočnicam vabi? Ob ednajstih k duhovskim molitvam pozvanjajo. Otroka se z materjo v cerkev odpravita; oče, doma za varha, po tem k zornicam grejo.

V božičnih svetkih se Blaže ino Nežica doma pridno učita, pa tudi k *spovedi ino k svetimu obhajilu* vredno pripravljata. Na Šentjanževo Blaže zgodaj vstane,

*) Vidi: Zgodbe II. del, stran 23.

**) Vidi: Vsakdajni kruh. V Celi 1840, stran 204.

se čedno vmije, belo preobleče, po tem očeta ino mater za roko prime, rekoč: „Preljubi moj atej ino mama! odpustite mi, kér sim vas dostikrat razžalil, de mi bo usmi-
leni Oče nebeški tudi odpustil. Saj ne bom več tako.“
— Očeta ino mater solze polijejo, ki mu odgovorita:
„Ljubi Blaže! Bog naj vsim odpustí, kakor ma tebi rada odpustiva. Pojdi k ljubimu Jezusu ino moli za naj.“
Blaže si solze oterne, očetu ino materi roko poljubi, in ves zamišlen v cérkev gre.

V cerkvi že spovedujejo. Tudi drugih ljudi je tisti dan k spovedi prišlo; pa poprej alj pa poznej so v versto stopili, de so šolarji prav lep prostor imeli.

Kedar so vsi spoved opravili, gospód káplan šolarje z zvoncem h kerstnemu kamnu zakličejo, ter jih prav lepo ogovorijo, rekoč:

Preljubi!

„Kako srečni ste bili tisti dan, ko so vas per tim kamni kerstili. — Belo oblačilo svete nedolžnosti in posvečujoče milosti božje ste imeli. Bili ste izvoleni otroci Očeta nebeškiga, bratje ino sestre Jezusa Kristusa, tem-
pelni svetiga Duha, veselje angelov in serčne želje vsih pravičnih ljudi. Oh, to je bilo lepo ino veselo!

Po svojih botrih ste obljubili Bogu lepo služiti, se greha zvesto varvati, de bi svoje angelske sreče ne zgubili. — Ali ste to svojo kerstno obljubo terdno dopolnili? — Oh, nesrečni greh, ki ste ga storili, vam je lepo nedolžnost vzel. Niste bili višej ljubeji Jezusovi, kakor popréj. Angelci so za vas žalovali.

Poglejte, skoz zakrament svete pokore vam je vsmi-
leni Bog vaše grehe odpustil, zopet ste ovčice Jezusove; božji angeli se vas dones veselijo. „V zahvalo ponovimo tukaj *kerstno obljubo*, de jo bote v prihodno bolj skerbno dopolnili ino ne prelomili več.“ Vsi pokleknejo ino na ves glas za gospodam molijo.

Deveta ura vdari, gospod fajmošter pristopijo. Šolarji grejo k velikimu altarju, ino do povzdigovanja po-
jejo, potem pa za gospod kaplanam molijo do obhajila. Pred obhajilam se gospod fajmošter obernejo, rekoč:

„*Vučenci Jezusovi! Preljubi moji!* Per božji mizi ste; Jezus vaš dober pastir, vi njegove ovčice. Toljko za vas skerbi, de vam svoje presveto Telo delí vašim dušicam v živež. Tako močno vas ljubi, de hoče per vas prebivati, naj bi on z vami, vi pa z njim vekomaj živeli. Oh ljubezen prevelika vsmileniga Jezusa! Ali ga ne bote tudi vi ljubili? — Jezusa z veseljam pod svojo streho vzeli?“

„Pa čisto mora biti serce, ki nar svetejšiga pod svojo streho vzeme. Lepa mora biti duša, ki Gospoda nebés ino zemlje sprime, kateri je svetlejši od sonca ino lépsi ko luna. — Oh, kdor ga po nevrednim prejme, stori božji rop, ino si sam svoje pogubljenje vžije. De se nobenimu vas kaj toljko strašniga ne pergodi, molite prav pobožno *očitno spoved*.“

Po obhajili zopet glasno za gospód kaplanam molijo. Kedar po sveti maši vse potrebne molitve z mladenči gospod kaplan opravijo, vzemejo lepo od njih slovo, rekóč:

„Srečno jutro, vi preljubi! je bilo dones za vas. Jezus je zdaj z vami, vi pa z njim. On je vaša vinska terta, vi njegove mladike. Imate v serci svojim Njega, ki je veselje angelov. Oh, deržite ga zvesto — ne pustite ga iz pod vaše strehe. Kar je juterna rosa žlahtnim rožam, kar je nedolžnim jagnicam mlado zelenje, oh veliko — neizrečeno veliko več je vam Jezusovo presveto režnje Telo. Oživela je zopet vaša duša, omladilo se vaše serce. Rastili bote v vsim dobrim, kakor žlahtne oljke v verti božjim. Oh, to je veselje, ki vam ga svet ne more dati, ki vam ga vsmileni Jezus per svetim obhajili da.“

„Brateci ino sestre moje, zopet ste angelov tovarši ino tovaršice; ne zapravite več te svoje sreče! Jezusovo veselje med vami prebivati je, ne dajte mu z kakim grehom slovo. Poslušajte njegov glas, kedar vas skoz vašo vest svari. K Jezusu pribežite, kedar vas skušnjava v greh lovi. Kličite ga v pomoč, in vslísal vas bo. Angel božji bo vas branil, dokler ste ljubeji Kristusovi. Lepo ostanite v Jezusovi ljubezni, dokler po vas pride, vas k

sebi vzame, kjer ga bote gledali ino se per njem vékomej veselili. Božja milost ino pomoč ostani vselej per vas. Amen!“

Drugi den, na nedolžnih otročičev, so imele dekleta svojo spoved in sveto obhajilo. Čedno oblečene pridejo v cerkev, pa imajo majhen venec (krancel) zeleniga rosmarina na glavi. Ravno tak lepo so z deklicami opravljali; to de so gospod fajmošter z njimi molili, gospod kaplan jih pa med sveto mašo obhajali. Vse polno je bilo per svetim opravili ljudi, ki se učijo, kako se naj spoved ino sveto obhajilo vredno opravlja. Marskteri se posolzi, ter obljubi, Bogu bolj zvesto služiti, kakor poprej. *Tako besede mičejo, lepi izgledi pa vlečejo.*

VII.

Dvoje šolarjev gre služit.

Posledne dni stariga leta se je družina selila. Vse križam so omare in škrinje vozili. V tistim kraji je šega; de vsakteri, ki iz ptujiga v faro pride, se z svojim gospodarjam gospod fajmoštru zglaší, se v farne bukve zapisat. Kdor se iz fare preseli, se pride zahvalit, ino pové, kamo, faro zapustivši, pojde. „Pastirji morjo svoje ovčice poznati ino za nje védeti — so gospod fajmošter djali. — Vsak pošten gospodar naj svoje pripelja, ki jih iz ptuje fare dobi!“ Ako se pa kdo domačih mladenčev ali ktera deklet iz farne obsege drugam služit odpravi, gré poprej v svoji domači cerkvi k spovedi ino k svetimu obhajilu, potem se gospodu fajmoštru (kar jih je šolarjev, tudi gospod kaplanu ino učitelu) oglasi, ter se jim spodobno zahvali.

Ravno se nedelskih šolarjev dvoje v službo odpravlja. Florjanova Marica iz Loke gre na Polane za hišno k neki veliki ošteriji; Šimenov Tonej iz vesele Breze za kočjaža k Novograjskemu gospodu, den hoda daleč. Iz

cérkve prideta v šolo ino od svojih tovaršev in tovaršic slovo vžemeta. Po opravili Marica k gospod fajmoštru gré, ter jim roko poljubi, rekoč:

„Veliko čestivredni gospod fajmošter! lepo se jim zahvalim za vse nauke, ki sim jih slisala — za vse dobrote, ki sim jih prejela, posebno pa za očetno skerb, ktéro so za me imeli, de so mi nali ob nedelah ino praznikih v farof priti, kjér sim se v kuhni potreb-niga naučila, pa tudi videla, kako se po jisper per gospódi vse poravná in popravlja. Njim hvalo vém, de sim zdaj v dobro službo prišla. Posebno jih preserčno zahvalim, de so bili doslej moj dober spovednik. Oh, to me nar več skerbí, kako se mi bo godilo, ker v njihovi skerbi ne bom! — Za njih bom molila vse svoje žive dni, povernil jim bo pa Bog!“ — Per teh besedah se je prav milo razjokala. Tudi gospód so se posolzili.

Zdaj pa oni besedo primejo, rekoč:

„Preljuba moja Marica! Zapustivši našo faro, Jezusa ino njegoviga nauka nikar ne zapusti; Izveličar tvoj pojde z tebo; on te bo varval, on za tebe skerbel. Vselej si me rada vbógala, zaupam, de tudi poslednih naukov ne boš pozabila, ki ti jih za slovo dam.

1. Poštena bodi ino pametno se nosi — prijazna

vsim ljudem, posebno domačim, naj te bojo po pravici radi imeli.

2. *Gospodarja in gospodinjo spoštuj, rada jih vbo-gaj in urno stori, kar ti vkažejo brez vsiga jezla-nja. Naj bo delo še toliko težavno, radovoljno ga stori. Jezusu služiš, on bo tvoj plačnik.*
3. *Rada vstreži svojim domačim, in kedar moreš kaj za nje storiti, ne opusti, de se jim perkupiš. Roka roko vmijé, lice pa obdve. Kjer je med družinoy lepa zastopnost v pravičnih rečéh, tam je veselje.*
4. *Lepo čedno hišo imej, posodbo čisto, vse v lepim redi, kar bo tebi zročeniga. Ne čakaj, naj bi tebi za vsako reč vkažovali. Sama si vrajtiuj, kaj je potrebniga; kar pa ne vèš, pobaraj ino poprosi, naj ti pokažejo. Pridna ino zvesta bodi, de bo tebe Bog vesel ino vsi pošteni ljudje.*
5. *Kar pošteno zaslužiš, za drage oblačila ne izda-jaj. Po svojim stani se čedno oblači, gizdost pa noroglavkam prepusti. Prihrani si krajcar za stare dni, kër ga boš kervavo potrebovala, pa za-služiti ne mogla.*
6. *Imela boš veliko popotnim ljudem postréči. Dosti poštenih boš spoznala, pa malovrednih še več. Varji se jih! Ne pogovarjaj se z takim, ki se tebi prilizujejo; le potreben odgovor jim daj. Ne verjemi sladkunam, ki velike obljube delajo, ne poslušaj jih. Beži gerdune, ki začno nesramne reči počenjati; kliči v pomoč, ako se nesramnežev sama vbraniti ne moreš. Pižancov ino ponočnih prijatlov se zогibaj. Nevaršine boš velike pre-stala, pa tvoj angel varh te bo ovarval, de le či-sto ino nedolžno serce ohraniš, kakor do zdaj.*
7. *Ne delaj znanja z moškimi, ki se tebi ponujajo, ne jemli perstanov alj drugih takih sleparskih reči. Vse morjo tvoj spovednik védeti ino pa tvoji dobri stariši. Brez njih dovolenja nič ne obljubi, brez njih védenja kaj ne dovoli, de ne-srečna ne boš.*

8. *Hitro ko v službo stopiš, si v tistim kraji dobriga spovednika zberi. Vsakiga mesenca jidi k spovedi ino k svetimu obhajilu. Per prvi spovedi se jim priporoči, naj bojo tvoj spovednik. Ne zapušaj jih, ako bi v velik greh padla; hitro k njim teci ino obtoži se, de se ne pogubiš.*
9. *Skerbi, de boš vsako nedelo per celi službi božji — tudi per božji besedi. Ako bi mogoče ne bilo, vzemi svoje bukvice, ino beri, kedar vtegneš, kaj božjiga, de ne pozabiš svojiga Boga, in tvoja duša oslabela ne bo.*
10. *Vsako jutro, ko vstaneš, pokrižaj se, ino Bogu priporoči, rekoč: Lepo te zahvalim, Oče nebeški, de si me ovarval nicoj to noč; varvaj me še denašen dan, in daj mi pomoč, de bom vse k tvoji časti storila. — Kedar več moliti ne vtegneš, saj to gredě pomoli. — Kedar boš zvečer trudna, veliko moliti ne mogla, pred postelo poklekni, rekoč: Lepo te zahvalim, Oče nebeški, za vse milosti ino dobrote tvoje, ki sim jih dones od tebe prijela. Prosim te, odpusti mi grehe moje, z katerim sim tebe razžalila. Daj mi ljubo lahko noč. — Potem se Mariji ino angelu varhu priporoči, križ črez postelo stori, ino v imeni božjim zaspi. Tako boš vsaki dan z Bogam začela, z Bogam končala, ino Bog te zapustil ne bo.*

Teh desetero naukov tebi, moja Marica, za slovo izročim. Glej, nedolžna si še — draga, čista Jezusova nevesta. Oh, naj bi nikdar kaj slabiga od tebe slišati ne bilo! Raj bi zvedel, de si vmerla, kakor pa slišal, de si zapeljana — zgubljena ovčica; to bi bila moja narveči žalost; pa ne le moja, ampak tudi angelov božjih. Drugiga tebi dati nimam, bukvice polne lepih naukov za tebe tukaj na! — Kolikokrat njih vidiš, spomni se mojih poslednih naukov ino moli za me!“

Marica poklekne in oni jo blagoslovijo, rekóč: „*Vsigamogočni Bog! Oče, Sin ino sveti Duh naj te*

blagoslovi. Jezus ino Marija bodita povsodi tvoja tovaršija, in božji angel te naj spremlja. Amen.“

Po keršanskim nauki gre tudi Šimenov Tonej slovo jemati. Ravno tih lépih naukov so tudi njemu povedali; ino so še djali: „Moj Tonej! ti v imenitno službo prideš. Boga zahvali, pa nikar se ne prevzemi. Bodi zvest svojimu zlahtnimu gospodu, varji njihove škode kakor sam svoje. Ne daj se slabim tovaršam zapeljati, de bi z njimi igral, pit hodil, alj pa svojiga gospoda goljufal. Vsi taki pajdaši so dereči volki, naj se tebi še tak prijazni délajo. — Priden bodi; kar dones lahko storiš, na jutre ne odlagaj — kar sam lahko narediš, se na drugiga ne zanašaj. Rajši stori več, ko premalo. — Ne zapravljaj svojiga zaslužka, prihrani si kaj za stare dni, ino tudi svojih bornih staršev ne pozabi.“

„Vém, de si nagle jeze ino te rado prime. Varji se, de se v jezi pre naglil ne boš. Boja se zogibaj kakor smerti, tudi živina naj se ti vsmili. Boš kaj nekeršanskiga videl ali slišal, hudobnežev ne obrajtaj, naj si ravno gosposko sukno nosijo. Peklenski sovražnik v vsakim stani svoje najemnike ima. Ne daj se jim lajhati. Kedar bi imel kaj hudobniga storiti, imej Boga pred očmi, kakor Egiptovski Jožef, rekoč: Kako bi kaj tako hudiga storil, in zoper svojiga Boga grešil! — Izprašuj svojo vést sledno nedelo, de boš vedel, ali si na poti pekla, al na stezi svetih nebés. Hodi ob svojim časi k spovedi ino k svetimu obhajilu, kakor si dozday šolar vaju bil. Oh, če to opustiš — bo tudi Bog tebe zapustil.

Dozday si bil moje farno dete; zdaj greš med ptuje ljudi. Oče ino mati ne bojo višej za tebo gledali, bo pa gledal večni Bog. Njega se boj! — Dva pota se tebi za naprej odpreta — na pravo alj na levo stran, steza pravčnosti ali pa cesta pregrešniga življenja. Oh, ljubi Tonej! varji, de si ne zajdeš. Ako bom v kratkim slišal, de si vmerl, pa lepo nedolžen, ne bom žalosten, saj bom prijatela imel v nehesah; če pa zvém, de si se zmotil ino ispridil, bom jokaj za tebe, naj bi si bil še tak imeniten gospód. Nikolj reči ne smés, de si bil moj učenc — moj priden

Tonej.“ — Tako pošteno so ga odpravili, mu tudi čedne bukvice dali, naj bi jih večkrat bral, ino pomnil njihove nauke.

Radi so jih prišli objiskat, ki so po drugih farah služili alj svoj kosc kruha imeli; in naj so ravno bili ojs-ter gospód in hud učenik, so jih vender vsi pravični ljudje veliko obrajtali, rekoč: „Gospod fajmošter so vender le naš skerben oče.“

D. Pisanja tretja vaja.

Ob devetih šolarji zopet pišejo. Tistim prav gladko od rok gré, ki so se v praznikih pridno doma vadili. Gospod učitel jih pohvalijo, ino rečejo:

„*Dones bomo male pismenke dogotovili. Kar je srednic ino zgornic, že koj čedno pišete. Zdaj pa spodnice dobro pogledjte.*“

„*Spodnice imajo steber, ki se prav rahlo z tenko liko od spodne sredne rise do zgorne začne, od zgorne sredne rise do nar spodne pa gladko potegne (j).**“

Tako se: *p* naredi. — Druge imajo sloko spodnico, kakor napeto zanko, ki se na zdol debelo, na vzgor pa tenje potegne (*j*), iz katére se *j* ino *g* naredi-ta. — Poslednič še eno pismenko imamo: *f*. Tako za-pišemo: *pe, je, ge, ef, pot, jez, gad, funt.* — Pismenke se morjo lepo likati in kakor ločje gladke biti.“

Šli so šolarjam popravljat, ter so marskterimu roko potegnili, naj bi se raj privadila. Poznej pridejo tudi gospod kaplan pomagat.

„Za te nedele se že zajde, kar ste se pisati priva-dili — rečejo gospod učitel. Vsako se naj z gosjim pe-ram preskerbi, popir v šoli prejmete — premožni za pla-čilo, vbogim ga bojo grajski gospód preskerbeli. Kar

*) Siehe I. Tabelle Nr. 3.

vas je bolj vajenih, bote prihodno nedelo na popir poskusili, ki so še nerodnej, bojo nekaj časa na dilce poskušali.“

b. Druga vaja v številstvu.

„Potreba vam je tudi številke (števke alj cifre) poznati, de bote saj vedli, koliko je per vas hišna numera, ki doma na podvojih stoji, ino jo znali zapisati.“

To je za vas prav lahko, ki že male pismenke zapišete. Ravno iz tistih lik ino stebrov se naredijo; pa jih ni več, ko deset. Nate jih eno za drugo: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 0. Nekoljko viši se potegnejo, ko srednice. Le poskušajte jih! Kedar v cerkev odzvoní, zapojejo Juternico, *) ino se pametno k božji službi odpravijo.

VIII.

Šola pošteniga zaderžanja.

Blaže ino Nežica sta se prvo nedelo, ko sta v šolo šla, z peresami oskerbela. Mlakarjevi so gosi redili, ino jima perés dajo za celo leto dovolj. Ko prvo nedelo po novim leti v šolo prideta, so gospod učitel že pera pripravljali. „*Poglejte, so rekli, pero, znotraj votlo, se mora pred vsim ostergati. Po tem se varno z peresnikom (peresnim nožekam), prereže, nekoljko ojstrica razkole, naj tinta po razkoli teče; poslednič se pa gladko priseka ino popravi. Vsak dober pisar si sam pero vreže, tudi vi se morte naučiti.*“

Nekteri so tudi purmanovih (kolovračovih) peres prinesli, pa jih gospod niso hotli vrézati, ter so djali: „Purmanove pera so preterde; kdor z njimi piše, preteško roko dobi, ki ga od pisanja huj boli, kakor bi dreva sekal.“ Blaže ino Nežisa šolarjem z veseljam pomo-

*) Pesme Matija Ahacelna. Drugi natis, stran 6.

reta, ktéri perés niso imeli kupiti za čem. Po molitvi jih gospod vučiti začnó, kako se per pisanji sedi. „*Mora sé mirno sedeti, so rekli, ino nog ne križam dêvati. Truplo se nekoljko k mizi alj k stoli naklóni, pa pers ne naslanjati, ker po tem rade bolijo. Roke naj na mizi do laketa slonijo. Persti levice se na popir položijo, naj terdno leži, k levici nagnen. Z tremi perstami desnice se pero prime ino rahlo derži, tako, de se sredinc peresu podloži, pavc od strani priloži, kazavec pa verh položi. Pero se toljko po strani derži, de, kedar se od leve na desno vzgor potegne, tenko liko kakor las naredi; naj se pa na vdol potegne, debel steber stori. Le po malim se v tintnik pomoči, de se ne zaliva ino na popir pisarske svinje ne napravljajo; zakaj take prasice se ne dajo prodati.*“

Zapižejo jim pismenske like, stebre ino locne na tablo, naj jih na popir delati poskušajo. Tudi gospod kaplan pridejo pomagat, ino mladenčam kažejo, kako se pero derži, pa jim še za roko primejo, ter kako pismenko potegnejo, ki ni prav nareta. Gospod učitel dekletam pomorejo, in pravijo: „Kako lehka stvar je pero, pa ga vender tako težavno vodite! Če pa Bog da, vam pojde pisanje o veliki noči bolj gladko izpod rok, ko preja predicam, ki dremlejo.“

Po pisanji gospod kaplan začnejo, rekoč: „Kakor vidim vas pisarija veseli, alj pisati lepo, gerdo se pa zaderžati, bi ne bilo prav. Vsaka reč se po svojim lici pozna, človek pa po svojim zaderžanji. Podvučiti vas tedaj moram; kako se pošteno véde.“

Zaderžanje v pričo Boga.

1. Nar imenitnej hiša je sveta veža božja; sam Bog v tisti prebiva. Sveta groza naj te objide, kedar v cerkev stopiš. Poškropi se, prikloni Jezusu v presvetim rešnim Telesi do tal, poklekni na svoj kraj ino ga ponižno pozdravi.
2. Klobuki morjo pred cerkvenim pragam iz glave, pa

jih v cerkvi na altar ne polagati alj pa svetnikom na glavo. Če se v kakim stoli ne dajo obesti, jih je pod levo pasuho imeti.

3. Vsaki spol naj gre na svojo stran, ne moški med ženske, vsako na svoj odkazan kraj. Per cerkvenih vratah ostajati, alj se clo zunaj cerkve prislanjati ni pošteno. Veliki očitni gréšniki so svoje dni zunaj stali in še stojijo. Le blato se pred pragam otrebi ino pusti.
4. Imaš svoj stol, v njega poklekni; pride pa imenitnej od tebe, odmekni se mu. Tudi starim ino boletnim se mora prostor narediti, če ravno ti stojiš. To zapové keršanska ljubezen.
5. Kedar mašnik po cerkvi grejo, vsi véрни vstanejo, ter se jim z glavo priklonejo.
6. Med opravilam se stoji alj kleči, kakor šega prinese. V rokah se imej molek alj molitvine bukvice. Kdor nima per službi božji svetih reči v rokah, po navadi tudi v serci pobožnosti nima.
7. Per službi božji se ne smejati, ne ozirati, ne šep-tati; pa tudi na glas žebrati ne, de ne bomo druge v molitvi motili, ker nismo sami.
8. O pravim časi se v cerkvo pride, kakor hitro od-zvoní, ino po skončani celi službi iz cerkve gré. Pred cerkvijo tobak žgati alj pa po drugim spoli zija-ti je gerdo ino gréh.
9. Na poti se pozdravi: *Hvalen bodi Jezus Kristus!* Možki se k timu odkrijejo, ženske z glavo priklonejo, ter odgovorijo: *Amen na vékomaj.*
10. Kedar k molitvi zvoni, se hitro vsaki prekrizaj, in moli brez vsiga odloga, naj bo na poti alj doma, na deli alj per mizi. Kar se odlaga, se rado zamudi. — Cel svét je hiša božja, Bog je povsodi doma; ne smé se storiti, kar bi njega žalilo, ne opustiti, kar smo njemu dolžni. Bogu služiti nas nikolj ne bodi sram! „Kdor se mene pred ljudmi sramuje, govori Jezus, njega se tudi jez sramoval bom.“

V pričo gosposke.

Bog na sveti svoje namestnike ima, duhovske ino deželske. Njih spoštovati on zapové. Kaj je v pričo gospôde storiti?

1. Kedar gospôda na poti srečaš ino tako blizo njih prideš, de jih govoriti čuješ, se odkrij, klobuk pod pasuho deni, ter posvečenimu mašniku desno roko poljubi. — Ptujim gospodam, ki jih ne poznaš, ino pa deželskim se samo odkrij. Ženske se takim samo nekoliko priklonejo, ter jih pozdravijo, rekoč: *Bog vas sprimi!* alj še lepši: *Hvalen bodi Jezus Kristus!*

2. Ako h kakimu gospodu prideš, si pred pragam obutelo osnaži. Poprašaj koga, alj so domá, ino če noter sméš?

Rahlo na vrata poter kaj. Ako se nihčer ne oglasi, še drugo — ino tretjokrat nekoliko bolj poklukaj. Se še ne oglasijo, odstopi ino počakaj. Per vratih na uhe vleči je gerdo, per oknih noter glédati še gerši. Kedar pa rečejo po nemško *Herein!* Le noter! vrata po malim odpri ino jih pametno zapri.

3. Postój per dvorih, dokler te ne pogledajo — ne pozdravijo, alj ne pobarajo. Na to se jim prijazno prikloni, ter zastopno pověj, kaj želiš. Klobuk ino kaj takiga se ne smé na mizo alj na stol polagati, tudi ne vsesti se, dokler ne rečejo. Ako sediš, ne gugaj se, kakor bi zole imel. Roke v hlače vtikati ni le gerdo, je tudi lahko velik greh. Se čohati ino kebrati vušivci navado imajo. Na steno prislanja se le meglenjak. Čerstev korenjak na obéma nogama ravno stoji, ino ima per seji roke na krili.

4. Gospodi se mora v lice glédati, pa ne preblizo. Po jispi se ne oziraj, kakor bi kaj svojiga jiskal. Ne trebi si zob ne nosa; ako se ti zeha alj kiha, z robcam alj z haderco usta zakrij, de se ne bi kdo vstrašil, kakor bi ga požerl. Se komu kihne, réci

- mu: *Bog pomagaj!* pa se mu tudi prikloni, ako je imenitnej ko ti.
5. Ne pluvaj po tleh, temuč pluvavnik pojiši. Se v roko alj po tleh vsekovati, po tem pa z nogo razteptati, je po svinsko; za to svojo haderco imej. Tudi otrokam je gerdo, ki vse rokave ološane imajo.
 6. Kedar opraviš, se priporoči kakor poprěj. Tudi deželski gospôdi se roka poljubi, kateri smo dolžni posebno hvalo alj čast.
 7. Per gospodi se predolgo ne mudi. Ne jemli v roke reči, ki so po jispi. Kedar vstaneš, stol v kraj postavi, kjer je poprej bil.
 8. Si k obedi povablen, le posledniga mesta se derži, dokler ti višej ne odkažejo. Ne segaj pred imenitnim v skledo. Roke čedno na mizo derži. Kosti pod mizo ne lučaj. Ne bodi prevolči, pa se tudi ponujati preveč ne daj.
 9. Če gospod k hiši pridejo, stopi jim pred hišo naproti, ter jim pověj, de se sreče veselíš, jih na svojim domi videti. Odpri jim vrata in stopi za njimi. Ako se odkrijejo, jim primi za klobuk, ter ga na čeden kraj položi, jim sedež za mizo ponudi, sam pa pred njimi stoj, dokler ti ne rečejo, de sé vsedeš.
 10. Kedar se zopet odpravljajo, jim klobúk podáj, jih zahvali za objiskovanje, ino jih nekoliko pospremi. Večiko so gospód, dalej jih spremljaj, nižje se jim prikloni.
 11. Greš z kakim gospodam, daj jim desnico, ti pa na levi pojdi. Herbta jim nikolj ne obračaj, tudi naprej ne vhačaj. Govoriš z kakim imenitnim gospodam, se ne pokrij, dokler ti ne rečejo. — Se gospodu skrivati, ki k hramu pride, je po divjaško; zогiblejo se le dolžniki, ne pa pošteni podložni svoje gosposke. „Kdor vas zaničuje, govori Kristus, mene zaničuje.“

V pričo ljudi svojiga stanu.

Vsi smo otroci Očeta nebeškiga; kakor bratje ino sestre si mormo bití prijazni. Kako se to zgodi?

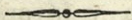
1. Po poti ne letaj pa tudi ne lazi; hodi, kar je prav. Ne govori sam z sebo, ne krili z rokami, kakor bi svét bil tvoj. Škodo gredé délati, se na voz obešati, živino vdarjati, se varji. Pjancov ino prepiravcov se moraš z senenim vozam zogniti.
2. Prijazno povéj, če te kdo kaj pobara; prašati: *Kdo je — kamo gre?* se le rotarjam (rihtarjam) spodobi. Pomozi rad, kar premoreš, pa za vsako malo reč ne jemli plačila. *Bog poplati* (lonaj)! veliko veljá.
3. Srečaš znanca, prijazno mu roko podáj, rekóč: *Bog daj srečo!* ter ga pobaraj, kako se mu godí? Ptu-jih ljudi pa ne oponašaj, kako govorijo alj hodijo, z kako méro meriš, se bo tebi mérilo.
4. Prideš v ptujo hišo, klobuk iz glave, kjér po hiši ne deži. Pozdravi domače rekoč: *Hvalen bodi Jezus Kristus! Dobro jutro! Dober dan! Dober večer vam Bog daj!* i. t. d.
5. Zastopno povéj, po kaj prideš, ino po tem se vsedi, ako ti rečejo. Če ravno k obedi prideš — kar ni lepo — reci jim: *Bog žegnaj!* Žlice šteti se ne spodobi, pa tudi ne brani se, ako te povabijo, de z njimi zajmeš. Kdor se k mizi siliti da, visoko glavo — trebuh pa prazen ima.
6. Per odhodu se posloví rekoč: *Ne zamerite! Srečno! Bog vas ovarji! Lehko noč! Hvalen bodi Jezus Kristus!*
7. Tebe kdo dalnih znancov objíše, na proti mu stopi in roko podáj, sedež ponudi, ter mu pokaži veselje, de te objíše. Ako predolgo ne pové, kaj bi rad, ga čedno pobaraj, z čem bi mu vstregel. Kislo repo prodajati, v mes pa legati, in hude čase tožvati, ni po keršansko. Dober človek rad druge razveseli; le neprijazen se kisel dela, kakor bi ga grizlo.
8. V ptuji hiši z mizo brado podpirati ni lepo, tobak kuriti je gerdo že domá, v ptuji bajti se clo ne spodobi. Kdor pa tobak žgé, mora lulo iz zob vzeti, kedar se komu odkrije, alj z kom govori. — Potreba vam je še vediti:

Kako se v družbi pošteno govori.

Vesela družba je velik dar božji, varvati je pa, de se v pogovorih Bog ne žali ino bližen ne pohujša.

1. Pomisli vselej poprēj ko zineš. Božje reči zasmehvati drugim za kratek čas, druga zapoved božja prepovē.
2. Rad govori, pa drugim v besedo ne vhaaj. Klopoteč veliko klopoče, pameten malo povē, pa tisto prav. „Veliko govorjenja brez greha ni,“ uči sveti Duh. Čenče Marinke nima nobeden rad.
3. Ne govori od drugih slabiga, tudi ne sam od sebe dobriga. Druge opravljati bolī; sam sebe hvaliti smerdī. Če dobriga v tovaršiji praviti ne vēs, pa molči; tudi beseda človeka vbije.
4. Klafati, za kratek čas kvasati, drugi spol v smeh pripravljati, nesramno masne besede legati, je v pekel v mlin nositi. Od takih mlevcev Kristus pravi, de bi jim bilo boljši si mlinški kamen na vrat obesiti. — Ako pa kaj nespodobniga kvantati slišiš, marn na kaj boljiga obrni, kaj poprosi, povēj alj pobaraj ino hudoben guč vstanovī; imel boš veliko dobro delo.
5. Kleti, se po mesarsko rotiti, je velik greh; pa tudi legati, naj bo za jok alj za smēh, za dobiček alj zastonj — vse je hudobno. „Lažnive usta dušo vmorijo.“
6. Druge z besedo pikati alj pa srote dražiti je zoper keršansko ljubezen. Se prepirati je gerdó, koga razžaliti še gerši, razjeziti pa hudo. Ako ti kaj zamerzi, tiho 10 odštej, prej ko kaj rečeš. Tako se jeza ohladi in sovraštvo vgasne.
7. Brez potrebe ne baraj, kako se drugi nosijo, kako živijo, opravlivcam uh ne nastavlaj. Kdor za drugimi preveč pozveduje, rad sam sebe pozabi.
8. Od tēga, kar si slisal, dobro razloči, kaj boš povedal, kaj pa zamolčal. Naj si ravno beseda ni konj, je pa kamen, ki ga težko odvališ. Lahko se verže, pa težko pobere, še težej rana ozdravi, ki jo bližnimu z eno besedo narediš.

9. Skrivnosti so skriti, prijaznosti pa ohraniti, vredni jih mormo biti ino ne razodeti, ako ni viši dolžnost.
10. V pogovorih preveč zijati alj se preglasno smejati nikar! Tudi kašel z haderco zastavi, de koga okaslal ne boš. — Ravnaj se po čednih — ne po robastih ljudéh, ino kar si enkrat vgrešiš — drugokrat popravi, tako se boš poštene šege privadil.
- Vselej me serce zaboli, kedar se per gosposkih ljudéh govori: to je po paversko! Nikarte, de bi se tudi od vas tako rekalo! Vadite se vsiga čedniga — pošteniga, ino rastite v ljubeznivosti per Bogu ino per ljudéh.

IX.

Huda zima, de drevje poka.

Pervo nedelo po svetih tréh kralih je bila tako huda zima, de je drevje pokalo. Gospod učitel so pred časam šolo odperli in rekli dobro zanetiti. Pervi so v šoli, in hitro iz zime blizo vroče peči stopiti ne dajo, rekóč: „Kdor iz zime na toplo hiti, ga rada glava boli, lahko na rokah ino nogah ozebe. Boljši je nekoliko v jispi postopati pa si roke méti, dokler se vgrejejo. — Vidim, de so vam roke premerle; prej ko pišemo, naj vam povém:

Kaj storiti, kedar človek zmerzne?

1. De po zimi ne ozebeš, *žmetno hodi* ino ne nosi pretesne obutele. Bolji je pešec hoditi kakor voziti se.
2. Ako pa ozebeš, *hitro ozeblino z snegam prav čerstvo dergni*, dokler de prejde. Te začne od juga serbeti, rudečiti ino skleti, vzemi škafl ledene vode, derži okoli 1 ure ozeblino v vodi, ino če se zagreje, ledu dodaj. Hudo je obstati, pa dobro ozdraviti.
3. Po zimi *žganja ne pij*, kedar se na pot podaš; žga-

nje daja smertno spanje na stezi. Ne posedaj, naj se ti ravno počivati ljubi; ako zadremleš zmerzneš.

4. *Zmerznjen človek se mora rahlo prenesti; lahko mu perst, tudi roko ali nogo vlomiš, ker je vse kerhko, kakor cengel.*
5. *Obleko ino obutel hitro iz njega izreži, ino ga v sneg položi, pa dobro z snegam za šoln na debelo zakidaj, ustam ino nosu pa lukne za dihanje napravi. Zmerznjeniga prehitro na toplo djati vmori, če ravno še živi.*
6. *Ako snega nimaš, pod kako pojato, alj na skeden ga zanesi, perte v ledeno vodo pomoči ino ga v tajiste zavij.*
7. *V eni uri, če je mogoče, sód ledene vode nalij, ino zmerzlo truplo do brade namoči. Nekaj časa po tem topleje vode dolij, de se udje gibati začno.*
8. *Po tem ga iz vode potegni, v hladno postelo položi, dergni z suknam ino kertačami, kakor take, ki jih iz vode potegnejo. Z božjo pomočjo tvoje delo ne bo zastonj.*

Po zimi je tudi zlo nevarno žerjavko v merzlo čumnato nositi, ino se per njej greti. Vogel n sopuh človeka zaduši. — V Parizi sta dva stergarska fanta zvečer v svojo čumnato voglja nesla, si zakurila, se grela ino zaspala. Drugo jutro mrtva najdejo. Hitro jih v bližno bolnišnico na zdravo sapo zaneso (po leti je dobro pod milim Bogam zunej) in ju vživljati začno.

1. *Izслеčejo nju, ino tako položijo, de zglavje viši imata.*
2. *V lice ju z merzlo vodo škropijo, glavo, vrat ino zatonek, posebno za uhami ju z merzlim jesiham zmivajo.*
3. *Po tem so jima glavo v perte zavili, v hladno vodo namočene. Tudi na persi ino na serčno žilčico so jima mokre rute polagali,*
4. *Med tem so ju neprenehama z suknam, ki so ga v jesih pomočili ino oželi, tudi z kertačami po vsim životi dergnili.*

5. *Pihali so jima z rorčkam (z cevko) zdravo sapo skozi usta v pljuča, da bi se zmezile, pod nos so jima pa hudiga jelenovca dajali. Tudi v lice so ju pihali. — V devetih urah začneta dihati ino gibati. To je bilo veselje!*

Tako se mora tudi z takim ravnati, ki v kaki kleti ali drugi dumpli od slabe sape onemore. Ložej je pa vselej se nesreče ovarovati, kakor vbrani. Huda zima je: varjte se, da vas muhe ne vjedó; — take muhe, ki nekterim po zimi kakor po leti po glavi letajo.

E. Pisanja šterta vaja.

Zagrelí ste se; — zdaj pa le pisarijo v roke. Vučili ste se malih pismenk; in znate že srednice, zgornice in spodnice delati; dones bomo *poglavne, velike čerke* začeli. *) Nekoljko težej so; za to pa prav dobro pogledajte, kako se vsaka začne ino konča. *Perva naj bota veliko C ino veliko O, ki se ravno tako delata, ko malo c ino malo o. Velike pismenke se z malimi lepo sklenejo, kakor p: Cele, Oče, Ožbald i. t. d. — Tretja velika čerka bodi E, ktera ima dvalocna, ki se v sredi zvijeta, p: Eva. — Šterta je pa U, ki ima dva stebra, kakor u, na prvím stebri pa kluko, p: Urša. — Peta pismenka naj bo S, z podolgatim logam, ki se spodaj zavozla. — Tak se naredi P, ki nad logam streho ima. B ima po sredi log, za streho pa locna dva trojki podobna.*

Velike pismenke večidel spodaj svoj log v vozél zvijejo, ki se rad zalije; pa je lepši, ako se zanka tako naredi, da se skozi vidi. Pokazali so jim narediti: J, A, H, K, T, F, R. Nekteri si niso

*) Siehe I. Tabelle Nr. 4.

upali na popir poskusiti; dali so jim zopet tablico ino pa krajdo, de se je roka potegniti privadila.

Zapomniti si morte — so djali — de se pero na vzgor rahlo potegne — na vzdol pa nekoliko pertisne. — Locni ino logi so v sredi debeli, skoncama se pa zojstrijo. Ojstri so tudi, kjer se sprimejo, — Velike so vse zgornice, ki dosegajo zgorno riso pa spodno srednico. — Poglavitne pismenke so vogelni kamen; prav čedno jih morte delati.

Gospod kaplan pridejo pomagat, de mlade pisarje nekoliko velikih čerk privadijo. Poslednič jim vkažejo številke zapisati, ki so bile na tabli. Po tem zapišejo 10, 11 do 100.

d. Tretja vaja v številstvi.

1. *De vas ne bojo roke bolele, hočemo z glavo rajtati. Vém, de vsak vas 1 rajniš glešta; saj pravijo, de tudi kokoš brez dnarja ni. Koljko dnarja pa 1 goldinar v sebi ima? — ne bote vsi vedili. Pověj mi, Likebova Anca: Koljko polgoldinarc ima 1 cel goldinar? Odgovor: 2 polgoldinarci. — Koljko krajcarjev za $\frac{1}{2}$ goldinarc dobiš? — 30 kr. Koljko je $\frac{1}{3}$ goldinarja? — 1 dvajsetka, alj 20 kr. Koljko ima 1 goldinar dvajsetic? = 3; koljko petic? = 4; koljko desetk? = 6; koljko petk? = 12; koljko pa grošev? = 20. Tako ze glava čajma ino brihta. Pa še ni zadosti. Pověj mi ti, Šolarjev Lenče: Koljko krajcarjev moreš imeti, de bo 1 goldinar? Odgovor: 60; koljko pa dvakrajcar? — 30; koljko pa grošnikov? — 20; koljko pa dvagrošnikov? — 10; i. t. d.*
2. *Privaditi vas moram drobiš na goldinarje vreči. Pověj mi, Kebrov Tonej! Koljko da 5 polgoldinarc? = 2 goldinarja ino pol, to je 2 gl. ino 30 kr. Zakaj? = 4 polgoldinarce veržejo dva goldinarja; 1 polgold. da 30 kr. Koljko da 7 dvajsetic? = 2 gl. ino 20 kr. — Koljko da 11 petic? = 2 gl.*

45 kr. Koljko znese pa 20 petk? = 1 gl. 40 kr.; alj pa 5 dvajsetic, alj pa 10 desetk i. t. d.

3. Morte mi še število razkladati ino dnarje v glavi premeniti, dokler jih v žepi nimate. Izrajtaj mi, Primekov Tonej! če imam od 17 kr. 10 kr. v desnici, koljko jih bo v levici? = 7. — V levici 15, koljko v desnici? = 2 kr. Koljko našteješ iz 17 kr. grošev? — 5 gr. ino 2 kr. Imam 36 grošev; koljko bo goldinarjev? = 1 gl. ino 16 grošev; alj pa 3 poltrajnišnice ino 6 gr. — Koljko je pa 75 krajcarjev? = 1 gl. ino 5 gr.; tudi 25 gr. Postavim, kovač ima 5 poličev vina, polič po 8 gr.; koljko je dolžen? = 2 gold. — Zdaj pa 1 gold. ino 15 gr. odšteje; koljko še na dolg ostane? = 5 gr. alj 15 krajcarjev.

Tako se ti ne bojo v rajtingah krave smejale, pa te tudi ne babce goljfale, kedar pridejo medice pit. — Za dones, mislim, znamo dovolj.

X.

Poštena gostija, lepa réč.

Bila je kratka sreda pa vina tisto leto dosti; torej tudi veliko gostij. Nektéri nedelskih šolarjev so bili prošeni za družbane (družaje) ino družice; pa si obljubiti upali niso, dokler gospod kaplana ne poprosijo, naj jim v svatovščino dovolijo.

F. Pisanja péta vaja.

Drugo nedelo po svetih treh kralih gospod kaplana ni bilo v šolo; spovedvali so za popolnoma odpustke o sladkim imenu Jezusovim. Gospód učitel so jim pokazali druge velike pismenke, ki so jim prejno nedelo ostale, namreč: G, U, M, N, L, D, Z. Vse te

pismenke — so djali — imajo po dva, tudi po tri loke, kateri se v zgor alj pa v spod stikajo. Nektère delamo tenke, druge zopet bolj košate; pa tolstih svinj ne na popir!

De se pisanje lahko bère ino besede razločijo, morte zastopno pisati; alj kako?

1. Besede imajo zloge (Sylben), zlogi pismenke. Vse pismenke ene besede se morjo deržati, p: vir, labu'd, blagoslov.

2. Med eno in drugo besedo mora biti toljko prostora, de bi n v mes lahko zapisali.

3. Več besedinekaj pové ino povedik (Са́ж) naredi; p: šolarji lepo pišejo. Povedki se med sebo ločijo po 10 znamenjih, katère ste že v Navodi spoznali, de veste, koljko ino kako se per enim alj drugim v branji pohénja.

4. Več povedkov napravi govor, kedar z kom mar-njamo, alj mu pišemo. V pismi se za vsakim povedkam prenehlej (,) naredi, pol govora se z podpičjam (;) zaznaminje. Za besedoj, z katero poprašamo, vprašaj (?) postavimo. Besede, z katerimi zakličemo, imajo znamenje klizaj (!). Je govor cel, kar komu zastopno povemo, ga z piko (.) končamo. Hočemo besede, ki jih je kdo drugi govoril, zaznamniti, nastoplej alj dve piki (:) pred nje postavimo. Je potreba besede nekoljko pomisliti, se pomislik (—) naredi. Se beseda med govor postavi, de nje ne pozabimo, se vklene, p: (Eva) alj pa |:Adam:|. Smo besede, ki jih pišemo, od koga drugja slišali, de niso naše, jih z ušesci (,,) zaznamnjamo. Je versta prekratka celo besedo spisati, se beseda na konci razdeli, kar znamenje — alj = pokaže. Razdelijo se pa besede po zlogih. Vse te znaminja poskušajte delati, pa si tudi zapomnite, de jih bote pisaje staviti znali.

5. *Kjer za besedo j prenehlej (,) stoji, se mora prostora za n do druge besede pustiti; po drugih ločnikih nekoliko več, po piki (.) pa za m na dolgo. Tako se stavijo besede zastopno — z jeziki kam za slišanje, z peram za videnje. Kdor jezik ino pero prav peljá, tak mož kaj veljá.*

e) Šterta vaja v številstvi.

De se nam številke (numere) v glavi ne posušijo, jih mormo zopet ponoviti — rečejo gospod učitel, ter jim na tablo pišejo od 20 do 100; po tem 121, 199 do 200, ino do 1000, ki jih morjo šolarji izrekati, ino za njimi na svoje tablice pisati.

Pa slab rajtar bi bil — so djali — ki bi za vsa kiga pivca krajde jiskal; iz glave rajtingo storiti je veliko boljši kup.

1. *Imate v glavi mnogoterih števil zrajtati, viši poprej — nižej število pa šlej zložite, koliko po sto — po deset, koliko po enim? p: Koljko je 3 krat po 123? Odgovor: 300; pa 3 krat 20, to je 60; pa 3 krat po 3, kar je 9. Vsiga kup je 369. Prač je po 1 gl. ino 26 kr. — Koljko veljajo 3 vatli? — Odgovor: 3 gl. 3 dvajsetke ino 3 šestake; to je 4 gl. ino 18 kr.*
2. *Račun si zljajšamo, ako prašanje obrnemo, posebno če se bara po 3, 6, 10, 20, 30. P: 1 libra alj funt je po 10 kr.; koliko veljá 13 funtov? Rajši rokavo zavijamo rekoč: Ako 1 funt po desетки, koliko znese 13 funtov? Odgov: 13 desetak, to je 3 gl. ino 10 kr. — Polič vina je po 28 kr.; koliko bo 20 poličev? Obrnimo črevo, rekoč: Če 1 polič 20 kr. velja, bo 28 poličev veljalo 28 drasetk; to je 9 gl. ino 1 cvanegarco.*
3. *Obrájt polajšamo, ako ga na dvoje prenaředimo. P: 1 dan zaslužiš 19 kr.; koliko v 7 dnéh? Naprej vrajtaš 6 dni z šestakami, rekoč: ako 1 dan 19 kr. zaslužim, bom imel v 6 dnéh 19 šestakov, to je: 1 gl. 9 šestakov alj 1 gl. ino 54 kr. Po*

tem pa spet 1 dan 19 kr. k prvim dodam, tako 1 gl. 73 kr. — prav za prav 2 gl. ino 13 kr. imam. — Golobov 1 par je po 15 gr., kaj bo veljalo jih 19 parov? Zrajtamo prvič 20 parov po 15 groš., da 15 gl.; zdaj pa za en par manj 15 gr. od 15 gl, štejmo, bo za 19 parov 14 gl. ino 5 gr. ostalo.

Take rajtinge glavo belijo, kdor pa rajtat ne zna, sam sebe goljfa.

Nauki za dobro voljo.

Tretjo nedelo gospod kaplan v šolo pridejo, ino šolarjam, ki so jih prejno nedelo prosili, rečejo, naj le v svatovšino grejo. „Baral sim gospod fajmoštra — so djali — oni vam kar ne branijo, ako je starejšam po volji.“ Enim so pa vender prepovedali zavolj ne dosti postene hiše, in neki deklici tudi, ker družban namenjen ni dobro slovel.

„Ravno preteklo nedelo — so djali — je bil sveti evangel od svatovšine v Kani Galilejski. Jezus nam v tej veseli prigodbi pokaže, kako naj tudi mi z prijatli radujmo ino žalujmo, ako nas povabijo na gostijo alj rešitvo, na botrino alj sedmino. Dobro delo je, ako se le brez greha zgodí. Per vaših gostijah in dobrih voljah je veliko hvalevrednih šeg, pa tudi nespodobniga dovolj. Moram vam nekaj za kratek čas povedati.

1. Te povabijo, *ne daj se predolgo prositi*. Če misliš, na prvo besedo oblubi, ako ne moreš alj ne smēs, naj te še toljka prošnja ne preprosi.
2. *Sini ino hčere naj prosijo stariše, družina gospodarja in gospodinjo*; brez njih dovoljenja v dobro voljo oblubiti ne smēs. Se vkrasti je prepovedano.
3. Kedar na svatbo (ohcet) greš, se moraš *po svojim stani in premoženji obleči*. Se preštmano nositi je prevzetija, prelozno ali vmazano — vohernija alj pa zanikarnost. Kdor spodobniga oblačila ne glešta, naj bo domá. Kmetskimu človeku gosposka sukna

tako stoji kakor prasici sedlo; oblačilo na posodvo jemati, pa se z njim bahati, je ravno kakor bi se pura s pavovim perjam lišpala. „Človeška noša, njegov smeh ino njega hoja pokaže, kaj veljá“ — govori sveti Duh.

4. Prazno oblečen *ne nosi glave previsoko*, de ne boš štimanc, pa tudi *glave ne obešaj* kakor hinavc. Grede nosi glavo ravno, persi naprēj, trebuh nazaj, roke po strani. Se z rokami podslanjati alj pa ročke delati, posebno ženskim, ni lepo.
5. Per ženskim spoli naj bojo *persi pošteno skrite*, le bolj v žalosten pert, kakor v prevesel zavite. Ki mesnice po sveti nosi, pregreho za prijaznost prosi; — iz pankelcov bojo plenice. —
6. Pošteno se derži, ino *vsakiga ravno poglej*, kakor pošten mladenc — deklica. Iz pod brega alj po strani gledajo, ki pošteno ne mislijo.
7. *O pravim časi dojdí*, ne de bi tebe čakali; le slabi delavci se dajo k mizi klicati. Pa tudi se predolgo ne mudi, kakor bi bil k domu pozabil; takiga se radi naveličajo.
8. Prej de se k mizi gre, si je potreba *roke vmiti*, tudi preobleči, kdor je vmazan.
9. *Ne strezi po pervim mesti*, ino poterpi, naj se vsédejo tisti, ki so več ko ti. Ne segaj po nar boljših kosih alj piselcah, pa se ponujati tudi ne daj. Dobra reč se sama ponuja.
10. Ako so *mizne rutice* pripravlene, razgerni svojo na krilo, de si obleke ne pokablaš, ter si perste in usta z njo briši. Glej de iz sklede ceste ne narediš, ino mizniga perta ne oberzdaš. Preveč pihati ni lepo; raj počaj, de se ti ohladi. Tudi srebati ni lepa šega — ne usta mašiti — ne predolgo čvekati.
11. Si per kaki gospôdi na obedi, dobro glej, *kako se gospôda vede*, kako jed zavživa, ki nje še ne poznáš, de ne boš polžev z lahtam tolkel, kakor bi bili orehi.
12. *Kosti na kraj talirja položi*. — V skledo nazaj

devati je nerodno. Najdeš muho alj kaj takiga, ne pokaži, ampak v stran zakri, de tovaršiji živeža ne vgabiš. Si hočeš zobe trebiti, vilic ne med zobe.

13. *Jedi ne grajaj* (ne tadjaj), de se ženskim poslam ne zameriš; še blizo hrama bi več ne smél. Kar ti ne diši, pa pusti. Varvaj se preveč piti — jesti — preveliko trušati; na dobri volji se človek nar ložej spozná in predá, pa večdel le v svojo zgubo.
14. Per darovanji ali plačvanji *odrajtaj z veseljam, kar je šega*; ne oponosi tudi beraču, kar mu daš. Se bahati, pa z dnarji okolj metati, varji se; dobre volje rado mošne kole ino streho predere.

Alj se ne smé rajati?

Ples alj raj je nevarna réč; nar boljši de ga ni. Pa koljko je ljudi, ki brez plesa biti ne morejo.

1. Kdor plesati ne zna, naj se tiga dela *nikar ne vadi*; lahko bo brez njega srečen. Ako pa le plešeš, nikolj med ptujimi ljudmi, ki jih ne poznáš; hitro bo zaméra, boj in morija. Le na kaki domači dobri volj se zasukaj vpričo starišev ino poštenih ljudi.
2. *Ne pleši predolgo*, ne cele noči, ne ženi se preveč; zadosti je eno alj dve uri plesa, kar je preveč ni zdravo.
3. *Ne hodi iz plesiša prehitro na hlad*, ne pit; po malim se prehodi in vhladi, če nočeš neduhe ino sušice.
4. *Vsake nesramne besede, noše in sege varji se*, de ne zgubiš divišta ino prijaznosti božje. Verh vsiga téga je ples malokdaj brez gréha.

Lepe šege so po enih krajih, kedar *nevesta slovo jemle*, kedar na svoje novo pohoštvo pride, kedar njo razplétajo i. t. d. Kdo bi se ne razjokal tudi na dobri volji! Čedno je, de svatje zapojó ino godci vmes zagodejo, od svetiga zakona, od večne luči; naj tudi kako smešno kdo v mes zakroži. Kvasati po muzikantarsko je pošteni svatovšini gerdo, in takim kvantam smejati se, je greh. Tudi godci imajo včasí komedje, ki jih je pra-

viti gerdo ino slišati strah. Še ni dolgo, kar so v nekim kraju godci volja klali. Nekdo se je v volovsko kožo ogernil, ter so mu na glavo pod roge pisker kervi djali. Njega tovarš po mesarsko oblečen ga z sekiro po glavi maha. Lonc se podmuzne ino on godca po glavi lopi, de per priči obleži. Takih divjačen nas Bog ovarji! — Zdaj pa zapojmo *pésem od razvujzdaniga sveta.**)

XL

Kratek pust, pa veliko ust.

Do pustne nedele je večidel šolarjev že za silo pisalo; veči skerb ko so imeli na šolo, manj jim je bilo za pustne bedarije mar. Gospod učitel jim vse imenitnejše kraje ino mesta na tablo zapišejo, ter jim od vsakiga povedó, kako daleč je, ino kaj se tam vidi. —

Začnó jih tudi po eni sami zarisi pisati vaditi; zakaj na 4 bi bila preveč zamuda. — „Dobro povančajte“ — so djali; —

1. *De bo vsaka pismenka ravno visoka, naj bo zgornica alj spodnica.*
2. *Srednice ne smejo viši biti kakor bi 3 stebre z peram poprék naredil ==.*
3. *Zgornice naj bojo 2 krat tako visoke, spodnice ravno te mēre globoke, dolgotne pa zgorne in spodne dosežejo. Vajenimu pisarju ris ni potreba; potreba je pa:*
 1. *De se viši pismenke na ravno kakor po žnori delajo.*
 2. *De čedno narazen pismenke ino besede stojé, de se ne dotikajo.*
 3. *De ravno po versti pišeš, ne v pekel ne v nebesa, kakor velijo.*

*) Ahacel. Pesme, stran 39.

Postne šege ino krivovére.

Gospod kaplan se v šolo persmeje, rekoč, de so smešno pripoved te dni slišali od nekiga Kurenta, ktériga bedasti ljudje za svetnika imajo, ino pustne dni čestijo, pa le z norzami. Pravijo de si je na gosli godil, pa tako sakrožiti znal, de je plesati moral kdor ga je zaslišal. Tudi zlodej, ki ga je motit prišel, je sačel tako po ternji skakati, de se je ves razplazil. To so gole kvante; pa resnica, de je Kurent bil malik nekdanjih hajdov, ki ga še zdaj v pratike z rogami stavijo. Kurenta čestiti potreba ni, pa tudi pošteno razveseliti se, ni prepovedano, dokler sam sveti Pavl veli! „Veselite se, zopet vam rečem, razveselite se, to de vaša poštenost naj bo znana všem ljudém.“

Kako se ima to zgoditi, vam bom povedal:

1. *Domači ljudje si brez greha kako veselje napravijo* — za kratek čas kak nedolžen smeh. Kakor se pa otroci potepati ne smejo, tudi mladenči ino deklice ne v ves hoditi. Potepuhi ino potepenke pridni ne bojo.
 2. *Šeme delati* — v maškoraх po hiših hoditi prida ni; veliko gerdiga ino hudobniga se zgodi. Se po drugim spoli oblačiti je Bog prepovedal. Če pa kdo kako košuto naredi, mislim ne bo hudiga; samo otroci se plašiti alj prestrašiti ne smejo, kakor se na *Miklavževu* pogosto godi. To otrokam za vse žive dni škodi.
 3. *Bližniga dobro ime* se za dobro voljo žaliti ne smé; p: de bi deklino persilili *ploх vleči*, ki se ni omožila.
 4. *Svetih reči ne v smeh pripravljati*, p: de bi se kak noroglavc prederznil na spoved jiti, alj pa kak godec iz peči pridgval, alj de bi z konduktam pust pokopavali. Take vlačarije so zoper drugo zapoved božjo. Svete reči so za svete ljudi, ne za norce.
 5. *Nesramnih reči v pričo ljudi počenjati* je vbijavsko. Takim se ne daj Bog smeјati; le oberni se ino beži. Oh pustnjaki dopernašajo, kar se ziniti ne smé.
- Pa tudi dosti *krivih rer*, babjih vraž ino škodljivih šeg je v pusti. Tako basajo:

1. *Če se pusten dan mele*, rado nad tisto hišo germi; *če se prede*, kače krog hiše lazijo. Ta je babja. Kjér v žermih mélejo, res germi, pa le v koči, kakor po Hrovaškim. Kače po zimi okolj hiše ne lezejo, po leti že védle ne bojo, kdaj ženske prédejo.
2. Naj kdo pusten dan *pest kurnikov* na njivo zanesé, bo celo polje rodovito. Pa le tistokrat, če vse polje z njim pognojiš.
3. Kodar na pusten dan *megla stoji*, tisto leto toča pobije. Kaj pa megla vé, kodi jo veter potegne?
4. Če na pepelnico *žegnani ga pepela* po repi potrosiš, nje ne bojo gosance jedle. Pepel se blagoslovi za ljudi, ne pa za gosance.
5. Kdo se na pust do *sitiga ne najé*, bo celo leto gladoval, pravijo. Res je, če ne bo imel kaj jesti.

Cel roš bi vam takih vraž naštel; pa jih sami zadosti poznate; le varjte se jih. Veliko praznih šeg ino babjih vraž je nevarnih ino škodljivih.

V nekim kraji, kjér sim poprej služil, pride mož po mene, naj grem njegove žene tolažit, ki hoče obupati. Gredé ga prašam, kako ji je to napadlo? „Oh — je djál — te nesreče so same babje vraže krive. Ko je pred nekimi letmi moja pervokrat povila, pernesô zvečer dete od kersta in ga ji v znožje položijo, ter mu kerstno svečo na noge dénejo, rekoč: de mora prvo noč mu goreti, de bo bolj srečno. Možki gremo spat, pa tudi babe za nami, ter jo samo pustijo. Ona še slaba, saspí, kerstna sveča pa v znožji gorí. V španji se ji zdi, kakor bi bela žena njo budila, rekoč: Kaj spiš? poglej, kaj se godi! Na to iz spanja plane, sliši dete vpiti, vidi polno hišo dima in skoči po vedro vode, de pogasi. Detetu so noge do kolena zgorele; v treh dneh je vmerlo. Na mesti mater tolažiti, jo strašijo, de ne bo zveličana, ker ni deteta varvala. Od te dobe se ji vsako leto pamet móti.“ — Tak žalosten sad prinesejo prazne šege ino babje vére.

XII.

Snaga, lepa draga reč.

Nekaj za dekleta.

Pervo postno nedelo je večidel šolarjev že znalo svoje ime podpisati, tudi den postaviti, kdaj je pisano. „Ne bo se vam potreba per gosposki podkrižati — so gospod učitel djali — kedar bote na pričo pozvani. Donnes vam bom povedal, kako se besede prav pišejo, alj kaj je:

G. Slovenski pravopis.

Velike pismenke se storijo, kakor v bukvicah najdete: 1. V začetki vsakiga govora, kedar se versta začne. — 2. Po vsaki govorni piki, kjér se nova beseda pove. — 3. Za nastoplejam: ako se besede pišejo, ki jih je kdor drugi govoril; p: sv. Pavl veli: „Kdor ne dela, naj ne jé.“ — 4. V pesmih se vsaka versta z veliko pismenko začne. — 5. Imena ljudi po kersti ino po rodi se z poglavitno pismenko zapišejo; p: Jur, Mikuz i. t. d. — Tudi imena dežel, měst, vesi, krajev. — 6. V listih, ki jih imenitnejim od nas pišemo, se pišejo imenske namestnice: Vas, Njih, Svoj i. t. d. z poglavitnimi pismenkami.

De se prav piše, je potreba povančati: 1. Vsaka beseda se tako zapiše, kakor se bere, ne kakor se po nekterih krajih gerdo zavija. Ne piši: vajš, graš, grama, Bueh, gvala, ampak: vés, greš, greva, Bog, glava i. t. d. — 2. Z koncam glagolov alj djanskih beséd se piše: -al, -el, -il, -ul,

kedar besedo nategneš, ino -ali, -eli, -ili, uli dobiš; p: dal, dali, pel, peli, i. t. d. Ako besedo nategneš, ino -vi dobiš, besedo po sluhi zapiši; p: prav — pravi, rev — revī i. t. d. — 3. Kako ste se per branji pismenke ločiti učili, tako jih zdaj pi-saje ločite; p: koza, kosa; živ, šiv; jé, jē; gospôda, gospôda i. t. d.

Med pisanjam gospod kaplan v šolo pridejo, in pohvalijo šolarje, rekoč: „Po vsi pravici čedno pisete; pa vam povém, de bi ne bilo prav, lepo pisati, per doma-čiji pa vse nesnažno imeti, in če bi dekleta raj za pero prijele kakor za metlo. Dones bom posebno dekletam eno povedal.

Ko sim študent iz šol črez hribe domu hodil, pridem v neko bajto blizo Nemškiga. Vsa vkajena dimnica je bila, črna ino temna ko noč. V enim koti so prasci jedli, v drugim so kure zobale. Dvoje otrok na ognīši (kameni) sedi in muha, ker gospodinja kosilo kuha. Bilo je okolj devetih zjutraj; lačen sim že bil in rad za ko-silca prosil, kar mi gospodinja reče na kosilo počakat; pa kaj de se mi začne gabiti, ko njo pogledam. Bila je vsa vmazana ino kuštrova; — otroci marogasti, muh po hiši vse živo. Ko je bilo vse pripravleno, veči de-kle gospodarja ino družino k mizi pokliče. Tudi mene prisilijo, de z njimi zajmem; pa ni se mi veliko poljubilo, kjer sim vidil, kako so žlice, namesto v usta — le pod mizo metali. Zdaj hlapec grila zajme ino se začne na glas krégati. Gospodinja skledo šterklavke popade, njo v pominje verže, in bulanke (nudelce ali štrukle) na mizo postavi. Prav želno vsi po njih séžejo, pa meni so jele hitro sline lesti, ko je gospodar prač dolgi las iz bule potegnil in pred gospodinjo položil.

Takih negúd se najde po sveti veliko, kjér so žen-

ske nesnažne. Preden črez hišen prag stopim, lahko vem, kaj ženske veljajo. Per enih je pred vratmi vse polno človečnikov, de človek blizo hiše ne more. Spodobi se, de vsaka bajta na dvoriši svoj odpad za ljudi ima. — Po drugih jispah je toljko smeti ino kurnikov, de se pošten človek vsesti ne more; pa vender zanemarnih kersenc ni sram, kakor če svatje pridejo ino hiše pometene ne najdejo. — Postele so po navadi veliko gerši kakor gnezdo v svinjaki. Stenic, grilov in takiga marčesa je toljko, de bi ptujiga človeka vjedle, ako bi v taki čumnati prenočil. Pertiči ino krušence, če jih imajo, so gerši od kuhenske cunje. Ni se torej čuditi, de per takih hišah po 7 let garje imajo ino otroci vsi krastovi, blede ko smert okolj lazijo. — Vse drugači je, kjér so skerbne gospodinje ino snažne dekile. Take hočete tudi ve biti; kaj ne?

Nauki za domačo snažnost.

1. *Kuretime, svinj ino druge živine v hiši ne redi; tudi v kuhinjo alj pred prag nje vaditi ne. Korito naj bo pred svinjakam. Mačke naj miši lovijo ino po mizi ne skačejo.*
2. *Prebivalnica za ljudi naj bo snažna, lepo svetla. Po Hrovaškim imajo svoje lesene kuče vse čedno zametane ino bele kakor bi zidane bile. Vsake svetke jih pridne devojke in skerbne žene lepo zamažejo, ino pobelijo, kakor berglezi gnezdo. Z veseljam se v take bajtice gre, naj bojo še tako borne. Tudi dimnice se lekko na dimnik alj roč napravijo, z ometam stropnice ino stene ometejo, špranje zamažejo, de se živina ne zaredi. Zidane jispe se morjo vsako leto pobeliti.*
3. *Kjer per hiši grile ino stenice že od stariga imajo, se mora marčes pogoje pokončati, postele ino klopi popariti. Po malim se vse odpravi.*
4. *Vsako saboto večer pridne ženske mize ino klopi*

omiijejo, okne ino stole očedijo, de je vse belo ko prazna ruta.

5. Dobre gospodinjje oskerbijo domačim po *dvoje sraje alj kitel* za preobleko, ter jih privadijo vsako nedelo jutro preobleči se, posebno otroke, kateri se lahko vmažejo. Tudi krušenca alj mizen pert se ob nede-lah po perili na mizo pogerne, pa tudi kedar kdor ptujih pride.
6. *Vsakiga mesenca se pertiči, plahte alj arjuhe iz postele poberó*, ino v pranje denejo. Skerbeti je pa, de je dvoje arjůh po perili k redi, ako bi kdo ptujih prišel, de se mu pogerne. Brez plahte še berača na slami ne pusti. Za to po zimi bolj zgodaj vstani ino predi, de si domačiga platna perpraviš; to je gospodinjje pervo blago. Stariga, ponošeniga oblačila, postel, suknine in take robe po mestih ne kupúj.
7. Brez vse postele *po goli klopi* valjati — alj po terdi peči pariti se, dobra gospodinja svojim ne da. Iz debeliga platna naredi *plevnike*, alj jih z kožuhovino (turščovim perjam) nadeva, ter vsakimu svojo postel da. Tudi iz hostniga maha, ki se med gospodnicam nabere, očedi ino v senci posuši, se napravijo postele, na katerih se po gosposko spí.
8. *Vsako jutro ženske postele popravijo, čedno pogernejo*, hišo pred kosilcam pometejo, prah iz mize, klopi ino stolov pobrišejo, ter vsako stvar v kraj postavijo, de vsakdor, ki k hiši pride, lahko spozna, de so ženske kaj vredne.
9. *Po obedi skled, talirjev, piskrov ino žlic oberzdanih* ne pušati, muham pašo, ampak brez odloga posodvo pomití, ter njo v sklednike ino žličnike pospraviti. Kuprasti piskri, tudi kositarske ponve, ako jih dobro ne čediš, dobijo zelenat smerten strup. Tudi sklednike in leseno posodbo pridno na potoki omivaj.
10. Hišne priprave *ne pusti po prebivalnici križam ležati*; vsako reč se navadi na svoj kraj djati, de ti na poti ne bo.

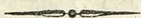
Pa tudi same sebe ne pozabijo čedne ženske. Ne hodijo razgalene, ne razkodrane, grejo posledne spat, in morjo perve vstati, de se jim ni v pričo moških vmivati ino opletati. Svetlih uhan nobena pametna *kmetiška ne nosi, tobaka ne šnofa, še manj kadi*; ne bila bi taka snaga za kuho. Nesnažna ženska per hiši, še tako bogata, ino pa svinja z slatimi uhani. „*Nič pa zalšiga ni*,“ sveti Duh govori, „*kakor čedna duša. Kar je svetlo sonce na svetlim nebi celimu svetu, je dobra ženska svoji hiši* — svetla luč ino zlati steber.“ — Po resnici ljudje pravijo: *Gospodinja tri vogle hiše derži.*

Take, moje deklice, morte ve biti, se snage iz mladiga učiti, na vse povančati, kar vidite. Za to sim gospod fajmoštra naprosil, naj pridnejši iz med vas, ki na keršanski nauk čakajo, smejo v farož priti, de vam bo kuharca, dobra prijazna duša, vsako nedelo kaj pokazala, zdaj po kuhni, zdaj po jispi, kako se miza pokrije, postela popravi, kako ena alj druga reč postavi, kar je vam vediti potreba.

Tudi vam, *mladenči*, moram povedati, de vse po vašim ni prav. Gerdo vam je, če se po klopéh valjate ali iz peči zjale prodajate, sosebno po zimi. Pridno moštvo nikolj brez dela ni; ako drujiga ne vé, iz slame pletarja dela. Gerdo je tudi možakam, ki svoje lule trebijo, ino smerdliv pepél po hiši trosijo. Za hišno snago skerbeti je tudi moških dolžnost.

1. *Vmiti se morte*, kedarkolj ste blatni ali vmazani, posebno kedar od dela k mizi greste. Vsak večer si zobe iztrebite ino usta izplahnite; zjutraj usta ino ušesa; kdor pa šnofa, tudi nos.
2. *Počesati se je večkrat potreba*, pa ne na mizo alj na okne, temuč na kak širok popir. Se v pričo ljudi obérati, je po cigansko.
3. Nohtov ne gristi ampak porézati, kakor hitro začno černeti. To se v kakim koti z škarjami zgodi.
4. Kterim *moška brada* raste, naj se saj vsako saboto obrije, in kedar v cérkvo alj h kaki gospôdi gre.

5. Moških skerb naj bo, de se po prebivalnici *hitro popravi*, kar se potére, p: stoli, klopi i. t. d.
6. *Gnojna jama se pred hišen prag* ne smé napravljati, ampak za hlev v kak senčen kraj; gnojnica je zdravju škodлива, in kjér je smrad, ne gre pošten človek blizo rad. Pa tudi *knalo* alj kraj za dreva se mora pridno pospravljati ino večkrat poravnati.
7. *Oblačilo moškiga spola naj bo čedno, obutel osnažena, naj že bojo škorni alj čevli, opanke alj cikle.* Raztergani hodijo lenuhi, okerpani pošteni možje: le potepuham payc iz škorna gleda. Od prekošatih čamrov rada glava boli — od nove šege pa oči, ako ni pametna. Za to nam sv. Pavl priporoči: „*Moji bratje! karkolj je resničniga — pošteniga — pravičniga — svetiga — ljubezniviga — dobriga imena — alj čednostniga, alj hvale vredniga, to si prizadenite.*“

XIII.

Boljši v hišo žalosti, kakor v hišo veselja.

Ko je južno vreme bilo, je v Slavini dosti ljudi zbolelo; tudi gospod učitela je pertisnilo. Namesto njih gospod kaplan v šolo pridejo, ter jim začno kazati, kako se števila pišejo ino izrekajo, rekóč:

f. Peta vaja v številstvi.

„*Veliko stvari je na sveti od maliga červa do zlatiga sonca: vsih prešteti nam ni mogoče; le Bog njih število vé. Mi eno reč za drugo štejemo, ter pravimo, de je ena reč po samim enota (Einheit); p: 1 perst, 1 roka, 1 človek. — Kedar več enót (enakih reči) dodenemo, število (Zahl) dobimo; p: 5 perstov, 10 dni, 100 goldinarjev. — Le same enojne*

reči, eniga imena alj eniga pleha zštevamo ino v enim številu povemo; p: roka ima pavec, kazavec, sredinc, perstinc, mezinc: z vsim 5 prstov. Ne de bi rekel, človek ima 1 glavo, 2 nogi, 2 roki: vsiga vkup 5 prstov; to bi bila zmešana štrana. Tako se štejejo krajcarji, groši ino goldinarji posebej. Števke (cifre) po samim poznate, tudi po dve in tri že izrečete; jih veliko izreči alj brati vam bom dones pokazal.

Številke veljajo ino se berejo:

1. Po znamnji alj po svoji podobi, kakor so 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 0. Nula alj ničla ne šteje sama, pa druge števila podpéra.
2. Po svojim perimki, ki se perpiše; p: 5 gl. = pet goldinarjev; 3 kr. = tri krajcarje; 7 št. = sedem centov; 9 žl. = devet funtov.
3. Po svojim mesti, na katerim stojijo, in od desne roke na levo rastejo. Na prvim mesti so edinke, ki štejejo, kar pokažejo; p: 1 ena, 2 dve, 9 devet. — Na drugim mesti so desetinke (desetke), ki desetkrat po toljko veljajo, kar pokažejo; p: 10 deset, 20 dvajset, 30 trideset. — Na tretjim mesti so stotinke alj stotine, ki stokrat po toljko veljajo, kar pokažejo, p: 100 en sto, 200 dve sto, 300 tri sto, i. t. d,

Na štertim mesti so zopet edinke, na petim desetke, na šestim stotinke, to de po tavžent (tisuč) toljko; p: 1000 en tavšent; 10000 deset tavšent; 100000 en sto tavšent alj jezerov. Številke, ki tavšente pomenijo, se vspod od desne zaréžajo, alj se jim vzgor pika naredi; p: kar svet stoji, je že 6,000 lét; 1848 lét je, kar je bil Kristus rojen, kakor imate doma na hišnih vratah leta zapisane.

Na sedmim mesti so spet edinke, na osmim desetinke, na devetim stotinke, pa po milijonih, ki se jim vzgor zaresca naredi. — Zdaj za meno števila pišite ino izrekajte.

Na zemli živi blizo 1,000,000,000 ljudi; v Evropi 150,000,000; v Azji 500,000,000; v Afriki

160 000,000; v novim sveti 300 000,000. — Zdaj so cele verste številk napisali, ter so djali: „Kedar število, ki ima veliko števk, izrekuješ, razdeli jih od desne na levo po tri, naredi za prvo trojko zarezo vspod alj piko zgoraj, po drugi trojki zarezo zgoraj, po tem jih beri od leve na desno in reci per gornji zarezi milijon, per spodni tavižent. Nule od desne števile povzdignejo, od leve kaj ne veljajo, ino se ne zapišejo.

Pokažejo jim tudi Rimske števke, ktere Slovenci še po starim znajo.

Rimci so imeli 7 pismenk, ki so jim števila kazale. $I=1$, $V=5$, $X=10$, $L=50$, $C=100$, D alj $IO=500$, M alj $CIO=1000$. — Ako se manjši večji pred postavi, za toliko več velja, p: $VI=6$, $VII=7$, $XI=11$; — ako se zadej postavi, za toliko manjši večji velja; p: $IV=4$, $IX=9$, $XL=40$, $XC=90$, i. t. d. Tako se piše $XI=11$, $XII=12$, $XIII=13$, $XIV=14$, $XIX=19$ i. t. d. Letašno leto se zapiše $MDCCCXLVIII=1848$.

H. Letopis.

Po vsakim pisanji, ktero kaj priča, se z koncam leto, mesenc ino dan postavi, de se vé, kdaj je bilo. Leta kristjani štejejo po rojstvu Kristusovim. De imamo mescov 12 v enim leti, že veste; kako se pa imenujejo, vas malo vé. Hočem vam vsih 12 na tablo zapisati; tudi vi jih za meno pišite. — 1. Prosinec (Jänner), ki se z novim letam začne. 2. Svečan (Februar), v katerim Svečınca pade. 3. Sušec (März), v katerim hudi vetri divjajo in ceste sušijo. 4. Brezen (April), v katerim že breza teče; alj pa mali traven, kedar je že malo trave. 5. Velki traven (Mai), v katerim je že trave veliko. 6. Rožnik (Juni), v katerim rože nar. lepši cvetó. 7. Mali serpan (Juli), v katerim začnejo serp rabiti. 8. Veliki serpan (August), ko že doženjejo, 9. Kimovec

(September), v katerim drevje sadja polno kima ino vabi pobérat. 10. Kozapersk (Oktober), v katerim so koze debele. 11. Listognoj, listopad alj gnivc (November), v katerim listje opade in začne gniti. 12. Gruden (Dezember), kateriga so božični svetki. — Tako se današno pisanje zapiše: V Slavini 10. Sušca 1848.

Zdaj bi se vam spodobilo jiti bolniga gospod učitela objiskat, ki so vam toljko dobri; pa bi se vas lahko vstrašili, tudi bi vsi prostora v njihovi sôbi (cimri) ne imeli. Le nekoljko troje ali čvetero vas naj po opravili v imeni vsih gre, jim vošit spet ljubo zdravje. De se bote pa per bolnikih prav védli, vam bom kratko povedal:

Kako se bolniki objišejo.

Bolnike objiskati je dobro delo, ki ga bo Kristus tako zarajtal, kakor bi njega objiskali. Kedar pa bolne ljudi objišemo, pozabiti ne smemo, de so rahli ino pogosto sami na sebi režijo. Potreba je vsiga varvati, kar bi jih dražilo.

1. Zvéš, de je sosed alj soseda, prijatel alj znanc sbolel, *ne odlagaj nju objiskati*. Preden k njemu stopiš, si odehni ino ohladi, de se ne boš potil, tudi domače pobaraj, kako je?
2. Lepo je, če bolniku *kaj prinesti* imaš, kar lahko zavžije, pa morebiti nima; na kmetih beliga kruha, suhih sliv alj črešenj. Je bolnik vbožic in zapušen, ne hodi brez postrežbe.
3. Prideš v hišo, *ne prestraši se ga*, ne derži se, kakor bi mu hitro smert oznanil; prijazno ga pobaraj, kako mu je!
4. Ima *nalezljivo bolezen* — ognenco alj legar, grižo alj kaj takiga, *ne vsedi se mu preblizo* — ne v njegovo sapo, ampak k zgjavju tako, de v znožje gledaš.
5. Bolnika, ki je na persih bolen, *ne izprašuj predolgo*; veliko govoriti mu škodi; le ti mu kaj vese-

liga pověj, p: kako je eden alj drugi v ravno tej bolezni ozdravil, ki mu je še huje bilo.

6. Ne govori *preveč od smertne nevarnosti*, veliko več v Boga njegovo zaupanje oberni, ki je gospód zdravja ino bolezni, življenja ino smerti. Zatorej se naj z svetimi zakramenti previdi, pa tudi zdravnika pridno vboga, ki ga je sam Bog priporočil.
7. *Preveč ljudi v sôbo ni dobro* na enkrat jiti, sopuh prevelik je škodliv, in bolnik mora tudi počivati, brez vsiga truša.
8. *Predolgo se per bolniku ne mudi*, de mu boš le za kratek čas, obljubi mu raj, ga v kratkim spet objiskati, in kar obljubiš, dopolni.

Veliko se jih bolnikov bojí, ki pozabijo, de tudi na nje versta pride; dober kristjan objiše sosebno ob nedelah sosedne bolnike, ter pomni, kar sveti Duh govori: „Boljše je jiti v hišo žalosti, kakor v hišo veselja.“

XIV.

Ogenj, potrebna pa nevarna reč.

Gospod učitel srečno ozdravijo, ino prihodno nedelo zopet v solo pridejo. Razveselijo se jih šolarji; bili so zgovorn mož, zmiraj židane volje. „Preteklo nedelo — začnó — so vam častivredni gospod kaplan številke šteti pokazali; rad bi védel, kaj jih še znate?“ Pišejo jim od edink do milijonov na tablo, ter jih izprašujejo, kaj številke veljajo. Mladenči so bolj gladko izrekli ko deklice, kar jim je tudi potrebnej. „Gospodarji morjo v sedajnih časih rajtenge dobro poznati, — so djali — de se goljfati ne dajo; pa tudi gospodinjam ne škodje, če zrajtati vejo, koljko so masla naredile, kak težek je bôh, koljko dajo preje tkavcu. Kdor si prerajtati ne zna, ga lahko vsak cigan goljfa.“

Veliko ljudi si per štetvi glavo beli, na perste šteje, zareza dela i. t. d. Kdor z števkom številiti zna, se jim lahko smeji. Zatorej dobro vančajte. — Mi po navadi štejemo, če kaj dobimo alj pa odamo. Kar dobimo, k starimu *doštejemo*, za tega del se veli prvi štetvi:

g. Doštev.

1. *Kdor hoče doštévati, mora več števil imeti; p: v roki 5 gr., v žepi 5; ako jih doštejemo, imam 10 gr. — Števila, ki jih doštévamo, se velijo doštevne.*
2. *Doštevne morjo enojne, eniga imena alj plemena biti, če jih doštevamo; p: Jaka ima 3 kr., Ljuta 2 kr., Miha pa 6 kr. — Koljko vsih trojé? Imajo 11 kr. — Rečem pa: Tomaž 3 gr., Mica 2 gl., Katra 6 kr. — jih ne morem došteti, ker niso dnarji vsi eniga imena.*
3. *Naštevki, ki ga naštejemo, mora biti doštevnam, ki jih doštevamo, po imeni ino veljavi enak; p: Težak*

zasluži v ponedelik	6 gr.
„ „ tork	5 „
„ „ sredo	4 „

Koljko v 3 dneh? Odgovor 15 gr.

4. *Doštevne se imajo tako podpisovati, de edinke pod edinke, desetke pod desetinke, stotine pod stotinke pridejo i. t. d. Podreži jih, in začni od desne na levo doštévati. P: Minka dobi za očetam 1213 gl., za materjo 1104 gl., za bratam 602 gl. Koljko bo imela?*

Doštevne 1213
 1104
 602

Znesik alj naštevki 2919 gl.

Reci: 2 pa 4 je 6, pa 3 je 9 i. t. d.

5. *Našteješ po eni versti dve številke, p: 11, 12, 24 i. t. d., manji (ki je od desne) podpiši, drugo*

*k drugi versti poštej, k slednimu pa vse podpiši;
p: Lukej nabere*

<i>v tork</i>	865	<i>polžev</i>
<i>„ sredo</i>	496	„
<i>„ četrtek</i>	843	„
<i>„ petek</i>	371	„

*Koljko jih ima? Naštèvk 2575 polžev
ima Lukej.*

6. *Je več števil po imeni raznih, p: goldinarji, groši, krajcarji, penezi i. t. d., vsake posebej podpiši ino doštèj. P: Gospodinja izredi petero pitank, ki vagajo*

<i>pervo</i>	2	<i>centa</i>	15	<i>funtov</i>
<i>drugo</i>	2	„	8	„
<i>tretje</i>	1	<i>cent</i>	45	„
<i>štèrto</i>	2	<i>centa</i>	10	„
<i>peto</i>	1	<i>cent</i>	12	„

Koljko je slanine ino mesa?

Naštèvk 8 centov 90 funtov.

De se ne všteješ, poskusi od zgorej na vdol; ako ravno toljko znese, je prav.

„Dobra gospodinja biti mora, ki toljko slanine izredi — gospod kaplan v rajtingo sežejo. — Ako pa fancute poha in ogenj vstane, ker ji maša skoz dimnik v streho zleti, kakor v Čehovci na pustno nedelo, koljko ji bo ostalo?“ „Betva ne“ — odgovori Andrejova Jerka. — Tudi desetero plemenskih svinj je zgorelo, ki so v hlev nazaj všle.“ — Potreba je torej ognja kovariti, kako? — me dones poslušajte.“

Kako ognja varvati.

1. *Ženske! varjte zatrosti med derva, treske alj predivo. Ktèra veliko z lučjo okolj krili, v kratkim pogorevka cvili ino prosi vbogajme.*
2. *Ako se maslo vžgé, ne gasi z vodo, de v streho ne zletí; hitro pokrij alj pa v pepel izlij. Pohaj le per tihim ognji.*

3. *Pod streho alj na dile z treskami ne sveti.* Že neka avša je gorečo tresko v škopnato streho vteknila, de se je streha vnela in hiša pogorela. *Vroč pepel* se ne smé v nevarn kraj izsuti, živo vogelje se lesu prime.
4. *Tresek na jistanji ne suši;* rade planejo. Dimnice morjo dimnik zidan imeti; leseni dimniki so prepovedani.
5. *Terice naj na svoje sušivnice dobro gledajo, saj 100 stopinj od hramov naj sablajo.* Po navadi imajo hud jezik, pa še hujsi nevaršino pred ognjam.
Tudi moški pogosto zakurijo. Ne smejo:
1. *Laule alj fajfe na skeden, pôd* alj parno nikdar jemati. Kdor per kermi kadi, se mora po cesarski postavi v ječo zapreti, ino bo tepen. Pjanca z gorečo lulo v zobéh rajši v lužo kakor na slamo. — Kočjaži ino hlapci pogosto zapalijo, ki z žerečim fajfami živini strežejo.
2. *Luči brez svetilnice ali laterne v hlev* ne nosi, goreče treske že celo ne, de bi jo v steno vtilkal alj pa svečo na slamo postavljal. Slama, ki od zgor visi alj vspod leži, se prime, in celo pohištvo zgori.
3. *Per luči mlatiti je prepovedano:* veči je nevaršina kakor dobiček. — Tudi mokra kerma, ki se na kupi pari, se vžge.
4. *Streljati o veliki noči in po gostijah je prepovedano.* Že mnogi ferkovec je rudečiga petelina na streho vstrelil.
5. Ako per kmetih stergarjev ni, naj moški *dimnike z košato smreko omêtejo*, po zimi vsakiga mesenca, po leti vsakih 6 tednov. — Ženske naj jistanje, okolj dimnika in tudi celo kuhinjo pogosto ostergajo. — Lehkej je ognja varvati, kakor vbriniti, ako vjide.

Kaj je storiti, kedar gori?

1. Kriči, kakor hitro ogenj v strehi zagledaš: *Ogenj! ogenj! gori! gori!* in teci sosedu v pomoč. V turni naj hitro v plat zvona bije (kole).
2. Moški naj hitro *nad streho z sekirami* — cepinami

— haklami, de ogenj poderejo, ženske po vodo z vedrami; kar jih vtegne, naj vgibajo!

3. *Mlaka* je boljši ko čista voda, *blato še boljši*, tudi sneg, če ga imaš posuti. Škropiti se mora po celim; ako ogenj škropiš, ga le dražiš.
4. Sosedu naj *streho z pertičami*, kocami, ki jih dobro v vodo pomočijo, pokrivajo, de jih žerečina, ki jo veter nosi, ne vneme. Kar je že blizo ognja lesu, le hitro po njem, de se ognju pot prekosí.
5. Ako v kuhni, v kleti, alj v kaki čumnati gori, *hitro okne zatisni, vrata zakidaj ino zamaši*, de ogenj zadusiš; na dimnik mokro koco pogerni.
6. *Živini*, ki se plaha rada v goreče hleve poverne, *oči zaveži*.

Dobro je med stanovjam *košato drevje* saditi, ki ognja brani, še boljši ogneno pripravo: brizgalce, osmolene pletarje, dolge lojtre i. t. d. per redi imeti. Ker pa vse to vselej ne pomaga, je potreba posebno teržanam ino vešanam v *bratovšino sv. Florjana stopiti*, de jim beračiti sila ne bo, če pogorijo. Kdor v to bratovšino želi, naj se komisarju, ki je za to postavljen, zglaši, ter ceno svojiga stanu pové. Stan se popiše ino preceni, po tem pa tudi plačuje za pristop bratovšine 3 kr. od 100 gl. cenitne — (*Schätzungsz.*), po 20 kr. od 100 gl. postavne vrednosti (*Klassenwerth*); tudi 6 kr. za bukvice. Vsako leto sušca vložijo tovarši te bratovšine za pogorelce pretekliga leta vbogajime toliko, kolikor pogorevšina znese; to de nikolj več, ko 20 kr. od 100 gl. — svoje postavne cene. Kdor pogori, mu škodo bratovsina plača — prvo polovico cene kmalo, drugo polovico kakor hitro stan postavi. To je za pogorelce velika pomoč. Bog daja za vsako silo posebno pomoč; kdor se pa za silo ne preskerbí — v keršansko bratovšino ne gre, je ravno tak zanikarnik, ko tisti, ki križam roke derži in od daleč gleda, kako sosed gorí, tako dolgo, de mu lastna hiša plane. Tak ni vsmiljenja vreden.

XV.

Zdravo teló, nar boljši blagó.

Veliko veselja so šolarji do rajting imeli. Vsako hišno numero so gredé prešteli. Ko v solo pridejo, in polno tablo zapisanih števil najdejo, začnó števila brati, fantje na glas, dekleta pa tiho. Gospod učitel pridejo, ino Belakoviga Primuža, ki je nar huj kričal, k tabli zakličejo, rekoč: „Ljudje velijo, de kjer je veliko trusa, je malo prida; bom videl, alj še kaj doštévati znaš. Zapiši! — Gornik ima 5 sodov vina.

Pervi derži	.	.	35	veder
drugi	.	.	40	„
tretji	.	.	25	„
šterti	.	.	18	„
peti	.	.	29	„

Koljko veder ima? Naštevč 147 veder vina.

Zdaj pa proda 136 veder; koliko mu še za kopače ostane? — Bomo predane vedre doštévati ali odštévati? Kaj se tebi zdi, Tomaž? — „Odšteti bomo morli, kar jih je predal.“ Taka je; kar dobimo, nam doštevá pokáže, kar nam po odaji še ostane, nam pové:

h. Odštěva.

Skerbimo naj, de več imamo, kakor odamo; tako nam bo kaj dobriga še ostalo. *Per odštěvi bomo trojno število imeli: naštevč, ki je nar veči ino nar zgornj; odštěvk, ki je manjši, de se odštěje ino v sredo zapiše. Kar izrajtamo, de nam ostane, je ostájk, ki ga pod podrezó zapišemo. P.*

Gornik je dobil vina	147	veder: to je naštevč,
predal . . .	136	„ „ „ odštěvk,
za kopače mu ostane	11	„ „ „ ostájk.

Hočěš prav odštěvati:

1. Podpiši manjši števila (odštěvk) tako pod veči (naštěvk), de bojo edinke pod edinkami, desetinke pod desetinkami i. t. d. stale.

2. Podreži števila, in začni od desne na levo, spodne od zgornih odštevati; p: 6 od 7, ostane 1. Ostajk ravno podpiši od prve do posledne. Če per posledni kaj ne ostane, z zarescama (=) zaznamni.
3. Je spodna večji ko zgorna, naj soseda 1 posodi, ino njej piko naredi, de boš poznal za 1 manj. Una zdaj 10 več šteje; p:

Oče imajo pšenice . . .	2·15 mérnikov;
pa jo prodajo . . .	1 65 „

Koljko ostane? Ostajk . . . = 50 mérnikov.

4. Je pa soseda nula, per drugi sosedi 1 posodi, nuli (0) 10 daj, ino od te zopet 1 naprej posodi. Če je več nul, per vsaki tako stori. Nule po tem v sredi 9 veljajo.

P: Ziglar ožgé cigla . . .	12·0·0·8,
ino ga za neko cerkvu proda . . .	11 5 6 9.

Koljko mu še cigla ostane?

Ostajk . . . = 4 3 9 ciglov.

5. Poskusi ostajk k odštévkú došteti, ako naštévk dobiš, je rajtinga prav.

Naštévk . . .	12008
---------------	-------

Odštévk . . .	11569
---------------	-------

Ostajk . . .	= 439
--------------	-------

Poskusik . . .	12008
----------------	-------

6. Nektére rajtinge so tako spletene, de se morjo po doštévi skleniti. P:

Gospodar izkupi iz vina	225 gl.
-------------------------	---------

„ „ „ zernja	186 „
--------------	-------

„ „ „ živine	109 „
--------------	-------

„ „ „ masla	45 „
-------------	------

Koljko je izkupil? Naštévk	565 gl.
----------------------------	---------

On pa plača gosposki	83 gl.
----------------------	--------

z „ „ družini	120 „
---------------	-------

„ „ „ za pripravo	39 „
-------------------	------

„ „ „ „ sol	20 „
-------------	------

Koliko je eno leto izdajal? Naštévk	262 gl.
-------------------------------------	---------

Koljko mu ostane?

Kar je izkupil 565 gl. *Naštèrk*

ino odštél 262 „ *Odštèrk*

mu ostane gotovih 303 gl. *Ostajk.*

Per toljkim dobički mora biti dobra letina, skerben gospodar, pa tudi pridni ljudje.

„Dro pridni ljudje — rečejo gospod kaplan — pa tudi zdravi morjo biti, ino pa dobre volje kar je prav. Slavinčani so prav pridni, kar v vinogradih delajo, pa tudi veseli. Za rano slišim kopače v vinograde zvati, zvečer pa cele rajde ženskiga spola iz goric na dom od vinske terte prepévati, de krez hribe ino doline sloví. Pa srečal sim tudi pjanih možakov — clo neko pjano ženstvo sim za potam najdel. Pošten mož mi je tožil, de se v tim časi po goricah slabo godí. Veliko jih zdravje, poštenje in tudi pamet zgubi. Potreba vas je podučiti:

Kako se za zdravje skerbi.

1. *Ne zогibaj se dela, ampak z veseljam poslúj; ne toljko za časen kakor za večén dobiček. Železo rija sné, truplo pa lenoba.*
2. *Ne preženi se z delam, de bi se z drugim poskušal; lahko bi se pregnál in onemogel. Živinče, ki se prehitro zaletí, tudi hitro cafne, ali se clo preterga.*
3. *Si v puti in ti od čela kaple, ne pij prenaɡlo, ne prehladi se; put pod kožo vdari, kerv se v plučah steme — neduho, sušico dobiš, alj si pa kerv skalíš. Prej de piješ, si odehni, kaj pergrizni. Bolj po malim ko piješ, boljši bo.*
4. *Ako te dež premoči, alj si v obuteli moker, prej ko mogoče se preobleči, noge obriši, glavo oteri.*
5. *Po leti vroč v vodo ne hodi; prehladi se, preden se kopleš. Čedno se vmivaj ino peri, de vmazan ne hodiš; snaga je bolj zdrava, kakor jed, ki v maši plava.*
6. *Po zimi za toplo obutelo skerbi, prekosmatih kap ino čamrov na glavo se pa varji; boljši je gola glava,*

kakor gola noga. — Pretesna obutel ino premala obleka je že pol bolezni.

7. Zjutraj ino zvečer si *usta oplahni*, zobe z srednim perstam operi, za uhami posebno se skerbno omij; tako te zobje ne bojo boleli.
8. *Skerbi za zdravo sapo*, zvetri pogosto prebivavnico ino spavnico, sosebn po zimi. V zabitih dimnicah spati, se smradu ino sopuha najesti, je silo škodljivo; tudi riba vmerje, ki čiste vóde nima. — Imaš *prosto (fraj) glavo, tople noge pa odperto telo*, se ti bolezni bati ni.

Za kratek čas ino počitek.

Po storjenim deli — pravijo — je sladko počivati; to de *pred polnoči dve uri spanja več zda, ko zjutrajnih pét*. Mladi ljudje radi zvečer norijo, zjutraj pa dolgo ležijo, kar pogosto duši ino trupli škodje.

1. *Ne kratkočasite si z nevarnimi bedarijami*, per katerih se lahko kdo poškodje. V nekim kraji so noroglavci za mizoj sir prešali. Nekiga slabiga med se dobijo in ga tako dolgo v sredo tišijo, de mu kašta pokne in se mu kerv iz ust ino nosa vlije. To je prešanje!
2. *Po noči noreti* — se z drugim spolam vlačiti ino metati, peklenski skušnjavec pomaga. Tako se v jesen na metvi godi, ker se moški ino ženske na kopico dévajo. Veliko jih je od kopice na trupli — še več na duši zbolelo. Bog nas téga varji!
3. *Iz božjih darov strad za kratek čas délati*, je gerdo in greh. Prevzetni kopači nekokrat štrukle, bob, podzemlice v eden drugiga lučajo; radi bi jih kdaj jedli, pa jih imeli ne bojo.
4. *Ne pjani se za dobro voljo*; pij ino jēj le za potrebo. Prava méra je nar boljši dišava, pa tudi zdrav živež nar boljši bogastvo per hiši.

Za zdravo jed ino pjačo.

1. *Za zdrav živež imajo gospodinje skerbeti*. Perva

jed je *ljubi kruh*, za kteriga prositi nas Jezus uči; pa mora biti dobro omesen ino prav pečen. Vročiga kruha jesti ni zdravo — pa tudi plesnoviga ne. — Moka zaduhnela, iz zernja, ki zaduhni, ne da zdraviga kruha. Boljši je zernje v plevah z-hraniti, ako ga skerbno ne presušaš.

2. *Bolj zdravo je sočivje ko mesenina.* Meso, ki dehne, je škodljivo, ribe opolzne so strupne. Pa tudi močnata jed ne sme na maši plavati; kar je premasniga, rado zastoji.
3. *Živež soliti ino večkrat premeniti ste za zdravje dve potrebne reči.* Prenaglo jesti ino z sitim trebuhom letati, ni pridno,
4. *Za pitje je studenčnica* nar bolj zdrava, ako ni mlaka, kakor po enih krajih, p: na Horvaškim. Vender na nektare jedi, kakor na kumare, slive i. t. d. prehitro vode ne pij, de se želodec ne prehladi; lahko bi trešliko, kobilo alj merzlico dobil.
5. *Po leti je za delavce nar gorši pija med studenčnico nekoliko jesiha* djati; to hladi. Zdravo je tudi kislo alj vsedeno mleko, pa zrel sad.
6. *Vino za delavne ljudi po méri je zdravo;* ono moč daja. Vino premočno ino preveč pito moč jemle. Sladkano vino, kakor ga neki oštérji popravljajo, je nevárn strup.
7. *Kjér vina ni, ov alj pir kuhajo.* Taka pija je zdrava, ako je dobro napravljena.
8. *Kdor delavcam žganje daja, jim mišenco daja.* Žganopivci naglo onemorejo, per priči na deli pogosto vmerjejo, alj pa po malim v zemlo zlezejo in ne doživijo polovice svojih dni. Sveti Duh nas lepo uči: „*Kdor po pameti ino po méri vživa, bo mirno ino zadovoljno spal, je vselej pergôden in dobre volje.*“ — Kdor je pošten ino zdrav, si lahko povsodi žvižga in pôje. Zapijmo še mi: *Zdravico za Slovence.*)* Taka pesem sliši kopačam.

*) Ahacelna Pesme. Drugi natis, stran 62.

XVI.

Zdravje gor po niti — dol po curki.

Sušca je bil silo merzel veter; bali so se za tersje, de ne bi pozeblo. Gorenci so prišli vina kupovat, in ravno pretečen teden je 5 Slavinčanov točilo. V nedelo vsa fara od vinske cene govori. Tudi gospod učitel v šoli Jelenoviga Šimona pobarajo, rekoč: „Koljko so oče vina prodali? Šimon pravi de 125 veder. — Po čem? Po 3 gl. malo vedro. — Dobro so prodali; ali pa tudi vesh zrajtati, koljko so izkupili? — Po doštavi bi lahko zrajtali, naj bi 125 trikrat podpisali, ino došteli, pa bilo bi prekesno. *Ako več enotnih reči po večkrat štejemo, se reče, de poštevamo.* Bomo se dones učili, kaj je:

i. Pošteva alj Množitev.

Za poštevanje je pred vsem potreba vedeti:

Poštevanko.

1 krat po	1 je	1	3 krat po	8 je	24
2 „ „	1 „	2	3 „ „	9 „	27
2 „ „	2 „	4	3 „ „	10 „	30
2 „ „	3 „	6	4 krat po	4 je	16
2 „ „	4 „	8	4 „ „	5 „	20
2 „ „	5 „	10	4 „ „	6 „	24
2 „ „	6 „	12	4 „ „	7 „	28
2 „ „	7 „	14	4 „ „	8 „	32
2 „ „	8 „	16	4 „ „	9 „	36
2 „ „	9 „	18	4 „ „	10 „	40
2 „ „	10 „	20	5 krat po	5 je	25
3 krat po	3 je	9	5 „ „	6 „	30
3 „ „	4 „	12	5 „ „	7 „	35
3 „ „	5 „	15	5 „ „	8 „	40
3 „ „	6 „	18	5 „ „	9 „	45
3 „ „	7 „	21	5 „ „	10 „	50

6 krat po	6 je	36
6 " "	7 " "	42
6 " "	8 " "	48
6 " "	9 " "	54
6 " "	10 " "	60
7 krat po	7 je	49
7 " "	8 " "	56
7 " "	9 " "	63
7 " "	10 " "	70

8 krat po	8 je	64
8 " "	9 " "	72
8 " "	10 " "	80
9 krat po	9 je	81
9 " "	10 " "	90
10 krat po	10 je	100
10 krat po	100 je	1000

Veči število, ki se nam poštevati da, imenujemo Poštevino, *p*: 125 veder. Manjši število, po čem — po koljkokrat poštejemo, se veli Poštévc; *p*: 3 gl. Po tema dvema zrajtamo, koliko znesse ino pravimo, de je Znesek.

Hočesh prav poštevati:

1. Napiši poštevino (veči število), ino podpiši poštevč (manjši število), de bojo edinke pod edinkami, desetke pod desetskami i. t. d.
2. Podreži ino poštevaj od dėsne na levo z manjši številko; kar znesse, podpiši kakor per doštevi. Koljko je izkupil Jelen iz vina?

Poštevina 125

Poštévc 3

Odgovor 375 goldinarjev.

3. Ima poštévc po 2 alj 3 številke, se po redi z prvo, z drugo in z tretjo poštevč. Prvo številko zneska vselej pod tisto zapiši, z katero poštevč. Po tem zneske podreži, doštej in boš imel, kar vse skupej znesse. *P*: Navadno leto ima 365 dni, vsak dan z nočjo vred 24 ur; koljko ur ima 1 leto?

Poštevina 365

Poštévc 24

1460

Zneski 730

Odgovor 8760 ur ima 1 leto.

4. Poštevci 1 kaj ne zda; le celo poštevino podpiši.
P: Grajšinski imajo 12 dni po 24 kopačev; koliko potrebuje grajšinsko tersje kopačev?

Poštevina 24

Poštevci 12

48

24

Odgovor

288 pridnih kopačev.

5. Ima poštevina alj poštevci od desne roke nule, se na desno odrinejo in prva veljavna prvi veljavki podpiše. Nule, zgornje in spodnje, se v podrezo denejo, z drugimi pa zaredama poštevaj. P: Ciglar naredi sleden den po 507 ciglov; koliko jih je naredil v 20 dneh?

Poštevina 507

Poštevci 20

Odgovor

10140 ciglov.

6. Imata poštevina ino poštevci nule na desni, se ena za drugo na desno vmeknejo, in po tem zaredama podpišejo. P: V neki grašini imajo 30 hlapcev, vsaki služi po 20 gl. — Koljko vsi zaslužijo?

Poštevina 30

Poštevci 20

Odgovor

600 gl. srebra.

7. Imaš nulo v sredi poštevca, preskoči jo, poštevaj z sosedo, pa znesek ravno pod njo zapiši. P: Žebjarji vsaki delavnik 3050 žeblov storijo; koliko v enim leti alj 302 dneh?

Poštevina 3050

Poštevci 302

6100

915

Odgovor

921100 žeblov.

8. Imaš več raznih poštev, p: goldinarje — krajcarje — penenze, alj cente — funte — lote poštet, zapiši poštevine zaredama, pod nar manši, ki je

od desne, poštevca podpiši, podreži vse, po tem eno za drugo poštej. P: V grajšinski kleti leži pet sodov; vsak derži po 5 šartinov, 6 veder ino 3 firkle; koliko deržijo vsi?

Poštevina 5 št. 6 vedr. 3 firkle

Poštevč 5

Odgovor 25 št. 30 vedr. 15 firklor.

Znesek ima z poštevino eno ime.

Gospod kaplan so morli po ranim opravili nagloma jiti neko ženo na ves obhajati, katéra je merzlico imela. Vogri, ki zdravila na prodaj nosijo, so per njej prenočili, ino ji neko pijo dali, ki je tako huda bila, de je začela v nekih urah po tem vmirati. — Pridejo v šolo prav žalostni, rekóč: „V mojih rokah je srota vmerla. Mažjari so ji dali vraštva za konja, pa ne za kobilo (merzlico), dušo so ji pregnali, ne pa bolezní. Tako slabo ljudje v bolezní za zdravje skerbijo! Moram v kratkim nekaj za bolnike povédati.“

Nauki za bolnike.

Kedar kdo bolehati začne.

1. *Povarvaj se, de se ti bolezen ne zajde.* Odhenjaj teško delati. Nekteri drugja ne vé, kakor bo že boljši, pa je rado le hujši.
2. *Po malim jej ino pij,* alj rajši nič, dokler bolezní ne spoznaš. Lahí si z terdim postam nar raj poma-gajo, ako še ni zamujeno. Vodo pij, in če je dobra, se boš ozdravil, ako ni kake posebne bolezní.
3. *Ne jemli zdravil od vsake babe,* konjskih vraštuv že celo ne, p: popra na žganji, mišence alj kaj takiga. Če ni tako zdravilo za to bolezen, alj pa take hude reči le za čern noht preveč, vmerješ.

Kedar kdo za terdo zbolí.

1. *Pojiši zastopniga zdravnika ino dnarja ne glej;* zdravje imej za nar dražej blago. Veliko je na kme-

tih goljufov, ki po 2 ali 3 vraštva (arenije) za vse bolezni imajo (*Lebensseffenz*), in vejo ljudi bolj slepiti kakor zdraviti.

2. *Dekletam ni varno samim k zdravnikom hoditi*, kateri se Boga ne bojijo. Marskatera je per takim zapelivcu za telesno zdravje dušno smert najdla.
3. *Pošli k zdravniku zastopniga človeka*, ki zdravniku ino bolniku prav dopové. Jemli pa tudi ino vbogaj, kakor se ti vkaže, ne le enkrat alj dvakrat, ampak stanovitno. Bolezen gre po curki, zdravje pa po niti. Za veliko bolezni je poterpežljivost nar bolji zdravilo.
4. *Ne dolži v dolgi bolezni ljudi*, kakor bi ti bilo narreto; Bog pošilja križe ino nas spravlja z njimi nebesam bliže.
5. *Varji se babjih vraž* ino praznovérnih zdravil. Taka roba je rada škoda in greh. — Na Nemškim sta imela oče ino mati dvoje zdravih ljubeznivih otrók; le mlajši je imelo na čeli rudečo liso materno, ktére niso mogli odpraviti. Neka vražja baba pregovori mater, de otroka k nekimu mladimu merliču zanese, in z mertvim perstam otroku tri križe po lisí naredi. Dete blede ino prestrašeno domu prinese, ki hitro na to zboli. Zdravnik spozná, de je dete ravno tisto bolézen našlo, na kateri je uno vmerlo. V kratkim jima obdvoje otrók pomerje.

Kedar je bolezen kužna alj nalezliva.

1. *Ne hodi teš h bolnikom*; vzemi jesiha, vina v usta, alj brinjoviga (smolkoviga) zernja požvekaj.
2. *Varuj se bolnikove sape*, ne požiraj slin, v bolnižnici ne jej ino ne pij, ne sedaj na njegov stol ino njegoviga oblačila ne jemli.
3. *Večkrat se vmiij, preobleci ino skerbi*, de bo per bolniki zdrava sapa.
4. *Kruh za sedmíno pečen*, ki se v jispi hladí, ker merlič leží, lahko bolezen na se potegne, ino pogrebniiki se bolezni najedó.
5. *Prebivavnica bolnikova naj bo čedno pometena*, mokrote ino sparce v bolnižnici ne terpeti. Okna se

naj večkrat odprejo, bolnik pa zakrije, de se ne prehladi. Dobro je brinja požgati, alj pa jesiha na razbelen kamen, tudi na železo pokaditi, de se zrak (luft) izčisti. — Dobro je škaf vode pod postelo djati, zjutraj in zvečer premeniti, de slabo sapo na se potegne, ino se bolnik ne preleži.

Postel ne smé preblizo peči, bolnik ne preveč zavezen biti. Marskdo od smradu in od slabe postrežbe vmerje. Bolnike objiskovati, jim postreči, jim oprati, jim prestlati, je Kristusu postreči. Pogosto mu žlica dobre juhe (župe) — glaž zdraviga vina pomaga, ako ga sme piti.

Per Bogu pomoči jiskati tudi odlagati ne smemo. *Bolnika tri dni v nevarni bolezni imeti, pa po mašnika ne poslati, je pregrešna zanikarnost.* Kar bolniku na misel ne pride, naj zdravi zmislijo. Pogosto se bolniku po svetih zakramentih kamen od serca zvali, in kmalo mu je bolje. Bolnika nagovoriti, ino mu po gospoda jiti, je angelsko dobro delo. Takiga prijetla bo bolnik v večnosti hvalil. Nevarno bolniga ne zapusti — in tudi tebe Bog zapustil ne bo.

Dobro je tudi domače zdravila poznati, ki jih vsak človek, vsaka domačija ima. Velikokrat majhna reč pomaga, kjer po širokim pomoči zastonj jišemo.

XVII.

Doma imaš, pa ne poznaš.

Vmerl je v Slavini mesár, ki so mu rekli bogat Gorton, ker sam ni vedel, koliko je gleštal. Njegov starši sin je fural, sredni na pol študiral, ino po tem v grašini pisal, mlajši je doma mesaril. Oče se ohladil ni, so se z dnarmi že spipali, per gosposki veliko vtajili in premoženje zapravili. Pisar se začne z mesarjam pravdati, in ko starejši v malih letah z golim bičam iz ceste pride, tudi z pisarjam sterne, kakor bi ju bil mlajši ogo-

ljufal. Po vsih tabernah to pravdo sklépajo; tudi gospód učitel jo v misel vzémejo, rekoč: „Bratje ne bojo obo-
gateli; boljši je kratka sprava, ko dolga pravda. Mi
bomo dones brez vse pravde 3 brate razdelili, po raj-
tingi, ki se pravi:

j. Razštéva.

Število, ki ga razštejemo, se veli Razštevina;
p: Gorton je zapustil 39690 gl. med sine razšteti. —
Število, med koljko je razšteti, se imenuje Razštevcc;
p: med 3 sine. — Število, kar eden dobi, se pravi
Dobitek. Kdor se hoče razšteve naučiti, mora po-
préj znati:

Razštevanko.

2	med	2	dobi	1	24	med	4	dobi	6
4	„	2	„	2	28	„	4	„	7
6	„	2	„	3	32	„	4	„	8
8	„	2	„	4	36	„	4	„	9
10	„	2	„	5					
12	„	2	„	6	5	med	5	dobi	1
14	„	2	„	7	10	„	5	„	2
16	„	2	„	8	15	„	5	„	3
18	„	2	„	9	20	„	5	„	4
					25	„	5	„	5
3	med	3	dobi	1	30	„	5	„	6
6	„	3	„	2	35	„	5	„	7
9	„	3	„	3	40	„	5	„	8
12	„	3	„	4	45	„	5	„	9
15	„	3	„	5					
18	„	3	„	6	6	med	6	dobi	1
21	„	3	„	7	12	„	6	„	2
24	„	3	„	8	18	„	6	„	3
27	„	3	„	9	24	„	6	„	4
					30	„	6	„	5
4	med	4	dobi	1	36	„	6	„	6
8	„	4	„	2	42	„	6	„	7
12	„	4	„	3	48	„	6	„	8
16	„	4	„	4	54	„	6	„	9
20	„	4	„	5					

7	med	7	dobi	1
14	"	7	"	2
21	"	7	"	3
28	"	7	"	4
35	"	7	"	5
42	"	7	"	6
49	"	7	"	7
56	"	7	"	8
63	"	7	"	9

8	med	8	dobi	1
16	"	8	"	2
24	"	8	"	3
32	"	8	"	4
40	"	8	"	5

48	med	8	dobi	6
56	"	8	"	7
64	"	8	"	8
72	"	8	"	9

9	med	9	dobi	1
18	"	9	"	2
27	"	9	"	3
36	"	9	"	4
45	"	9	"	5
54	"	9	"	6
63	"	9	"	7
72	"	9	"	8
81	"	9	"	9

Kdor pošteevanko dobro zna, tudi razštevanko lahko vè; po koljkokrat eno število z drugim pošteješ, toljko dobiš, če ga razšteješ.

1. Postavi razštevino v sredo, zareži jo spredi ino zadi, od predej postavi razštevč, zadi piši dobitek.
2. Razštevaj od leve na desno eno številko za drugo; koljkor dobiš, po zareži zapiši.
3. Poštěj z dobitkam razštevč, ino kar znese, zapiši pod tisto razštevno številko, ki si jo razštel.
4. Podreži in odštěj spodno številko od zgorne, ostajk podpiši.

5. Iznemi nahodno številko iz razštevine, jo k ostajku postavi, zgoraj pa zareži, potem obdvé razštěj. Tako naprej do koncā. P: Gorton je zapustil 3 sinam 39690 gl. Koljko 1 sin dobi?

Razštevč	Razštevina	Dobitek.
3	39690	13230 gl.

3	39690
---	-------

3	39690
---	-------

3	39690
---	-------

3	39690
---	-------

3	39690
---	-------

3	39690
---	-------

3	39690
---	-------

3	39690
---	-------

3	39690
---	-------

Odgovor. Vsak sin dobi 13230 gl. —
Poskusi dobiček z razštevcom 3 pošteti;
ako se razštevina . . . 39690 pokaže,
je prav.

6. *Se v poštevni znesik veči pokaže, ko je številka, ktero si ravno razštel, de odsteti ne moreš, si preveč —; je po odštevi ostajk veči kakor razštev, si premalo dobil. Tako dolgo moraš po 1 več alj manj poskušati, de potegne.*
7. *Je ena sama prva številka v razštevini premala, in se razšteti med toljko ne da, vzemi po dve alj po tri, de bo dovolj. P: Dacija za 15 kmětov znese 105 gl., koljko bo eden dal? Se mora med 15 razšteti.*

$$\begin{array}{r|l} 15 & 105 \\ & 105 \\ \hline & \end{array} \quad 7 \text{ gl. eden plača.}$$

===

8. *Ima razštev od zadi nule, se odrežejo, pa ravno toljko številki tudi v razštevini, ki se skoncama za ostajk podpišejo. P: Predice imajo za 30 dni 240 funtov prediva izpresti; koljko bojo imele vsak dan?*

$$\begin{array}{r|l} 30 & 240 \\ & 24 \\ \hline & \end{array} \quad 8 \text{ funtov morjo 1 dan spreiti.}$$

= 0

9. *Je v sredi razštevne ena številka premalo, de se razšteti med toljko ne da, v dobiček nulo zapiši, po tem še eno prevzemi ino razštelj. P: Pridoba 5150 gl. se naj med 5 kupcov razšteje; koljko eden dobi?*

$$\begin{array}{r|l} 5 & 5150 \\ & 5111 \\ \hline & 15 \\ & 15 \\ \hline & 0 \end{array} \quad 1030 \text{ gl. dobi vsaki.}$$

= 0

Kdo je razštev dobro vaje, si jo lahko skrajša,

ter v glavi pošteva, odšteva ino ostajk z prihodno številklo zistavi.

Dobro je, kdor prav rajtati zna, pa vender več še veljá, kdor sebi ino drugim v sili ventati vé. Dones, ki je svetiga Jožefa, gospod kaplan v šolo ne vtegnejo, vam bom pa jaz nekoliko domačih pomočkov ino zdravil povedal, ki sim se jih od rajniga zdravnika naučil.

Domače zdravila.*)

Bog je človeku za vsako silo dal tudi pomoč; pogosto jo z sebo nosi, pa ne pozná. Nekoljko takih vam povém.

Per človeku. Ako te bučelica, osa alj kaj takiga pikne — imaš otekle, razpokane ustnice alj žnoble, vzemi masla iz ušesa, pomaži; pomagalo bo. — Se vdariš, alj pertisneš, z tešimi slinami večkrat pomaži. Sline so za želodec potrebne; ni zdravo jih preveč izpluvati. Predice naj perste v šlezovo vodo pomakajo, alj pa v žajfenco, de si ne bojo zdravja izslinile. — Tudi voda *človeška* je za rane izpirati dobra.

Per domačiji. *Vinskiga jesiha* požirk v hudi zimi zmerzline ovarje. Rane z dobrim jesiham izmij, v nja pomočene rute na nje polagaj, de ne bojo kervovile — se ne gnojile ino zacelile. — V omedlevci v jesiham pomočeno rutico bolniku pod nos derži — mu z njim sence dergni, de ga vkrevaš.

Mleko posebno zdravo je kozje ljudem, ki sušico imajo na teše pito. Če kdo kaj strupniga vžije, naj mléko z smetanoj pije, kolikor zamore, de strup izplava.

Voda je žlahtno zdravilo, naj si jo per nas ravno malo obrajtamo. Se vdariš alj oraniš, z merzlo vodo rano izmivaj, alj jo v vodi derži, ako zamoreš. — Kedar kerv iz nosa preveč teče, devaj v hladno vodo pomočene platninke na nos, čelo, na senco alj v zatonik; po zimi je pa sneg alj led še boljši za to. — Človeku

*) Aus P. Neg. Jais: Guter Same auf ein gutes Erbreich.

v omedlevci merzle vode v obraz škropi alj ga polivaj, dokler se ne zavé; po tem ga dobro obriši in v postelo spravi. — Ni skorej bolezní, ki bi se nje z vodo ne znebil, alj jo piti, alj se v nji kopati, alj že cel život, alj samo noge.

Pred bezgam, ki blizo vsakíga stanu raste, se odkrij; žlahna reč je njega cvetje, pa tudi grozdje. Bezgoviga ino lipoviga cvétja, šleza, kumne, brinja i. t. d. vsaka pridna gospodinja pripravljeniga ima. Tudi rakove oči alj pa jajčine lušine so za pomoč.

Zdravila ki se povsodi dobijo.

Za zobe. Ležej je zdrave zobe ohraniti, kakor bolne ozdraviti. Ne jēj prevrelo, ne pij premerzlo — celo ne eno za drugim; ne grizi lešnikov alj kaj terdiga, tudi sladkarij se varji. Te zobje bolijo, jemli vinskiga jesiha v vusta, z žajbejam jih izmivaj. Pravijo de je dobro čebula na boleč zob devati. Piškov zob daj izdreti, de zdravi od nja ne začno gniti.

Za oči. Ne beri, ne šivaj na sonci, tudi ne v mrak alj per mesenci. Bolne oči derži nad posodvo polno čiste hladne vode.

Za uho. Deni v mleko pomočeniga kruha z pečenim čebulam na bolečo stran. Tudi sopuh od kropa pomaga, če se v uho kadi. Če ti v ušesi zvoní, derži ga nad posodvo sparjeniga jesiha, glavo pa z pértam ogerni. Ako štrigla alj kaj drugiga vleze, naredi osválnk pavole, pomaži z medam, v uho vtekni, de po tem izléze.

Za glavo. Ako glava od želodca bolí, se mora črevo izčistiti. Če ne bolí od želodca, nogam kopel naredi, ter deneš v toplo vodo pest pepela ino soli, pa nog ne derži predolgo v kopeli, de bi se prehladile. Po kopeli jih hitro obriši in v toplo postelo jidi. — **Za obezajne** zmésniiga kruha brez skorje zribli, z stlečenim brinjam poměšaj, v belo obezavko zavij, zagréj ino na glavo deni.

Za gerlo. Je gerlo vžgano — znotraj rudeče, stolci brinja, naj v smetani zavreje; z tem gerlo obezúj. —

Tudi je dobro lojeno svečo zagreti, ino v beli rutici okolj vrata obézati, alj pa sparjeniga lastovčniga gnezda.

Za bodlaje. Namóči neizprano, srovo prejo v žajfenco, pokuháj njo per tihim ognji; tako sparjene štrene zaredama na kraj, kjer te bóde, obezúj.

Za napénj. Obezúj zagrete gomilce v žakelci zavite na trebuh alj vamp, jēj kuhano sadje, slive, kumno, ne sedi predolgo, ne vživaj težkih jedil.

Za vodeniko. Ne pij vina, žganja trohe ne. Se te hoče vodenika lotiti, maži trebuh (vamp alj črevo) zjutraj ino zvečer z laškim oljam. Skuhaj brinjevih korenin, v taki kopeli noge derži; pa tudi tako vodo pij. Tudi pomaga repo pečeno alj v oblicah jeſti, koljkor mogoče.

Za černc (červec) na persti. Zagrej laškiga olja na žerjavki, derži perst v tako vrečim ko moreš, in ti bo pomagalo.

Za speklino. Obezúj kraj, kjer se spečeš, z ruticam v jesih ino v vodi pomočenim vsak $\frac{1}{4}$ ure, naj bolečina henja. Škorpjonovo olje tudi pomaga. Mehurje prederi, naj voda izteče. Če je pa opekline velika, z pavolo (paumvelo) jo oveži.

Za merzlico, trešliko alj kobilo. Glota alj nesnaga, ki v želodci obleži, merzlico naredi; vzemi torej hitro sperviga kaj, de se iztergaš in spet ozdraviš. V trešliki le vodo pij, ako je dobra, malo jēj, masniga nikar; vživaj kuhane slive, de se ti črevo ne zapre. — Limonine pičke stoči, pa v pelinovi vodi skuhati, de zavreje, ino takiga pelinovca piti, pravijo, de pomaga. — Pregovor je, kakor bi bilo merzlic 72, pa je zdravil še več. Vsaka hābica vam jih nekoliko pové; le glejte, de vas ne vkane. Če te pa srečno zapustí, varji se škodljivih jedi, de se ti kobila ne bo ponovila; dvakrat težej jo v drugič odpraviš.

Veliko je še drugih bolezni, pa tudi mnogoterih zdravil. „Nar Viši jih je iz zemle stvaril in pameten človek se jih branil ne bo, govori sveti Duh. Spoštuj pa tudi zdravnika za potrebe del; tudi njega je stvaril Bog, de bo tebi pomagal.“

XVIII.

**Méra in vaga v nebesa
pomaga.**

Tiho nedelo je bila že od starih dni v Slavini velikonočna spoved. Gospod fajmoštru ni bilo po volji, de bi domači v tako stisko za veliko noč k spovedi hodili. Štirinajst dni pred velikonočjo so vsaki soseski za spoved dan oznanili, rekoč: „Navadni spovedni z-hodi so grešen sejm, ki malo prida imajo. Vsaka dobra ovčica naj za veliko noč svojiga pastirja pojiše prav ob časi; ako pa le drugam gré, naj si dan izvoli, kedar bojo spovednik vtegnili se z njim pomuditi, de se saj enkrat v leti prav spové.“ — Malo domačih je torej per spovedi bilo ino šola polna; to de so le gospód učitel prišli učiti.

„Dones bo po naših kerčmah za drobiš terda — pravijo. Nekteri goldinar se bo na mizi zdrobil; tudi mi se hočemo od drobiša učiti.“

Vsaka veči stvar več manjših stvari alj delov v sebi ima, blago kakor dnar, naj bo na méro, vago alj na število. Potreba vam je poznati:

k. Menitev.

Ako 1 goldinar zdrobimo (v drobiš zmenimo), dobimo 20 grošev alj pa 60 krajcarjev; 1 gr. ima 3 kr., 1 kr. pa 4 vinarje alj peneze, ki jim tudi beliči pravijo. Ker je pa mnogoterih dnarjev po sveti, ki vam jih je poznati, de se goljfalí ne bote, so mi grajski gospód nar navadnejših posodili, naj vam jih za spoznavo pokažem. Poglejte:

a. *Zlato. Cekini alj zlati so redki, vender se najde med nami, kakor navadni cesarski cekin, ki veljá v srebri 4 gl. 30 kr.; ako je dvojni (dopelt), šteje 9 gl. — Zolcpurski alj Pajerski veljá 4 gl. 24 kr. — Cesarski sovren plača 13 gl. 20 kr.; pol sovrena pa 6 gl. 40 kr.*

- b.** Srebro. *Križovača*, alj križana krona za 8 petic šteje 2 gl. 12 kr.; — pol križavke = 1 gl. 6 kr. — Četert križavke = 33 kr. — Navadni tolarci so po 2 gl. (Po enih krajih pa 1 tolar za 1 gl. 30 kr. v rajtingah imajo; p: 100 tolarjev za 150 gl.) — Dvajsetice alj cvancgarce, desetke, petice, sedmice, šestice, petke, groše ino krajcarje sreberne tako poznate.
- c.** Popir za srebro veljá; pa se tudi večkrat premeni. Vam v roke morebiti pridejo po 100 — po 50 — po 10 — po 5 gl. Pravimo de so banknote; star popir, ki za kuper velja, je že iz med ljudi zginil. Varvati se je sleparskih banknot, ki jih goljufi delajo. Tudi svincaste krone ino dvajsetice se pogosto najdejo. Taki ljudje ki goljufen dnar delajo, so hujši kakor tatje; za to jih dajo cesar obesti.
- d.** Kuper, po Dunajski veljavi (W. W.) se med nami ima po 6 kr. — po 3 kr. — po 2 kr. ino po 1 kr. Vem de tak dnar sami imate; alj pa tudi razločik med srebram (M. M. — C. M.) ino med šajnam (W. W.) poznate? Glejte: 100 gl. sr. plača 250 gl. š. alj navadniga kufra.
1 gl. sr.	plača 2 gl. 30 kr. š.
1 dvajsetica sr.	„ 50 kr. š.
1 desетка sr.	„ 25 kr. š.
1 groš sr.	„ $7\frac{1}{2}$ kr. š.
1 krajcar sr.	„ $2\frac{1}{2}$ kr. š.
- Ako toljko šajna v srebro zmeniš, po tem lahko zrajtaš koljko dobiš. Te menitve se je treba prav privaditi.
- e.** Hočeš srebro v šajn zmeniti, vzemi srebro dvakrat, pa pol števila v srebrni doštěj, boš šajn imel. P: Koljko da 8 gl. srebra v šajni? Odgovor: 2 krat po 8 je 16, ino pa pol 8 je 4, 4 ino 16 da 20 gl. šajna. — Koljko da 18 kr. srebra v šajni? Odgovor: 2 krat po 18 je 36, pa 9 naverh, da 45 kr. šajna.
- f.** Hočeš pa šajn v srebro prerajtati, vzemi per gol-

dinarjih desetke po 4 krat, stotine po 40 krat — edinke pa rajtaj za osmake alj po 8 grošev srebra. P: 5 gl. šajna je 5 krat po 8 grošev alj 2 gl. srebra. — 52 gl. šajna je 5 krat po 4, to je 20 gl., ino 2 krat po 8 alj 16 gr.; vsiga 20 gl. ino 16 gr. — 100 gl. šajna je 10 krat po 4, to je 40 gl. — Per krajcarjih dajo desetke v šajni po 4 krat, edinke pa po 2 petinki ($\frac{2}{5}$) alj dvakrat po 5. del kr. v srebri. P: 45 kr. šajna je 4 krat po 4, to je 16, ino 10 petink (petih delov), to je 2 kr.; vsiga 18 kr. srebra. — 32 kr. v šajni je 12 celih kr. ino $\frac{4}{5}$ (4 petinke) v srebri.

l. Vaga.

Dnarje pa tudi téhtajo, alj vagajo; potreba vam je torej vago poznati, če ravno ne za dnarje. Vag alj teht je veliko; pa vse vlečejo na cente, libre alj funte, lote, drahme, venerce ino zerne. 1 Ct. ima 100 $\mathcal{L}$; 1 funt ima 32 Lt.; 1 Lt. ima 4 drahme; 1 drahma ima 4 venarce; 1 venarca ima 15 zernov.

Per prodaji se ima hitro iz glave zrajtati, koliko vagana roba znese; torej zapomnite si:

Koljko krajcarjev 1 kvintl, toljko po 4 kr. 1 Lt.;
 " " 1 Lt. toljko pol gl. ino 2 kr. 1 $\mathcal{L}$;
 " " 1 $\mathcal{L}$. toljko 5 dvajsetic 1 Ct.
 velja. Koljko grošev 1 $\mathcal{L}$. toljkokrat po 5 gl. 1 Ct. blaga košta. P: Ako je 1 $\mathcal{L}$. po 2 groša, velja 1 Ct. 2 krat po 5 — to je 10 gl.

Bogatini pa imajo dnarjev na méro; tudi vi bote na méro kupovali, ino prodali, in naj si ravno dnarjev na méro ne bo, jo morte dobro poznati.

m. Méra.

Méra je suha, mokra, alj dolgotna.

1. Suha méra, v Estrajskim cesarstvu navadna, je 1 vagon alj mecel, ki 40 mér alj firtlov derži. — Pol vagona alj mecelna se Celšek veli ino 20 firtelnov ima. — Polovica derži 10 firtlov. — Po

Koroškim imajo svoje piskarce; 1 piskarc (mérnik) po 56 firtlov; za Dravo merijo na škafe po 36, — na lonce po 18 firtlov. Po drugih krajih imajo tudi sklede za méro. Prav za prav le mecel velja, ino vsaka pravična méra mora od krajsije poterjena ino zaznamnjana biti. — Per kupčiji si rajtinge tako polajšate: Koljkor goldinarjev v šajni 1 mecel velja, toljko grošev v srebri osminka alj 5 firtlov (piskarc?). P: 1 mecel pšenice je po 10 gl. šajna; tako bo 5 firtlov za 10 gr. srebra. — Ravno tako: Koljkor grošev srebra 1 osminka, toljko goldinarjev v šajni bo 1 mecel veljal. P: Če je piskarc (po 5 firtelnov) za 12 gr. srebra, bo 1 mecel za 12 gl. šajna i. t. d.

2. *Mokra méra. Vino, ov, jesih in druge mokre reči mérimo na pivsko méro, ki mora tudi od krajsije poterjena biti. — 1 Estrajsko vedro derži 40 — 1 Celsko po 20 bokalov alj firtlov; 1 bokal derži 2 poliča alj 4 maselce; 1 polič pa 2 maselca. Sode mérimo z veziro, ki jo mormo moški dobro pogledati. Štertinek derži po 10 — polovnjak po 5 Estrajskih veder; petaček pa po 5 Celških alj $2\frac{1}{2}$ Estr. vedr. — V vinskih kraji se morte vinske rajtinge dobro prijeti. Glejte:*

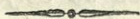
a. *Po koljko krajcarjev 1 bokal, za toljko dvajsetic 1 Celsko vedro. — Po koljko grošev 1 bokal, za toljko goldinarjev 1 Celsko vedro. — Za koljko gold. 1 Celsko vedro, za toljko po 20 gl. 1 štertinek. — Za koljko grošev 1 Celsko vedro, za toljko gl. je štertinek.*

b. *Nemška alj Estrajska méra ima drugi račun. Po koljko kr. 1 bokal, toljko dve dvajsetic bo 1 Estr. vedro. Po koljko gr. 1 bokal, za toljko po 20 gl. bo 1 štertinek. — Koljko gr. 1 Estr. vedro, toljko pol goldinarjev bo veljal 1 štertinek. — Za toljko gl. 1 Estr. vedro, za toljko po 10 gl. bo 1 štertinek. — Ravno tak iz večiga v manj obrniti; p: koljko gold. 1 Estr. vedro — toljko pol grošev*

1 bokal velja. Ako je 1 štertinek za 40 gl., bo 1 Estr. vedro po 4 gl., 1 Celsko vedro po 2 gl., 1 bokal po 2 groša i. t. d.

3. Dolgotna mēra. Kako dolgo — široko — visoko alj globoko je, mērimo po seženih alj klafterah. — 1 sežen (○) mēri 6 šolnov ('); — 1' mēri 12 pavcov alj col ("); — 1" ima 12 čert alj lin ("""). — Vi, mladenci, primite za sežno mēro alj colstab, de bote vedli z njim stēne, zid alj lēs mēriti. Vi dekleta pa vatlo alj prač pogledjte, po katerim kramarji pert, sukno, trake in take robe vam merili bojo. — Tkavci tudi na palico merijo. — Verh tega si pa zapomnite: Za koljko gol. 1 sežen dobiš, — za toljko desetak 1 šoln. P: Drevo 1 sežen dolgo velja 3 gl., tako je 1 šoln po 30 kr. alj 3. desetke. — Koljkor 1 bala (30 vatlov) gold. velja, toljko po dva krajcarjev alj dvojk bo 1 prač veljal; — za koljko pol gl. 1 bala dobiš, za toljko krajcarjev bo 1 prač. P: 1 bala platna velja 12 gl. alj 24 polgoldinarc; tako pride 1 prač po 24 kr.

4. Zemljo mērimo na 4 vogle ino jim pravimo štirjake alj kvadrat klaftere (□); 1 □ kl. ima 36 štirjaskih šolnov □'; 1 □' ima 144 štirjaških pavcov □"; 1 □" ima 144 štirjaških čert alj lin □""'. — 1 jarm (Šoch) obseže 1600 štirjaških klafter. — Kar je tolstiga, mērimo po kočnikah (kubiki). 1 kočniska klaftera ima 216 kočn. čevlov; 1 kočn. čevl 1728 kočn. pavcov; 1 kočn. pavc ima 1728 kočn. čert. — Veliko drugih mēr ino vag bote še v rokah imeli; le per vsih se spomnite, de dobra mēra ino vaga v nebesa pomaga.

XIX.

Človek ne pozna, kaj ima.

Cvetna nedela je za mladenčce bila veséla. Prinesli so cvetniga drena, zeleniga črensa, belkaste nive, pa nedelniga lesu k blagoslovu. Svoje dni so toljke stebre privlekli, de skoraj niso v cerkuv mogli. Ker so pa po cerkvi altarje polomili ino stene oplazili, so gospod fajmošter mladenčce lepo pogovorili, rekoč, de le tisti je bolj berzen fant, ki lepši les pa zvezek čednej spleten ima. De le vsak tak dolg zvezek ima, ko je sam visok, je zadosti. Radi so jih vbógali.

Per blagoslovi lesú jim razložijo, zakaj se les blagoslovi, kaj procesja pomeni in kako se vrata med molitvami zapró, pa na trojno poterkanje križa zopet odpró, v spomin, de nam je Kristus z križam nebeško kraljestvo odperl, svoje sovražnike premagavši. Po opravili je bilo prepovedano se tepsti z blagoslovenim lesam.

Šolo so za duhovskih opravil del po večernicah imeli. Gospod učitel učijo:

n. Število drobiša.

1. „Pretečeno nedelo sim vam pravil, koliko 1 veči dnar manjših zapopade, naj bo na vago, méro alj število: dones vam bom pokazal, kako se debelo število, naj bo per dnarski štetvi, per méri alj per vagi, v drobiš premeni. — Imate dnarja alj blaga na debelo, ga v drobiš premenite, ako debelo število z drobnim poštejete. P: Koljko krajcarjev ima 25 gl.? 25 gl. je debelo — 60 kr. pa drobno število.

25

60

Odgovor $\frac{1500 \text{ kr.}}{4}$ Koljko vinarjev?

4

Odgovor $\frac{6000 \text{ penezov.}}{6}$

Imamo goldinarje na penenze zmenjati, jih poprěj

6

na krajcarje — ino te krajcarje na penenze zme-
nimo. Ravno tako cente na funte — lote; sežene
na šolne, parce i. t. d. — Ima debelo število kaj
drobiša per sebi, ga mormo v menitvi došteti. P:
Koljko lotov je 15 Ct. 55 ϕ . ino 9 Lt.?

$$\begin{array}{r}
 \text{Na funte} \quad 15 \\
 \quad \quad \quad 100 \\
 \hline
 \quad \quad \quad 1555 \\
 \text{Na lote} \quad \quad 32 \\
 \hline
 \quad \quad \quad 3119 \\
 \quad \quad \quad 4665 \\
 \hline
 \text{Odgovor} \quad \quad 49769 \text{ Lt.}
 \end{array}$$

2. Imamo preveč drobiša, ga v debelo število preme-
nimo, ako ga ravno z tem drobnim številam eno
za drugim razštejemo, z katerim ga podrobimo.
P: Koljko centov da 49769 lotov? Narprej lote
na funte 32 | 49769 | 1555 funtov.

$$\begin{array}{r}
 32 \text{ ' ' ' } \\
 \hline
 177 \\
 160 \\
 \hline
 = 176 \\
 160 \\
 \hline
 = 169 \\
 160 \\
 \hline
 = 9 \text{ lotov ostane.}
 \end{array}$$

Funte na cente 1,00 | 15,55 | 15 Ct.

55 ϕ . ostane.

Odgovor: 15 Ct. 55 ϕ . 9 Lt.

Koljko gl. da 6000 vinarjev?

$$\begin{array}{r}
 4 \text{ | } 6000 \text{ | } 1500 \text{ kr.} \\
 \quad \quad 4 \text{ ' ' ' } \\
 \hline
 \quad \quad 20 \\
 \quad \quad 20 \\
 \hline
 \quad \quad = 00
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r|l|l}
 6,0 & 150,0 & 25 \text{ gl.} \\
 & 12' & \\
 \hline
 & = 30 & \\
 & 30 & \\
 \hline
 & = &
 \end{array}$$

3. Se pergodi, de imamo v rajtingah debelo ino drobno število skupaj: mormo drobno pred vsim izrajtati ino na debelo vreči, koliko se da. P: Za rajnim Cirkovskim fajmoštram so na licitaciji izkupili:

iz živine	6506	gl.	45	kr.	3	vr.
„ vina	1804	„	36	„	2	„
„ žita	10049	„	12	„	—	„
„ hišne priprave	13410	„	18	„	1	„
„ drobnih reči	741	„	51	„	2	„

koljko so izkupili? 32512 gl. 44 kr. — vr.

Odgovor: 32512 gl. 44 kr.

Zdravila, sedmina ino druga oprava za rajnim znese 3526 gl. 56 kr. ino 3 vinr.; koljko še premoženja ostane?

Naštevč	32512	gl.	44	kr.	—	vinr.
Odštevč	3526	„	56	„	3	„
Ostajk	28985	gl.	47	kr.	1	vinr.

Ker v naštevki vinarjev ni, vzememo 1 kr. vzajem, ga v 4 vinarje zmenimo, 3 odštejemo ino nam 1 vinar ostane. — Odšteti je 56 kr. — v naštevki jih je le 43; vzememo 1 gl. vzajem, ga v 60 kr. zmenimo, 43 kr. dodenemo ino dobimo 103 kr., odštejemo jih 56 kr.; nam ostane 47 kr. — Vsiga premoženja ostane 28985 gl. 47 kr. 1 vinar.

To premoženje se med 3 razšteje, ker dobi žlahta 1 del, cerkev 1 del, vbogi 1 del; koljko dobijo vbogi?

$$\begin{array}{r|l}
 3 & 28985 \\
 & 27111 \\
 \hline
 & =19 \\
 & 18 \\
 \hline
 & =18 \\
 & 18 \\
 \hline
 & =5 \\
 & 3 \\
 \hline
 & 2
 \end{array}
 \quad 9661 \text{ gl.}$$

Ker se 2 gl. med 3 razšteti ne morta, ju v krajcarje zmenimo, unih 47 kr. doštejemo ino 167 kr. med 3 razštejemo.

$$\begin{array}{r|l}
 3 & 167 \\
 & 15 \\
 \hline
 & =17 \\
 & 15 \\
 \hline
 & =2
 \end{array}
 \quad 55 \text{ kr.}$$

Krajcarja dva zmenimo v vinarje, zgorniga doštejemo, ino 9 vinarjev med 3 razštejemo.

$$\begin{array}{r|l}
 3 & 9 \\
 & 9 \\
 \hline
 & =
 \end{array}
 \quad 3 \text{ vinarje.}$$

Vbogi dobijo 9661 gl. 55 kr. 3 vinarje.

Za rajnim Cirkovskim gospodam je pa bilo tudi 83 kop pšenice na prodaj; veste, koliko je 1 kopa? Snope štejemo na kope; 1 kopa ima 60 snopov, alj pa orehov — tudi lešnikov. — Per kopah si lahko zrajtate, de koliko goldinarjev 1 kopa — toljko krajcarjev 1 snop velja. P: Ako je per vinogradu 1 snop vejnika po 1 kr. bo kopa 60 kr. alj pa 1 gl. veljala. — Prodali so tudi 24 ducen-tov belih robcev, 1 ducent po 2 gl. srebra; po čem je bil 1 robec? — 1 ducent je 12 robcev. V raj-tingi se morma pomniti, de koliko grošov 1 du-cent — toljko penězov 1 kos; — koliko šestakov 1 ducent — toljko pol krajcarjev 1 kos; — koliko

po 4 grošnikov 1 ducent — toljko krajcarjev 1 kos; — koljko goldinarjev 1 ducent, toljko petk velja 1 kos. P: 1 ducent robcev je bilo po 2 gl. prodanih; tako je veljal 1 robec 2 petki, to je 10 kr. Bili so dober kup!

„Denašno števjenje dobro pogledjte; števila, ktere sim vam na tablo zapisal, si vsak na popirček zapiši: doma ravno tak črez praznike zrajtaj, ino na belo nedelo pokazat prinesi; gospód fajmošter bojo poglédali, koljko že znate.“

„Okorej pa je dones? — vprašajo — in vsi, ko bi trenil, na uro pogledajo. Bilo je $\frac{3}{4}$ na 3. — Potreba vam je še véditi, rečejo, kako se nar dražje blago: *zlati čas* méri — na léta, dni ino ure. — *Navadno leto* ima 365 dni: vsako šterto je *prestópno*, ino šteje 366 dni. — Leto ima 4 *kvatre*, alj 12 *mesencov*, 1 mesenc sploh 30 dni. — Leto ima 52 *tednov*, mesenc pa 4. — *Teden* alj nedela ima 7 dni, 6 delavnikov, 1 praznik. — 1 Dan ima z nočjo 24 ur, 1 ura 60 *minút* (drobcov), 1 drobec ima 60 *drobičkov* alj sekúnd.“

Uro, ki teče, vsi dobro poznate; pa tudi zlati čas teče; — vi pa nja zamudo slabo zrajtate. Kdor vsaki dan 1 minuto — zamudi vsak teden 7 minut; — kdor zamudi vsak dan 1 uro — v leti 365 ur. — —

„Ali pa tudi tisto uro poznate, ki jo povsodi z sebo imate, de vam kaže nagel tek vašiga življenja? — vprašajo gospod kaplan? Katéra ura je to?“

Človeško telo.

Človek se velí krona stvarjenja; in truplo, ravno ko sveča, se kaže vsih stvari gospodár. — V glavi, za jasnim čelam, imamo možgane, v možganih um, pamet ino spomin. — Iz možgán se snujejo, kakor iz klavčiča niti, tenke žilice ino kitice po vsim životi. Po njih občutimo ino se zavémo. Ako možgane raniš, omedliš, spomin zgubiš, se ne zavéš in lahko vmerješ. Varvati se je močne pjače ino vsiga, kar preveč v glavo gre.

— *Oči* pod čelam so nam okna, de gledamo. Oko v napetih jabelcih svojo mokroto, in v sredi jederce ima. Ako mokrota vsahne — izteče, človek oslepi. Obervi oči pokrivajo, pa tudi sami jih mormo škode varvati. Slepec je vbožec! — *Ušesa* so dvojne stranske vrata, lepo skrožene ko rog, de glas po njih na znotrajn boben pride, in slišimo. Pregloboko v nje vrtati je nevarno; lahko boben prederemo in oglušimo. Gluhaki rojeni tudi govoriti ne znajo. Modri možje so pa šole za take naredili, v katerih se vsiga potrebniga zučijo in znajo bolj pisati ko vi. — *Usta* so poglavitne vrata, in jezik vratár; včasi zlo hudoben. On vse okusi, presodi in pové, de pojémo alj zaveržemo. Ako jezik čist ni, nam tudi jesti ne diši. — *Nos* je čuvaj v sredi lica, ki čuje ino po svojih nosnicah voha, jeli dobro alj ni? *Roke* ino *noge* so iz brezštevilnih žil, kit ino kosti stikane; kar roke storijo, kamó noge človeka prinesejo, ni dopovedati. — *Kosti* so slemena po vsim trupli, ki ga deržijo, de se ne izdruzgne. Po sredi kosti žlahen muzeg teče, ki jim življenja daja. Skozi nesramno prešestvanje se muzeg po kosteh suši. *Želodec* je kuhinja v človeškem trupli, 32 zobov živež zméle, jezik z slinami vmesi ino po golti (gortanci) želodcu da, de ga skuha. Požrešnik želodec preobloži, de mu onemaga, na pol srova jed mu obleži, de je prekuhati ne more, moč oslabi, život se trese ino kerv skvasi. —

Serce je v našim trupli jederce, ki dvé kamerci ima, iz katerih po 2 serčnih žilah kerv od serca — po 2 drugih žilah kerv nazaj k sercu žene. V 1 drobički (sekundi) serce per 55 ž. kervi, ki jo odrašen človek ima, po vsim životi razžene ino spet na se potegne, kakor ga plati čujemo. Per zdravim človeku serce v 1 minuti po 70 — v 1 uri po 4200 — v 1 dnevi po 100,800 — v 1 leti po 36'792,000 vdari. — Oh čudo, de se ne razbije! — Od serca gre po životi moč in toplota. Se serce ohladi — človeka ni — truplo vmerje. *Pluče* so človeku méh v persih, ki zdravo sapo na se vlečejo ino škodljivo izganjajo, ter so gobi podobne, polne kervi.

Ako preveč létaš, skačeš, plešeš, vina alj žganja piješ, plüče z kervjo prenapolniš, de se znotraj pretergajo. Je kerv v plučah prevroča, ino prehitro merzlo piješ alj se prehladiš, se kerv steme ko kislo mleko, ne more po žilicah napréj, plüče začno gniti, sê gnojiti — neduha te spravi od kruha, de se posušiš ino vmerješ. — Iz pluč imamo *dušák* — pišela po gerli za goltam do ust, ki jo stisnemo alj razprostimo; kakor se tenko alj debelo oglasimo. Dušák mali jeziček zapira, ino po tem govorimo, kar živina ne more. Kaj, de bi le zmiraj prav govorili! — Sveti Duh govori: „Smert in življenje iz jezika izvirata. Kdor se v besedi ne pregreši, je popolnoma mož.“ Kdo pa vlada (viža) naše govorjenje?

Človeška duša.

Duša je toljko čudna stvar, de nje videti ne mormo. pa jo vender občutimo, kakor v persih skrito serce. — Duša čuje na 5 počutkih našiga života: vidi skoz oči — sliši skoz ušesa — okusi po jeziki — ovoha po nosi — občuti po vsih udih; pa tudi živinče ravno to zamore, ki ima vmerjočo dušo.

Duša naša pa nauke poslušá, *premišluje*, kar sliši; ino tega živinče ne more. Kdor za nauke ne skerbi, po živinsko šiví in nima pravih *misl*. — Še veste, kar ste preteklo nedelo slišali od mére in vage? Duša pomni, kar je čula; ima *spomin*. So pozablivci in pozablivke, ki jutre ne vedo, kar dones slišijo, imajo slab spomin, kakor dečko, kteriga na mejniki, naj bi pomnil, za uho vdarijo.

Naj vam po slovenje povém, me dobro *razumite* alj zastopite; vam rečem po *nemško*, me malokdo vas razumi. Duša se mora vaditi, de hitro razumi, kar kdo pové, ino razloči, alj je resnica alj laž — černo alj belo? Komur je vse eno, je neumen; nja duša nima praviga *uma*. — Človek ki vse zastopi — razumi, pravijo, de je razumeten (kunšten).

Pa kaj človeku pomaga, če je še toljko razumeten,

pa *pameten* ni! Pamet je boljši ko žamet. Naša duša mora véditi; zakaj to stori — uno opusti, kaj bo iz téga, kaj pride iz uniga, de oberne vsako reč, kakor je prav; to se reče po pameti. Pamet je iskra božje luči; kdor njo zgubi, per njem ni resnice ne pravice — je dušna tema. Za to veli ysmileni Jezus: „Dokler imate luč, po luči hodite, de vas teme ne zgrabijo.“

Pisanke (pirhi), ki jih za veliko noč imate, vam dopadejo; saj eno bi vsakter rad imel. Tudi kolači alj šartelni vam dišijo, kaj ne? — nar bolj pa mesó. Tudi kužeju meso diši, in dajte mu ga na velki pétek, jedel ga bo. Zakaj pa vi ne? — Naša duša spozna dobro in hudo, *izvoli* po pameti, kar je prav — opusti, kar ni prav, ona ima voljo, ino pa *svojebodno* (*fraj*) *voljo*. Vas ne more nihče persiliti, de bi v pétik meso jedli; cucek se pa ne zamore posiliti, de bi ne jedel, če kos mesa pred nja položiš. Tudi se najde tako slabih, ki si po pésje ne morejo pritergati, naj si je še tako škodljivo in prepovédano. Taki ljudje so svojo žlahno, prosto voljo zapravili — zapili — zajedli; poživinili so se. Oh, to je žalost! Naše poželenje brez pameti je konj brez vujzde.

Poživinjen človek želi kar mu diši, po živinsko; — razumeten (posvetno moder) poželi, kar dobiček stori, po človeško; — pameten poželi, kar se po pravici zgodi, postavodarsko; — bogabojčč poželi, kar Boga veseli, ino to je keršansko. Kaj bote pa vi pozeleli? —

Kakor ima naše telo 5 počutkov: *pogled*, *poslih*, *podih*, *pokus* ino *počut*, ima tudi duša petéro móč, de misli z *zavedam*, pomni z *spominam*, razumi z *umam*, razsodi z *pametjo* ino izvoli z *voljo*. — Če telesu oči ne svetijo, roke — noge ne občutijo, je bolno; ako se ne ozdravi, vmerje. Tudi duša je bolna, ako ne vé, česar je potreba, ne spozna, kar je prav, noče, kar Bogu dopade, kedar greh dela; — vmerje, ako nje ne ozdraviš. Je truplo iz mladiga zanemarjeno, de ga gibati, hoditi, délati ne privadiš, *zanič* je. Tudi duša je borna, ako se od mladih let pridno ne učiš potrebnih reči spoznavati, hudo opustiti, dobro storiti. Oh, bodi vam

vselej perva skerb za dušo! *Nevmerjoča* je, vekomaj bo živela, večno srečna alj nesrečna. „Kaj pomaga človeku, pravi Kristus, naj si ves svet pridobi, ako pa dušo zgubi?“ — Ljudje, ki šolo ino cerkev opuščajo, izveličanske nauke zamudijo, se poživinijo; živine pa Bog v nebesa ne vzeme.

XX.

Vesela aleluja.

Prav veseli so bili velikonočni prazniki. Luna je ravno o polnim ljudem svetila, ki so h božjim grobu hodili. — Na kerstno soboto so ogenj blagoslovili; pa otroci niso z gobami po ogenj smeli, ker radi kaj popalijo. Za vsako vés ga je eden prinesil. Vstajenje Kristusovo so na veliko nedelo zjutraj obhajali. Mladenči sami strélali niso, kar je oostro prepovedano, pa zložili so dnarjev za stréln prah (pulfer) ino per farni cérkvi so na veliko noč ob sviti možnarji pokali, de je po celi fari gromelo.

Sméšno je bilo poprejne leta ženske glédati, kako so z jerbasmí po blagoslovi iz cérkve divjale. Vsaka je hotla biti perva domá, v prazni véri, de bo perva moža dobila. Marskatéra je padla in jerbas po tleh zakadila, de se je koláč po bregi zatakál, pisanke potercale, pa še kaka cunja iz korbe prikazala, ki jo je podložila, de bi se beršinja veči videla. Ene leta že ni več tako. Gospód fajmošter so jim blagoslov lepo razložili, ter so djali, de kdor kaj blagoslovljeniga nese, ne smé letati, kakor bi bil kaj vkradel, ampak naj po pameti nosi. „Dekleta!“ — so djali — pomislite, kar vam Kristus pové: „Perve bojo posledne — posledne pa perve.“ Po blagoslovi so še molili, naj dober Bog živežu da zdravje in tek. In kakor iz pridižnice grejo, počasi ena za drugo zadene in gre. Per težkih jerbasih ste se po dve verstile.

Per večernicah so vboge darvali. Stariši otrokam

vkažejo, naj vsako svojiga velikonočniga kosa nekoliko vbožčekom prihrani ino domačim vbogim nese, ki so pred cerkvenim pragom vbogajime prosili, de jih privadijo sebi pritergati in vbogim dati. Po večernicah so botri (goteji ino gotice) svoje zetice z pisankami darvali. Na veliko-nočen ponedlek so po opravili otroci v pričo starišev na veški ledini pisanke takali. Prav vesel čas je bil, ino pa brez greha vesel.

Velikonočen teden so hodili mladenči ino deklice k nauku, ki so se za prvo spoved ino sveto obhajilo pripravljali. Premožnejši stariši so svojim kako novo obleko omislili; vbogim so pa kumeji alj drugi dobrotniki kaj noviga kupili. Na cvetno nedelo so bili zatorej otroci oklicani, ktére so za vredne spoznali k prvemu svetimu obhajilu. Odrašene dekleta so jim za čedne vence skerbele. Vsa fara se je perviga svetiga obhajila veselila.

Na belo nedelo se spoved za otroke ob pol osmih začne. Po spovedi se otroci v šoli znidejo, in ob desetih jih v procesji v cerkuv spremijo. Gospod kaplan so per kerstnim kamni z njimi kerstno obljubo ponovili, in gospod fajmošter otrokam per altarji toljko serčno pridgo naredili, de se je vse po cerkvi solzilo. Šolarji so med opravilam prepévali. Po obhajili vsako lepo podobico Jezusoviga serca dobí, de jo dobro z-hrani alj pa doma na svojo ladico (škrinco) perbije. Kakor angelce je bilo videti pobožne otroke, in marskdo je njih pogledáje izdehnil: Oh, naj bi še jez bil tak nedolžen! — Tako so v Slavini veselo Alelujo sklenili.

Šolarje poskusijo.

Po večernicah pridejo gospod fajmošter v nedelsko šolo. Poskusijo nar prēj pervošolce, kako že kaj bêrejo. Nekih desetero je tako gladko ino zastopno bralo, de jih rečejo med drugošolce vzeti. Nekaj jih pa še slabo ino počasi zлага, nar več pa fantov potezuje. Gospód fajmošter jih pokregajo, rekoč: „Mladenčam je nauka nar

bolj potreba, pa imajo nar manj skerbi. — Oj, joj! moški imajo dobre glave — pa terde buče.“

Med izprašovanjam prvošolcov, ki so po šoli stali, drugošolci spišejo, kar so jim na tablo zapisali. Vsak podpiše svoje ime, ino svoj spisek odraja. Po tem jih gospod učitel poskusijo, iz glave rajtati. V tem so fantje dekleta premogli, de so ravno še eni na perste šтели. Gospód fajmošter jim dajo rajtingo, rekóč: Bregant je 250 gl. posodil, koliko bo vsako leto obresti alj činža vlekél? —

Od sto goldinarjev 5 gl., od 1 gl. pa 1 gr. — Koljko goldinarjev; toljko grošev; koljko stotin posojila, toljko 5 gl. obresti. Poprej iz glave naredite. Od 200 gl. vleče 2 krat po 5 — to je 10 gl. — Od 50 gl. ima 50 gr. alj poltretji goldinar. Ves obrést znesé 12 gl. 30 kr. — Zdaj pa na popir zrajtajte.

V Graški šparovki pa od 100 gl. položila samo po 4 gl. plačujejo. Ako priden hlapec alj dekla svoje zaslužene letnine 25 gl. v šparovko položi; koljko vsako leto obresti vleče? — Zrajtamo nar prej koljko po 5 gl. verže, ino najdemo 25 grošev. Zdaj pa 5^{ti} del (petinko) odštejemo, ino bomo obrést po 4 od sto imeli. Petinka od 25 je 5; ino če 5 od 25 odštejemo, 20 gr. alj 1 gl. dobimo.

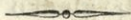
Šparovka je za družino ino druge pridne ljudi, ki veliko na obrést položiti nimajo, velika dobrota. Vzemajo, kedar kolj prineseš, tudi po goldinarji, ino ti plačajo, kedar hočeš. Obrest vsakiga leta h položenimu dnarju doštejejo ino tudi od tega obrést vlečeš. Na mesti zaslužen dnar domá v nevaršini imeti, ga raj v šparovko pošli; boš brez skerbi ino per lepim dobički. „Tako so gospod fajmošter šparovko perporočili.“

Zdaj šolarje gospód kaplan barajo, kako se je zadržati per bolnikih — kako na dobri volji i. t. d. Od tega so pa dekleta bolj gladko odgovarjale. — Po izpraševanji gospód fajmošter v besedo sežejo, rekoč: „Prepričal sim se, de ste po zimi večidel vsi pridni bili. Bojim se pa, de po leti ne bote toljke hvale vredni. Po

cerkvanji, kakor navada, bote lajnali — po božjih potih hodili, keršanski nauk ino šolo pa mudili, kaj ne? — Čujte, kaj vam povém. Kdor veliko po cerkvanji hodi, se lahko zblodi in dosti slabiga nabere. Greš v leti enkrat alj dvakrat, ako veliko po trikrat na božji pot, zadosti je; po večkrat jiti ne smete.

1. Ako se namenite na božji pot, poprejno nedelo se gospod kaplanu oglasite, jim povedat, kamo ino z kom pojdete.
2. Sami ne potujte, ampak z očetam, z materjo alj kakim drugim poštenim človekam hodite.
3. Črez potrebo pit ne hodite, tudi prevroči ne pijte; lahko škodje duši alj truplu. Glejte, kjé bote ležali, de ne bo pohujšanja. Pravijo, de kjér ima Bog en altár, ima peklenšek dva.
4. Rajati po božjih potih je večidel smerten gréh. Litožev, v katerih godce slišite, se od daleč zognite.
5. Na dalne božje pote hoditi, kakor v Marijo Cel — na svete Višarje alj na Bistro je za šolarje še prehitro. Kedar odrastete ino vtegnete, greste enkrat, in bo zadosti.
6. Brez védenja staršev otroci ne smejo, ne družina brez dovoljenja gospodarjev na božji pot; taki pot bi bil v pekel.
7. Kdo iz bližniga cerkvanja prepozno, clo po noči k domu pride, je zapelivcu v rokah, težko je pošten ino več v šolo ne smé. — Nar lepši božji pot je tisti kraj, kjér se kaj lepiga zvučiš, ino zvesto Bogu služiš. Ste me zastopili? — Ako greste na božji pot, ne hodite Bogu na pot.

Po leti bo nedelska šola za nemške ponovlance zjutraj pred velikim opravilam, za vas slovenske drugošolce pa po večernicah. — Zdaj pa zapojmo od sabote večer. *)

*) Ahacel. Pesme, stran 9.

XXI.

V starim gradi dnarji cvetijo.

„Kaj ste pa imeli, Gradišani, v petek v starim gradi?“ — barajo gospod učitel Grajanoviga Lukeža. Vsi se po šoli zasmejijo in Lukej začne, rekóč: „Cigani so k Belku prišli, ki so zvedili, de je hodil že večkrat v star grad dnarje kopat, pa zastónj. Pravil jim je, de sliši pogosto v starim gradi opolnoči ropotati. Cigan se mu ponudi pomagat, de dnarje vzdigneta. V sredo večer gresta kopat, ino pozlačen ključ najdeta. „To je ključ, mu začne cigan prerokovati, ki se vsakih sto let prikaže, preden dnarji cvetijo. V petek jih bova vzdignila; to de darovati boš škrate moral. Černiga petelina bova zadavila, pa vanj 7 zlatov matere božje, 3 križevače, 2 polkrižavki, pa 1 četertinko križano položila. Ako ravno takih dnarjev nimaš, jaz posodim.“

Belk je ravno na Jurjevo vole prodal ino ciganu samih dvajsetk našteje. V četrtek se posti, v petek jutro v cerkvo gre; zvečer sta pa z ciganam do 10 $\frac{1}{2}$ per nas pila. Oče Belku branijo v tako nevaršino hoditi; pa je bil še le prav hud. Zdaj vzemeta černiga petelina, ki sta mu vrat zavila, pa dnarje v anj zašila, ter si v stari grad svetita. Mi smo šli na gradiše poslušat. O pol dvanajstih se tak hrup po gradi vzdigne, de smo vsi zbéžali. Ob enej po polnoči persopiha Belk malo živ k nam. Bled ko smert se za mizo vsede — ves šmirast ino povalan.

Ko si nekoliko odelne, začne praviti, kako sta v gradi blede luč zagledala, kakor hitro je v Slavini ura ednajst odbila. Cigan pravi, de ravno tam dnarji cvetè. Hitro pristopita ino na ravno tisto mesto v novi skledi petelina zakopleta.

Cigan širok ris naredi, in Belk ravno v sredo na skledo poklekne. Zdaj začne cigan neznane molitve žebati, kar se iz dveh lukn zabliskne ter bobna ino ro-

poče, de se grad trese ino Belk od strahu trepeče. Po tem med perste zažvižga, de je po ušesah zvonelo, ter začne od vsih krajev stare piskre lučati; Belk še posiloma kleči. Kar skočijo iz velike jame černi možjé — nekdo njih mu šmirast lonc na glavo povézne, de se mu po lici cedí. Nevsmileno ga začno pretépati. Ko piskar iz glave verže, in na pomoč zavpije, vidi iz druge jame hudiga perleteti, ki mu je ogenj iz gobca švigal. — Belk zbeži in komaj živ ostane, ter se mu zdi, kakor bi se bilo pol grada za njim posulo.“ „Kamo pa so cigani?“ — „Cel teden so za gradam kuhali; zdaj jih pa ni sluha ne duha. Moj oče ino soseda dva so včeraj petelina ino dnarjev jiskat hodili, pa niso najdlí kaj družiga, kakor kup voglja, pa potrupanih črepov. Belk je od strahu zbolel.“

„To je prav po cigansko — pravijo gospód. Hočemo zrajtati, koliko je Belku ta ciganija veljala. Ktère dnarje, Luka! je moral cigan imeti?“ Luka jim pravi in gospod pišejo:

7 cekinov,	ki so po	$4\frac{1}{2}$	goldinarjev.
3 križevace,	„ „	$2\frac{12}{60}$	„
2 polkrižavki,	„ „	$1\frac{6}{60}$	„
1 štertinko križavke,	„ „	$\frac{5}{60}$	„

Težka bo, de si je ravno mala. Poprej vam je povedati, kako se razdelba šteje, alj drobi rajtajo, de vas kdo ociganil ne bo.

o. Razdelba.

1. Vsaka reč se v svoje dele razdrobi, iz katerih obstoji; p: 1 goldinar ima 60 krajcarjev, 1 ura ima 4 četertinke i. t. d. Ako nimamo cele reči, saj nekoliko včasi imamo. Koljko delov imamo, zapišemo zgoraj, ter pravimo, de je štévc. V podrezo postavimo, koljkor bi morli imeti, de bi reč cela bila, in pravimo, de je razdélc, ki nam pokaže, v koljko delov naj se celo razdeli. P: $\frac{12}{60}$ nam kaže, de imamo 12 kr. od 1 gl. — 60 kr.

bi pa naj imeli, de bi 1 cel goldinar bil, ino se izreče: dvanajst šestdesetink goldinarja.

2. Je (zgornji) števč večji od (spodniga) razdelca, $p: \frac{5}{2}$ — zapopade 1 celo, ter ni pravi razdél. Lahko ga poravnamo, ako števe 3 med razdelca 2 razštejemo $2 | 3 | 1\frac{1}{2}$. Temu rečemo, de je mešan razdél, ki ima celo 1 ino razdeleno $\frac{1}{2}$.
3. Mešan razdel pa tudi zčistimo, če celo z razdelcam poštejemo, števč pa doštejemo; $p: 4\frac{1}{2} = \frac{9}{2}$. Po navadi razdél v drobiš zmenimo, $p:$ v krajcarje, libre, čevle i. t. d., kar se per malim lahko iz glave zrajta; $p: \frac{1}{2}$ gl. je 30 kr., $\frac{1}{4}$ gl. je 15 kr.; $\frac{1}{2}$ Ct. je 50 Ź. Pisaje poštejemo števč z drobišcam (koljkor delov celo ima), ino z razdelcam poštevo razštejemo, de krajcarje, libre i. t. d. dobimo. P: Koljko je $\frac{5}{4}$ gl.?

$$\begin{array}{r}
 60 \\
 4 \overline{) 180} \quad 45 \text{ kr.} \\
 \underline{16'} \\
 20 \\
 \underline{20} \\
 0
 \end{array}$$

4. Nam je razdél prevelik, $p: \frac{12}{60}$ gl., ga lahko skrajšamo, ako se z kako števko brez ostajka v zgornjim ino spodnim razšteti da. P: $\frac{12}{60}$ se razšteje z 2, ino da $\frac{6}{30}$; pa z 3, in ima $\frac{4}{20}$; še bolj z 6, ino da $\frac{2}{10}$; nar bolj z 12, ino pusti $\frac{1}{5}$ gl.
5. Krajšar (števka, ki razdél skrajša) se mora skušaje pojiskati, de se po njim števč ino razdelc razšteti da.
6. Nar krajši razdél pohranimo, alj ga v drobiš zmenimo; $p: \frac{1}{5}$ gl. je 12 kr.

Razdeli se doštévajo, odštévajo, poštévajo ino razštévajo, kakor cele števila; to je pa za bolj prebrisane glave. Vam je tega nauka dovolj, de vas tako lahko ne ociganijo. Po tem zrajtajmo:

7 zlator	.	.	po $4\frac{1}{2}$	gl. je 31 gl. 30 kr.
3 križavke	.	„	$2\frac{1}{5}$	„ „ 6 „ 36 „
2 polkrižavki	.	„	$1\frac{1}{10}$	„ „ 2 „ 12 „
1 četertinka križ.	.	„	$\frac{53}{60}$	„ „ — „ 33 „

Odgovor: 40 gl. 51 kr.

Tako je Belk 40 gl. ino 51 kr. v starim gradi vsjal; pa težko, de bi mu kdaj cveteli.

Sadja reja.

„Naj bi v starim gradi dnarji ležali, že zdavnaj bi jih bili izkopali. V zémli so dnarji povsodi; pa jih mora drugači saditi. Poglejte skoz okno, kak lepo cvetijo!“ — V faroški sadunosnik jim pokažejo. — „Rajni gospód so ga nasadili, bo že 15 let. Koljko so iz sadja na fužinah izkupili — koljko zdrave pjače naredili — koljko bolnikom so z kuhanim sadjam postregli, ter hodijo za-nj prosit, če kdo zbolí! Lehko bi po celi fari tako lepo cvetelo, naj bi zanikarnih, abotnih ino hudobnih ljudi ne bilo.

Še me veseli, ker spomnim, kako so me rajni gospod fajmošter po šoli zaklicali, ter sva o Breznim šla na sprehód drevje cepit ino žlahnit. Vzeli so vinjek ino žagico, meni so dali mladik ino drevesne smole. Kjér-kolj sva za potam divjaka najdla, sva ga vcepila, ako je bil za to. Tudi samoraselke sva izkopala ino presadila. Perpovedali so, kako so v nekih krajih po Nemškim ceste po ure hoda z sadovjam osajene, de se popotnik lahko v senci, v jesen pa tudi z žlahnim sadjam ohladi.

Odkazali so mi nekaj zemle, jo dali čedno ograditi, ino me naučili pičke sjat. „Poberaj, so djali, v jesen košice ino pičke, ki jih kmetovski dečaki zametujejo, kedar sad drago kupujejo, ino jih lepo vséj. Naredi podolgovate jamice, 1 šoln eno od druge; položi pičke po 2 pavca na redko, zagerni jih, o valički jih pa opléj. V kratkim boš imel mladih drevésc za požlahnenje. V nekih letah jih presadiš v dobro zemljo.

To bo drevesna šola — so rekli; bojo ti tvoji leseni šolarji več veselja prinesli, ko marskdo tvojih malovrednih

šolskih otrok. Naročili so mi, šolarjam, kar je bolj modrih, pokazati, kako se drevje sadi in požlahtnuje. Tistim, ki so to delo dobro zastopili, so rekli žlahnih mladik, nar pridnejšim pa tudi pevčnikov dati, de so jih doma vsadili.

Nekoljko let sim to poskušal, pa otroci vsakdanjih šol so za to delo še prekilovi; nedelskih šol še ni bilo. Vam zdaj pokazat želim, vi odrašeni mladenči, kako se zakladi (šaci) kopajo. Ob nedelah in praznikih grejo dekleta v faroško kuhinjo se kuharije učiti, mi pa pojdemo v sadunosnik, jim kaj za kuho pripraviti. „Kdor mlad drevje sadi, star sadje dobi“ — pravijo tvoj pošten oče, Miha Božic! Resnica je; to de žalostni so, ko jim toljko mladih jablan za potam polamajo.

Grozovitno je, de se najde ljudi, abotnih ino hudobnih, ki iz neumnosti alj hudobije toljko drevja oškodujejo. Pomnim, kakor bi včeraj bilo, kaj so rajni gospod fajmošter pridgvali, videti, kako so pastirji po drevji škodo deláli; ino neki ponočni prijatelj, kteriga so dali zapreti, jim iz jeze celo versto sadunosnic polamal. — Moram vam nekaj pridige povédati.

1. Preljuba naša mati, rodovita zemlja, po leti zelen plajš ima iz drevja lepo spleten. Vsigamogočni Bog ji ga je tretji dan ogernil, ter je djal: „Zemlja naj rodi rodovitne drevesa, ki sad storijo po svojim rodu, in seme v sebi imajo.“ Od tiste dobe že nad 6000 let nam drevje čudo vsigamogočnosti božje kaže; kaj, de ga premalo spoznamo! — Iz starih korenin nam mlado drevje priraste, žvice v zemljo položimo ino se nam ozelenijo. Iz semena, ki ga veter, ptica alj človek zaseje, priraste veličastno drevo, ki eno leto semena obrodi za celo dobrovo obsjät. Vsako, še tak majceno semence ima v sebi celo drevo. Zerno se vzimi, drobne korenince požene, in drevce izraste, če le mokrote, toplote ino luči dobi. — Tudi drevce živi, kakor malo dete; ino naj si ravno stoji ino živeža ne jiše, ima po korenincah ino po perji žilice, po katerih iz zemlje ino iz pod neba svoj živež pije. Človek

ima kožo, drevje svojo skorjo; kdor njo rani, hudo stori. Vi nevsmileni drevoderci, ki po lesi smreke belite, de za smolo kozovce délate, drevje vertate, de mu sok, njegova kerv, izteče, za potam mladike lomite ino nedolžno drevje olomastite — ali ne veste, de dobrotliviga Stvarnika razžalite? — Tudi drevje živí, raneno se posuší ino vmerje. Kdor rano obeže, dobro delo stori.

2. Več od zlata in srebra nam drevje *dobriga da*; za to je prvo dober Bog v zemljo zakril, drevje pa po zemlji razsadil. Drevje daja ptici živež in streho; živini prilast in postel, človeku brez števila veselja in hasna. Je drevo, ki rodi sad, iz kateriga hlebe pečejo — čudno drevo, katerimu v debli ljudje kakor v hrami prebivajo, ki jih oraste ino nad njimi zelení. Vinska terta je mati toljko milijonov ljudi. — Vsak kraj ima drevje po svoji potrebi; kdor torej drevje končá, je tistiga kraja nar huj sovražnik. Za to je dober Bog po Mojzesu vojšakam prepovedal: „Kedar boš mesto z vojsko oblegel ino z močnimi zasipi obdál, ne smэш drevja posekati, ki sadje rodí, tudi ne lesu v tistim kraji z sekiro pokončati; saj drevje število tvojih nasprotnikov ne more pomnožiti: V. Mojz. 20, 19. Po pravici tudi deželjska gosposka drevoderce kaznuje.
3. Drevje *božjo stvar*, Bog živí; vsmiliti se nam mora, ako smo božji otroci. „O nikar me ne olamaj; hočem ti sladkiga sadja dati“ prosi žlahen pevcnik nevsmileniga dečka, ki si gre šibo iz njega včesnit. „Kaj sim ti storila, de mi tako nevsmileno kožo obeliš? Ali ne vэш, de ti bom posledno hišico dala, v kateri te bojo pokopali?“ — vpraša zelena smreka gerdiga smolarja. „Po kaj me tak nevsmileno lomaš, ter kamenje ino pakleze po meni lučaš! — se švara poln jablan. Tako gerdo ti meni mojo dobroto povračuješ!“ Naši dobri stariši so drevja nasadili; tožili jih bojo, ki po drevji škodo délajo.
4. Poglejte pa tudi *lepe božje nauke*, ki nam jih je Bog na vsako drevce zapisal. Drevje nam v nebesa kaže,

de ne pozabimo, kjé smo domà. Otroci! pogledjte mlado drevce: kamor se mlado naklone, taj bo dorastlo; staro se več vклонiti ne da. Mladenči! vidite drevje cveteti? Tako cvetite nedolžni tudi vi. Merzel veter pohladi, mraz cvetje okuha, ino vse žalostno se obeša; — še žalostnej hodi zapéljano dekle brez diviskiga cvetja. Poznate drevo, ki ga červ gloda, kako se začne sušiti? Tako se razujzdanemu mladenču godi, ki je svoje poštenje zgubil. Nečistnik pade, kakor červivi sad iz drevesa. — Možjé ino žene! bodite dobre drevesa; drevo, ki dobriga sadu ne prinese, bo posekano ino v ogenj verženo. — Pomislite vi starčeki, kako v jeseni iz drevja list za listam pada. Tudi mi padamo v zemljo drugi za drugim, z nami pa tudi vsa posvetna čast in oblast. — Drevje, ki po zimi spi, o valički zopet oživi; tudi mi bomo oživeli ino za toljko gorši vstali, za koljkor boljši smo v Gospodu zaspali.

Te pridige se spomnim, kedar drevje zagledam, ki so ga rajni izredili.

Pa tudi vam, kterim so kumej (gotej) bili, so vsakimu žlahno drevce vsadili, ter tudi druge botre opominjali, rekoč: „Vsak oče naj svojimu otroku, vsak kumej svojimu zeticu drevce vsadí, naj bo z otrokam rastlo, ino sadu prineslo. Nas že dolgo ne bo, drevo še bo rodilo ino otroka nas pomnilo. Vsako rodovito drevo je gotov dnar, ki iz zemlje cveti.“

XXII.

Boljši kratka sprava, kakor dolga pravda.

Prismejali so se gospod kaplan v šolo, rekoč: „Kaj sméšniga sim včeraj na veliki cesti srečal. Dva se na-

sproti pripeljata, kakor bi se ne videla, ter se nobeden ne zogne.

Kedar že prav terdo zadeneta, naglo iz vozov skočita, ter se skregata. Jurko: Zakaj se nisi zognil? Janko: Zakaj pa ti ne? Jurko: Mi ni bilo potreba. Janko: Meni tudi ne. Jurko: Ali si bil slep? Janko: Mislím de si le ti bil. Jurko: Ti bom zdaj pokazal! (seže po sekiro, ino mu žuga kola posékati, rekoč) Boš v stran vozil? Janko: Per moj dun, de ne. Jurko spet sekiro vtekne rekoč: Bom pa jez. Caufi! Bistahor! — Tako je bila pravda skončana.“

Vsi se Jurku smejijo, ki se je Janku toljko grozil, po tem si pa tako lepo henjal. „Katéri je bil bolj moder?“ — barajo gospod kaplan. „Jurko, ki je odhenjal,“ vsi odgovorijo. Tudi vi se radi zognite; in če ne morete, raji odhenjajte, naj bo na cesti alj doma. — „Kdo pa se mora na cesti zogniti?“ vpraša Jarčev Peter.

1. Po cesarski postavi mora na cesti vsaktér, srečaje se, *na pravo voziti*. Cesarska pošta se po navadi ne zogne; za to posteljon od daleč v rožič zatróbi.
2. *Navdol je potreba zavérati*, ino pa z coklo, kjer je na dolgo. Na takih krajih kažejo table zaverto kolo. Zaver je potreba prestavljati, de se šinja na kolesi ne vžgè ino ne zglođa.
3. Na Horvaškim kaže kolo na kóli harmico ali *muto*, de se plača. Na tabli je pisano, koljko od glave. Dobro kdor pozna, ino se ne da goljfati. Težki vozovi, ki široke šinje imajo, ino jim *Parizarji* pravijo, le pol cestnine plačajo.
4. Po stranskih cestah še *lése* najdemo, de so ravno ploti ino meje povegrane. Dolžnóst je lése zapérati ino ljudi škode varvati. Pregovor pravi: *Kdor navdol ne zavéra, les ne zapera, pa mut ne plačuje, ne pride daleč po sveti*.
5. Živina, ki ima kosmate ušesa, se mora zvesto varvati, de se nesreča ne prigodí, nar več pa konji. *Prenagla vožnja je posebno nevarna* in prepovedana. Lastnik, ki hlapcu prenaglo voziti vkaže, plača po

cesarski postavi od 50 do 100 gl. strafe, kedar se kaka nesreča zgodi. Hlapec, ki sam po svoji glavi naglo vozi, je po 14 dni zapert. Kdo koga povozi, bo od 3 dni do 3 mescov v' ječi. Kdor konje bres varha pustí, de vjidejo, naj si ravno škode ne storijo, jih dobí pervokrat po 10 na stoli; drugokrat, alj pa če se je škoda storila, bo po 1 mesenc dni se v' ječi postil, ino bo tepen. Po zimi morjo konji v' sankah kregule imeti.

Mladi kmetje radi konje redijo in na cesto hitijo; pa veliko jih svojo domačijo zavozi. Vam bom povedal, česar se je vozarjem (furmanam) nar več varvati.

1. Potreba je za *živino skerbeti*, de se ne poškodje. Kdor živino preobloži, prežene alj pozabi, kmalo onemore. Tudi živina mora svojo pravico imeti. Konj pravi: *V breg (klanec) ne tiraj me — navdol ne jezdi me — po ravnim goni me — v hlevi ne pozabi me.*
2. *Varvati se jigre.* Po oštarijah sleparji sedijo ino na vozarje prežijo; kdor jim v šako pride, ga islečejo. Vozar, ki jigro ljubi, konje hlapcu prepusti, cele noči per kvartah presedi, po dné pa na vózi dremle, bo skoraj zverní. Nima dnarjev več, mu jih kerčmar posodi, in kedar brez dnarjev nazaj memo pride, mu konje odpreže. Poznam jih, ki so se z parizarjam pa z 4 konji na cesto podali, damo pa pešec z golim bičam pervlekli. Kedar jigra nar bolj kaže, tistokrat se nar raj zlaže.
3. *Varite se godcov ino pa ženskiga spola.* Po litužih se najde najemnic, ki ptuje možake na limanee vjemajo. Kdor se z njimi pečá, zapravi dnarje, zdravje ino poštenje. Po ošterijah rajati, namesti konje napájati, je večí zguba, kakor sred ceste zverniti. Dobre volje mošne kole, pa tudi kola polomi.
4. Potreba je vozarju znati *dobro rajtati*, de ga kelnarce ne podrajtajo. Tega naj vas gospod učitel dalej učijo.

p. Vganka po tri.

Vganke ljudje za kratek čas radi imajo, p: na strehi je 100 vrabelnov; ako 1 vstrelim, koliko jih še na strehi ostane? Odgovor: Nobeden; drugi odletijo. Po številski vganki se per nas vsaka rajtinga lahko stori. Le pogledjte!

Da se troje število; za to ji velimo, de je taka rajtinga potrojka alj tristavka. Šterto število, po katerim se vpraša, se more vgoniti. P: 2 ℓ . soli velja 20 kr.; koliko velja 20 ℓ .?

1. Na prvo mesto zapiši število, od kateriga veš, kaj velja; — na drugo njegovo ceno, kaj velja; — na tretje prašavno, kateriga cena se jiše; na šterto pa najden odgovor. Prvo ino tretje — drugo ino šterto morjo biti eniga imena.
2. Med prvim in drugim stoji znamenje dve piki (:), med drugim in tretjim pa naklonjen križ ($\times$); p: 2 ℓ . : 20 kr. $\times$ 20 ℓ .?
3. Poštej drugo stavo z tretjo, z prvo jo pa razštěj, ter boš najdel, kar jišeš. P:

$$2 \ell. : 20 \text{ kr.} \times 20 \ell.$$

2 0

$$2 \overline{) 400} \quad | \quad 200 \text{ kr.}$$

Odgovor 200 kr. alj 3 gl. ino 20 kr.

4. Nima prva in tretja stava enakiga imena, naj se poimeni, de se goldinarji v krajcarje — centi v libre premené. Ako se premeniti ne da, prava vganka ni. P: 1 ℓ . cukra velja 45 kr.; koliko velja 1 Ct.? 1 ℓ . : 45 kr. $\times$ 1 Ct.

$$\begin{array}{r} 100 \quad 100 \\ \hline \end{array}$$

$$\text{Odgovor} \quad \begin{array}{r} 4500 \text{ kr.} \quad 100 \\ \hline \end{array}$$

To se v goldinarje preoberne:

$$60 \overline{) 4500} \quad | \quad 75 \text{ gl.}$$

$$\begin{array}{r} 42 \\ \hline \end{array}$$

$$= 30$$

$$30$$

$$\hline = 0$$

5. Ima ktera stava dvojje število, drobno ino debelo, se v drobno zmeni ino z njim rajta. P: Delavec zasluži v 6 dneh (v 1 tedni) 7 gl. 12 kr.; koliko v 1 leti?

6 dni : 7 gl. 12 kr. $\times$ 1 leto.

$$\begin{array}{r} 60 \\ \hline 432 \\ 365 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 365 \\ \hline 365 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 2160 \\ 2592 \\ 1296 \end{array}$$

6 157680	26280 kr.	6,0 2628,0	438 gl.
12 1111		24 11	
≈ 37		≈ 22	
36		18	
≈ 16		≈ 48	
12		48	
≈ 48		$\approx \approx$	
48			
≈ 0			

6. Stave se ne smejo po ravno tej versti pisati, ko se povejo. Pomisliti je; ktera gre na prvo — drugo alj tretjo mesto. P: Za 5 kr. kupim 3 jajceta; koliko bom dal za 50 jajc?

Po prvi vaji se ta tritavka zapiše:

3 jajc. : 5 kr. $\times$ 50 jajc?

$$\begin{array}{r} 5 \\ 3 \mid 250 \mid 83\frac{1}{5} \text{ kr.} \\ \hline 24' \\ \hline \approx 10 \\ 9 \\ \hline 1 \\ \hline 3 \end{array}$$

alj pa 1 gl. $23\frac{1}{5}$ kr.

7. Vganka, ki smo jo dozday videli, se pravi ravna

(lična), ker šuerta stava (odgovor) za toľko veči izraste, za koljkor je tretja stava veči od perve; alj pa za toľkanj pade ino je manj, za koljkor je tretja stava manjši od perve. Tako velja med blagam ino kupam (ceno) — med delam ino za-slужkam — med posojilam ino obrestjo. P: 100 gl. posojila da 5 gl. obresti: koljko da 1000 gl.?

$$100 \text{ gl.} : 5 \text{ gl.} \times 1000 \text{ gl.}$$

$$\begin{array}{r} 5 \\ 1,00 \overline{) 50,00} \quad 50 \text{ gl.} \\ \underline{50} \\ 0 \end{array}$$

8. Imamo pa tudi zavihano vganko, kedar odgovor se za toľko veči pokaže, za koljkor je tretja stava manjši od perve. P: Naš vinograd okopemo v 4 dneh z 25 kopačami; koljko jih mora biti, de dva dni okopajo? — Per nekih je tudi šuerta stava najdena za toľkor manjši, za koljkor viši je tretja stava. P: Za sukno mi je 7 vatlov potreba, če je $\frac{3}{4}$ prača široko; koljko ga bom moral imeti po 1 prači širokiga?

Per zavihani tristavki se prestavi tretja stava na prvo, prva pa na tretje mesto; po tem se ravno tako dela, kakor per ravni vganki. P: 4 dni moram imeti 25 kopačev; koljko 2 dni? Oberni

$$\begin{array}{r} 4 \\ 2 : 25 \times 4 \\ 2 \overline{) 100} \quad 50 \text{ Odgovor : } 50 \text{ kopačev.} \\ \underline{10} \\ 0 \end{array}$$

De je vganka resnična, se prepričaj:

1. Ako z prvo stavo šuerta (najdeno) — z drugo pa tretjo pošteješ, ino enako število dobiš. Poglej zgornji prvi razgled.

$$2 \text{ ž. veljata } 20 \text{ kr. } 20 \text{ ž. } 200 \text{ kr.}$$

$$\begin{array}{r} 20 \\ 2 \overline{) 400} \end{array} \quad \begin{array}{r} 2 \\ 2 \overline{) 400} \end{array}$$

2. *Alj pa en stavk, katériga rad, izverzi, ino ga z tremi unimi vgoni. P: V zgornim razgledi izverzi perviga.*

$$200 : 20 \times 20$$

$$20$$

$$200 \quad 400 \quad 2 \text{ Vidiš izverženo stavo!}$$

$$4$$

$$=$$

*Komur delo tako prav izteče, si lahko zažvižga, kakor si nicoj zapojmo Večernico: *) Glejte, že sonce zahaja i. t. d.*

XXIII.

Ljubo domá, kdor ga imá.

Na Filipovo so v Slavini licitirango imeli, Hrena so djali na boben, kakor pravijo, ter mu póhištvo prodali. Bogatih staršev je bil; za to ga je delati grozilo. Že v mladih letah je kupčevati začel, in se po kerčmah posédati privadil. Poslednič začne v lotrijo staviti; kar ni zapil, je zastavil. Pridna ženka se je doma vbijala, dokler je mogla. Gospodinja onemore, strehe rebra kažejo ino polje ostaja celina. Dolžniki pritisnejo, Hrenovo prodajo, Hren ino Hrenovka, pa petero otrok nimajo doma. Starejši sin ino hčer vsa žalostna v šoli sedita. Gospod učitel ju pobarajo, kamo pojdetata? Razjokata se rekóč: „Sama ne véma kamo?“ Ljubo je domá, kdor ga imá — pravijo gospód; pa ga mormo tudi varvati, ne več zapraviti, kakor pripravimo. Skerben gospodár in gospodinja, ki imata veliko skerbi, vsako nedelo zapišeta, kar sta prijela, kaj odala; h koncu leta prerajtata, ali sta na zgubi alj na dobički. Sta na dobički, Boga zahvalita ino se lahko smejita; sta pa na zgubi, poskerbita

*) Ahacelna pesme, stran 11.

prihodno leto zgubo zamestiti. Take bukve so dober kup, 3 alj 4 péce (pogne) popirja, pa čerčik za kake 3 alj 4 groše; vènder so take bukve lahko tavžentov vredne. Poglejte jih!

Gospodarno popisilo za Martina Hrena.

Letni dan	Kar prejme alj odà	Prejema		Odaja	
		gl.	kr.	gl.	kr.
Prosínca					
25.	Za 25 vagonov (mecnov) pšenice po 2 $\frac{1}{2}$ gl.	62	30		
„	Za ledar	—	—	15	20
Svičan. 6.	Dnino 3 čevlarjem za 6 dni po 5 gr.	—	—	4	30
Sušca 12.	10 Ct. kermè po 15 gr. . .	7	30		
20.	Cesarsko dajco plačal . .	—	—	41	12
26.	Par volov prodal	128	40	—	—
Rožnika					
2.	Domači gosposki kmetnino	—	—	9	28
„	Družini: dvema hlapcama po 16 goldinarjev	—	—	32	—
Grudna					
27.	Trem deklam po 10 gl. .	—	—	30	—
Naštèvk . .		198	40	132	30
Prijemina znese to leto:					
198 gl. 40 kr.					
Odaja . . 132 „ 30 „					
Ostàjk 66 gl. 10 kr.					

Odštèvk (Zürtrag), ki se po eni strani našteje, se za doštèvk (Uebertrag) na prihodni strani došteje.

Naj bi bil Hren vsako leto toliko pridave narajtal, kolikor bi bil v 21 letih, kar je na Hrenovim, prigospodaril?

$$1 : 66 \text{ gl. } 10 \text{ kr. } \times 21.$$

$$\begin{array}{r}
 60 \\
 \hline
 3970 \\
 \hline
 3970 \\
 \hline
 794 \\
 6,0 \overline{) 8337,0} \quad 1389 \text{ gl. } 30 \text{ kr. gotoviga dnarja.} \\
 \underline{23} \\
 = 53 \\
 \hline
 = 57 \\
 \hline
 = 30
 \end{array}$$

Števenje, kakor vidite, se lahko pohiti. Tudi vi se hitrosti vadite, kar je prav.

Per poštevi pohitrino: 1. ako znesku toliko 0 pripišemo, kolikor jih poštevin ino poštevc vsih imata;

2. ako z 1 ne poštevamo, ampak poštevk ravno podpišemo. Poštej vselej z manjši števk, naj si bo zgoraj alj spodaj.

Per razštetvi: 1. Ima razštevci več števil, z prvo poskušamo, ter toliko števk v razštevku jemlemo, de je zadosti.

2. Znesik v poštevi ne pišemo, ampak v glavi odstet ostajk podpišemo, ter mu prihodno števk iz razštevka pripišemo.

Per razdelkih je potreba iz glave znati, koljko navadni razdelki v drobiši znesó. P:

$\frac{1}{2}$	gl.	je	30 kr.	$\frac{1}{2}$	kr.	je	2 vinarja.
$\frac{1}{3}$	"	"	20 "	$\frac{1}{4}$	"	"	1 vinar.
$\frac{1}{4}$	"	"	15 "	$\frac{1}{2}$	Ct.	je	50 ¢.
$\frac{1}{5}$	"	"	12 "	$\frac{1}{4}$	"	"	25 "
$\frac{1}{6}$	"	"	10 "	$\frac{1}{5}$	"	"	20 "
$\frac{1}{10}$	"	"	6 "	$\frac{1}{10}$	"	"	10 "
$\frac{1}{20}$	"	"	3 "	$\frac{1}{20}$	"	"	5 "

$\frac{1}{2}$	℥.	je	16 lot.		$\frac{1}{2}$ lota	je	2 kvintl.
$\frac{1}{4}$	„	„	8 „		$\frac{1}{4}$ „	„	1 „
$\frac{1}{8}$	„	„	4 „		$\frac{1}{2}$ sežena	je	3 čerle.
					$\frac{1}{2}$ čerla	„	6 parcov.

Tako ima $\frac{1}{2}$ leta 6 mescov, $\frac{1}{4}$ leta 3 mesce; $\frac{1}{2}$ mesca 15 dni, $\frac{1}{2}$ dne 6 ur, $\frac{1}{2}$ ure 30 minut i. t. d.

Per številski vganki alj tristavki se pohitri:

1. Je prva stava 1, tako le drugo ino tretjo stavo poštejemo ino odgovor dobimo.
2. Je druga alj tretja stava 1, le z pravo razštejemo ino odgovor dobimo, ter z 1 ne poštevamo, ne razštevamo.

Veliko je takih pohitlejev, pa le za hitre števce. Boljši počasi prav, ko prehitra zmota. Marskdo vé dobro rajtati, pa vender slabo gospodari. Le kdor več pripravi, kakor zapravi, on je dober gospodár. Skerbni bodite, de bote vedli kam damó.

Kje pa smo domá? — barajo gospod kaplan. Naš pravi dom je v nebesih; prav za prav nismo na tém sveti nikjer domá. Tudi vi ne veste, kamo še po sveti pridete; hočem vam nekaj sveta pokazati.

a. Popis sveta.

Svet imenujemo (kar se od sonca sveti) vse, kar je Bog v 6 dnéh stvaril, zemljo, sonce, mesenz, zvezde i. t. d. Zemlja je okrogla, naj se nam ravno ne vidi. Poglejte njeno podobo. *) De je zemlja okrogla, nam ljudje pričajo, ki so se iz eniga kraja ravno po morji podali, ino so ravno od drugiga kraja nazaj prišli, kar bi ne bilo mogoče, če bi okrogla ne bila. Suha zemlja gleda iz morja kakor griči (hribci) iz velike povodne. Zemljo razdelimo v 4 poglavitne strani. Oberni fe v kraj, ker se nam sonce zjutraj prikaže, imaš pred sebo *iz-hod alj jutro*, — za sebo *zahod (zapad) alj večer* — na desni *poldné alj jug* — na levi *polnoči alj séver*.

*) Poglej II. podobo, A.

Vučeni so zemljo razmérli v 360 stopov (Građe), vsaki stop ima po 15 nemških mil. Za obhoditi ima zemlja 5400 mil; ino vender ni večí ko pika v širjavi stvarjenja. Nar viši gore na zemlji so kakor zerna peska na krogli. Zemljo merijo po dolgim z čertami (linami) navzgor — po širokim z čertami poprék; po tem se zrajta, pod katerim stopam alj zobam de živimo. P: Slovensko je pod 46 stopam alj zobam. Vsa suha zemlja se razdeli v 5 delov po 2 stranima. Na prvi strani so Azija, Afrika ino Evropa, ki se stari svet imenujejo; na uni strani je Amerika ino Avstralja, alj novi svet, za kateriga še le nekaj 300 let vemo.

I. Azija, nar starej znani svet, kjer so bili prvi starši in tudi Kristus rojen, nam proti jutru leži, ino se na Rusovskim Evrope derži. Tam je sveta alj obljublena dežela Palestina, Arabja, Perzja, Indja ino Kitajsko kraljestvo. Ima velike vode: Evfrat, Tiger, Jordan i. t. d.; — *svete gore*: Ararat, Sinaj, Libanon i. t. d. — *mesta*: Jeruzalem, Betlehem, Damašk i. t. d. Veliko starih mest je razsutih, de se kraj ne pozna, kjer so stale, p: Babilon, Ninive i. t. d. *Ljudje* so zagorele, perstene barve, malokaj pridni, kraji slabo obdelani, ne prezdravi, pušave velike. *Zverine* je veliko, p: levov, tigrov, hien, slonov i. t. d. Tudi strašno velike ino strupne kače.

II. Afrika se Azije od jutra derži ino nam proti jugu leži. Nar huj vročina je v tistih krajih. Imenitne *dežele* so Egipt, nar rodovitnej žitnica, tolovajske države Tunis, Tripolj, Maroko in Fec. Algjer zdaj Francozi imajo. Nar imenitnej je voda Nil ino pa rudeče morje; — mesta Alesandria ino Kajro. V Afriki so nar srašnej pušave, kjer se cele gore pekočiga píska namêtejo, kraji nezdravi ino suhi. V Afriki in Azii je vedno pomor alj kuga domá. *Ljudje*, katerim pravijo Zamorci, so večidel črni. Veliko sto tisuč takih divjakov vsako leto polovijo, ino v sužnost prodajo kakor neumno živino per nas. Lévi, tigri, krokodili, pa kače, ko drevo velike, so v tistih krajih domá. Veliko krajev zemle je še tam neznanih.

III. Evropa, v kateri prebivamo, je nar srečnej kraj sveta. Ljudje so beli, večidel pridni ino zastopni, dežele zdrave ino rodovitne. Nar imenitnej kraljestva so:

1. *Cesarstvo Estrajh*. Ima *kraljestva* pod sebo: *Vogersko* alj *Magjarsko*, kjer so poglavitne mesta *Budim*, *Pešt* ino *Požonj*; — *Horvatsko* ino *Slavonsko*, kjer je poglavitno mesto *Zagreb*. Druge znane mesta so *Vražlin*, *Karlovec*, *Semlin* i. t. d. *Dalmatinsko*, pod *Horvatskim* za morjam, kjér so mesta *Sader*, *Dobrovnik*, *Šibenik*, *Kotar* i. t. d. *Beseda* je v teh deželah sploh slovenska, je pa tudi po *Vogerskim* *magjarska* in *nemška*. — *Pemsko* (*Češko*), kjer je poglavitno mesto *Prag*. — *Poljsko* (*Galicja* in *Lodomerja*), kjer je poglavitno mesto *Levov* (*Lemberg*). *Beseda* je po teh deželah slovenska, to de nam nekoliko težej zastopna. Na *Pemskim* je po enih krajih tudi terdo *nemška*. — *Laško* (*Benecansko* z *Lombardijo*). Poglavitne mesta so *Benedke* ino *Milan*; druge znane mesta pa *Padva*, *Verona*, *Mantva*, *Vidim* i. t. d. *Beseda* je sploh *laška*. — *Ilirsko*, ki *Krajnsko* deželo, *Koroško*, *Terst*, *Čičijo* ino *Istrijo* obseže. Poglavitno mesto je *Ljubljana*; imenitne mesta pa *Terst* ino *Gorica*, *Belak*, *Novomesto* i. t. d. *Beseda* je sploh *slovenja*; za *Gorico* pa tudi *laškujejo*.

Vajvodije pod *Estrajskim* *cesarjam* so: *Estrajh*, viši *vajvodija*, ki se v *zgorno* ino *spodno* razdeli. V *spodnim* *Estrajhi* je poglavitno mesto vsiga *cesarstva* *Dunaj* (*Beč* alj *Viden*), v *zgorнім* je *Linc*. *Beseda* je sploh *nemška*. — *Štajarsko*. Gorno ima 2 kroga alj *krajsije*, v *Judenpurzi* ino v *Pruzi*; *spodno* pa 3, v *Gradci*, ki je poglavitno mesto, v *Marpurzi* ino v *Celi*. V *Avsi* sol delajo. *Beseda* je v 2 *poslednih* *krozih* *slovenska*, v *treh* *pervih* *nemška*. — *Koroško*. Poglavitno mesto je *Celovec*; druge znane mesta so *Velikovec*, *Št. Vit*, *Brezje* i. t. d. *Beseda* je po *Krajnski* strani *slovenska*, za *Tirolam* ino *gornim* *Štajarskim* pa *nemška*. — *Salcpursko*, kjer je poglavitno mesto *Salcpurg*, sedež viši škofa, in *beseda* *nemška*. — *Šlezija*, ktére je nekoliko pod *Estrajham*, nekaj pod *Prajzam*. *Šlezi* tenko *platno*

délajo. — Veliko viteštvo *Sedemgraško* (Erdeli) ino *Bukovina*, za Vogerskim leži, ino veliko konjov spodredi. — Knestvo *Moravija*, kjer so imenitne mesta *Berno* i. t. d. V 3 poslednih deželah je beseda nekako slovenska. — *Tirolsko*, za Koroškim, kjer je prvo mesto *Inspurg*, drugo *Trento*. Beseda je v zgornim nemška, v spodnih krajih laška. Vse toljke ino take dežele se po sesterno deržijo, ino *deržavo Estrajsko*, eno nar večih ino imenitnejših storijo, ktero naš svetli cesar za doto imajo ino po očetovo deržijo.

Vode po teh deželah nar imenitnej tekó: *Donava*, iz Nemškiga po Vogerskim na Tursko; *Ens* po gornim Estrajhi; — *Mura* po gornim Štajarskim — *Drava* po Koroškim in Štajarskim — *Sava* po Krajskim in Horvatskim i. t. d. Velike jezera so *Platno* na Vogerskim i. t. d. Čudno jezero je *Čirzensko* na Krajskim, ki po leti vsehne, po zimi nateče.

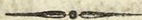
Dežele so veliko gorate, posebno po Tirolu — Koroškim — gornim Štajarji i. t. d.; po Laškim ino Vogerskim pa tudi ravnine velike. — Zlato in srebro koplejo na Vogerskim ino Erdelskim, cinj v Pemskim, svinec na Koroškim, živo srebro v Idriji na Krajskim. Dobro železo se na Štajarskim ino Koroškim dobi. Sol napravljajo v Salcpurskim, v gornim Estrajhi, posebno pa v Velički v Poljski zemlji. Žita ino vina je po Slovenskim in Nemškim; kar rejne živine na Laškim premalo — za toljko več na Vogerskim. — Ljudi je blizu 40'000,000 pod Estrajskim cesarjam, 900 mest, 2120 tergov ino 75,000 vesi.

Svetli cesar imajo nar viši deželjsko oblast ino na Dunaji svoje nar viši dvorne kancelije. Za njimi viši deželjske oblasti, ki jim Gubernje velimo, za naše kraje v Graci, v Ljubljani, v Tersti. Pod temi so krajsije v vsakim krozi, in po deželi obsege alj komisije.

Duhovska gosposka, pod nar višim poglavarjam Rimskim papežam, za naše kraje so viši škofi v Salcpurzi ino v Gorici; — škof v Ljubljani, v Tersti, v Celovci, v Graci in v Št. Andraži; za tem so tehanti ino fajmoš-

tri z svojimi pomočniki. Katolška vera je prva, pa tudi starovercov, Lutranov in Judov se najde po nekih krajih dosti.

Poglejte, tako je naše cesarstvo bučelninu panju podobno, ki je polno sladkiga medu in sreče bogato, ako vsi pridno svoje dolžnosti, kakor marlive čbelice, dopolnimo. Kako je po sveti kaj več — pa drugokrat.

XXIV.

Koljkor jezikov kdo zna, toljko človekov velja.

„Še zdaj mi merzi — pravijo gospod učitel, kako so nekdaž Nemci Slovence za zjaka imeli. Tisto leto, ko so morli tudi kmetje za deželski bran v žoldnirsko vajo (eksercirat) hoditi, niso zastopli, kaj je *Linß* — *Rechtß*. Privezali so jim, pravijo, na levo nogo slame, na pravo pa sena, ter so jim rekali: „Slama! seno! slama! seno! — de so vedli z katero nogo prestopati. To so le besede. Slovenci so zastopni vojšaki ko Nemci, hitri ko gliva in serčni ko levi. Dobro je vender, če nemške besede saj po verhi umijo, ino se ne dajo za prazno slamo predati. Brati nemškiga, mislim, vas bom saj naučil ino vam nemški jezik razvezal. Koljkor jezikov kdor zna, toljko človekov veljá.

Nemške pismenke.

Nemci imajo prav za prav 33 pismenk alj buhtabov. Po slovenskih bote jih nar bolj izrékali, ino pismine narprej vam bom pokazal. Tablice pa krajdo v roke, de jih za meno poskušate.

Samoglasnice.

Ł, u.	Łu, ũ.	Ń, n.	Ń, i.	(Ń, y.)
Ą, a.	ę.	Ę, e.	Į, i.	
U, a.	Ue, ä.	Ė, e.	İ, i.	
Ł, u.	Łu, ũ.	Ń, n.	Ńi, ũ.	
Ō, o.	é.	U, u.	i = ui.	
Ō, o.	Ōe, ö.	U, u.	Ue, ü.	

Soglasnice alj tilniece.

Ł, b.	Ł, c.	Ą, d.	Ń, f.	Ń, y.
B, b.	C, c.	D, d.	F, f.	G, g.
B, b.	C, c.	D, d.	F, f.	G, g.
Ń, f.	Į, j.	Ł, k.	Ł, l.	M, m.
H, h.	Į, j.	K, k.	L, l.	M, m.
H, h.	İ, i.	K, k.	L, l.	M, m.
N, n.	Ń, g.	Ń, y.	Ł, n.	Ń, f, d, Ń, y.
N, n.	P, p.	Q, q.	R, r.	Z, z, S, s.
N, n.	P, p.	Q, q.	R, r.	S, s, Ń, k.
Ń, p, Ń, f, Ń, f.	Ł, d.	Ń, k.	Ń, u.	
Ń, d.	T, t.	F, f.	U, u.	
Sch, sch.	T, t.	B, v.	B, w.	
Ń, c.	Ń, z.	Ń, Ń.	Ń, f.	
ks.	C, c.	f.	h.	
X, x.	Z, z.	Ph, ph.	Ch, ch.	

1. Tako se pišejo ino berejo besede: *Lust* veja, *Lust* bukve, *Lust* streha, *Osul* osel, *Sus* sod, *Jul* dnar, *Žut* klobuk, *Jyn* jěž, *Jyn* jaga, *Dim* dēte, *Lust* luč, *Mim* usta, *Nasn* nos, *Lbst* sad, *Jnlz* kožuh, *Jnlln* studenc, *Losp* konj, *Tumn* seme, *Difnl* šola, *Tanta* teta, *Ufnn* breg, *Vatna* oče, *Khappnn* vōda, *Jrit* čas.

2. Dvojno glasnice:

ux, ux, vñ, vñ, ni, nx, nñ, vi, vñ.

izrekaj: *aj, av, aj, oj, uj.*
Jvñ ajdna, *Lvñ* loka, *Mññsn* miši,
Cvnn vedro, *Ez* jajce, *Jvñ* seno.

3. Soglasnice se nektēre izrekō mehko: *b, d, w, j, y, f*; postavim: *Lvñ* drevo, *Cvñst* žeja, *Khñ* vino, *Josf* jarm, *Joli* zlato, *Dvñ* žida. Druge soglasnice so oistre alj terde: *g, k, p, q, t, r, s, z*; postavim: *Jñkt* pika, *Lod* smert, *Sñs* noga, *Nñst* noč, *Losp* glava, *Dfnn* sneg, *Jvnn* jeza. — Tretje se izrekō raztoplēno, ko maslo po jeziki: *l, m, n, r*; po-

stavim: Lrib telo, Milif mleko, Nrist
noč, Luv kolo.

4. Ako *f* v sredi alj zadej besede stoji, se ne izreče; le poprejno samoglasnico potegni; p: *Jafna* leto, *Dfa* uho, *Efan* čest, *Ufa* ura. Tudi se zlog potegne, ki po 2 glasnici skupej ima; p: *Huvna* las, *Dnnln* duša. Tudi in se izreče kakor i nategneno, n pa se zamolči; p: *Ninf* živina i. t. d.

5. Ste po 2 soglasnici v sredi alj pa zadej, se poprejni zlog poojstri in bolj kerhko izreče; p: *Ezyzn* brana, *Loffnl* žlica, *Mnyynn* nož. —

Ravno tak zateglo izreci *ik* za *kk*, *iz* za *zz*; p: *Ekn* vogel, *Hizn* vročina. — Vaditi se je vsak glas razločno izgovarjati; p: *Lnnltnnn* stariši, *Dnfl* olje, *Nibnl* zlo, *Dogfl* glava; pa tudi po dvojne soglasnice oestro izrekati; p: *Hufn* zajc, *fuyynn* sovražiti, *Dfnn* peč, *foffnn* upati. — Dones domó — ino v nedelo v šolo gredé si te besede dobro v glavo vtisnite. Za prihodni teden vam lepe pozdravljenja dam. Naj se vsak den le eniga naučite, hitro bomo nemškovali.

1. *Jntnn* *Luz* dober dan. 2. *Jntn* *Nrist*

leško noč. 3. *Gjutnu Monyru* dobro jutro. 4. *Gotu fruyru* Bog žegnaj. 5. *Znlyš Gotu* Bog pomagaj. 6. *Prayntu* *no Gotu* Bog plačaj. 7. *Znlyš Gotu* Bog ovarji.

b. Popis sveta.

Ker ste jeli dones nemškovati, rečejo gospod kaplan, vas hočem tudi jez v nemške dežele v popisvanji vunaj-niga sveta peljati. Nar imenitnejši kraljestva so dalej:

2. *Pajarsko kraljestvo*, za *Salcpurgam* leži, nemško govori ino ima imenitne mesta *Mnihov*, *Avgspurg*, *Pasava* i. t. d.
3. V *Prajzovskim* je poglavitno mesto *Berolin*, kjér je beseda nemška; v *Prajzovski Šleziji* pa *Bratislava*, ker je beseda poljsko-slovenska.
4. Za nemškim morjam je *Dansko*, *Švedovsko* ino *Norvegja*, ki imajo svojo posebno besedo. —
5. *Zaksonsko*, *Virtempersko*, ino več drugih manjših daržáv. Imenitne mesta so *Draždanj*, *Lipško*, na katerim polji je 1813 slaven boj z *Napoleonam* bil.
6. Proti zahodu je od séverja *Holandja*, *Belgja*, po tem *Francosko kraljestvo*, v katerim je poglavitno mesto *Pariz*. — Za *Tirolam* proti večeru je *Švajcarsko*, za *Laškim Sardinja*, kjer je poglavitno mesto *Turin*.
7. V spodnim *Laškim* so *papežove dežele*, ino *Rim* poglavitno mesto vsiga kersanstva. Svetiga *Petra* cérkva je nar večí na sveti. Imenitne mesta so tudi *Bolonja*, *Jakin* i. t. d. — Za papežovim deželami proti jugu je *Neapolitansko* ino *Sicilja*. Blizo poglavitniga mesta *Neapel* je imenitna gora *Vezuv*, ki ogenj pluje.
8. Nar dalej pod večernim jugam se *Francoskiga Špansko* derži, z poglavitnim mestam *Madrid*. — Za *Špan-*

jolam je *Portugaljsko*, ino tam poglavitno mesto *Lisabon*, ki ga je pred nekimi 100 letami grozoviten potrés razsúl.

9. Nar dalej v zahodi od nas je Angležansko alj *Englendarsko*, od morja otečeno, kjer je *London*, nar veči mesto v Evropi, ki 1'400,000 ljudi ima.
10. Za severjam se Estrajha derži *Rusovsko*, ki ima v Evropi ino Aziji svoje dežele. Poglavitne mesta so *Petrov grad*, *Moškva*, in v *Rusovskim Poljskim* mesto *Varsava*. Beseda je slovenam zastopna.
11. *Tursko cesarstvo*, nam od jutra in juga, ima svoje dežele v Evropi ino Aziji. *Carigrad* alj *Konštantinopel* je poglavitno — imenitne mesta pa tudi *Solunje*, *Edrene* i. t. d. Pod Turkam so dežele *Horvaškim* ino *Vogerskim* sosede: *Serbija*, *Moldava* in *Valahija*. — Za *Turskim* leži *Gerško*, majhno kraljestvo, ker so imenitne mesta *Atene*, *Korint* i. t. d.

IV. Na drugi strani zemlje je novi svet, kjér ljudjé ravno pod nami stojijo, noge k nam molijo in imajo noč, kedar je per nas den. — *Amerika* je od vsih strani v morji, velik svet, ki ga je *Kristof Kolon* v leti 1492 najdel.

Razdeli se v gorno severno, ino v spodno južno *Ameriko*. V starih dobrovah še divjaki živijo; najdes pa tudi vsih narodov ino jezikov ljudi, belih ino černih, nar več pa kuprastih. Angležani alj Englezi, Francozi, Španci in Portugali imajo tam svoje dežele, nar več je pa samosvojih držav. Tam so velike gore in nar večí vóde. *Amaconska* reka je 70 ur široka, kjer se v morje izlije. Zemlja je rodovita, ki rodi vsiga zadosti, iz katére so tudi v naše kraje dosti novih rečí prinesli: p: podzemlice, tobak i. t. d. Tam je zadosti bogastva, vboštva še pa več.

V. *Avstralja*, nar poznej najden novi svet, ki ima veliko otokov v južnih straneh morja. Ljudi je večidel divjih, pa tudi hudodelce pošiljajo v tiste kraje na delo.

Morje.

— Vse te velike in dalne kraje suhe zemlje še večí

morje obdaja; morja je 3, suhe zemlje pa le 1 del. Nar poglavitnej kosi morja so:

1. *Severno*, mrazno alj ledeno morje, krog Rusije ino Norvegije, kjer je skorej več en led.
2. *Južno* mrazno morje za Ameriko.
3. *Večerno*, Atlasko morje, med Evropo, Ameriko ino Afriko.
4. *Juterno morje* med Ameriko ino Azijo.
5. *Indjansko* morje med Azijo, Ameriko ino Avstralijo.

Nam nar bližnej je *Adrijaško* alj *Beneško* morje, ki se *Tersta* derži. Po tem je *sredno morje*, med Evropo, Azijo ino Afriko. *Černo* alj *južno* morje stoji za *Turskim* ino *Rusovskim*, v katero naše vode tečejo.

Morje, zelenkasta, gorjupa, slana voda ni za pitje. Ako sred morja vode zmanjka, mornarji žeje vmerjejo. Po nekih krajih je veliko tavžent čevlov globoka, po drugih se clo zmeriti ne da. Po morji so gore ino doline kakor po suhim; to de jih voda zaliva. Morja vsakih 6 ur pade ino od kraja veliko čevlov odstopi; drugih 6 ur pa zopet naraste ino hitro nastopi. Veliko jezar ljudi po morji v barkah vozi ino blaga po vsih krajih sveta prepelja. Veter, pa tudi sopuh barke po morji goni hitrej ko ptice pod neham. Veliko je sreče na morju, pa tudi veliko nevarnosti ino strahu. Za to velijo: Kdor moliti ne zna, naj se na morje podá.

XXV.

Sonce merkne.

„Kdo se je nemških pozdrav naučil, ki smo jih poprežno nedelo imeli? — vprašajo gospod učitel. Nobeno si ne upa. — Jih bom pa jez nar prej po nemško pravil, vi pa po slovenje vsi skup: Guten Tag! dober den i. t. d. — Zdaj pa jez po slovenje, vi pa po nemško: Dobro jutro! Guten Morgen i. t. d. — Goležev Luka! pa ti po samim pověj, kaj se pravi: Bog žegnaj? —

Noj, *Hodnikova Neža!* ti boš vse presékala. Kako rečeš po nemško: *Bog pomagaj?* — *Gott helfe.* — *Bog ovarji?* *Gott bewahre* i. t. d. — *Tako je veselje!*

Pa nekaj vam *morem* dones popraviti. Nektéri preveč besede po *gorensko* zavijajo, neki pa po *dolensko* vlečejo; kar lepo ni. Torej pomnite si, kar bom povedal.

Besedna potega.

1. Vsaka beseda ima svoje pismenke (*Buchstaben*) ino zloge (*Sylben*) — kratke po 1 alj po 2 zloga; p: *Gott Bog*, *Engel angel*; — dolge po 3 in 4 zloge; p: *Schreiberei pisanje*, *Schulmeister učitel* i. t. d.
2. Vsaki besedi je en zlog korenina, drugi pa dostavki, ki jih od predi alj od zadej dostavimo; p: *Gesang pétje* — *sang pét* — je korenina, *Ge* — je pa dostavk.
3. Dostavke pred besedo imenuj glavine; ant — ent — em — be — ge — er — un — ur — ver — zer; p: *Antwort odgovor*; *Entschluß izklep* i. t. d.
4. Dostavke za koreninnoj imenuj besedne repine. Take so: — and — bar — chen — el — en — er — ern — ey — haft — heit — ig — icht — isch — keit — lein — ley — ling — lich — niß — sal — sam — schaft — ung — zig — i. t. d.
5. Po slovenje se večidel drugi zlog nategne in glas povzdigne; p: oče — očeta. Izrečeš pa tudi po svoji volji; p: *māti*, *mātere* ino *matère*. Na tem se hitro *Šmarčan* od *Šentjuncana* pozná.
6. Po nemško se per vsaki besedi korenina potegne in poglasi; p: *Mutter mati*, *Geschrey vrës*.
7. Kedar pripovedujemo, tisto besedo bolj glasno izrecimo, ktera je vsih drugih jederce, naj bi jo nar zvestej zaslišali ino nar bolj umili. P: *Gelobt sey Jesus Christus!* *Hvaljen bodi Jezus Kristus!* *In Ewigkeit!* *Na vekomaj!* *Was Neues?* *Kaj noviga?* *Nichts nič.* *Schönes Wetter lepo*

vreme. Liebe Gesundheit ljubo zdravje. Langes Leben dolgo življenje. Schlimme Krankheit huda bolezen. Schwere Arbeit težko delo. Goldene Sonne zlato sonce. Lichte Sterne svetle zvezde. Vollmond poln mesenc. Sonnenfinsterniß sončno merknenje. Teh 12 izrekov se morda iz glave naučiti.

Nebeške luči.

„Kaj pa per vas pravijo, ker bo prihodno sredo sonce po poldne merknilo?“ vprašajo gospod kaplan. „Eni velijo, de bo dobra letvina, drugi se pa bojijo, de bi nas kaki oplotek zadel,“ — pravijo šolarji.

Veliko ljudi gleda sonce, mesenc in zvezde, pa malo-kdo vé od téh prečudnih stvari kaj povédati — ne vé, kako sonce alj mesenc merkne. To vam bom dones pokazal. — Brez števila je svetlih zvezd na nebi; nar svetleji za nas je sonce.

1. *Sonce* je tako veliko, de bi **1'400,000** naših zemlj lahko iz nja storil. Nam se ne vidi veči ko skleda za to, ker je **20'000,000** mil od nas daleč, tako de bi kugla **25** let iz zemlje do sonca imela, človek pa **11,000** let hodil, naj bi vsak dan po **10** ur prehodil. — Sončni žarki nas pa vender dojdejo, ogrevajo ino nam lepo svetijo. Kako čudno je to!

2. *Zemlja* nima luči; naj bi pa kdo iz kake zvezde gledal, vidil bi zemljo od sonca osvetleno kakor mi zvezde. — Zemlja je krogla. Kdor iz eniga kraja soncu naproti alj pa za soncam neprenehama gre, zemljo v **3** letih obhodi, naj vsak dan **5** mil hoda stori. Naj bi iz Ljublane proti Čeli se na pot podál, bi od Tersta ravno nazaj v Ljublano prišel. Ako po veliki ravnini hodiš, narprej gore, po tem turne zadnič hrame vgledaš. Bi zemlja krogla ne bila, bi ne bilo tako.

Zemlja se krog svoje ôsi suče kakor kolo. *) Mislite

*) Pogláj II. podobo.

si os po sredi, kakor per tkavcih, kedar snujejo. V 24 urah se 1 krat osuka, ter nozh ino den naredi. Kedar imamo per nas den, je na uni strani zemlje noč; kakor se k soncu posukamo, naf obsije. Nebo je krog naf; sa to glavo v nebo molimo, bodimo si zgornji alj spodni. De se sukaje ne zalučamo, je *Bog storil, de nas zemlja* na se vleče kakor magnet železo. Tudi kamen, ki ga kviško zalučaš, na zemljo pade. Kaj pa de ne čutimo, kako se obrača? Vajeni smo in pa polahoma se godi. Kedar se v čolni po gladki vodi peljaš, se ti zdi, de mirno na mesti sediš, po obdvéh stranéh pa vse memo tebe leti. Taka je per zemlji.

Zemlja pa tudi krog sonca teče, ino v $365 \frac{1}{4}$ dneh 1 leto obhodi, ter nam 4 kvatre ali letne čase napravlja: vigred, poletje, jesen ino zimo. Vsako navadno leto ima toljko krez 365 dni, de v štirih letah 1 dan več naredi, de je prestopno leto 366 dni. Prazna véra pa, de bi se živina tistiga leta ne rodila. — Zemlja krog sonca ima podolgovato hojo; za to po zimi sonce nižej vidimo, nja žarki nas po strani zadenejo, in merzlo je. Po leti zemlja soncu bolj vštric pride, zato ga visoko nad sebo vidimo, na ravno nas obseva ino vročino naredi. Prebivavci sredniga kroga; p: Lahi, Španjoli i. t. d. imajo nar huj vročino; ljudje za séverjam ino pod jugam imajo po 3 kvatre zimo in noč. Rekel bi, de smo mi v nar bolj srečni strani semlje. — Dvakrat v leti sonce ravno prek zemlje sije: o sv. Benedikti ino o sv. Matevži. Tisti čas sta per nas noč in dan enako dolga. O kresi sonce nam nar viši sveti; žarki ravno zadenejo ino nar večji vročino storijo, nar daljši den je. O sv. Tomaži smo nar dalej od sonca; žarki niso v nas obernjeni; nar huj zima je, nar krajši den.

3. Mesenc alj luna je zemlji nar bližej tovarš, ki jo krog sonca spremlja, ter jo 12 krat v leti obhodi, ino 12 mescov da. Zemljo mesenc v 29 dneh $12 \frac{1}{2}$ urah obhodi; vender sploh 30 dni za 1 mesenc rajtamo. De bi pa za 1 leto 365 dni nateklo, ima 7 mescov po 31, — 4 mesci po 30, svičan pa le v navadnim leti 28, v prestopnim pa 29 dni. Kako se pa mesenc mladí

ino stara? To vam moram na tablo pokazati. *) Zgorej je svetlo sonce **B**, v sredi zemlja **A**, ktéro sonce obsija, pa le od sončne strani. Ris krog zemlje je lune pot, ki ga vsak mesenc obhodi. Kedar luna ravno pod sonce verh nas pride **D**, je zgorna stran od sonca svetla, spodna otemnela, de nje ne vidimo, in pravimo, de se mladi. Po malim v 8 dneh na pervo stran pride **E**, ino mi šterti del svetliga gledamo, ter pravimo, de je prvi krajc o mladim. Zopet v 8 dneh ravno pod sonce pride **F**, tako de mi celo gorno stran obsjano vidimo, ino pravimo, de je o polnim alj šep. Krez 8 dni se luna spet na levo vstavi **G**, ino mi le šterti del svetle vidimo, ter velimo, de je zadni krajc ob starim. Pomalim spet otemni. Kmetje per svojih opravkih na mesenc veliko vančajo. Nekoljko je praznih vér, veliko pa tudi skušanih resnic. Saj nekoljko naj vam jih povém.

Drevje cepi ino požlahtúj 3 dni po mladim, ako je vreme toplo ino mehko; v 3 letih bo ti že rodilo. Prej ko ob mladim pevcaš, prej drevje rodi, prej se tudi posuši. Bolj ko ob starim pevcaš, poznej ti bo rodilo, za toljko dalej sad nosilo. — Les o šepu sekan bo tebi hitro pirav; posekaj le o starim, in kakor jeklo čerstev les ostane. — *Detelo* nikar o mladim sjati — ne kositi, od take se živina kosa ino slini; sėj jo v terdim planeti. — Vseješ koruzo prvi krajc, ti bo velika ostala, pa male stroke dala. — Ako ječmen v zadnim krajci vseješ, ti bo v klasi ostal. — Pšenico perve 3 krajce sėj, rež (arž alj žito) zadne 3 krajce v zemljo daj. — Ob starim orati — 3 dni po mladim sjati — tak vse dobro rodi.

Pa kdo preveč na mesenc gleda, na vreme pa premalo — njemu bo delo zaostalo; prazna bo njegova skleda. Moder gospodar seje v pravim časi ne po mesenci ampak po zemli.

*Kako mesenc in pa sonce merkneti? ***)* Kedar luna **B** o polnim ravno pod zemljo **D** stopi, ji zemlja

*) Pogláj II. podobo.

**) Pogláj III. podobo

senco naredi; za to mesenc vsigdar le o polnim merkne. Ako pa mesenc **B** o mladim ravno med sonce **A** in zemljo stopi, sonca ne vidimo ino nam mrak naredi; za to sonce le o mladim merkne. Kakor je mesenc zemli alj pa zemlja mesencu v luči — več alj manj, ali pa celo — popolnoma alj pa nepopolnoma merkne, in se po enih krajih alj po drugih vidi. Zvezdoméri, ki mérijo pote zvezd, v pratikah po minutah napovejo, kdaj bo merknjenje ino kodej se bo vidilo. Kar pa abotni ljudje praznih vér kvantajo, se ni bati. Rajši posodvo čiste vode na sonce postavite, naj bote lahko v vodi videli, kako sonce po malim otemni ino se zopet osvetli.

XXVI.

Odperto nebo.

„Ste slišali rajniga Devčmana nemško govoriti?“ — barajo gospod učitel. Šolarji se posmejijo rekoč: „Devčman je le nemško govoril, kedar je bil pjan.“ Ste ga zastopili? — „Mi ne.“ — Jez tudi ne. Kar vino govori, ni po nemško ne po slovensko, ampak večidel po norsko. Vaša nemšina že zdaj več veljá od Devčmanove. Koljko besedi že znate? — Povéjte jih. — Koljko vam jih še manka? — Téga nas nobeno ne vé; veliko reči — veliko besedi. Nemci jih imajo 10 plemenov. De jih lehkej spoznate, vam jih vsakiga plemena 6 zapišem.“

Desetero besednih plemen.

1. *Djanke* (Zeitwörter) povejo djanje, kaj, ino kdaj se stori; *p*: arbeiten delati, bethen moliti, danken zahvaliti, fragen barati, schauen gledati, zahlen plačati. — 2. *Kazanke* (Geschlechtswörter) kažejo spol moški alj ženski; *p*: der ti, die ta, das to, einer en, eine ena, eines eno. — 3. *Poglavke* (Hauptwörter) kažejo poglavitne reči, lastnosti ino ljudi; *p*: der knecht hlapec, die Magd dekla, das Kind otrok, ein

Mensch *človek*, eine Tugend *čednost*, ein Rad *kolo*. — 4. *Priložnice* (Beywörter) *priložijo besedi kaj lepiga alj gerdiga*; brav *priden*, gut *dober*, sauer *kisel*, süß *sladek*, schwarz *čern*, weiß *bel*. — 5. *Števnice* (Zahlwörter) *povejo število, koliko ljudi alj reči*; *p*: zwey *dva*, fünf *pet*, erste *pervi*, zweyerley *dvojno*, ein Mal *enkrat*, zweyfach *po dvoje*. — 6. *Namestnice* (Fürwörter) *so na mesti ljudi ino reči*; *p*: ich *jas*, wir *mi*, sie *oni*, welcher *kateri*, dieser *te*, jener *uni*. — 7. *Pridjavke* (Nebenwörter) *povejo, kje — kako je*: *p*: dort *tamo*, hier *tu*, nahe *blizo*, weit *daleč*, weg *preč*, draußen *zunaj*. — 8. *Predloge* (Vornwörter) *pred drugim imeni stojijo, kakor prag pred hišo*; *p*: aus *iz*, in *v*, mit *z*, zu *k*, für *za*, vor *pred*. — 9. *Ve-zavke* (Bindewörter) *vežejo besede, de jih bolj za-stopimo*, *p*: aber *alj*, auch *tudi*, daß *de*, noch *še*, und *ino*, weil *kér*. — 10. *Klicavke* (Empfindungswörter), *z njimi kličemo, kedar kaj občutimo*; *p*: ach *oh*, ey *oj*, ha *ho*, o weh *o joj*, pfui *fuj*, holla *hoho*.

Tako 10 plemén besedi poznate; ako se jih vsakiga plemena 6 naučite, koliko jih bote zopet znali? — Ravno 1 kôpo. Pervih 6 plemén se premení kakor beseda potegne. Menili bomo:

I. Djanke. Zeitwörter.

Vsaka djanska beseda se meni po svoji opravi (Form) — skazi (Art) kako se pové — časi (Zeit) kdaj se godi — števili (Zahl) koliko jih stori — osebi (Person) kdo govori — stôpi (Abwandlung) ki je kopito, po katerim besedo premenimo.

Stôpa. Abwandlung.

Storivna oprava. Thätige Form.

Ravna Skaza. Anzeigende Art.

Kriva skaza. Verbindende Art.

Zdaj. Gegenwärtige Zeit.

Po enim. Ich lobe,	hvalim,	Ich lobe,	hvalim,
Du lobest,	hvališ,	Du lobest,	hvališ,
Einfach. Er, sie, es lobet,	hvali,	Er lobe,	hvali,

<i>Po več.</i>	Wir loben,	<i>hvalimo,</i>	Wir loben,	<i>hvalimo</i>
	Ihr lobet,	<i>hvalite,</i>	Ihr lobet,	<i>hvalite,</i>
Vielfach.	Sie loben,	<i>hvalijo.</i>	Sie loben,	<i>hvalijo.</i>

Nekoljko prej. Halbvergangene Zeit.

<i>Po enim.</i>	Ich lobte,	<i>sim</i>	} <i>hvali, a. o.</i>	Ich lobete,	<i>besim (bi)</i>	} <i>hvali, a. o.</i>
	Du lobtest,	<i>si</i>		Du lobetest,	<i>besi</i>	
Einfach.	Er, sie, es lobte,	<i>je</i>	} <i>hvali, e.</i>	Er lobete,	<i>bi (be)</i>	} <i>hvali, e.</i>
<i>Po več.</i>	Wir lobten,	<i>smo</i>		Wir lobeten,	<i>besmo</i>	
	Ihr lobtet,	<i>ste</i>	} <i>hvali, e.</i>	Ihr lobetet,	<i>beste</i>	} <i>hvali, e.</i>
Vielfach.	Sie lobten,	<i>so</i>		Sie lobeten,	<i>beso</i>	

Celo prej. Völlig vergangene Zeit.

<i>Po enim.</i>	Ich habe	<i>sim</i>	} <i>hvali, a. o.</i>	Ich habe	<i>besim</i>	} <i>hvali, a. o.</i>
	Du hast	<i>si</i>		Du habest	<i>besi</i>	
Einfach.	Er hat	<i>je</i>	} <i>hvali, e.</i>	Er habe	<i>bi</i>	} <i>hvali, e.</i>
<i>Po več.</i>	Wir haben	<i>smo</i>		Wir haben	<i>besmo</i>	
	Ihr habet	<i>ste</i>	} <i>hvali, e.</i>	Ihr habet	<i>beste</i>	} <i>hvali, e.</i>
Vielfach.	Sie haben	<i>so</i>		Sie haben	<i>beso</i>	

Dolgo prej. Längst vergangene Zeit.

Einfach.	Ich hatte	<i>sim</i>	} <i>bil, a. o.</i>	Ich hätte	<i>besim</i>	} <i>bil, a. o.</i>
	Du hattest	<i>si</i>		Du hättest	<i>besi</i>	
<i>Po enim.</i>	Er hatte	<i>je</i>	} <i>bil, a. o.</i>	Er hätte	<i>bi</i>	} <i>bil, a. o.</i>
Vielfach.	Wir hatten	<i>smo</i>		Wir hätten	<i>besmo</i>	
	Ihr hättet	<i>ste</i>	} <i>bil, e.</i>	Ihr hättet	<i>beste</i>	} <i>bil, e.</i>
<i>Po več.</i>	Sie hatten	<i>so</i>		Sie hätten	<i>beso</i>	

Prihodno. Künftige Zeit.

Einfach.	Ich werde	<i>bom</i>	} <i>hvali, a. o.</i>	Ich werde	<i>bom</i>	} <i>hvali, a. o.</i>
	Du wirst	<i>boš</i>		Du werdest	<i>boš</i>	
<i>Po enim.</i>	Er wird	<i>bo</i>	} <i>hvali, a. o.</i>	Er werde	<i>bo</i>	} <i>hvali, a. o.</i>

Vielfach.	Wir werden	} loben,	bomo	} hvaliti, e.	Wir werden	} loben,	bomo	} hvaliti, e.
	Ihr werdet		bote				Ihr werdet	
Po več.	Sie werden		bojo		Sie werden		bojo	

Prihodno prej. Künftig vergangene Zeit.

Einfach.	Ich werde	} gelobt ha-	bom	} hvaili, a, o.	Ich werde	} gelobt ha-	bom	} hvaili, a, o.
	Du wirst		ben,		boš			
Po enim.	Er wird		bo		Er werde		bo	
Vielfach.	Wir werden	} gelobt ha-	bomo	} hvaili, e.	Wir werden	} gelobt ha-	bomo	} hvaili, e.
	Ihr werdet		ben,		bote			
Po več.	Sie werden		bojo		Sie werden		bojo	

Velivna skaza.

Einfach. Lobe ich, hvali jes,

Lobe du, hvali ti,

Po enim. Lobe er, hvali on.

Vielfach. Loben wir, hvalimo,

Lobet ihr, hvalite,

Po več. Loben sie, naj hvalijo.

Nekončavna skaza.

Zdaj. Loben, hvaliti.

Prej. Gelobt haben, hvaliti.

Prihodno. Loben werden, hvaliti.

Priložje.

Zdaj. Lobend, hvaljòc, hvalé.

Prej. Gelobt, hvalil, a, o.

Po tem kopiti menite domu grede djanske besede: arbeiten, bethen i. t. d., *ki sim vam jih zgoraj pové-dal. Kakor stopate — premenujte. Hitrej ko stopaš, poprej si domá, glaj ko besede premenuješ, poprèj boš tudi v nemšini domá.*

Popis nebeških prikázn.

„Kdo vas je videl pretekeli petek nebo odperto?“ — barájo gospod kaplan. Petero jih pravi, de so tako srečni bili. Mislite, de je posebna sreča kaj takiga viditi? Ne bote za to poprèj v nebesih. Prazne vére imajo, ki tih prikázen ne poznajo; vam jih bom nekaj razložil.

1. **Kaj je odperto nebo?** Pod nebam v zraki (lufti) je mnogo sončniga prahu — mokriga ino ogneniga,

is kateriga je blisk, toča, dež ino sneg, kakor letni čas vleče ino veter potegne. Nabêre se včasi ogneniga sončniga prahu kepa, kakor po zimi južniga snega, ako po bregi kepico izpustiš. Kepa takiga prahu se vneme od nebeškiga ognja ino se začne svetiti. Ljudjé, to čudno svetlobo vgladaje, pravijo de je nebo odperto. Svetla kepa od vročine pokne alj zaškerne, ino ljudjé mislijo, de se je nebo zapadlo. Kaj takiga lahko napravijo, ki z ognjam igrati znajo, ter kugle kakor nar lepsi zvezde visoko zaženó, ki en časek nar gorši svetijo, po tem pa hitro vgasnejo.

2. *Kaj so pa ponočne luči*, ki se včasi za séverjam vidijo? Nekake meggle so, ki tistim merzlim krajam svetijo, kjér so silo dolge noči in sonce le nekoliko mescov v leti posije. V naših krajih se malokdaj vidijo.
3. *Ali je res, de človek vmerje, kedar se na nebi zvezda podere?* Tako menijo babjovérni ljudjé. Naj bi za vsakiga človeka zvezda padla, bi jih že malo na nebi bilo. Zvezde, ki se na večer ino ob sviti vtrinjajo, so ognene meggle, ki se vnemejo ino zopet vgasnejo, kedar jih zemlja na se potegne.
4. *Kaj pa čudna zvezda pomeni, ki metlo ima?* Ljudje mislijo, de božjo šibo kaže; alj po navadi se nje ni bati. Take zvezde neznane pote po nebeških širjavah hodijo. Pridejo blizo zemlje, ter jih vgladamo; njih žare zemlja na se vleče, ino nam se zdi, kakor bi metlo imele. V leti 1811 sim pobič strahoma tako zvezdo premišloval, ki sim na polji vole pafil. Prikazala se bo zopet — kdaj? prav ne vémo.
5. *Ali se na nebi vol, oven, rak, škorpíjon* ino take stvari vidijo? Zvezd na nebi ni prešteti, ne vsih spoznati; vemo pa, de se ene premikajo, ki jim planeti pravimo, druge na mesti kakor pripete stojijo, ter na nebeškimi stropi podobe kažejo, ktere zvezdoméri po imeni vejo; p: nebeški voz, burovc, Jakopova palca, i. t. d. Takih perpetih zvezd je nar imenitnej 12 znaminj: oven, junc, dvojčiči, rak, lev,

devica, tehtnica alj vaga, škorpjon, strelec, divji kozel, povoden mož ino ribe. Zemlja, ki se krog sonca suka, vsakiga mesenca pod drugo znamenje pride; za to se pravi, de sonce o božiči v divjim kozli, o kresi pa v raki stoji, ker se v tém časi vsako leto ravno te zvezde o jutrovim svitu pred soncam vidijo. V nekih pratikah ima vsak den svoje znamenje, ino veliko kmetov jih per svoji sétvi, žétvi, kositvi i. t. d. skerbno špoga. Tako se pravi: Kar v zemljo raste, séj škorpjona — raka — ribe i. t. d. — Kar pa iz zemlje, séj v takim znamenji, ki roko alj nogo moli, kakor dvojčičev, vola i. t. d. Divice vse dobro raste — ako je res? Nektére tih znamenj imajo za terde, kakor vola, ovna i. t. d. — druge za mehke, kakor devico, ribe, povodniga moža i. t. d. Kmetu, ki preveč na te znamenja gleda, se zgodi kakor zvezdoméru, ki je grede tako dolgo v zvezde gledal, de je v jamo padel.

6. *Kateri planet pa letas vlada (regira?)* — Noben; Bog sam vlada vsako leto. Hajdovski neznabogi so imeli veliko bogov, ter krivo mislili, de 7 poglavitnih malikov ima 7 poglavitnih zvezd, ki se vsako leto čredijo vladati vbogo zemljo. Vsakimu v čast so 1 dan v tedni imenovali; p: nedelo po sonci, ponedlek po luni i. t. d. Mislili so, de po planeti tudi letvina bo, in de se tudi ljudje tistiga leta rojeni po planeti veržejo. Imeli so ene za merzle, druge za vroče — suhe planete. Nar srečnej so jih šteli, ki se pod soncam vležejo. Še zdaj nektére večne pratike tako kvantajo, ter ne vejo, de smo vsi pod enim soncam ino enim Bogam. Planetov zdaj že črez 11 poznamo, ki se kakor zemlja krog sonca sukajo. Nekteri imajo svoje tovarše, ki se z njimi ino okolj njih vertijo, kakor mesenc z zemljo.

7. *Kaj je pa rimska cesta po nebi?* Imenuje se per nas lepa svetla riža, ki se od nas v kraje razlega, kjer mesto Rim stoji. Svetel nebeški pas je milijon milijonov svezd, ki so toljko visoko, de le njih luč — zvezd pa ne zagledamo. Do nar bližej perpete

zvezde bi vstreljena topovna kugla 7 krat sto tav-
žent let letela. Kako daleč je posledna ino pa kje?
— sam Bog vé. Cele trume zvezd še večih ino lep-
ših od sonca se sveti po nebeških širjavah, ki jih ne
vidimo mi, pa jih bomo nekđaj glédali kakor zdaj
rože pod nami, naj le srečno k vsemogočnimu Stvar-
niku pridemo. Kdo v teh prelepih zvezdah prebiva?
— alj so tudi tam ljudjé? — De se nam v takim
premišlovanji ne oмотi, zapojmo raj prelepo pĕsem
od Zvezdja: *)

Tukaj gori se neznani
Velki svĕti sŭčejo,
Z lučjo sonca so obdani,
Krogle pote tékajo;
Zvezda zvezdi je soseda,
Njih za nas števila ni,
Ena v drugo svetlo gleda,
Vsaka božjo čast gorí i. t. d.

XXVII.

Lepa nedela.

Pervo nedelo po Telovim so imeli Slavinčani lepo
nedelo na Homci — per materi božji na veselim hribci.
Ta procesja je že od stariga; gospod fajmošter so jo
ponovili, naj bi mladenčam bila deviške bratovšine prav
čestitliv obhód.

Poprejne leta je bilo v Slavini silo žalostno. Nisi
najdel skorej pošteniga mladenča, ki bi nesramniga dja-
nja imel ne bil; maloktéra nevesta je k zakonskimu al-
tarju diviški venec (krancel) prinesla. Gerdo je bilo,
kako so o zarokah samice za moškim fačecke nosile,
tožvale, se za nje teple ino lasale. Gospod fajmošter

*) Sber lepih ukov, stran 39.

angelsko bratovščino Marije ino svetiga Jožefa začno, ki je hitro po vsim tistim kraji slovela, in ljubo devišтво pod njenim varstvom prav lepo cvetelo.

Omislili so prav lepe bratovske bukve, ki so imele na enim kraji podobo Marije čistiga spočetja, na drugim njeniga diviškiga ženina svetiga Jožefa. Lepo pridgo so njim naredili — kako čestitliv je deviški stan, ker so fantje ino deklice angelam v žlahti — koliko skerb mora biti, nedolžnost ohraniti — koliko angelsko dobro delo njo tudi drugim ovarvati. Angeli to storijo, ino kdor jim pomaga, je njih brat — njihna sestra. Torej iz serca želim — so djali — naj se med vami angelska braterna začne. Kako pa?

1. *Kdo v angelsko bratovščino stopi*, mora biti **15 let star ino dobro sloveti**; razujzdanih mladenčev ino deklic v to braterno nihče ne smé.
2. Vsaki dobi *podobo matere božje* ino svetiga Jožefa, kedar se v braterno zapiše. Mora to znamenje nositi, dokler v braterni živi, ter ga vsaki den pobožno kušniti, de svoje obljube ne pozabi.
3. Koljkokrat v *cerkev greste, verh rožmarina*, kedar mogoče, iméjte, fantje za klobukam, dekleta v nederji, de vam bo znamenje deviškiga stana.
4. Vsaka *perva nedela v mesenci je braterna*, ino per Divici Mariji na Homci ob desetih opravilo za brate ino sestre. Koljkor vas zamore, naj k tej službi božji pride. V pridigi se vam vaše posebne dolžnosti razložijo, ter vsako svojo vèst izpraša ino *braterno obljubo ponovi*, ako mogoče, tudi k spovedi ino k svetimu obhajilu gre.
5. Vsako leto imajo mladenči na svetiga Jožefa — dekleta na *Device Marije oznanovanja* svoje posebno obhajilo. Poprejni dan se postijo, na praznik k spovedi ino k svetimu obhajilu grejo. Po opravili pokleknejo krog altarja. Eden bratov alj sester moli glasno diviško obljubo naprej — drugi za njim. Ravno te svete praznike se dajo fantje ino dekleta pred opravilam zapisati, ki vnóvič želijo v to braterno priti.

6. Na *angelsko* nedelo se vsako leto beró, kar je na novo zapisanih — kar izbrisanih.
7. Bratje ino sestre morjo za *sveto čistost* skrbeti, se med sebo k dobrimu opominjati ino pred hudim svariti.
8. Mladenči ne smejo kaditi, deklice ne v ošterije hoditi, razen na kakim poti; na ponočen ples pa celo ne. Vsako naj bo v noši ponižno ino pošteno.
9. *Skrivno znanje* z drugim spolam imeti je *ojstro prepovedano*. Z ljudmi, ki klafajo, alj nesrámne pesme pojó, se nobeno pečati ne smé — ne z njimi sedeti, ne hoditi.
10. Vsako naj *Boga vedno pred očmi ima*, Marijo prečisto Divico ino svetiga Jožefa vsaki dan počesti, vsako nedelo svojo vest v cerkvi izpraša, ino če je mogoče, vsakiga mesenca svete zakramente prejme.
11. Se v soseski brat — sestra nespodobno zaderži, morta *dva brata mladenča — deklico pa dve sestre posvariti*. Ako to ne pomaga, prideta prihodno nedelo brata dva alj sestra dve gospod fajmostru potožit, naj po postavah bratovšine storijo.
12. Če posvaritev ne pomaga, in si mladenč alj deklica preskoči, se iz deviških bukuv izbriše ino zapomni, zakaj se je zgodilo. Bratovsko znamenje se odraja. Kdor v pošten zakon stopi, njegovo ime ostane zapisano; le zapiše se, kdaj srečno v zakon stopi.
13. Kedar *kdo bratov alj sester vmerje*, se na Homci merliču zvoni. Bratje ino sestre si po soseski od hiše do hiše na pogreb napovejo. Kdor le vtegne, mora h pogrebu jiti. Štirje mladenči rajniga — 4 deklice pa rajno k pogrebu nesó, lepo svatovsko oblečeni.
14. Vsako bratovsko nedelo se po pridigi za *rajne brate ino sestre pomni*, ki so pretečeno leto pomerli.
15. Pervo nedelo po Telovim je za diviško braterno *lepa nedela na Homci*. Mladenči imajo svoje povojake (pušelce) na persih, deklice deviške vence na glavi, čedno opletene. Mladenči grejo predi — device za

presvetim rešnim Telesam, ter se v svetih pesmih čredijo. To so bile deviške braterne nar imenitnej postave.

Lepo jasno jutro je bilo na letošno Honsko nedelo, drevje okrancano, steze z cvetjam potrošene, kodar je procesja hodila. Svečerijo so imeli. Premožni so sveče kupili, vbogi od cerkve dobili. Kedar devet odzvoni, v cerkvi zapoje: „*Oj vsmileni Jezus, jez ljubim tebe*“ i. t. d. Gospod fajmošter perstopijo, ino jim kratko pa čedno povejo, kaj lepa nedela pomeni, ino kako jo naj vredno obhajajo, tistim sto štir ino štirideset tavžent divicam podobni, ki v svetim raji božjimu Jagnetu novo pesem pojó, ino ga spremljajo, kamor kolj gre. Po tem se procesja vzdigne brez vsiga strela ino brez muzike, le zvoni so milo peli, ter glasno petje mladenčev ino deklic k nebesam spremljali. Očeta serce od veselja poskakuje slišati svojih sinov mično petje — matere solze polijejo, viditi svoje hčere z diviškim vencam v procesji. Veliko je bilo ptujih ljudi; pa malokdo, ki bi se ne bil veselja razjokal sam per sebi rekoč: Oh naj bi še bil jez vreden v tej lepi bratovšini živeti!

„Kaj pa imate dones tak truš? — se gospod učitel po poldne v šolo prikregajo.“ — „Po nemško smo prestopali, ino se poskušali, kdo hitrej zna“ — šolarji odgovorijo. Naj bo, če je res; tako pa vrešati lepo ni, ne po nemško, ne po slovenje; govori se pohlevno ino zastopno. — Noj, Kolarjev Miha! bova prestopala, jez po slovenje, ti po nemško za meno.

Jez pôjem, ich finge, ti pôješ, du fingeſt i. t. d. Slovencam potreba ni vselej namestnic pred djankami staviti, p: vidim, ich fehe, slišim, ich höre i. t. d. Če si zapomnite, kako se poslednih 5 zlogov konča ino kaj v poprejnim — pa v prihodnim časi dostavljamo, vam bo lahko vsako djansko besedo prestopati.

Tako se v nemških djankah prestopa, kedar je djanje naše, de mi storimo; ako pa mi terpimo, de

drugi storijo, je terpivna oprava, ki se nje bomo dones učili.

Terpivna oprava.

Ravna skaza.

Kriva skaza.

Zdaj. P o e n i m.

Ich werde	} gelobet,	sim	} hvalen, a, o.	Ich werde	} gelobet,	besim	} hvalen, a, o.
Du wirst		si		Du werdest		besi	
Er, sie, es wird		je		Er werde		bi	

P o v e č.

Wir werden	} gelobet,	smo	} hvaleni, e.	Wir werden	} gelobet,	besmo	} hvaleni, e.
Ihr werdet		ste		Ihr werdet		beste	
Sie werden		so		Sie werden		beso	

Nekoljko prej. P o e n i m.

Ich wurde	} gelobet,	sim	} hvalen, a, o.	Ich würde	} gelobet,	bi	} hvalen, a, o. bii, a, o.
Du wurdest		si		Du würdest		bi	
Er, sie, es wurde		je		Er würde		bi	

P o v e č.

Wir wurden	} gelobet,	smo	} hvaleni, e.	Wir würden	} gelobet,	bi	} hvaleni, e. biii, e.
Ihr wurdet		ste		Ihr würdet		bi	
Sie wurden		so		Sie würden		bi	

Celo prej. P o e n i m.

Ich bin	} gelobet morden,	sim	} hvalen, a, o. bii, a, o.	Ich sey	} gelobet morden,	besim	} hvalen, a, o. bii, a, o.
Du bist		si		Du seyst		besi	
Er, sie, es ist		je		Er sey		bi	

P o v e č.

Wir sind	} gelobet morden,	smo	} hvaleni, e. biii, e.	Wir seyn	} gelobet morden,	besmo	} hvaleni, e. biii, e.
Ihr seyd		ste		Ihr seyd		beste	
Sie sind		so		Sie seyn		beso	

D o l g o p r e j . P o e n i m .

Ich war	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>sim</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>hvalen, a, o,</i>	Ich wäre	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>besim</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>hvalen, a, o,</i>
Du warst	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>si</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>bil, a, o,</i>	Du wärest	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>besi</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>bil, a, o,</i>
Er, sie, es war	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>je</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>o,</i>	Er wäre	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>bi</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>o,</i>

P o v e č .

Wir waren	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>sno</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>hvaleni, e,</i>	Wir wären	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>besno</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>hvaleni, e,</i>
Ihr waret	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>ste</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>bili, e,</i>	Ihr wäret	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>beste</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>bili, e,</i>
Sie waren	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>so</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>o,</i>	Sie wären	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>beso</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>o,</i>

P r i h o d n o . P o e n i m .

Ich werde	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>bom</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>hvalen, a, o,</i>	Ich werde	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>bi</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>hvalen, a, o,</i>
Du wirst	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>boš</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>o,</i>	Du werdest	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>bi</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>bil, a, o,</i>
Er, sie, es wird	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>bo</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>o,</i>	Er werde	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>bi</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>o,</i>

P o v e č .

Wir werden	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>bomo</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>hvaleni, e,</i>	Wir werden	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>bi</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>hvaleni, e,</i>
Ihr werdet	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>bote</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>o,</i>	Ihr werdet	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>bi</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>bili, e,</i>
Sie werden	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>bojo</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>o,</i>	Sie werden	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>bi</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>o,</i>

P r i h o d n o p r e t e k l o . P o e n i m .

Ich werde	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>bom</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>pohvalen, a, o,</i>	Ich werde	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>bi</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>pohvalen, a, o,</i>
Du wirst	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>boš</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>o,</i>	Du werdest	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>bi</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>bil, a, o,</i>
Er, sie, es wird	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>bo</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>o,</i>	Er werde	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>bi</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>o,</i>

P o v e č .

Wir werden	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>bomo</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>pohvaleni, e,</i>	Wir werden	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>bi</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>pohvaleni, e,</i>
Ihr werdet	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>bote</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>o,</i>	Ihr werdet	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>bi</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>bili, e,</i>
Sie werden	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>bojo</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>o,</i>	Sie werden	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>bi</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>o,</i>

*Velivna skaza. Po enim.**Po več.*

Ich soll	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>bodi</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>hvalen, a, o,</i>	jes,	Wir sollen	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>bodimo</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>hvaleni, e,</i>
Du sollst	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>bodi</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>o,</i>	ti,	Ihr solltet	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>bodite</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>naj.</i>
Er, sie, es soll	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>bodi</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>o,</i>	on, a, o.	Sie sollen	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>bojo</i>	$\left. \begin{array}{c} \\ \end{array} \right\}$	<i>o,</i>

N e k o n č a v n a s k a z a .

Zdaj.	Gelobet werden,	} hvalen, a, o, biti.
Praj.	Gelobet worden seyn,	
Prihodno.	Gelobet werden,	
Priložje.	Gelobt,	hvalen, a, o.

Opomimba. Se nam poljubi, tudi terpično lahko tako le prestopamo: *Zdaj* Jch bin gelobet sim hvalen, du bist gelobet si hvalen i. t. d. *Nekoljko prej.* Jch war gelobet sim bil hvalen i. t. d. *Velivno.* Sey du gelobet bodi hvalen i. t. d.

Djanske besede prav prestopati je potreba vedeti, kako se nekončavno za *zdaj* — *nekoljko prej* — pa clo za *prej* spremenijo. Sopot si eno kôpo takih nerodnih djank v trojni premembi zapomnite.

Enfeln vkazati, *inf* bruch, *inf* fact bruch.

Enkommen dobiti, *inf* bruch, *inf* fact bruch.

Litten prositi, *inf* bruch, *inf* fact ynbruch.

Lriben ostati, *inf* blinb, *inf* bin ynblinbn.

Linnym pernesti, *inf* bruch, *inf* fact ynbruch.

Enukn misliti, *inf* bruch, *inf* fact ynbruch.

Činjenje sméti, *is činjé, is činjenjé, is činjenjé,*
is fajn ynjénjé i. t. d.

Časnu peljati, *is pléti, is bin ynpléti.*

Čallnu pasti, *is pín, is bin ynplín.*

Čauynu loviti, *is plíny, is fajn ynplíny.*

Čindnu najti, *is pán, is fajn ynplín.*

Člínfnu béžati, *is plóf, is bin ynplóf.*

Črbnu dati, *is yrb, is fajn ynrynbn.*

Črpllnu dopasti, *is ynplín, is fajn yn-*
plln.

Črfnu jiti, *is yíny, is bin ynrynyny.*

Črsifrsfnu goditi se, *is ynrsifrs, is ynrsifrsfn.*

Črnbnu kopati, *is yrníb, is fajn ynrynrbn.*

Črbnu imeti, *is fáttn, is fajn ynrsfát.*

Črlnu deržati, *is fínlt, is fajn ynrsfáln.*

Črbnu vzdigniti, *is fób, is fajn ynrsfóbn.*

Črplfnu pomagati, *is fólpl, is fajn ynrsfólpl.*

Črnnu poznati, *is kánn, is fajn ynkránn.*

Črnnu zamoči, *is kánn, is kónn, is*
fajn ynkrónn.

Domunu priti, iſ kam, iſ bin ynkomunu.
 Lappnu puſtiti, iſ liſß, iſ ſabr ynlaſſnu.
 Läuſnu leteti, iſ liſ, iſ bin ynläuſnu.
 Luidnu terpeti, iſ litt, iſ ſabr ynlittnu.
 Luſnu brati, iſ luß, iſ ſabr ynluſnu.
 Linynu ležati, iſ luy, iſ bin ynlinynu.
 Lūynu legati, iſ loy, iſ ſabr ynloynnu.
 Maſlnu mleti, iſ maſltn, iſ ſabr ynumaſlnu.
 Moltku molziti, iſ molt, iſ ſabr ynmoltku.
 Mūyſnu meriti, iſ maß, iſ ſabr ynumūyſnu.
 Mūyſnu morati, iſ müß, wie mūyſnu, iſ
 müßtn, iſ ſabr ynumüßtn.
 Naſnu vzeteti, iſ naſu, iſ ſabr ynnaſnu.
 Naunu imenovati, iſ naunt, iſ ſabr yn-
 naunt.
 Naſſnu ſvetvati, iſ nirtß, iſ ſabr ynnaſſnu.
 Naißnu tergati, iſ naiß, iſ ſabr ynnaißnu.
 Naißnu vohati, iſ noß, iſ ſabr ynnaoißnu.
 Nūnu teči, iſ nūnu, iſ bin ynnaūnu.
 Nūßnu klicati, iſ nūß, iſ ſabr ynnaūßnu.

Difriinnu zdeti, sijati, iſ ſifirru, iſ ſabr yn=
ſifirruu.

Difinßnu ſtrelati, iſ ſiſoß, iſ ſabr ynſiſogirru.

Diflaßnu ſpati, iſ ſiſlinß, iſ ſabr ynſiſlaßnu.

Diflaßnu vdariti, iſ ſiſlün, iſ ſabr yn=
ſiſlaßnu.

Diflinßnu zaklepati, iſ ſiſloß, iſ ſabr yn=
ſiſlogirru.

Difurinnu rezati, iſ ſiſuitt, iſ ſabr yn=
ſiſuittu.

Difanibnu pisati, iſ ſiſainb, iſ ſabr yn=
ſiſainbnu.

Difarinu vpiti, iſ ſiſain, iſ ſabr ynſiſainu.

Difwinnyu molčati, iſ ſiſwin, iſ ſabr yn=
ſiſwinnyu.

Difnu videti, iſ ſuſ, iſ ſabr ynſuſnu.

Diznu sedeti, iſ ſuß, iſ bin ynſnyrru.

Difnu ſtati, iſ ſtann, iſ bin ynſtannu.

Zwinbnu piti, iſ tawuk, iſ ſabr ynſtawin=
bnu.

*Zkijnnu vedeti, iſ wiſſen, iſ ſabr ynwiſſt.
Zinſnn vleči, iſ zoy, iſ ſabr ynzoynn.*

To celo kôpo djanskih beséd vam za lepo nedelo dam, de se njih bote prav pridno nauzhili. To bo lepo za vas.

XXVIII.

Ptičje gnezdo — božje čudo.

Véste kaj se je trém Brezolanam na Nemškim pergodilo? Šli so volov kupovat. Ravno v petek pridejo v Jevnik. Vihar ino More pošleta Krumpelna v Kerčmo, naj jim za kosilo žgankov pripravi. Krumpel, štimaje se, nemško prav dobro znati, v oštarijo pride. Kelnarca ga pobara: *Was schaffen Sie?* Krumpel pravi: *Sterz machen ſa 3 Gulden.* Kelnarca misli, de bo mlatičev za tri skedne prišlo ino tri velike sklede žgankov skuha. Kedar pa le trije kupci pridejo, se Krumpelnovi nemšini smejijo. Sam je moral tri sklede žgankov plačati, ino še sram ga je bilo. De vas tudi nemšine sram ne bo, hočemo zdaj djansko besedo machen pregibati.

Kako se reče po nemško jez bom napravil? i. t. d.

1. *Djanske besede imajo za prestopanje, kakor ste videli, svoje pomočnice v nemškim posebno 3: ich habe imam, ich bin sim, ich werde bom. Slovenci za vse tri rečejo, sim, sim bil, bom. Pervo pomočnico že po prvi stôpi poznate; posledno vam zdaj bolj na tenko razložim.*

Z d a j.

Ravna skaza.

Kriva skaza.

Po enim.

Ich bin	sim,	Ich ſey	besim,
Du biſt	si,	Du ſeyſt	besi,
Er, ſie, eſ iſt	je.	Er ſey	bi.

Po več.

Wir sind	<i>smo,</i>	Wir sind	<i>besmo,</i>
Ihr seyd	<i>ste,</i>	Ihr seyd	<i>beste,</i>
Sie sind	<i>so.</i>	Sie sind	<i>beso.</i>

*Nekoljko prej.**Po enim.*

Ich war <i>sim bil, a, o.</i>	Ich wäre <i>besim bil, a, o.</i>
Du warst,	Du wärest,
Er, sie, es war.	Er wäre.

Po več.

Wir waren <i>smo bili, e.</i>	Wir wären <i>besmo bili, e.</i>
Ihr wäret,	Ihr wäret,
Sie waren.	Sie wären.

*Celo prej.**Po enim.*

Ich bin gewesen <i>sim bil, a, o.</i>	Ich sey gewesen <i>besim bil, a, o.</i>
Du bist gewesen,	Du seyst gewesen,
Er, sie, es ist gewesen.	Er sey gewesen.

Po več.

Wir sind gewesen <i>smo bili, e.</i>	Wir seyen gewesen <i>besmo bili, e.</i>
Ihr seyd gewesen,	Ihr seyd gewesen,
Sie sind gewesen.	Sie seyen gewesen.

*Dolgo prej.**Po enim.*

Ich war gewesen <i>sim bil,</i>	Ich wäre gewesen <i>besim bil,</i>
<i>[a, o.</i>	<i>[a, o.</i>
i. t. d.	i. t. d.

*Prihodno.**Po enim.*

Ich werde seyn	<i>bom,</i>	Ich werde seyn	<i>bodem,</i>
Du wirst seyn	<i>boš,</i>	Du werdest seyn	<i>bodeš,</i>
Er, sie, es wird seyn	<i>bo.</i>	Er werde seyn	<i>bode.</i>

Po več.

Wir werden seyn *bomo.* Wir werden seyn *bodemo.*
 Ihr werdet seyn, Ihr werdet seyn,
 Sie werden seyn. Sie werden seyn.

Prihodno preteklo.

Ich werde gewesen seyn *bom.* Ich werde gewesen seyn, *bo-*
i. t. d. *dem. t. i. d.*

*Velivno.**Po enim.**Po več.*

Sey ich	bodi jez,	Seyn wir	bodimo,
Sey du	bodi ti,	Seynd ihr	bodite,
Sey er	bodi on.	Seyn sie	naj bojo.

Nekončavno.

Zdaj.	Seyn	biti,
Prej.	Gewesen seyn	biti,
Prihodno.	Seyn werden	biti.

2. *Pomočnico* werden *po drugi stopi* lahko poznate. *Kedar se sama prestopa, reci celo preteklo:* ich bin geworden — *prihodno* ich werde werden *i. t. d.* *Hočemo zdaj po samim poskusit. — Poskušajmo pa tudi drugim djankam z njoj pomagat. Kako rečete: jez sim prošén? ich werde gebethen i. t. d.*

Povejte mi zdaj, koliko imajo djanske besede stôp? Odgovor. Storično, če sami storimo, p: ich frage baram. — Terpično, ako terpimo, de kdo drugi stori, p: ich werde gefragt sim vprašan. Koliko imajo skaz? Petero. Ravno skazo, kedar na ravnost povemo, p: er ruft zove. — Krivo, kedar na ravnost ne rečemo; p: sie rufe bi klicala. — Velivno, ki nam sapové; p: schweige molči. — Nekončavno, kedar na vdan rečemo, p: zahlen plačati. — Priložje, ki kako lastnost z časam priloži, p: weinend jokajoč. — Koliko imajo časov? Odgovor. Prav za prav šest: zdaj, kedar se zdaj godi; p: beißen griziti

— nekajko prej; p: ich beleidigte sim žalil —
celo prej; p: ich habe verziehen sim odpustil —
dolgo prej; p: ich hatte gelacht sim se bil sme-
jal — prihodno; p: ich werde graben bom kopal
— prihodno preteklo; p: ich werde geredet ha-
ben bom govoril. Koljknato je število? Odgo-
vor. Dvojno. Po enim; p: ich schreie vpijem —
po več; p: wir schenken darujemo. Koljko imajo
oseb alj lic, ki na peršone kažejo, kdo dela?
Trojne: 1. ich jez, 2. du ti, 3. er, sie, es on, a,
o, kakor je spola. Kedar nas je več, pa rečemo,
wir mi, ihr vi, sie oni. Slovencam ni potreba za
vsako oséb izrekati; ich zürne se jezim, wir dan-
ken zahvalimo.

3. Kakor naredimo eden čas iz drugiga? Moramo
vediti, kako se reče zdaj v ravni skazi; p: ich
sammle zbëram — kako v nekončavni; p: blasen
pihati. Po teh se posleden zlog meni, kakor smo
v poprejnih stopah videli.

Ako besedo iz ravne skaze v krivo denemo,
se premeni a na ä — o na ö — u na ü i. t. d.

4. Dones vam bo pol kôpe djanskih besedi zadosti.
Nate jih!

Leuten pečem, *ist* *leuten*, *ist* *faulen* yn*leuten*.

Leissen griziti, *ist* *leissen*, *ist* *faulen* yn*leissen*.

Leuten goljfat, *ist* *leuten*, *ist* *faulen*
leuten.

Leuten vezati, *ist* *leuten*, *ist* *faulen* yn*leuten*.

Leuten lomiti, *ist* *leuten*, *ist* *faulen* yn*leuten*.

Leuten mlatiti, *ist* *leuten*, *ist* *faulen* yn-
leuten.

Slinßnu teči, iſ ſloß, iſ bin ynſloßnu.
 Sraſnu barati, iſ ſraſytr, iſ ſabr ynſraſytr.
 Sultnu veljati, iſ yult, iſ ſabr ynſyultnu.
 Snuvinnu pridobiti, iſ ynuvinnu, iſ ſabr
 ynuvinnnu.

Snuſnu prijeti, iſ ynuſſ, iſ ſabr ynſnuſſnu.
 Snuſnu viſeti, iſ ſnuſ, iſ ſabr ynſnuſnu.
 Snuſnu vdariti, iſ ſnuſ, iſ ſabr ynſnuſnu.
 Snuſnu ribati, iſ ſnuſ, iſ ſabr ynſnuſnu.
 Snuſnu pluſati, iſ ſnuſ, iſ ſabr ynſnuſnu.
 Snuſnu govoriti, iſ ſnuſ, iſ ſabr ynſnuſnu.

Snuſnu skakati, iſ ſnuſ, iſ bin ynſnuſnu.

Snuſnu preſti, iſ ſnuſ, iſ ſabr ynſnuſnu.
 Snuſnu vbadati, iſ ſnuſ, iſ ſabr ynſnuſnu.
 Snuſnu krati, iſ ſnuſ, iſ ſabr ynſnuſnu.
 Snuſnu vmreti, iſ ſnuſ, iſ bin ynſnuſnu.
 Snuſnu noſiti, iſ ſnuſ, iſ ſabr ynſnuſnu.
 Snuſnu goniti, iſ ſnuſ, iſ ſabr ynſnuſnu.

Verzuzynnu pozabiti, *inf* *verzuzß*, *inf* *fabn*
verzuzynnu.

Verulirannu zgubiti, *inf* *verulon*, *inf* *fabn* *veru-*
lonnu.

Zkuziffnu rasti, *inf* *wüßß*, *inf* *bin* *ynwuziffnu*.

Zkuzafnu lučati, *inf* *wußß*, *inf* *fabn* *ynwuzafnu*.

Zkollnu hoteti, *inf* *will*, *inf* *wolltn*, *inf* *fabn*
ynwollt.

Zniyznu kazati, *inf* *zniyzt*, *inf* *fabn* *ynzniyzt*.

Zwiynnu siliti, *inf* *zwüny*, *inf* *fabn* *yn-*
zwünynu.

Skerb za ljubo živinco.

„Slišali ste, kako deželjska gosposka ptiče loviti prepoveduje — začnejo gospod kaplan. Ljudje z ljubo živincoj gerdo ravnaajo, ki pogosto prav ne spoznajo, h' čemu jo je Bog stvaril. Naj vam torej dones *od ljubez-*
nivih ptičic kaj lepiga, pa tudi potrebniga povem.

Dobrotlivi Stvarnik je nebo ino zemljo vstvaril. Bilo je po sveti vse zeleno, od rožic razcveteno, pa vendar tiho ino žalostno. Hotel je Bog tudi na tém sveti svoje pevce imeti; vstvaril je ptičice, naj mu pod nebam hvalo pojo. Čudna božja stvar so.

1. Veliko je *lepih ptičic po hribih ino dolinah*; — v strašnih pušavah, kjer žive duše ni, ptičica Večnimu hvalo slovi. Nar večji ptica je *Cepeligan* (Strauß), po 6 šolnov visok, njegovo jajce je veliko, kakor detečja

glava. On kamnje zoble ino požre žereče oglje. Nar manjši je *kolibri*, ne večji od bučelice; nja jajčice kakor nar manjši grah drobno. Nar lepši ptica naših krajov je pav, ki ima po 4 šolne dolg rep, ves zlato pisan. Se hoče bahati, svoj rep v kolo zasuka, de se mu od sonca sveti; kedar pa svoje gerde noge pogleda, zakriči, de se po uri daleč sliši. Kralica vsih ptic je *postojna* (orel), ki nar viši pod sonce letí, pa tudi celo jagnje vzdigne.

2. Ptčice nam *kažejo božjo modrost*. Kedar začne sneg kopneti, se začno ženiti. Toljko se ljubita on ino ona, de če eno zgine, drugo od žalosti mine. Po dvoje jih vkrog leta, si skriven kraj poišče ino začne gnezdo nositi. On nosi cel drag den peresce, žimo ino jil, ona pa v skrivnim koteci sedi ino lepo gnezdo dela. Ni človeka tako znajdeniga, kaj takiga narediti. Kako me je serce bolelo, najti za turnam gnezda razdrapane, ki so jih samouhi iz pod cerkvene strehe pometali! Taki vertoglavci bi se pač derli, naj bi njim kdo njih hišice tako nevsmileno raztergal. Neki gerdúh je lastovke dražil, ki so pod sosedovo streho gnezdile; sosed ga z palco naze. V mraki se pa spet perkrade, ter z dolgo ranto vse gnezda na tla pomeče ino mladiče na cesti pocepta. Zdaj se je postaral, pa nima svoje strehe, posodniki so mu jo prodali.

Je gnezdo narejeno, starka dan na dan 1 jajčice iznese. Vsako pleme jih ima na število podobne — lepo pikaste. Jih je nanesla, začne valiti. Cele dni na gnezdici sedi ino jih greje, stare pa v krog gnezda pôje, ter ji kratek čas dela. Še ne beží, če kdo pride, tako skerbno jih varje. Kako gerd mora biti, kdor ji jajčice vzeme, jih potruple ino gnezdo razterga! Žalostno si začneta gnezdice zopet nositi; pa kaj de jima je že prepozno!

V nekih dneh se jajčica vgréjejo, mladi v lušini oživijo ino svoj živež pripravljen najdejo. Nar prej belák — potem čermelak povžijejo ino tako izrastejo, de je vsakiga jajce polno. Ko že več živeti mladič nima, začne lušino kluvati. Tudi starka mu pomore ino glej! lep ptčko se izvalí. Revše je slepo, golo in si pomagati ne

more; le milo čivka. Stara svoje mladiče zdaj z velikim veseljam trušita (pitata), neprenehama jim shivež nosita, ino vsakimu v klun položita. Pride huda ura, hitro jih z svojimi habami ogerneta, de bi jih ne zeblo. Kako čedno je to! — Zdaj pa pride nevsmilen gerdún, ino starim ljube mladiče vzeme, ako ravno branita ino milo čvečita. Tak človek je volku podoben, ki skerbni materi dete iz zibelev kavsne.

Hudobni šterkavci vsako germovje izteknejo, vsako drevo izpležejo, kako gnezdo mladih pokončat. To je po tolovajsko. Še grozovitnej so, ki starko vjamejo alj vsmertijo. Mladim nihče več jesti ne prinese; od gladu morjo vmreti. Ali bi taki gerduhi ne jokali, naj bi Turk perderl, ino jim ljubo mater zadavil.

Prišlo je neko nedelo fantinov po germovji gnezd iskat. Blizo nekiga hrama je senica v votli jablani mlade imela. Tiho! veli neki hudobec; koliko velja, de jo zadenem? — Zaluča kamen ino senica pade. Z velikim vrešam mertvo revco ogledujejo. Hitro druga po vejah perferfrá. Čujte! tudi ta bo moja, pravi fantúh. Ravno jo pobijejo, ko jih kmet razpodi. Žalostno mladi v votlim debli čivljajo. — V enih letih perpeljá mestlán ravno tistiga dečka kmetu, rekoč: „Vzemite ga služit; zgubil je očeta ino mater; zapušena srota je.“ Tako se nevsmilencam godi. Bog je po Mojzesu prepovedal: „Če najdeš po poti na drevesi alj na tleh ptičje gnezdo ino starko na jajcih alj mladičih sedeti, ne jemli jaje ne mladičov z starko vred, ampak pusti njo proč zleteti — de bo tebi dobro ino dolgo živiš.“

Se mladi izgodnjajo ino jim gnezdo pretesno, se razpeljajo. To je za stare veselje! Od veje do veje, od verha do verha jih kličeta, ino mladi se jima glasijo. Tako jih létati zvučita. Cel rod za starim po logi leta, pôje ino se veseli. Kako gerdo je tedaj serce, mlade, ki še prav letati ne znajo, loviti, jih mukati ino moriti! Poznal sim stariga vojaka, ki je po berglah hodil ino mlade fante pogosto učil, rekoč: O mladenči, še noroglav! poglejte kako se meni godi. V mladih letih sim

rad pticam gnezda jemal, jajca terl, ino mlade tergal, de so se prav derli. Na vojski so mi sovražne kugle še hujši roke ino noge raztergale. Kolikokrat slišim ptičico peti, se mi zdi, kakor bi rekla: Prav ti je; saj veš, kako si z nami delal. — Oh moji mladenči, nikarte vi tako!

3. Zakaj pa je Bog ptice stvaril? Nam k veselju, moje dete. Saj te že pesterna peti uči: Poj, poj, poj, ptiček moj! bolj boš pél, bolj boš moj. Oh, koliko veselja ptičice ljudem storijo. Per juternim zori se začnó glasiti ino peti juterno pesem. Kako mično poje slaviček v germovji po noči, zdaj joka, zdaj žvižga, zdaj milo gergrá. Kako častljivo se golibar (škorjanček) iz polja vzdiguje in hvali Boga, pa zopet med brazde poyerne, si svojiga živeža iskat, ter človeka uči, kako naj moli ino dela.

Slišiš gerlico, kako v zelenim logi gôde? Ali se ti ne zdi, kakor bi mati per zibeli pela? — Kanarčiki ino rudečniki se naučijo viže peti, de ne orgle tako lepo. Popagaje, tudi srake cele besede naučiš. Grozovitna je pa navada ptičke slepiti, de naj bolj pôjejo. Tudi one milo tožujejo, rekoč: Kaj sim ti storila, de mi ljubo luč jemleš? Sim poznal blizo mesta ptičarja, ki je sto ino sto činkovcov z žerečim želesam oslepil ino jih v mesti prodál; poslednič pa sam oslepel, in publič ga z piskram po hišah vodil živeža prosit.

Tudi za hasen nam je Bog ptičji rod dal. Ptice zanesó semena na visoke pečine, v neznane kraje, kamor človeška noga ne more, de se zernice vcimi ino izraste lepo drevo. Lastovke pobérajó škodlive komarje ino mušice po leti, ki bi jih toljko bilo, de bi dihati ne mogli. Ako nisko nad zemljo za muhami letajo, nam napovejo gerdo — ako visoko, večidel lepo, jasno vreme. Senice, berglezi ino domači letovci škodlive červe po vertih obérajó, de nam drevja neobjedó. Svoje dni so vrabelne toljko čertíli, de so morli kmetji njih glave za dajco odrajtovati, vrabiče pokončat. V kratkim so gosance sadunosnice tako prepredle, de ni bilo zeleniga dreva. Spoznali

so, de tudi vrabel zerno zasluži, ki ga pozoble. Dvoje vrabelnov znosi v enim tedni po 3360 gosencnih červov svojim mladičam. Koljko jih od velike noči do Binkošti pokonča! Tako ptičice vsako zerno plačajo, ki ga snedo, ako ne one — plača pa Bog, ki govori: „Poglejte ptice pod nebam, one ne séjejo ino ne ženjejo, tudi ne spravljajo v svoje žitnice; vaš Oče nebeški jih živí; ali ne bo tudi vas preskerbel?“

Tudi za živež nam je Stvarnik peretino dal; za to redimo kure, golobe ino tudi ptice lovimo, po pravici le od male gospojnce do noviga leta. Jih pa martrati ino brez potrebe moriti ni prav. Sveti Duh govori: „Kdor iz hudobnosti golobico zadavi, ki mu iz roke zoble, tudi lahko nedolžnost zapelja, ki je k njemu perbežala.“

Drugo živino po nidama tepsti, jo ne oskerbeti, de gladuje, alj jo preobložiti, de obnemore, je tudi greh. Ako bi mogla, tožila bi, kakor oslica Balama, rekoč: „Kaj sim ti storila? zakaj me tepeš?“ Živinca je božja stvar, božji dar. Nevsmileno je, živino pretépati, mačke mukati ino pse dražiti. „Pravični se vsmili tudi svoje živince, govori sveti Duh; serce hudobnih je pa nevsmileno.“

Se zima perbližuje, se odpravljajo tudi ptičice na ptuje, v topleje dežele živeža jiskat. Žalostno se zbérajo, kakor bi slovo od naših krajev jemale, potem se vzdignejo ino letijo v daljne dežele, tudi črez široko morje, v gorko Afriko po 3000 ur daleč. Najdemo jih tudi po zimi cele šope v votlim drevji spati. Se ljuba vigred poverne, tudi ptičice pridejo, ter nam prinesejo nove pesmice ino novo veselje. Zapijmo jim tudi mi dones: „Ljuba vigred se rodi“ i. t. d. *)

*) Ahacelna pesme, stran 24.

XXIX.

V Rakovci so koze.

„Dozdaj smo se učili v besedah prestopati, za naprej se bomo učili tudi padati, desiravno po leti ni tako polsko, kakor po zimi. Le pridno vstajajte, de na poti Nemšine ne obležite“ — pravijo gospod učitel, kedar šolarje izprašajo, kar so jim poprejno nedelo naložili.

Poglavke z kazavkami.

Perve nemške besede, ki padajo, so poglavke, nar imenitnej imena reči, ljudi ino lastnost. Vsaka poglavka ima svoj spol: moški, p: der Bruder brat — ženski, p: die Schwester sestra — alj sreden, ne moški ne ženski, p: das Kind dete. Nemci stavijo sploh pred vsako poglavko njeno kazavko: pred moški spol der, pred ženski die, pred sredni das, ki z svojimi poglavkami v redi padajo. Na število so po enim ino po več; v slehernim številu pa po štirikrat padejo, ter imajo 4 padeže (Endungen) kakor beseda potegne. Vsak padež ima svoje prašanje, na katero pade.

Vse to vidimo na kopiti alj padivnici (Abänderung), po kateri besede padajo. Imamo 4 take.

I. Padivnica.

Po enim.

Po več.

1. Kdo? Kaj? der Engel angel, die Engel angeli,
2. Čigav? des Engels angela, der Engel angelov,
3. Komu? dem Engel angelu, den Engeln angelam,
4. Koga? kaj? den Engel, angela, die Engel angele.
1. Poglavke te padivnice dobijo po enim v drugim padežu s, ino po več v tretjim padežu n.
2. Imajo besede po enim v prvem zlogi a, premenijo po več a v ä, p: der Vater, die Väter; o v ö, p: der Vogel, die Vögel; ino u v ü, der Bruder, die Brüder.

3. *Po prvi padivnici padajo poglavke moškiga ino sredniga spola, ki se na el, en, er, lein končajo; takih se mormo pol kope naučiti. Ich trinke Wasser, pijem vodo. Ich schaue den Himmel, gledam nebo. Der Schnee schmilzt, sneg kopni. Der Diebner fraget, služavnik vpraša. Der Schwager schreibet, svak piše. Der Nachbar bittet, sosed prosi. Der Sommer poletje. Der Winter zima. Der Morgen jutro. Der Regen dez. Der Finger perst. Der Magen zelodec. Das Leben življenje. Das Alter starost. Das Mädchen dekle. Der Vater oče. Der Vetter stric. Der Weizen pšenica. Der Rocken rez. Der Hafer oves. Der Honig sterd. Der Käse sir. Der Apfel jabelko. Der Zwiebel čebul. Der Knoblauch česen. Der Mantel plajš. Der Stiefel čevel. Das Fenster okno. Der Ofen pec. Das Feuer ogenj.*

II. Padivnica.

Po enim.

Po več.

1. Wer? was? der Tag den, die Tage dnevi,
 2. Wessen? des Tages dneva, der Tage dnevor,
 3. Wem? dem Tage dnevu, den Tagen dnevam,
 4. Wen? was? den Tag den, die Tage dneve.
1. *Imena te padivnice vzemejo po enim v drugim padežu eš, v tretjim pa e; po več dobijo v vsakim padežu e, v tretjim pa en. Nektère imena eniga sloga na d po več vzemejo po vsih padežih er, ino v tretjim ern, p: Das Bild podoba, die Bilder i. t. d.*
2. *Po tem kopiti padajo poglavke moškiga spola na ling, ino sredniga, ki imajo od kraja Ge, alj na konci š. Tudi teh morte pol kope znati. Der Mond leuchtet mesenc sveti. Der Wind wehet vetter piha. Das Eis bricht led se vdere. Der Bach rauschet potok hruši. Das Meer morje. Der Sand pesek. Der Staub prah. Der Frühling vigrad. Der Herbst jesen. Das Jahr leto. Der Montag pondelek. Der Dienstag torek. Der Mittwoch sreda.*

Der Donnerstag *četertek*. Der Freitag *petek*. Der Samstag *sobota*. Der Abend *večer*. Der Anfang *začetek*. Das Ende *konec*. Der Leib *telo*, die Leiber. Der Kopf *glava*. Das Gesicht *lice*. Das Auge *oko*, die Augen. Das Ohr *uho*, die Ohren. Das Haar *las*. Der Mund *usta*. Der Hals *vrat*. Der Bauch *trebuh*. Der Fuß *noga*. Das Blut *kerv*. Das Wort *beseda*, die Wörter. Der Tod *smert*.

III. Padivnica.

Po enim.

Po več.

1. Der Mensch *človek*, die Menschen *človeki*,
2. Des Menschen *človeka*, der Menschen *človekov*,
3. Dem Menschen *človeku*, den Menschen *človekam*,
4. Den Menschen *človeka*, die Menschen *človeke*.
1. *Na tēm kopiti majo razen perviga padeža v edinim številu besede po vsih en alj n.*
2. *Po tej padivnici padajo kratke imena eniga zloga ino pa moškiga spola na e. Der Hirt weidet pastir pase. Der Dohs brüllet vol rjove. Der Hase springet zajc skače.*
3. *Nektère dobijo v drugim padeži enš; p: Das Wort des Glaubens beseda vére. Die Schönheit des Nahmens lepota imēna. Das Glück des Friedens sreča miru. Der Gedanke misel. Der Haufe kup. Der Schade škoda. Der Same seme. Das Herz serce. Der Schmerz bolečina. Der Funke iskra.*

IV. Padivnica.

Po enim.

Po več.

1. Die Frau	<i>gospa,</i>	die Frauen	<i>gospe,</i>
2. Der Frau	<i>gospe,</i>	der Frauen	<i>gospe,</i>
3. Der Frau	<i>gospej,</i>	den Frauen	<i>gospem,</i>
4. Die Frau	<i>gospo.</i>	die Frauen	<i>gospe.</i>
1. Die Nacht	<i>noč.</i>	die Nächte	<i>noči,</i>
2. Der Nacht	<i>noči,</i>	der Nächte	<i>noči,</i>

3. Der Nacht noči, den Nächten nočem.
 4. Die Nacht noč, die Nächte noči.

Po tēm kopiti padajo imena ženskiga spola; ki se po enim clo ne premenijo. Po več vzamejo besede z koncam au po vsih padežih en, ki pa na konci tihnik imajo e, kakor beseda Nacht. Takih poglavlkov nate pol kôpe. Die Erde grünet zemlja zeleni. Die Wolke bringet Regen oblak deža prinese. Die Quelle murmelt vrelc šumlja. Die Zeit verschwindet čas mine. Die Stunde ist gekommen ura je prišla. Die Woche teden. Die Haut koža. Die Stirne čelo. Die Nase nos. Die Lippe ustnica. Die Zunge jezik. Die Hand roka. Die Brust perse. Die Seele duša. Die Vernunft pamet. Die Furcht strah. Die Freude veselje. Die Trauer žalost. Die Krankheit boleznen. Die Tugend čednost. Die Jungfrau devica. Die Tochter hčer. Die Tante teta. Die Nahrung živež. Die Kinde škornja. Die Henne kokoš. Die Wurst klobasa. Die Gerste ječmen. Die Rübe repa. Die Leinwand platno. Die Wolle vovna. Die Seide žida. Die Hose hlače. Die Tasche žep. Die Sünde greh.

Kazavke so znave ino padajo, kakor smo dozdaj videli, pred svojimi poglavlki. Neznave kazavke kažejo neznano reč alj peršono ino so tudi trojniga spola. Padajo pa tako:

Po enim. Moško. Žensko. Sredno.

1. Wer? was? ein eden, eine ena, ein eno,
 2. Wessen? eines eniga, einer ene, eines eniga,
 3. Wem? einem enimu, einer enej, einem enimu,
 4. Wen? was? einen eniga, eine eno, ein eno.
1. Ako neznave kazavke per sebi poglavke nimajo, rečejo v pervim padeži moškiga einer — v pervim ino štertim padeži sredniga spola pa eines.
 2. V slovenskim nam takih kazavk potreba ni; p: Der Feind sovražnik, eine Freundin prijateljca i. t. d. Kdor mi prihodno nedelo vse to dobro zna, ga ne dam za sto centov zlata.

Nastavljanje osepenec.

Preteklo nedelo so v Slavini koze alj osepenec nastavljali. Kar je bilo Polánk, se niso te dobrote branile, Gorjanke so pa morli z beričam goniti, de so svoje otroke prinesle. Posebno hude so bile Rakovske babe. Neki star rokomavzar, ki so ga za copernika imeli, je tisto sosesko tako nadražil, rekoč: de po takim vpeljavanji sveti kerst ne veljá, ino matere svoje otroke zlodeju zapíšejo. Gospod fajmošter so jih učili, prosili, jim žugali; pa zastonj. Vse zelene ino napihnene so svoje otroke deržale. Kakor hitro jim osepenec nastavijo, so z njim potegnile, kakor bi jih veter odnesil, ter jim za pervim voglam nastavlene osepenec iz rokice izcizajo. Bilo je slišati, de so nektére na pervim potoki svoje otroke zopet kerstile.

Dvoje nedelskih šolarjev iz Rakovca še ni osepenec imelo. Gospod kaplan ju pregovorijo, de si jih dasta nastaviti. Perjokala sta se v šolo, rekoč, de k mizi z drugimi ne smeta. Pravila sta tudi, kako so Rakovčanke za Korenkoj, ki je perva svojih dvojih otrók k nastavljanju nesla, vpile: „Oj ti nesrečna mati, de svoja lastna otroka hudim neseš!“ Z žalostnim sercam ju gospod kaplan potolažijo, rekoč: „Le voljno to zasramvanje poterpita; Bog ga vama bo še gotovo povernil. Lehko pride, de ne bo dolgo, v Rakovec kuga osepenec. Vse krog vaj bo krastovo, krulovo ino odreno, tudi pomerlo jih bo, vidva bota pa zdrava ino vesela — za to srečo Boga hvalila. De pa vidili bote, zakaj se osepenec stavijo, hočem vam v kratkim povédati.“

1. Osepenec, strašne kužne bolezni, svoje dni bilo ni. Med Zamorcami v gorkih deželah se je vnela, ino Turki (Saraceni) so jo pred 600 alj 700 letmi v naše kraje zanesli. Iz med 100 ljudi jih ni 5, katerih bi se ne prijele. Pogosto jih dete v maternim telesi dobi, ino se mertvo vleže. Iz med 10 gotovo 1 ymerje; če so osepenec hude, pa tudi več. Pred 5 letami so v Babjim verhi na Gorenskimi tako hude bile, de ni bilo hiše brez merliča.

Se osepence koga primejo, še le v 14 dneh se perkažejo. Bolnika začne mraziti ino vročina prehajati. Tretji alj šterti den se kakor pšeno po životi posiplejo ino v 10 dneh v sokraste popke premenijo. So osepence dobre, se začno v 10 alj 12 dneh sušiti; kraste se naredijo, ino v 14 dneh olušijo. Se pa kraste oderejo, se jim vse žive dni poznajo. Per drugih so osepence hujši ino glavo osujejo, de jih nekoliko oslepi, nekoliko oglušti. Komur na perse vdarijo, vse žive dni hrope. Dostim se koze nar hujši naredijo, v 8 alj 9 dnéh se namesti popkov začerneli mehurji po vsim životi izpustijo, smerdлива sokrovca iz njih teče, de ni blizo obstati. Lice zabuhlo ko piskar, oči zatekle, božja jih tere, vse pod nje leti, v 10 alj 11 dneh morjo vmreti. Ali ni to žalostno!

2. Ljudje si dolgo niso vedli pred to kugoj pomagati. Ako je eno osepence dobilo, so jih poskušali drugim napeljati, de bi jih ložej prestali; pa so vonder hudo zboleli, ino ta pomoč je bila nevarna. Moder mož na Angleškim, *Eduard Jenner*, je bil pred nekimi 50 letmi toljko srečen, to kugo zavrniti. Gledal je, kako v časi krave po vimeni muzole dobijo, ki se tudi človeka primejo, ki z odrenimi alj ranjenimi rokami doje; zato se jim kravje koze (*Рубощен*) pravi. Poskusil je nožič v nje pomočiti, ino jih ljudém na roko vpeljati. V enih dnéh so se muzoli pokazali ino v 8 dneh ko grah veliki izrastli; krog popkov pa lep rudeč obroček. Ljudje niso celo nič oboleli, le 8. alj 9. den jih je zmrazilo pa glava pobolela. V 10 dneh se je čedna krastica naredila, po malim zatemnela, v 3 tednih pa lepo olušila ino jamico pustila. Taki otroci so bili zdravi, naj bi vse krog v nar hujših osepencah ležalo; ino če bi se kteriga še prijele, jih prav lahko prestopi. To je velika dobrota božja. Od te dobe se po vsih deželah nastavljaajo, kjer so modri ljudje, starim ino mladim, beračam kakor cesarjam. Cesar plačuje zdravivce (padarje), de lahko vsak oče ino mati svoje otroke skoz vpeljovanje koz te strašne bolezni ovarva. Nihče v viši šole ne pride — cesarske službe ne dobi, ki skazenge nima, de je osepence imel. Ako so per kaki

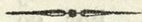
hiši osepenca, ne napeljane, na hišne vrata černo tablo nabijejo, z napisam: *Tukaj so kužne osepenca*, de se jih vejo drugi varvati. Vmerje kdo v takih osepencah, se mu ne smé zvoniti.

3. Sovražnik človeške sreče zoper ti božji dar ljudi podpihuje, de pravijo, kakor bi to delo kaj ne pomagalo. Lehko je, de osepenca niso pristne (prave), ravno za to prazne alj ne prav vpeljane. Take goljufne osepenca že v 3 dneh dozorijo, niso celo nič rudeče, ino ne pustijo nobenih pravih jamc. Vkazano je torej zdravnikom na 8. den po vpeljovanji pogledat, ako so se prav prijele. So bile prave, se iz med 1000 ljudi komaj eniga zopet primejo. Je zdravilo včasih oslabeledo, ali ga bomo zato clo opustili?

Drugi gučajo, kakor bi zdaj ljudje za stran vpeljanih osepenca poprej odmirali, ker se truplo prav ne iztrebi. Ta beseda je prazna. Bolezen moč jemle, ino življenja ne dalša. Matužaleh je včakal 969 let, ko še osepenca ni bilo, ino še zdaj se primejo 80 let stariga moža, ki jih še ni imel. Taka starost ne pride od koz. Po zimi 1832 je 33000 Indjanov črna kuga pomorila, ki se je iz kužnih osepenca izplodila. Rodu Mandenz je iz 1600 ljudi le 30 živih ostalo, rodu Sibur se pa kuga celo prijelala ni, ki so si osepenca dali vcepiti. V mestu Bordo ni dal neki žnidar svojim otrokam osepenca napeljati, v leti 1821, kratko po tem mu vsih troje v osepencah vmerje, ino on od žalosti v vodo skoči.

4. Tudi basajo, de se skoz napeljevanje koz sveti kerst zgubi ino hudimu podpiše. Kaj takiga misliti alj ziniti je greh. To učijo krivi preroki neumne ljudi, kterim se za špeh ino klobase sladkajo. Kdo se ne trese pred čudnim kvantami, ki jih taki izmislijo! Ko je strašna bolezen kolera po sveti jezere ljudi pomorila, pa tudi cele mesta k Bogu obernila, so najemniki peklenškega izkvasali, de zdravniki studence ostrupajo. V Berdah na Gorenskim so vešani dober studenc imeli. Zdaj vgladajo zdravnika iz bližniga terga, kako bi si rad po leti vode zajel. Od te dobe ne pijejo ino ne kuhajo več od te

vode, clo živino gonijo uro daleč napajat. Ko se pa dalniga pota naveličajo, reče moder vešán svojim sosedam: „Imam staro kluse; ga bom te vode napojil ino videl, ako pogine?“ Grejo gledat. Kluse prav žejno pije, potem prav zdravo derza ino dela, ter abotne ljudi prepriča, de so včasí neumnej ko konji. — Ko so duhovniki oznanvali, kako se naj bolezní varjejo, so tudi v lastne dušne pastirje ljudi nadražili kakor bi bili vse hostje ostrupili, naj bi k spovedi ino božji mizi ne hodili; kar vérvati nas Bog ovarji! Povéjte, ali ni vse to satanovo seme? Ravno tako je tudi per osepencah, katére duhovski pastirji staviti perporočajo. Kdor pa cerkve ne posluša, ni kristjan, ampak hajd ino očiten grešnik. Tako povejte Rakovčanam.

XXX.

Človek sam svoj nar hujši strah.

„Jeli vas kaj glava boli — vprašajo gospod učitel, de se morte toljko učiti? Na Nemškim je neki gorjanc v sredi bukev sedel, glavo imel terdno ovezano, ko so ga prišli za smert previdit. „Kaj delaš?“ ga vprašajo. Ravno bukve preberam, jim odgovori, po katéríh bi ložej vmerl; ino glava mi je toljko polna, de se mi hoče razsuti. Kaj mu je neki bilo? — Na pameti je bil bolen. Kar se pa človek v mladosti dobriga zvuči, ga glava ne boli, tudi vas ne, če ste se ravno pretekél teden od samih poglávkc učili.

Ne bilo bi pa čedno, naj bi ljudje, celo goli hodili; obleka snaži človeka — poglavne besede pa priložnice olepšajo, ki jih priložimo, de se vé, kako je reč lepa alj gerda; p: Der gute Jüngling dober mladenč, daš böse Weib hudobna baba.

Priložnice po mérah.

Ni vsako oblačilo enako lepo, ne gerdo; tudi priložne besede trojno méro imajo. Perva je ravna brez vse pomére; *p*: der brave Sohn priden sin. Pové priložna beseda, de je ena reč boljši — drajši od druge, moraš priložnico v drugo viši méro postaviti, ino ji dodeni er; *p*: süß sladek, süßer sladkejši. Ako pa povémo, de je kaj črez vse nar boljši, nar večí i. t. d., postavimo priložno besedo v tretjo poméro, ter ji damo na konci ste; *p*: schön lep, schöner lepši, schönste nar lepši. Priložnice eniga zloga premené v drugi ino tretji poméri a v ä — o v ö — ino u v ü; *p*: alt star, älter starejši, älteste nar starejši. Jung mlad, jünger mlaj, jüngste nar mlaj. Nektére priložnice imajo posebno poméro; *p*: gut dober, besser boljši, am besten nar boljši. Viel veliko, mehr več, am meisten nar več i. t. d.

Priložnic padanje.

Priložne besede se poglavlč deržijo ino tudi z njimi padajo. V časi imajo kazavke, v časi so tudi brez njih.

M o š k o.

Po enim.

1. Der faule Knecht	leni hlapec,
2. Des faulen Knechtes	leniga hlapca,
3. Dem faulen Knechte	lenimu hlapcu,
4. Den faulen Knecht	leniga hlapca.

Po več.

1. Die faulen Knechte	leni hlapci,
2. Der faulen Knechte	lenih hlapcov,
3. Den faulen Knechten	lenim hlapcam,
4. Die faulen Knechte	leni hlapci.

Ž e n s k o.

Po enim.

1.	Die treue Magd	<i>zvesta dekla,</i>
2.	Der treuen Magd	<i>zveste dekle,</i>
3.	Der treuen Magd	<i>zvesti dekli,</i>
4.	Die treue Magd	<i>zvesto deklo.</i>

Vo več.

1.	Die treuen Mägde	<i>zveste dekle,</i>
2.	Der treuen Mägde	<i>zvestih dekel,</i>
3.	Den treuen Mägden	<i>zvestim deklam,</i>
4.	Die treuen Mägde	<i>zveste dekle.</i>

S r e d n o.

Po enim.

1.	Das kleine Ei	<i>malo jajce,</i>
2.	Des kleinen Eies	<i>maliga jajceta,</i>
3.	Dem kleinen Ei	<i>malimu jajcetu,</i>
4.	Das kleine Ei	<i>malo jajce.</i>

Po več

1.	Die kleinen Eier	<i>male jajca,</i>
2.	Der kleinen Eier	<i>malih jajc,</i>
3.	Den kleinen Eiern	<i>malim jajcam,</i>
4.	Die kleinen Eier	<i>male jajca.</i>

Zapomni si, de v prvem moškiga, pa v prvem ino štertih padeži ženskiga ino sredniga spola priložnice e, po vsih drugih pa en imajo. Kedar neznane kazavke pred seboj imajo, padajo ravno tako, kakor z znavnimi; le v prvem moškiga dobijo er; p; ein schöner Knabe lep fant, v prvem ženskiga e; p: eine schwere Sünde težek greh; v prvem ino štertih sredniga spola pa es; p: ein weißes Mehl bela moka.

Padanje priložnic brez kazavk.

M o š k o.

Po enim.

1.	Neuer Hut	<i>nov klobuk,</i>

2. Neuen Hutes	<i>noviga klobuka,</i>
3. Neuem Hute	<i>novimu klobuku,</i>
4. Neuen Hut	<i>nov klobuk.</i>

Po več.

1. Neue Hüte	<i>novi klobuki,</i>
2. Neuer Hüte	<i>novih klobukov,</i>
3. Neuen Hüten	<i>novim klobukam,</i>
4. Neue Hüte	<i>nove klobuke.</i>

S r e d n o.

Po enim.

1. Theures Tuch	<i>drago sukno,</i>
2. Theuren Tuches	<i>dragiga sukna,</i>
3. Theurem Tuche	<i>dragimu suknu,</i>
4. Theures Tuch	<i>drago sukno.</i>

Po več.

1. Theure Tücher	<i>drage sukna,</i>
2. Theurer Tücher	<i>dragih suken,</i>
3. Theuren Tüchern	<i>dragim suknam,</i>
4. Theure Tücher	<i>drage sukna.</i>

V drugi ino tretji pomeri ravno tak padajo, kakor v prvi. Za prihodno nedelo vam bom spet pol kope besed naložil.

Der gerechte Kaiser pravičen cesar. Ein rother Apfel rudeče jabelko. Das ganze Land cela dežela. Eine schwache Stadt slabo mesto. Das hohe Haus visoka hiša. Kühles Wetter hladno vreme. Ein schwarzer Hund čern pes. Das kranke Pferd bolen konj. Der kurze Brief kratek list. Trockenes Brot suh kruh. Der schlaue Fuchs prekanjena lesica. Glatter Weg gladek pot. Eine grüne Wiese zelen travnik. Hässliche Lüge gerda laž. Harter Stein terd kamen. Schweres Holz težek les. Ein leichter Besen lehka metla. Eine fette Gans tolsta gos. Der starke Wolf močen volk. Die hohe Linde visoka lipa. Der grüne Wald zelen gaj. Die laute Glocke glasen zvon. Ein dicker Rauch gost dim. Nahes Dorf bližna ves. Der giftige Schwamm

strupna goba. Wir haben ein junges Lamm gekauft smo mlado jagne kupili. Schlechtes Fleisch essen wir nicht slabiga mesa ne jemo. Die Buben haben die schlanken Bäume beschädiget decki so tenke drevesa poškodvali. Die bösen Geister schrecken hudi duhi strasijo. Ali je to res?

Kako škodljiv je prazen strah.

Pretekli petek pride Klinc iz Gorenja gospod fajmoštru tožovat, de per njem že 14 dni tako grozovitno straši, de prebiti ni. Prosi jih, naj bi prišli hudiga duha zarotit. Že nekoliko dni hodijo k sosеду spat. Fajmošter mu obljubijo te strah vtolažiti, samo naj tiho dē, ino vse odperto pusti. V petek večer pošlejo svojiga župana, ter mu naročijo, naj tiho v odperto hišo zleze ino se za peč z gerjačoj skrije, strah vjet. Župan se perkrade ino do 11. čaka. Vse je bilo tiho; kar začne od daleč škrobotati, kakor bi v nar hujim železji koga pergnalo. Zdaj treši z enim vratam, zdaj z drugim — kar jispo odpre ino se ves bel za mizo vsede, iz miznice krušnico vzeme, ino si kruha vreže. Lop! ga župan mahne, zgrabi ino hitro zveže, hišo zaklene, ter gre v sosesko domačih klicat. Kdo pa je bil? Hlapec se je z domačoj hčerjoj ziznanil, jo je hotel vzeti ino je z tem očeta strašil. „Zdaj vem, pravi Klinc, zakaj si mi obetal, de boš duha pregnál, ako te za zeta vzamem. Na mesti hčere so mu belo suknjo dali. „Ni hujšiga, pravijo gospod kaplan na to, kakor človeški strah, ki si ga človek sam dela; bolezen ino tudi smert mu prinese.

1. Škodljivo je, de pésterne alj druge babe male otroke strašijo, de jih bo bavbav vzal, če tiho ne bojo. Od tega se otroci toljko splašijo, de tudi odraseni se v mraki izpod strehe ne upajo. — Neki gospod in gospa gresta o pusti v sosesko večérjat. Družina napravi doma ples. Pésterna bi rada šla rajat, alj dete pol drugo leto staro noče molčati. Hitro mu strašilo naredi, na postel v znožje postavi, rekoč: „Ako se zmeziš alj

pa zajokaš, te bo bavbav zgrabil.“ Dete plaho vtihne, deklina pa plesat gre. Gospej ne da pokoja; hitro dirja domo pogledat ino najde otroka v posteli, ki operto strašilo gleda — od strahu mertvo.

2. Nevarno je o Miklavžovim tudi veči otroke z parkel-nam strašit. — Neki kerznar je imel hude fante, ter jim pogosto žuga, de bo prišel parkel po nje. Pred Miklavžovim pride zvečer Miklavž ino se dečkam močno grozi, zvunaj pa parkel z železjam ropoče. Zdaj ves čern v jispo perkobaca ino nar huj fanta popade. Jaka se zviija ino dere; na enkrat pa omolkne in obledi. Mati zavpije: „Izpusti ga!“ Jaka se zverne — parkel skoz vrata potegne. „Jaka! Jaka! oče kliče — saj je le naš hlapec!“ Jaka se eno malo odehne, pa po noči se ga otročjak loti — v enih dneh vmerje. Za to so svetli Cesar to komedjo prepovedali.

3. Prazna je vera de duh nazaj hodi. Med nami ino med rajnim je velika meja, govori sveto pismo. Zveličani nazaj nočejo, pogubljeni ne morejo; tudi duše iz vic ne brez božjiga pripušenja. Pomnim iz svojih mladih dni strašen jok, ki so ga šterkovci delali, rekoč, de se hodi otrok nazaj jokati, ki ga je oče živiga pokopal. Neki spodjanc to neznano tulenje čuje, se vjezi ino dečke z sekiro nažene. Vtihnili so vek na vselej. Kdo pa ropoče? Mačke, podgane ino druge živali, kar se plahim ljudem hitro neznano zdi. Per neki liši je dolgo časa vsak večer po dilah ropotalo. Nobeno si pogledat ne upa. Sin ki je v šolo hodil, jih nagovori, naj z njim gredó. Vgledajo čudno pošást, ki je roge imela ino zbežijo. Sin jo popade ino domačiga ovna po štengah pervleče; na korenjavko se je pod streho navadil.

4. Kvantajo, de se môra človeku na perse vleže; pa to le kerv dela, kedar se preveč repice alj krumpirja najěš. Zopet perpovedujejo, de žalikžene po sveti otrokam srečo alj nesrečo nosijo; pa taki basni so le ostanki ajdovskega malikvanja; kristjan jih verjeti ne smé.

5. Abotne so prepovedi, kako mertvi od ednajstih do polnoči svoj čas imajo. Mertvi so v božjih rokah. Pred neko letmi prijatel nekiga fajmoštra obiskat že pozno v noč prijezdi. Po leti je bilo; on konja na britof zažene, de se krog cérkve pase. Mežnarca pride juternico zvonit, ino to pošast zagledat vsa terda fajmoštra klicat perleti, ter pravi, kaj strašniga je na britofi, kakor en konj. „Moj je,“ odgovori prijatel.
6. Kedar kaj takiga včakate, ne plašite se; le palico v roke ino pa serce, hitro bo zginilo alj se pokazalo, kaj je. Ne strašite drugih za kratek čas; strah je zdravju strup, ino marskateri noroglave je svoje strašenje drago plačal. Si na poti, ino kaj vidis, prav dobro pogláj; pogosto se človek svoje sence vstraši. Terdo pobaraj: kdo je? kaj hoče? Le hudobniga človeka se je bati. Dober duh nam hudiga ne stori, hudiga se bati ni. Bojimo se le Boga; vsi smo v božjih rokah.

XXXI.

Mežnarja je vbilo.

Kdo vas zna po nemško šteti? vprašajo gospod učitel. Cetinska Jerca vstane ino šteje do 100. Per vas Nemci ostajajo, ki po vino hodijo; šteti so te naučili, kedar jim poveš, koliko so dolžni. Kdor še ne zna, se mora naučiti.

Števnice.

Števnice nam povejo, koliko je na uri, koliko v žepi alj na krajdi, ino so petere. Ako poprašam:

1. *Koljko wie viel? se odgovori:* 1 Eins; po spolu ein, eine, ein; 2 zwei; 3 drei; 4 vier; 5 fünf; 6 sechs; 7 sieben; 8 acht; 9 neun; 10 zehn; 11

- eils; 12 zwölf; 13 dreizehn i. t. d.; 20 zwanzig; 21 ein und zwanzig i. t. d.; 30 dreißig i. t. d.; 1000 Tausend i. t. d.; 1000000 Eine Million i. t. d.
2. *Koljki za poredam* der wie vielte? *Odgovori se:* der erste, die erste, das erste, *pervi, a, o;* der zweite *drugi i. t. d.* Ako *pervim števnice* te pri-deneš, *zaporedovne* (Ordnungszahlen) do 20 *lehko narediš.* Od 20 *naprej jim šte pristavi, p:* der zwanzigste *dvajseti.*
3. *Koljkoteri* wie vielerlei? *Odgovori se:* einerlei *enoj,* zweierlei *dvoj i. t. d.* Ako *pervim števnice* erlei dodáš, tako *plemenske števne* (Gattungszahlen) imaš.
4. *Koljknato, po koljko gub,* wie vielfach? *Na to se odgovori:* einfach *enojn, a, o;* zweifach *dvojno, alj po dve gubi i. t. d.* Dostavi *pervim števnice* fach, ino boš *povečivne števne* (Bervielfältigungszahlen) dobil.
5. *Koljkokrat* wie vielmahl? *Odgovori:* einmahl *enkrat,* zweimahl *dvakrat i. t. d.* Tudi imamo še nekaj besed, ki jih povemo, kedar števila na tenko ne vemo; *p:* keiner *nobeden,* mancher *marsikdo,* viel *veliko,* wenig *malo i. t. d.* *Pridni šolarji bi se švarali, de vam je za to nedelo samih števnice premalo.* Pomagal vam bom, ino $\frac{1}{4}$ kopo vsakdanjih pogovorov na glavo zadel; ali jim bote kos? *Kdaj si vstal?* wann bist du aufgestanden? *Prav zgodaj ob petih,* sehr früh um 5 Uhr. *Koljko je na uri?* wie viel ist auf der Uhr? *Sedem je odbila (klala),* sieben hat es geschlagen. *Pojdimo h kosilu,* gehen wir zum Frühstück. *Pridni bodite,* seyd fleißig. *Imamo težko delo,* wir haben eine schwere Arbeit. *Pernes mi sekuro,* bringe mir die Hacke. *Zago je sosed vzel,* die Säge hat der Nachbar genommen. *Pripravi oralo,* gremo orat, richte den Pflug, wir gehen ackern. *Proso bomo sjali,* koruzo sadili, Hirse werden wir säen, den Mais setzen. *Grude moraš raztlačiti,* die Schollen mußst

du zerschlagen. *Gorko je, žejn sim, eš ist warm, ich bin durstig. Vsedmo se v senco, sežen wir uns in den Schatten. Južna delavcu diši, die Taufe schmeckt dem Arbeiter. Počijmo eno malo, ruhen wir ein wenig.*

Kako se v hudi uri zaderžati.

„Gospod kaplan so šli k sv. Mahorju mežnarja pokopat, ki ga je v petek popoldne vbilo, kedar je ravno meglo prezvanjal. Mahorčani se niso dali popred zmorditi, de jih je strela zvučila, ki jim je turn razklala ino mežnarja vbila, ktéri je raj svojoglavne sosede, kakor gosposko vbogal — začno gospod učitel. Skoraj bojo pesji dnevi, bojim se, de bomo letas nevarno vreme imeli. Hočem vam povedati, kako se naj o hudi uri zaderžimo, kar sim od pametnih ljudi slisal ino bral.

1. Visoko pod nebam je čudna kovačnica; imajo ogenj ino vodo, veter piha hujši ko kavaški meh; napravijo dež, sneg, točo ino clo strelo izkujejo. Kdo pa tam dela? Babjovércei dolžijo copernice, ki so nedolžne, kakor mi, ker jih ni. On, ki zapoveduje morju ino vetrovam, vsigamogočni Bog ima megle v svoji oblasti — vetri so njegovi delavci. Naj si je ravno previsoko, de bi nas kdo v to čudno kovačnico videl, kako se tam godi: nam je Bog vender toljko pogledati dal, de se nam ni copra bati.

2. Poglejte pečaten vosek. Ako ga po sukni dergnem, de se ogreje, majhne listike popirja na se potegne ino spet izpusti. Tudi smola ino žida to delate. Če pa glažovato kolo tako vgreješ, se toljko ognja nabere, de iskre od nja potekajo. Vse polno je takiga ognja pod nebam; *nebeški ogenj* mu pravimo. Kakor na židi, smoli, glažu i. t. d. nebeški ogenj obudiš, de se nabere, tako ga po srebri, zlati, železi i. t. d. zgubiš; ves skoz nja sine. Megle so ob hudi uri nebeškiga ognja polne, ki se po vetri brusijo. Je ena megla prepolna, se ogenj k sosedi zažene ino zabliskne. So pa oblaki prepolni ino

blizo zemlje, nebeški ogenj na zemljo šine ino strela vdari; kar se po zimi malokdaj zgodi.

3. Strela je dvojna, kakor pravijo, *vodena*, ki ne vneme, kedar kaj takiga zadene, kar ne gori rado, ino *ognjena*, za katéro začne goreti. Pogosto pa dvakrat hitro za pored na ravno tisto mesto vdari, ino če prvič vneme, drugokrat zaduši. Tako tudi v dimniki ogenj zadušiš, ako hitro v vanj vstreliš.

4. Nekteri se blisku skrivajo, drugi noroglavci ga oponašajo; nobeno ni prav. V slovenskih goricah je na zglavji kapelica stala, kamor so dečki ob hudi uri pod streho béžali. Neki noroglavc se spakje, med vratmi stoji, v megle zija, ter z očmi blisk oponaša. Rsk! se zabliskne ino vreže, ter noroglavca na priči vbije. To-varši vsi plahi zbežijo.

Si ob hudi uri na polji, ne letaj, ne goni živine ino ji blizo ne hodi, ne vedri pod hrastam (dobam) alj oreham, ne pod košatim, visokim drevesam. Nar varnej se na zemljo vležeš, pa ne blizo vód alj močerij, ne zravno stav, kupov snopja alj osterv, tudi na kozovc jiti ni varno. Si pod strehoj, ne hodi pod kap, ne k oknu, ne blizo peči alj dimnika, ne de bi skoz odperte okna alj vrata veter vlekel. Eno okno odpreti je varno, de žveplen sopuh, ki se za strelo kadí, ljudi ne zaduši, ako bi vdarilo. V cérkvi ne bodi blizo turna, orgel alj sten, nar varnej je po sredi. Ni varno veliko srebernine alj železnine alj kaj takiga per sebi nositi, po katerim rada strela potegne. Po noči raj vstani, ako nevarnost čutiš, de te v posteli ne dobí, ako bi vdarilo. Nevarno je megli kaditi; po dimi rada strela švigne — še nevarnej megli zvoniti, turn narprej zadene. V leti 1783 je per samim zvonenji v 3 mesencih 96 ljudi strela vbila; zato je prepovedano.

5. Dalej ko vdari, poznej zagermi; prej ko za bliskam treši, bližej zadene. Je blisk ino grom ob enim, vdari per nas. — Ne leti prenašlo gledat, lahko bo drugokrat vdarilo. Kako

Pomagat od strele zadetim.

Če v kako prebivavnico treši ino ljudje omedlijo, *hitro okna odpri, ljudi pa vun v zdravo sapo znosi. Izreži jim oblačila*, posebno krog vrata ino vse razprosti; *polij jih z merzloj vodoj*, ter jim v prav merzlo vodo pomočene perte okolj glave devaj. *Pošli po zdravnika*, naj jim puša, če so terdne natore. *Dergni jih po vsim životi z kertačami*, ktére v merzlo vodo pomakaj. *Pihaj jih v lice, pa tudi z rorčkam skoz usta*, ter jim nos zatisneš. Dobro je tudi, take v *rahlo zemljo za eno ped na debelo do lica zager-niti*; glava ino perse morjo nekoliko višej biti. — Nekterimu roka alj noga, alj pol života odreveni, pa se jim vendar pomaga skoz skerbno ventanje, naj so ravno od strele očerneli. Večkrat je pa tudi nagla ino neprevidena smert, pred kateroj nas Bog obvari.

6. Po polji ljudje strel išejo, neko zažgano kamnje, ki pravijo, de ga je blisk pernesil, ino dobro v zernje djati, de zernja moli ne jedó. Pod nebam v meglah ni kamenja, strela pa kamor vdari, železo, srebro ino druge take reči razstopi, tudi kamenje zažge ino razdrobi; tako kamenje imajo za strelo.

7. Strašen je nebeški ogenj, pa tudi potreben ino hasnovit za zdravje ino rast. Zdravniki imajo kolovrate, ki na glažovatih nogah stojijo; med žido vertijo veliko glažovato kolo, de se takiga ognja nabere. Ako se z perstam dotekneš, kerhko pokne ino te po celim životi zmekini. Naj bi se prav veliko takiga ognja nabralo, vola vbije. Z tem se ozdravi protin, mertvi udi ino več takih bolezni. Še veči dobrota je nebeški ogenj za zdravo sapo ino rast. Po gromenji ino bliskanji vse lepši raste, tudi gobe po dobrovah.

8. Strelo lahko napeljamo, ako ji *magnet* nastavimo; tode more biti v nar viši kraj nasajen, drot dobro po strehi napeljan, sulce ne na prereditko. Ako so na prereditko, alj drot rija snedla, je magnet tudi lahko nevárn. Strelo na se potegne, pa ji pota po droti zmanjka;

poverne se ino v streho zakadi. Svoje dni so lépe visoke lipe, hojke ino take drevesa zravno hiš stavili, ino marskatero hišo nesreče ovarvali; pa vender je bilo nevarno ob hudim vremeni pod tako drevo stopiti.

9. Kedar se zvečer prav gосто brez gromenja bliska, pravijo de se iz vic sveti; alj to so prazne besede. Je huda megla daleč, vidimo blisk pa gromenja ne slišimo. Je nebo megleno ino mokrotno, se blisk po meglah bliši, kakor mesenc, kedar skoz okna v kako vodo sije ino na steno bliš dela. Se bliska po leti zvečer od severja, bo hitro dež, naj bi še tako vedro bilo; ako ne tisto noč, pravijo, gotovo drugi alj tretji den: tode mi vganjamo, Bog pa vgoni ino stori, kakor njemu dopade.

XXXII.

Toča je pobila.

Kovač ima kleše, de mu ni treba v ogenj ségati; poglavitniki pa svoje namestnike, de namesto njih storijo: tako pregovor veli. Poglejte, rečejo gospod učitel, clo poglavne besede imajo svoje namestnice; one namesti reči ino ljudi stojijo. Dones jih bomo spoznovali.

Namestnice (zaimena) Fürwörter.

Petero namestnih besedi Nemci imajo; med njimi nar perve so zaimenske, ki kako ime, osebo alj persono pokažejo. Po trojnim lici tako le padajo:

P o e n i m.

1. Ich jex (jaz),	Du ti,	Er on,	sie ona,	es ono,
2. Meiner mene, me,	Deiner tebe, te,	Seiner nja,	ihrer nje,	seiner nja,
3. Mir meni, mi,	Dir tebi, ti,	Ihm njemu,	ihr nji,	ihm njemu,
4. Mich mene, me,	Dich tebe, te,	Ihn nja,	sie njo,	es nja,

P o v e č.

1. Wir	mi,	Ihr	vi,	Sie	oni, one,
2. Unser	nas,	Euer	vas,	Ihrer	njih,
3. Uns	nam,	Euch	vam,	Ihnen	njim,
4. Uns	nas,	Euch	vas,	Sie	nje, njih.

1. Namesti ihm, ihn, ihr, sie, es stoji tudi sich se, kedar kdo sam od sebe govori, p: der brave Schüler belohnet sich selbst, priden šolar se sam plača. Skrivne namestnice, ki nobene reči prav ne pokažejo, so: Jemand nekdo, Niemand nihče, ino pa besedica man, ktero slovinci tako povejo, kakor: ljudje govorijo.
2. Druge namestnice so lastivne, ki nam povejo, komu je reč lastna. Stavimo jih pred poglavne besede ino jih ravno tako ravnamo, kakor priložnice; p: mein moj, dein tvoj, sein njegov, ihr njeni, unser naš, euer vaš, ihr njihov. Razen perviga padeža po enim vzamejo lastivne namestnice posledno pismenko ravnih kazavk; p: mein moj, meines mojiga, meinem mojimu i. t. d. Ako te namestnice poglavitnim besedam zadi postaviš, se ne premenijo; p: Die Mutter ist mein mati so moja.
3. Tretje namestnice so kazavne, z katerimi pokažemo, kdo je, kamo gre. Take so: dieser te, diese ta, dieses to; jener uni; solcher tak i. t. d. Padajo ravno hakor mein. Derjenige tajisti i. t. d., pada v prvim konci, kakor der, v drugim konci pa ima v prvim padežu e, v drugih en.
4. Šterte namestnice so nazajne, ki nazaj kažejo, od kogar se zopet govori; p: welcher kateri, welche katera i. t. d. V drugim padežu se reče dessen kateriga, v vsih drugih pada kakor mein. Besedica so velja za slovensko besedico ki, ino se ne premeni; p: Der Dieb, so uns bestohlen hat, tat, ki nas je okradel.
5. Pete namestnice so prašavne; z njimi prašamo; p: wer kdo? was kaj? was für einer kateri? Po-

dajo, kakor smo zgorej per poglavitkah v drugi padivnici videli.

Nekoljko pogovorov vam moram dones za prihodno kòšnjo dati. Daš Gras ist groß gewachsen, trava je velika izrastla. Wann werdet ihr mähen? kdaj bote kosili? Morgen werden die Mäher kommen, jutre bojo kosci prišli. Der Nachbar dengelt die Sensen, sosed kleple kose. Daš Heu trocknet gern, seno se suši rado. Zerstreuet daš grüne Gras, raztrosite zeleno travo. Nehmet die Rechen, vzemite grable. Wir gehen umkehren, gremo obračat. Die Sonne scheint warm, sonce sije gorko. Der Heuwagen ist bereitet, senen voz je perpravlen. Bringet die Heugabeln, prinesite senene vile. Vergesset nicht den Wiesbaum, die Kette und den Strick, ne pozabite žerdi, lanca ino vervi. Spanne schnell die Ochsen ein, naprezi hitro vole. Die Wiese ist weit, wir müssen eilen, travnik je daleč, mormo hiteti. Ihr Knechte leget auf, ihr Mägde rechet, hlapci nalagajte, dekle grabite. Gottlob! wir haben daš Futter trocken eingebracht, hvala Bogu! kermo smo suho pospravili.

Od čare alj copernije.

„Ste slišali, de se je v Orehovci copernica na plot napehnila, ktero je stari Gradišnik z strélam iz megle vergel?“ vprašajo gospod kaplan. „Marni so taki med ljudmi, pa nekteri pravijo, de si je Gradišnik sam tako vbral, naj bi per sosedih več nabrál za žegnan prah alj pulfer“ — odgovori Sodinov Jernej, na meji Oreške fare doma. Tako vražji ljudje iz dobičkarije besede med ljudi spravijo, ter marskoga ob poštenje dénejo, kakor vbogo babelo, ktero je huda ura na vratniki vjela. Prazna véra je Orehovčane toljko izpridla, de bi revše pod milim Bogam bilo ostalo, ako bi jo ne bili Orehovski fajmošter pod streho vzeli. Vsi jo za copernico imajo. Taki ljudje se bojijo hudiča bolj ko Boga, ino črez pervo božjo zapoved hudo grešijo. Njihov strah jim je ravno to, kar

zajcam boben: duši ino trupli škodljiv. Pravijo, de se duhovniki v černi šoli copernije učijo; moram vam nekaj od nje povedati.

1. Skrivnost božje moči je velika, pa te skrivnosti Bog ni starim babam, ne rokomavzarjam, ne ciganam razodel, katerih veliko se še prav prekrizati ne zna. Modri, učeni možje so dosti takih skrivnih moči spoznali, ki bi jih bili svoje dni za copernike imeli; p: de sopuh iz malo vode velike barke po morji ino celo procesjo vozov po suhim žene, hitrejši ko ptica pod nebam leti.

2. De hudič copernikam pomaga, je za podučene kristjane vražja, gerda véra. Kristus je hudimu oblast odvzel, de nam brez dopuščenja božjiga ne more škodvati. Oče nebeški ne dopusti hudimu duhu na povelje muhastih štercov svojim služabnikom škodvati. Peklenšek bo tudi raj dobro letino delal, ko hudo, ker dobro vé, de boljši ko je ljudém, več se jih pogubi. — Ciganski potepuhi ljudi nalaš strašijo, kakor bi jim kaj naredili, če jim hitro po volji ne dajo. Poznal sim rokomavzarja, ki je gospodinja za klobaso prosil; in ker mu jo dala ni, gredé z palco po svinskim koriti poštora. Gospodinja to viditi klobaso ino kos slanine hitro za njim nese, ter ga prosi, naj oddela, de svinje zbolele ne bojo. Tako si abotni ljudjé sami copernike delajo.

3. Lehko hudoben človek živini in tudi ljudém kaj škodliviga podverže; ino ako vé, kako se temu venta, tudi pomaga. Raste mnogoterih rož po zemlji, katerih si lahko v škodo oberneš, pa tudi v pomoč, če jih poznaš. Poznal sim planinskiga preroka, ki se je na zdravljanje ljudi dobro zastopil. Vsi so ga za copernika imeli, veliko obrajtali, pa tudi bali čudne reči od nja perpovedali. Vso svojo učenost je pa v velikih bukvah imel, v katérik so vsakotére rože ino zeli popisane, kako moč de imajo; kar mi je sam pravil.

4. De krave mleka nimajo, alj pa kervavo molzejo; ni copernija, ampak gola bolezen. Vzemi polič kervaviga mleka, perliž nekoljko prav hudiga jesiha, zme-

šaj, ino daj kravi popiti, tako ji boš sam oddelal. Za vsako bolezen se najde pomoč, ako ni zamujeno.

De je ljudem dolga bolezen nareta, kedar jim kaj ne pomaga, je grešna vraža. Svetniki so bili po 30 let bolni (kakor sv. Ludvina); ali je bilo njim tudi zacoprano? Kaj pomaga križe na križnim poti obrezovati ino z takimi trešicami kaditi, kaj iz pod kapa kamence v posodo devati, ino iz njih piti, dobrih rož pa ne iskati ino modre zdravnike opustiti! Bili so sv. možje ino so še, po katerih molitvi Bog bolnike ozdravi, pa ne coperniki ne copernice, temuč posebni prijatelji božji. Boj se Boga, skerbi za svoje ljudi ino živino, tako se bojo coperniki tebe bali, ne pa ti njih.

5. „Oreški Karat mi je bukve kazal, v katerih je popisano, kako se coperska maža naredi, de po njej v meglo zletí“ — pravi Sodinov Jernej. — „Reci mu reci, naj poskusi — velijo gospod kaplan. — Slišal sim tudi jez od stare babe basati, kako se je namazala ino zletela rekoč: Fug nad véjo, ne pod véjo! Sin je skóz šprajno lukal in tudi poskusil; ker pa prav zastopil ni, je rekel: Fug pod véjo, ne nad véjo. Naglo ga je po vějah neslo, de se je ves razplazil. To je smešna — žalostna pa, de clo Bogu posvečene mašnike dolžijo, kakor bi hudiču pomagali, ino točo delali. Bog razsveti take ljudi! Vi pa poslušajte, *kako se toča naredi*.

6. Iz močarne zemlje ino vód neprenehama sopuh pod nebo vstaja, kakor iz lonca na pokrovalo, kedar vóda vreje. Za to vidimo, kako se ob dežovji iz jezer ino gôr megla vleče, ter se krog hribov nabéra. Poletno jutro se ravno tak sopuh po travi ino rožah svetlí, kakor nar gorši zlato ino srebro. Pravimo de je rosa. Kar rose zelenje ne popije, sonce pod nebo potegne. Je sapa hladna, kakor spomlad ino v jesen, postane rosa *slana* alj mras. Čistih megl ne vidimo. Je pa pod nebam hlad, se zgôstijo oblaki, sami vodeni mehurci, tako lehkí, de plavajo. Težej ko so oblaki, nižej stopijo. Greš na Golovc, alj k sv. Uršli, alj clo na Triglav, bo tebi sonce sijalo, kedar v dolini bliska ino gromi. Se megleni so-

puh v kaplice nabere, začne naškrapati, kakor krop iz pokrivavke. Po zimi megleni sopuh pod nebam zmerzne, kakor na vodi srež alj pa rože na oknih. Lepe bele capice padajo, ino mi pravimo, de je *sneg*. — Se po leti megleni sopuh pod nebam v kaplice zbéra, pa hladen veter potegne, ino jih blisk pa burja nažene, hitro se stémejo, roglata *toča* peliska ter potolče, kodar jo véter potegne; kakor pretekel petek v Orehovci, tolsta, ko laški orehi. Veter las pod nebo zanese, ki se kaple dežja prime, primerzne ino se v toči najde, pa ne od copernic.

7. Po nekih krajih toči visoke rante nastavljajo, debelo z slamo povite, ter pravijo, de hude oblake na-se potégnejo, ino škodliv mraz odvzemejo; namesto toče le babje pšeno sneží. Ni še dosti skušano to napravilo, pa manj bo vender škodvalo, kakor hudo uro kaditi, v meglo strelati alj zvoniti.

8. Orehovčani cerkovnika dolžijo, de je on toče kriv, ki ni meglam prezvanjal; ali sv. Duh pravi, de le molitev pravičniga oblake predere. Za to per nas od velikiga Križoviga do sv. Mihela ob 9 zvoní, ino vse po polji moli ino se Bogu perporoča, naj nas hude ure obvarje. Po drugih krajih tudi z zvonam k molitvi opominjajo, kedar se hudo vreme bliža. To je svete vére bogaboječá šega; te se deržite!

9. Pravijo, de *toča hude letine ne naredi*, pa sromák, kteriga zadene. Jez vam pa povém, de je tudi toča *božji dar*, ki več hasne, kakor škodje. Toča nezdráv sopuh pokonča, sapo izčisti, ljudi ino živino nevarnih bolezni obvarje, zemljo rodovitnej stori, pa tudi ljudi napravi svojim poškodvanim sosedam pomagati. Božja roka enkrat vzeme, dvakrat toljko pa dá. — Kaj bi torej rekel Oreholankam, ki so polne krila toče gospod fajmoštru prinesle, ino pred njih izsule rekoč: Tukaj le jéjte! — Povedali so jim, kar poterpežljivi Job svoji abotni ženi: „Vi govorite, kakor neumne babe. Ako smo dobro prijeli od roke božje, hudiga tudi zakaj bi ne vzeli?“ — Kaj bi povedal nezaroblenim Oreholanam, ki so prišli gospod fajmoštra barat, kdo jim bo škodo poplačal? Oj

slepota ljudi! Za take je toča gotova sreča, de jih modrosti zvuči. — Bili so bogaboječ fajmošter, iz kloštra na faro prišli. Vse je vévalo, de ne bo toče, dokler so oni na fari. Veliko let toče ni bilo; fajmošter so pa prosili, naj bi pobila ino ljudi slabe vére očistila. Bog jih je vslišal; vse je potolkla. Pervo nedelo potém so iz kancelna Boga za točo zahvalili, kakor nar veči dobroto. V božjih rokah je vse, ino tem, ki Boga ljubijo, vse reči v dobro izidejo.

XXXIII.

Hud žold.

„Kako pa tvoj oče iz-hajajo, Blaže?“ vprašajo gospod učitel. — „Rana lepo celi, to de vstati še ne morejo; hudo jih je med rebra pehnil.“ — „Kako so pa v to nesrečo naleteli?“ — Rakov Štefan je že bojde tretjokrat iz žolda všel. Kamenski grajšini je bilo ojestro vkazano, ga prijeti, kakor na svetlo pride. Na sejmovan dan ga v gledali ino še tisti večer so ga morli jiti bajtlarji lovít. Zasledili so ga, de v seni spi. Ostopijo parno ino berič z golo šablo po lestvici gre. Rakova dekla močno zakašla. — Štefan iz parne ravno pred mojiga očeta skoči. „Derži ga!“ zavpije berič — ino oče ga pod pasuho primejo. „Pusti me, alj si mertev!“ se Štefan zadere, ino per priči nož potegne, ter jih zabôde. K sreči jih na hertiše zadene, ino nož po rebrih odleti. Lovci ga zgrabijo, mu nož izderejo, ino ga zvêžejo. Rakovčana so prignali, očeta pa prinesli. Bodlo jih je toljko, de niso dihati mogli. Doma smo se silo prestrašili; zdravnik pa gredé iz Kamnika pridejo ino nas potolažijo, de rana ni nevarna. Zdaj pa očeta sosedji plašijo, ker se je Štefan zarotil, de mu odišli ne bojo. Tudi pravijo, de je že per tobakarjih.“ — Bog nas varji takih junakov v soseski! rečejo gospod učitel; oni so razbojniki v de-

želi. Boljši je belo sukno nositi kakor tobak; hočeš pa biti obražtan soldat, je potreba nemšine znati! Zopet se bomo dones dvojiga plemena besed naučili.

Pridjavke Nebenwörter.

Besede, ki govorjenju pridenejo: kdaj, kjé ino kako se godi, imenujemo pridjavke, če jih ravno nekteri za narečje imajo. Odgovori na prašanje:

1. *Kdaj wann? heute dones, morgen jutre, übermorgen pozajtrim, gestern včeraj, vorgestern predvčerajnim, ješt zdaj, vorher poprej, nachher slej, immer vedno, selten redko, oft pogosto, neulich unkrat, nie nikolj, sogleich precej, bald skorej, noch še, schon že, dann takrat, von jeher od nekdej.*
2. *Kjé, kde wo? dort tamo, hier tukaj, irgendwo nekde, überall povsod, nirgends nikjer, nahe blizo, oben gori, unten doli, darin noter, vorn predej, hinten zadej, mitten sredi.*
3. *Kamo wohin? hin taj, her sem, quer prek, bis do, zurück nazaj, voraus naprej, vorbei memo, entgegen naproti.*
4. *Nicht wahr kaj ne? vermuthlich blezo, wohl pač, ja da, (dro, der) nein nak, nicht nikar, richtig gotovo, wahr res, freilich se véde, meistens večí del.*
5. *Kako wie? beinahe skorej, genug dosti, wenig malo, etwas nekoljko, mehr več, gar clo, geschwind hitro, sehr silo, kaum komaj, einzeln po samim, besonders posebno, recht prav, gern rad, fast skorej, heimlich skrivaj, gleich taki, nachher vslej.*
6. *Kar povejo priložnice od ljudi ali reči, kako so, to nam pravijo pridjavke od djanja, kako se godi alj stori; p: Der Vogel singt schön, ptičko poje lepo. Vsaka priložna beseda za pridjavko veljá; p: rein čisto, häßlich gerdo, lustig veselo i. t. d. Lehko iz pridjáv priložnice narediš, ako jim z konci e dostaviš; p: lieb ljubeznivo der liebe.*
7. *Pridjavke imajo ravno tako trojno mero, kakor priložnice. V drugi méri jim pristavi er, p: spät*

pozno, später bolj pozno; v tretji méri dodaj est, p: weit daleč, weiter dalej, weiteſt naj dalej. Nektère imajo v tretji meri na praſanje kdaj? kako? enſ, p: nächſtenſ prej ko prej, beſtenſ nar bolj.

Predloge Wortwörter.

Predloge polagamo pred druge besede, kakor prag pred hišo. Črez vsak prag v drugo sobo prideš; tako tudi po vsaki predlogi beseda drugači pade. Predloge potegnejo:

Drugi padež: anſtatt nameſti, wegen zavolj, mittelſt z pomočjo, während za. — Tretji padež: auſ iz, bei per, nach po, ſeit od, von od, entgegen na-proti, zu k. — Šterti padež: für za, durch ſkoz, gegen zoper, ohne brez, um okolj, wider zoper. — Tretji padež potegnejo na praſanje kje? ino šterti na kamo: an na, auf na, hinter za, in v, neben po-lek, über črez, vor pred, zwiſchen med.

Nektère predloge kazavke der, die, daſ, na-se potegnejo, ter jim poſledno piſemko vzemejo; p: na-meſti an dem, rečemo am, von dem — vom, zu dem — zum, zu der — zur, an daſ — anſ.

Zdaj pa ſpet nekaj nemſkiga za žetvo, de bojo tudi ženjice rajſi nemſkvale, kakor ljudi opravljale. Daſ Getreide iſt zeitig, ſterneno je zrelo. Die kom-mende Woche werden wir ernten, prihoden teden bomo želi. Schleifet die Sicheln, nabrusite ſerpe. Zuerſt ſchneiden wir die Gerſte, ſpervič poženjemo ječmen. Der Weizen iſt brandig, pšenica je ſnettliwa. Der Roggen iſt noch grün, rež je ſe zelena. Im Haber iſt viel Unkraut, v ovsu je veliko zeli. Die Knechte binden die Garben, hlapci vežejo ſnopje. Gib mir den Schleiffſtein, daj mi bruſen kamen. Eilen wir, der Aeſer iſt groſ, hitimo, njiva je velika. Wann werden wir fertig? kdaj bomo doželi? — Bog daj srečo, de bi veliko naželi pa ſe tudi veliko naučili, — ſklenejo goſpod učitel.

„Oni so dones dekletam — jez imam pa fantam kaj povédati;“ pravijo gospod kaplan.

Od žolnirjev ino tobakarjev.

V naših deželah so dvojni vojsaki: prvih vajvoda je Bog, drugih sam peklenski h... ino kdo bi verjel, de se mladenčev najde, ki se raj h drugimu od perviga podajo, ker te strasne službe prav ne poznajo. Potreba je, vam jo razložiti; marskateri is med vas bo pod eniga alj drugiga vajvoda prišel.

Perva vojska je božja. Sam Bog je vojšaški stan postavil; za to se gospod vojsknihi trum imenuje. Koljko mož, svetih in mogočnih, v božji vojski poznamo: Jozue, David, Makabejarji so bili božji vojšaki. Sv. Jur, sv. Boštjan, sv. Florjan so bili na vojski svetniki. Kdor na vojski prav služi, Bogu služi. Ali bo tebe sram, pošten mladenč, v to imenitno službo iti, ako te Bog zakliče? Žoldnir je varh pravice ino resnice, varje véro ino deželo, ter je dobrotnik svojih ljudi. Vse naj ga poštuje, ako je pošten.

1. Kedar tebi na *zberengo* (*Stellung*) vkažejo, *ne od-mikaj se* k dervarjam, de ne zajdeš od njih k tobakarjam; Bogu se zabstojn skrivaš. Je tebi Bog soldašno odločil, ji ne boš vtekel, kakor skoz strašno ino nesrečno smert. Brez božje volje ne boš soldát; če je pa božja volja, naj tudi tvoja bo. — Kaj bo storil Bog z takim, ki si perste seka, zobe izbija, de bi za soldašno ne bil? Strašen greh je to, ki ga tudi deželjska gosposka oestro kaznuje. Namesti takiga more drugi nedolžen na vojsko; bo pa tudi namesti nja v nebesa šel.
2. Ši za vojšaka dežele spoznan, *ne bodi žalosten, ampak vesel*, de je Bog tebe brez vsake graje (tadla) vstvaril; zdravi udje so božji dar. Ali nisi ti boljši, kakor odveržene smeti? — Perseži voljno ino serčno na vojno bandero; tvoja služba bo imenitna ino srečna, ako boš priden ino zvest. Nikdar ne pozabi svoje

persege, dokler svojih let ne doslužiš. Kdor vhaja (dezentera), sv. persego prelomi, Boga zataji, svojo dušo peklju zastavi. Vhajavc (dezentér) ne smé na svetlo ino je kakor volk v domači deželi. Na njegovo glavo je 25 gl. postavljenih. Ga vlovijo, pojde skoz šibe; ga ne dobijo, peklenski sovražnik ga hitro vloví. On je krivo perségel, — toljki greh storil, de nas Bog vari! Se izgovarjati, de nisi hotel perseči, alj ne pravih perstov vzdignil, nič ne pomaga; saj ne moreš Boga goljfati, njemu se ne zlegati.

3. Bogaboječa mati je dala svojimu sinu, ki je na vojsko šel, posebne tri nauke. *Boj se Boga*, je djala, ino njemu zvesto služi; ako ne moreš očitno, pa na tihim. Kdor Bogu ne služi, tudi ni cesarju zvest. Soldat brez vére ino pa ptica brez perút. — *Varj se greha*, on je nar hujši sovražnik. — *Bodi pokorn* svojim poglavarjam; pokoršina ino zvestoba sta prva tabra vsake armade. Nezvestoba samo eniga celo vojsko pokončá. Izdajávc, ki svoje tovarše predá, je Iskariotov brat. Naj ga ravno sovražnik podkupi, ga vendar zaverže. On pokoja na sveti ne najde; verv ga čaka tukej, pekel pa tam. Puntarji ino izdajavci žalostno vmerjejo. — *Bodi na vojski lev* — *doma pa jagnje*, serčen, pa tudi vsmiljen. Ne boj se kugl, ki krog tebe švigajo; za materno deželo vmreti je srečna smert, ako si v gnadi božji. Tudi Kristus je vmerl za nas. Kugla te ne bo zadela, ako božja volja ni; v božjih rokah si. Padli bojo na tvoji desnici, vmirali na levici, ino ti boš prišel zdrav nazaj. Bog te obvarj! — To je bilo modre matere lepo slovo; kako pa naše matere za svojimi sinami vékajo!

4. Prideš daleč po sveti, vidiš ino slišiš mnogo reči, *varj se hudiga, uči dobriga ino nikolj ne praznúj*. Postopanje nauči žoldnirja pijančvati ino kvantati, krasti ino goljfati. Tak je svojimu kraju živa nesreča, kedar nazaj pride; kuga so taki svoji deželi, naj si ravno svetinco na persah imajo. Duša je nar draži svetinja; se ona ne sveti, je vse drugo prazen mak.

Se pa pošteno izslužiš in prideš moder nazáj, boš vedel sosedam dober svet dati ino pridno delati; vse te bo rado imelo; ino tudi na svoje stare dni zapušen ne boš.

Ste slišali, kaj se je pred petemi letami z Hvaleto-vim Martinam v Slatečah godilo? Martin se je na zbe-ringi presilo jokalo. „Sram te bodi! reče oficir — si ti kristjan, ki se bojiš svojimu cesarju ino deželi materni služiti?“ — Gospod! odgovori mladénč, jez se bele sukne ne bojim, alj moja mati per 70 letih vsa sključena ležijo, ino moja sestra slepa — kdo jih bo živel? to mene skerbí. Oficir pozvé, de je res temu tako, ino Martina izpusti. V dvéh mesencah vmerje mati ino kratko potem tudi sestra. Martin jih pokople ino sam na vojsko gré, rekoč: „Zdaj lahko cesarju služim, kér nimam večí skerbi.“ — Kateri vam bolj dopade, Martin, pošten soldat, alj Rakov Štefan, zdaj tobakar.

Druga vojska v naših krajih je *tobakarska*, njeni vojvoda, de nas Bog vari! je h.. Koljko strahu, sovražtva ino moríj ta stan naredi, lahko slišite ino vidite. Tobakarji nosijo prepovedane reči; kdor od njih kupi ino jim pomaga, soper 7. zapoved božjo greší, kupi si cukar alj tobak, koruzo alj kavo. Kontrobantija deželo oboža ino nobeniga ne obogáti, kar cele leta perhrani, v eni nesrečni uri zgubi. Tobakar svoje premoženje na herbtí nosi, mu to vzemejo, mora krasti, ako ne more, pa rópa. Za kakim germam obleží, alj pa na gavgah obvisi; kako bi srečen bil? Tudi od Rakovčana bomo še strašne reči slišali. Kdor hudimu v službo pride, mu težko vjide. Vém, de tobakar nobeden vas ne bo; zapojmo torej pesem od pravičniga žolda *).

*) Ahacelna pesme, stran 89.

XXXIV.

Tudi na gobah smert sedí.

„Zopet je eniga zmanjkalo. Hodnikov pridren Tone iz Čreta je moral vmreti; strupene gobe so ga pod zemljo spravile. Jokal bi se, de bi le kaj pomagalo! pravijo gospod učitel. Raj se nesreče varujmo ino pa skerbno učimo. Dones nate posledne plemena nemških besed.

Vezavke Bindewörter.

Vezavke vežejo besede ino marn, kakor kite ude našiga trupla, de se ne razgubijo. Vezavke besede podpirajo alj pa zavirajo, naj se marn lepo zastopno pelja. Zavirajo: und ino, auch tudi, wenn ako, wofern če, als kedar, da kjer, daß, damit, um de, weil kedar, daher torej, folglich tedaj. Podpirajo: aber alj, allein pa, doch vonder, obgleich če ravno, sondern ampak, zwar sicer, weder — noch ne — ne.

Klicavke Empfindungswörter.

Ako nas kaj zaboli alj pa razveseli, od veselja alj žalosti zakličemo. Take besede so klicavke, vesele: ha, ha, kedar se nasmejimo; žalostne: ach oj, wehe gorje, hui oh i. t. d.

Sdaj znate že po nemško kositi ino žeti; še jesti po nemško je potreba; p: Das Essen ist gekocht, obed je kuhana. Rufe die Leute zum Frühstücke, pokliči ljudi k kosilcu. Decke den Tisch zum Mittagmahl, pogerni mizo k kosilu. Bringe Löffel, Gabel und Messer prinesi žlice, vilice ino nože. Die Köchin hat die Suppe versalzen, kuharica je juho presolila. Schneide das Fleisch auf dem Teller, reži meso na talarji. Das Brot ist gut gebacken, kruh je dobro pečen. Wir haben öfter Mehlsuppe als Braten zum Nachtmahle, imamo pogoje močnik ko pečenko za večerjo. Saures Kraut schmecket gut, kislo zelje dobro diši.

An Fasttagen bekommen wir Milch=Sturz, ob postnih dneh dobimo mlečnate žgance. Die Schwämme sind ungesund, gobe so nezdrave.

„Ne le nezdrave, tudi smertno strupene so“ — začnejo gospod kaplan.

Od strupenih gob ino zeli.

Ste slišali, kaj se je per Hodniku v Čreti pergodilo? Sinu smo včeraj pokopali, troje jih je še na smertni posteli. Pasterica je gob nabrala, domu prinesla, kuhenska jih ne pozná ino perstavi. Tonej pride ves lačen iz polja, ino jih prav željno je. Še niso dojedli, mu začne slabo prihajati, pred očmi se mu temní, ter mu je vmreti. Tudi dekla ino pasterica se tergate. Hitro sosed v Kamnik po zdravnika leti, alj Toneju je bilo že zamujeno. V strašnim grizenji drugo jutro vmerje. Ptuja nesreča nas mora zmodriti. De se vam kaj takiga ne zgodi, morte poznati strupene, škodlive reči, ki per nas rastejo.

1. Gobe niso vse globanje, tudi ne dedeci, ne sivke; *dosti je strupenih*, več škodljivih, ko zdravih. Nar navarnej je *mušnica*, lepo rudeča, pa belo pikasta, ki jo muham nastavljajo. Škodjive gobe lahko *po nosu* poznáš; slinove so, na visokim stebli, operh-liviga duha. Gobe ne pobéraj, ktere ne poznáš; pa tudi nar boljši škodujejo, ako niso prav posušene ali dobro z-hranjene. *Beliga čebula* zravno kuhat deni; ako začerni, so gobe strupene, zaverzi njih. — Skoraj za vsakim voglam kaj strupniga raste, kar je otrokam nevarno. Take zelenke so:
2. *Svinska dušica* alj *kuželca*, *kristávc* (Stechapfel) (Podoba IV. 1.) raste za plotam po zapušenih krajih. Ima černo-zeleno, narezano perje, je košata, en komolec visoka ino ob Šent-Petrovim belo cveti. Strupno černo zernje ima v ostri ježici. Strahoma pomnim, kako smo otroci to zel vlačili. Ako človek te pičke zavžije, od strupa zdivjá.
3. *Zobnik*, trava sv. Apolonije (schwarzes Bilfenkraut)

(Podoba IV. 2.) raste za zidovjam po prači visoko, je kosmat ino slabo diši; ako ga pogledaš, se ti gabi. Okolj velike gospojnice cveti. Cvet ima mertvaško bléd, rudečo pisan; le povohati ga, glava boli. Nektéri z zobnikam zobe kadijo; pa zdrobijo se radi potem.

4. *Pesja-volčja jagoda* (Zollfirsche) (Podoba IV. 3.) raste po gorah, ima začernelo steblo po 4 čevle visoko, podolgovato pérje, černo-zelenkasto. Po leti ima cvetje černo-rudeče, na dnu romeno; v jesen dozorijo črne svetle jagode brez košice, ki so nar hujši strup.

5. *Trobelika*, alj lajnež (Wasserschierling) (Podoba IV. 4.) raste za potokam, po močerijah. Steblo ima veliko verhov, po 3 ali 4 čevle visoko, per korenini po 2 pavca debelo, spodej belo rudečkasto z verhi zeleno; po debli ima dolge lase, pa majhne jamice. Ob sv. Jakobi cveti, čebulu podobno. Korenine ima velike, pokús kakor peteržil. Jo prerežeš, romenklasta smerdliva vóda iz nje teče, na jeziki zlo opeče ino je nar hujši strup. Tudi od vóde, v kateri trobelika raste, živina zboli.

6. *Mišje zelce*, alj smerdlivc (gefleckter Schierling) (Podoba IV. 5.) raste za mejami po senčnih krajih, ima kosmato pikasto steblo, prav po mišje smerdi že od daleč. Od nja hitro glava boli.

7. *Pesji peteržil* (Gartenschierling) (Podoba IV. 6.) posebno kuharcam dobro poznati potreben, de ga v kuho ne denejo, ker sta si z pravim močno podobna. Raste po vertih, ima večí peresce, kakor pravi, ki so od spodej svetle. Ako ga zmêneš, po česnovu smerdi.

8. *Podlěsk*, *čemerika*, ušivec alj golobnjak (Herbstzeitlose) (Podoba IV. 7.) lepa višnata roža, ki v jesen po travnikih gосто cveti, peresa pa prihodno vigred požene. Ima korenje pol drugi pavc dolgo, zgorej tenko, spodej tolsto, grozno strupno. Pérje tudi živini škodje; pridni gospodarji ga potrebujejo.

9. *Volčji koren* alj *bila* (Seidelbast, Braunwurz) (Podoba IV. 8.) raste po gorah, pa tudi po vertih, po 3 vatle visoko. Recel ima gladek nekajko rudeč, ino že v posti prav lepo cveti, po 3 rožice skupej. Jih povohaš, ti dopadejo, pa nos otekel ino glava te bo bolela. Germiča zernje ob Gospojnici dozori, lepo rudeče. Od jagod se usta izpišijo, po koži mehirci izpustijo, veliko žejo naredijo ino od njih hudo zbolíš.
10. *Čerlenka* (schwarzer Nachtschatten) (Podoba IV. 9. 10.) Najdeš jo za mejami ino po bregah; kakor laška repa alj krumpir cveti. Raste nisko ino ima veliko vej, pérje začernelo ino robasto, v sredi cvetja romen zob, jagode zelene ko grah debele; ako dozorijo, so svetlo černe, kakor černice alj malnce. Otrokam so zlo nevarne, tudi svinje, teleta ino kure od njih pocerkajo. Še hujši je *hostna čerlenka*, ki za vodami raste, se po drevji ovija, po leti v grozdah cveti ino po mali gospojnici dozori. Njene rudeče jagode so živi strup.
11. *Volčje* (vierblättrige Einbeere) (Podoba IV. 11.) ima tenko steblo, v verhi 4 zelene peresa, iz katerih spomlad roža priraste, po roži pa plavkasta jagoda dozori, ki je znotrej rudeča, polna pičik alj semena; kdor jo okusi, zbolí.
12. *Kokalj alj pijanka* (Zollforn) (Podoba IV. 12.) raste po vsih sternenih žitah, posebno kedar je mokra letina. Cveti po sv. Filipi, klasje požene, ino ima zernje rjavkasto, osladno, bolj debelo, ko žito. Potreba je pleti ino berstiti, vějati ino činiti; kjer je v žiti veliko kokalja, bo slab kruh ino vsaka jed nezdrava.
13. *Urajnica alj lesjak* (blauer Eisenhut) (Podoba IV. 13.) po gorah divje raste, po verti pa za lepši, steblo ravno, temno zeleno, po 6 čevlov visoko. Po leti ima plave zvončike po dolgovato napeljáne. Tudi romenklat se najde, ki mu pravijo pesja smert. Obedvojn je nevárni strup. — Mnogo drugih strupnih

rož ino zeli se še najde; nar nevarniši so te. De kaj strupniga ne vžijete, vam 3 potrebne nauke za varhe dam: 1. *Ne jemlite v usta jagod, ne žvekajte korenin ino zeli, katerih ne poznate, ne izmikajte iz nadmiznic ino polic nastavljenih jedil.* 2. *Vsako zelše ki ga živina na paši alj v kermi puša ino tudi svinje ne snedó, je slrupno.* 3. *Rože ino zelša, katerih nam merzi, ki se vlačno slinijo, po mertvaško žalostno cvetijo, ino začernele svetle jagode imajo, so nevarne.*

Pastirčika sta za potokam pasla, osladno debelo korenje najdla ino ga žvekala. Mlajši per 7 letah hitro zboli, po trebuhu ga peče, se zvija, z zobmi škripale, oči suka ino zdajci ne sliši ino ne vidi. Iz ušes ino nosa mu kerv žene, vrat znak zasuka, ino hertiše vsloči kakor obroč. Še mertvimu se zelene sline iz ust cedijo. Ravno v takih strašnih mukah tudi starejši vmerje. Za potokam je živina trobeliko izruvala, ki sta jo otroka pojedla ino od nje morla vmreti.

Bog je stvaril take zeli, de strup na se vlečejo ino v boleznih pomagajo; človeku je dal pa um ino pamet, de jih spozná ino vé z njimi prav obrniti.

XXXV.

Jelovca so klobase vjedle.

„Pravijo, de govori, kakor bi otrobe vézal — alj véste kako? vprašajo gospod učitel. Če besede izrekaš, pa jih v zastopen marn ne zložiš, otrobe véžeš, nihčer te ne zastopi, p: *Water — Brot geben — Kind.* Zveži te besede, rekoč: *Der Water gibt dem Kinde Brot,* bo vsaki lahko zastopil — tudi Smodejov Lenče. Pověj po slovenje, kaj sim rekel? Odgovor: Ozhe dajo otroku kruha. Prav je; samo zapomniti moraš, de Slovenci

očeta vikajo, če jih ravno v pričo ni; Nemci pa tikajo, kogar ne vidijo. V Nemškim besede čedno staviti, te le vodbe povančajte.

Stava nemških besed Wortfolge.

1. *Ako vprašaš, postavi prašavno besedo na prvo mesto; po tem djanko vprašanja, poslednej pa, kar se nje derži, Wer kauft das Buch meines Bruders? kdo kupi bukve mojiga brata?*
2. *Kedar odgovoriš, postavi poglavitno besedo odgovora nar pred, po tem djanko in kar še več pride; p: Der Nachbar zahlt das Buch, sosed plača bukve.*
3. *Kedar perpovedaš, reci besedo reči alj ljudi, od katerih praviš na prvem, djanko na drugim, ino kar je več, na tretjim mesti; p: Die Schwester kochet gute Suppen, sestra kuha dobre juhe.*
4. *Kazavke der, die, das, ein, eine, ein, perložnice gut, schön i. t. d.; števnicke ein, erster, zweierlei i. t. d.; namestnicke mein, unser, euer i. t. d.; predloge vor, zu i. t. d.: stavi pred poglavitne besede, reči ino ljudi, ravno v tisti padeš, spol ino število; Der Kaufmann kaufte vor 14 Tagen 100 Meßen sehr schönen Weizen, tergovc je kupil pred 14 dnemi 100 voganov prav lepe pšenice.*
5. *Ima djanka, ki djanje pové, za svojo pomočnico v preteklim alj prihodnim časi haben, werden, seyn, postavi pomočnico za poglavitno besedo, djanko perslo-njeno pa na sledno; p: Die Leute haben die Garben eingebracht, und werden das Getreide dreschen, ljudje so snopje pospravili, ino bojo sterneno mlatili. — Nate nekajko pogovorov za mlat. Die Drescher sind früh aufgestanden, mlatiči so zgodaj vstali. Wie viele dreschen auf eurer Tenne? koliko jih mlati na vašim gumni? Bei uns zu 4, in der Herrschaft zu 8 Personen, per nas po 4, v grajšini pa po 8 oseb. Die Deutschen haben kurze und dicke, wir aber lange und dünne Dreschflegel, nemci imajo kratke ino tolste, mi pa dolge ino tenke cepce. Die*

Garben müssen fleißig umgewendet und das Stroh gut ausgeschüttelt werden, *snopje se mora pridno obračati ino slama dobro iztresti*. Morgen werden die Mannspersonen das Getreide winden, die Weibspersonen aber reinigen, *jutre bojo moški žito vejali, ženske pa činile*. Die Knechte tragen das Getreide auf den Getreidekasten, die Spreu aber auf den Dunghaufen, *hlapci zanesejo dobro zernje na žitnico, pleve pa na gnojiše*. Die Körner verderben weniger in der Spreu, als gereinigt und auf einen Haufen geschüttet, *zernje se v plevah manj pokvari kakor očedeno ino na kup posipano*. Wie theuer zahlet ihr vom Dreschen? *po čem plačate od mlačve?* Dreschet ihr auch bei der Nacht? *ali tudi po noči mlatite?* In der Alpe größtentheils, ob es gleich wegen Feuergefahr verbotthen ist, *po planini veči del, če je ravno za voljo nevarnosti ognja prepovedano*. Wann werdet ihr den Leihkauf haben? *kdaj bote likof imeli?* — *Tudi mi bomo imeli v 6 tednih likof; le pridno nemške besede likajte, de bo nemško govorjenje prav gladko teklo.*

Smerten strup na mizi.

„Slovencam vsaka beseda rada teče; tudi nemške se lehko privadijo, ako se jim ravno slovenska mati rada pozna — velijo gospod kaplan. Rod se pozna veči del per ljudéh po jeziki, per pticah po petji, per rožah pa po duhi. Cel jerbas sim vam rekel strupnih rož nabrati, de jih ložej pokažem, vi pa bolj čisto spoznate.“ —

Zdaj recejo od vsake škodlive rože posebej iz bukvic brati, ter jo pokažejo; pa za nektéro še z golo roko niso hotli prijeti. Tudi odrašenih ljudi je v šolo prišlo te nevarne reči spoznavat. — Ne le samo za vsakim voglam raste za nevedne ljudi bolezni ino smert, tudi per domačiji je dosti takih nevarnih stvari; varnosti je potreba.

1. Pogosto ljudje *muham strupa* nastavijo ino otroci se ga naližejo. Ako ravno mahoma ne vmerjejo, tako

dolgo boléhajo, de je po njih. Neki gospodar je skledico mele za podgane z mišenco namešal, na peč postavil ino po svojim posli šel. Gospodinja gre po moke, skledico izprazne ino žgankov skuha. Po kosili vse ljudi težave primejo; gospodar na peč pogleda, rekoč: „Kamo je moka?“ „Za žganke sim jo vzela.“ odgovori gospodinja. Gospodar ino gospodinja od tega vmerjeta, družino so komaj odteli.

2. Silo nevarna je *per kuhnji kuprasta posodba*, z cinjam lošana. Skerbno se mora vmivati, ino večkrat z cinjam oblit, de se zelen volk (*Grünspan*) ne nabere, kar je nar hujši strup. V nekim velikim mesti so v takih kastrolah študentam ribe na jesihi za večerjo napravili; po noči vsi zbolijo ino veliko jih je pomerlo. Tudi *lošani lonci* so dostikrat nevarni; če loš dober ni, ga kisline snedó. Potreba je vse romeno, rudečo alj zeleno lošeno posodbo z jesiham ino z vodo pokuhati, ino z kropam dobro poplahniti; kar si morte dekleta posebno zapomniti, de ne bote ljudém bolezn, alj celo smerti kuhale. *Mesengaste posodve*, pipe ino take reči tudi niso pridne, če se prav čedno nimajo.

3. *Kuharcam ino kuhenskim* deklam se nikolj dosti ne dopovè, kako potrebno je *vse lepo čedno imeti*, naj bo zabel, alj pominje, skleda alj pominjak; neguda nikolj ne tekne. — Mestna gospóda od pečenih pišet zbolí, ki jih je v neki kerčmi jedla, če so bli ravno prav dobri videti. Zvedili so potém, kako gospodinja vrelo maslo v kuprasto kastrolo izliva, kar ga pohanja ostane. Cin se razpusti, zelen volk naredi ino masla prime. Tega zelenkastiga masla je vzela ino jim strupa naredila.

4. *Marskatera posodba za pijačo* je zdravju škodliva, kakor cinaste bariglice alj flaše, tudi kupice, ki imajo veliko svinca alj niso čedno omite. V neki oštariji je veliko ljudi pilo ino zbolelo. Mož, kterimu je slabo prihajalo, vse prejiše; ter najde na okni v svinčasti posodbi prav hud jesih, ki je svinec objedal ino strup delal.

Gospodinja je z tēm jesiham solato napravljala ino tako svojim gostēm nevedama strup dajala. Oštirji, ki vino z svinčastim cukram sladijo, so človekomorci.

5. *Mleko, smetana, maslo* ino take reči je potreba *skerbno pokrivati*. V neki hiši je gospá kavo pila, ino zlo hvalila, kako dobra je smetana; pa vender od nje zboli. Per tisti hiši so pod oknam, na katerim je mleko stalo, apno izlagali. Apneni prah se je na smetano vlegel, ino smetana škodлива postala.

Pomoč v strupni nevaršini.

1. Čutiš, de si kaj strupniga pojedel, ino te v želodci peče, neznano žeja, ter se ti hoče tergati, te mika po udih, se ti temni ino po glavi moti, *brez zamude po zdravnika pošli*.
2. *Pij prav veliko mlačne vòde*, tudi ene *žlice raztopleniga olja*, de strup izplava, se vzdigne ino želodec izprazne. Ako se noče vzdigniti, pero v olje pomoči, ino gerlo skoz usta pošegetaj.
3. *Nalij ročko alj kako drugo posodvo z vodoj, vbij na vodo belaka iz jajc prav veliko, ter pij koljkor moreš, de se iztergaš ino želodec strupa iznebi*. Kedar se izprazneš, zmešaj jesiha ino vode, z cukram alj z medam posladi ino pij.
4. Ako strup bolnika omoti, je dobro *limono v močno kavo ožmeti ino piti*, alj pa z prav slano vodo bolnika zalivati.

Vse tudi nar boljši reči so škodlive, kakor hitro se pokvarijo; p: *smerdlivo meso, alj od bolene živine, gnile ribe, gnil sir, kruh* iz slabe moke alj žita, v katerim je veliko kokalja. Škodljivo je vse plesnovno, posebno klobase, če niso prav kuhane, alj povojene. Per Jelovci v Ternim so preteklo zimo veliko kervavih klobās naredili. Gospodar jih je zlo štimal; cele 14 dni mu jih ona kuha. Mokrótno vreme je bilo, ino klobase vse kosmate od plesnovca. V nedelo po rani maši se jih najé ino opoldne se že vleže. V pondelek pošle po

zdravnika, pa mu ni več pomagati. Šterti dan vmerje; ino malopridni ljudje rekajo, de so Jelovca klobase vjedle.

XXXVI.

Tudi prazna pukša pokne.

„Moj brat mi je iz Lipoglava pisal. Kdo vas to pismo bere?“ vprašajo gospod učitel, ter Lukeju pismo podajo, naj bi ga bral. Dolgo se je silil, pa težko iztiši te besede: Maj lubbrat, ti vajs, da mam malo semle, rat bi kupu 3 koze, če bi mi ti pomaga, naj te lebo nabrusim, slišal si mojo nesrečo doberniku bob mi je gravo zdrelu i. t. d. srov bodi toj brad Jur. — „Ste zastopili pismo? Tudi jez komaj. Nikoli ni v šoli bil, jez sim ga svoje dni brati naučil, pisati se je sam lotil; ni mu torej zamériti. Vam bi pa gerdo bilo, se ne bolj izvučiti.

Nemški pravopis.

Doslej ste pisali pogledaje napisanje, v prihodno bote pisali poslušaje govorjenje. Kdor hoče za druge pisati, de bi ga zastopili, naj te nauke dobro posnema.

1. *Tenko poslušaj, kako se prav čedno govori, ino po tem piši besede, kakor jih zлагаš, kedar koga brati učiš. Ne zapiši več, ne manj, pa tudi ne drugih čerk, kakor jih slišiš; p: mleko Milch, ne mlenko Milich i. t. d.*
2. *Skerbno pomni, kako besede bereš, tako jih piši ino se boš prav navadil; p: oče Vater, ne oča Fader, kakor nekteri govorijo.*
3. *Glej per besedah tudi na zlahto. Besede, ki so si v rodu, se tudi podobno pišejo; p: mächtig mogočen, pride od Macht mogočnost, mütterlich materno, pride od Mutter mati.*

4. De nam per branji sapa ne zastoji, ino per poslušanji ušesa ne bolijo, si mormo preneháje oddehniti. Kdaj ino kako naj prehenjamo, nam 7 znamen (Unterscheidungszeichen) pové, ki jih že poznate.*) Pisaje zaresco (vejco,) postavi, kedar nekoliko povéš, alj marn razdelis; p: thu daš Gute, meide daš Böse, stori dobro, varj se hudi ga. Nadpikéc (podpičje;) zapiši, kedar v 2 stavah kaj več povéš, posebno pred besedami: aber, allein, denn zakaj i. t. d. Dvapičje (:) postaviš, prej de besede koga drugiga začneš. Vprašaj (?) postaviš za besedami z katerimi poprašáš. Klicaj (!) stavi za klicavkami ino po imenah, z katerimi zakličeš. Piko (.) zapiši, kedar zgovor končáš. Pomislej (—) postavi, kedar je potreba kaj na tihim pomisliti. Oklep () besede zahrani, ki v marn ne slišijo, de se ne pozabijo. Všesce („“) besede začno ino sklenejo, katere kdor drugi govori.
5. Pismenke (Buchstaben) imamo velike ino male. Velika pismenka more vsaka prva biti, z kateroj pisati začneš; — za piko (.), ako spet govor zapišeš; — za vprašajam (?); — za klicajam (!), kedar se beseda načne; — za dvapičjam (:), ako beseda koga drugiga zapišemo; — v pèsmih prva per vsaki verstici; — tudi v pismi prva tajistih namestnic, z katerimi vikaš; p: Euch Vas, Sie Oni i. t. d. To velja po nemško ino slovensko. Nemci pišejo tudi vse pglavitne besede z velikimi pismenkami; p: Die Gans gos, daš Schreiben pisanje.
6. Neki glasniki (Selbstlaute) se nategneno izrekó; p: dâti geben, der Alce detela. Slovenci pišemo take â, é, i, ó, û, Nemci po dva postavijo; p: daš Haar las, daš Moos hmel. Namesti ii pišejo ie; p: der Friede mir. Tudi h denejo za nategnenim glasnikom; p: der Hahn petelin, der Lohn

*) Glej Navod, stran 27.

plačilo, der Schuh šoln. Z tihnikam h nategnejo tudi povzdignjene glasnike ä, ö, ü, pa h nikolj ne izrekó; p: die Mühle mlin.

7. Neki glasniki se izrečejo kratko ino oestro; p: brát der Bruder, der Tritt stopinja. Slovenci jih pišejo ä, è, i, ò, ü, Nemci za takim po 2 tihnika zapišejo; p: die Egge brana, der Hammer kladro. Namesti ff se piše ff, ino za zz zapiši z.

8. Tihniki (Mitlaute) so nekteri mehki, p: b, d, s; alj ostri p, f, t, v. Ne mešaj jih v pismi, ampak dobro na uhe vleci, ali se mehko alj terdo izrekajo; p: das Lesen branje, das Essen jeja, das Wasser voda. Ako na konci besed ne razločiš, nategni jih ino boš najdel, če imajo pismenke mehke alj terde; p: das Grab — des Grabes.

9. Prav pisati je potreba vse pismenke posebej razločiti; pervenci se pa tega pisaje privadijo. Nate za popotnico nekoljko nemških pogovorov. Laibach ist die Hauptstadt in Krain, Ljublana je poglavitno mesto na Krajskim. Kako se veli poglavitno mesto na Stajarskim? Grätz Gradec. Der Herr Bezirks-Commissär ist gekommen, gospod obsega so prišli. Ein Freund ist ein großer Schatz; wenn du ihn haben willst, so mußt du desselben werth seyn, prijatelj je velik zaklad; če ga hočeš imeti, moraš njega vreden biti. Christus sprach: „Liebet eure Feinde!“ Kristus je djal: „Ljubite svoje sovražnike!“ Tünglinge! lernet von der Biene Fleiß und Ordnung, mladenci! učite se od bučelce marlivosti ino reda. Die Quelle fließet schnell dahin — so schwindet auch das menschliche Leben, vir teče hitro naprej — tako zgine človeško življenje. Der Jägerbursche hat mit der Büchse seinen Bruder erschossen, strelcov fantin je z pukšo svojiga brata vstrelil.

„Wisset ihr, wo das geschehen ist?“ vprašajo gospod kaplan. Vam bom po slovenje povedal. V Sapo-

tah je imel borštinar eniga sina per 12, drugiga per 7 letih. Oče grejo iz doma, mati kuhajo, dečka si pa v sôbi jigrata. Starejši pukšo iz police vzeme, na ponovco pogleda, pulfra ne vidi, misli de je prazna, ter se začne z njo obračati. Zdaj petelinca napne, v svojiga brata pomeri, sproži ino zôpet napne. Še enkrat podere — pukša pokne ino bratec se mertev zverne. Zernce pulfra se iz pukše na ponovco potrosilo je ino vnelo. Pubič zakadi flinto, grozovitno zavpije, ter se na mertviga brata verže; alj ni ga več mogel obuditi. Pukša je dobra reč za zveri ino hudobne ljudi, to de nevarna.

Kako se strela varvati.

1. Ne jemli v roke ne pukše ne pulfra, dokler obrniti z njim prav ne znaš; si pa za to postavljen, varno se takih reči privajaj. Pukša ima vosko gerlo, pa smert iz njega rjove.
2. *Strelniga praha ne dajaj otrokam*, ino dobro ga z-hrani, de abotniki do njega ne pridejo. Prepovedano je neznanim ljudem pulfra prodati, ako skazenge nimajo. Le malo kaj take robe se doma z-hraniti smé; kar je poveč, se zvunaj v pulfernim turni zaklene. Z lučjoj nikdar blizo pulfra, tudi z železam ino kresnim kamenam ne; z fajfoj se še blizo perkazati ne sméš.
3. *Blizo strela ne hodi*, naj strelajo z možnarji, alj z pistolami. Clo na strelnim lovi je nevarno; marskdo nerodnih strelcov namesti zveri človeka vstreli. Si na polji, alj v lesi, ino strelce blizo čutiš, ne skrivaj se, ampak vstani, naj te vidijo. V Stranicah je gospod za zajcam hodil. Neumna pasterica ga vgleda, se v germ skrije, gospod misli, de se je zajc zmezil, po nji pokne ino jo vstreli.
4. *Ne strelaj z ključami*, tudi ne z rjavim' pukšami; rado se razletijo ino perste poberejo. Neki dečko je votel ključ dobil, ga prepilil, nabil, v zemlo terdno zakopal, žerečo gobo nastavil ino se vgenil. Kér ni

dolgo pogorelo, leti ino gobo podpiha. Mahoma pokne, pulfer, ključ ino zemla mu v obraz zleti. Desno oko mu je izbilo ino vsiga ožgalo; dolgo ni pogledati mogel.

5. Fantje! ne *vadite se strelanja, lova alj jage*; kmetovski jager je po navadi slab gospodar. Ako pa po streli greš, ne kradi zverine; tudi to je huda tatvina. Varno nosi pukšo, de si jo ne sprožiš, nabito na lopi ne prislanjaj, z njoj ne tolči ino luknje k sebi ne obračaj, ter ne pozabi, de je nevaršina velika, dobiček pa mali.
6. Kedar pukšo alj pistolo nabijaš, *ne jemli popirja, ki se ga pečaten vosek derži*; nar boljši je suh bradat mah, ki po drevji raste. Ne strelaj po strehah ne po ljudeh, naj si ravno oistro ne nabiješ; žereč popir rad ogenj zanese, nabit cegel alj pesek pa ljudi oškodje. V Poharjih so fantini na velik pondelek z pistolami strelali. Neki poberuh hoče ptujiga mladenca splasiti, ino mu pod pasuho vstrelji. Mladenč se zmezi ino nabit pesek mu desnico razterga, žile razdere, ino nedolžnimu pravo roko v nič perpravi. Koliko je srotej bolečin preterpel za neumniga strela del! Ravno zato je na gostijah ino takih priložnostih strelati oistro prepovedano.
7. *Ne straši ljudi, naj bojo veliki alj mali*; tudi prazen strah škodje, posebno pa mladim ljudem ino nosečim ženam. V ljudi pomérjati ino poderati je nespameten kratek čas. Nesreča nikolj ne počiva; zato se veli, de tudi prazna pukša pokne.

XXXVII.

Štirje elementi.

Čudna je ta, de na sveti vsaka veči reč manjši v sebi ima, ino še tako mala, še manjši elemente zapopade, kakor besede svoje zloge ino pismenke imajo. Morder je, kdor jih vé prav razdeliti, tudi vi se morte naučiti.

Kako se zlogi razdelijo ino skrajšajo.

*Kedar na kraji verste cele besede zapisati nimaš prestora, jo razdeli, zaznamni z vezikam (= alj -), ino kar ostane, v drugo versto postavi. V slovenjim loči besede, kakor si jih zistavljal. *) Nemške besede imajo svoje posebne šege.*

1. *So besede zistavlene, razdeli jih po zistavi, p: Haus = vater hišni oče, Mutter = milch materno mleko, Jung = frau devica, Jüng = ling mladenč, ehr = sam pošten, Ge = hor = sam pokoršina i. t. d.*
2. *So besede samosvojne, ne zistavlene, vzemi tihnik k drugimu zlogu, če med 2 glasnikama stoji; p: Be = sen metla, Mau = rer zidar, We = ber tkavc. Sta med 2 glasnikama tihnika 2 alj več, odloči posledniga k drugimu, vse druge pa k prvimu zlogu; p: Wag = ner kolar, Erb = sen grah, hung = rig lačen. Zistavljeni tihniki ch, gr, pf, ph, sch, ft, th, se ne razdelijo, postavi jih kakor bi eden bil; p: A = pfel jabelko, Men = schen ljudje.*
3. *So zistavlene besede predolge, alj pa ne prav zastopne, se v sredi razdelijo; p: Erdäpfel = Branntwein krumpirjovc, Schulen = Oberaufficht šol viši oskerbija.*
4. *So nam navadne besede pisati predolge, jih okrajšamo, ter le poglavitne zloge alj pismenke zapišemo. Tako p. reci: postavim; i. t. d. beri: ino*

*) Gléj Navod, stran 27.

to drugo; g. beri gospod; kr. beri krajcar; gl. beri goldinar. Nemci perkrajsajo v navadi te le besede: l. J. beri: laufenden Jahres letašnjiga leta. ž. B. beri: zum Beispiel; Fr. reci: Frau; Hr. reci: Herr i. t. d. Per takih okrajšah naredi piko (.) ; zadna pismenka more vselej tihnik biti, p: Pf. Pfarrer fajmošter i. t. d.

Vaja navadnih pisem.

Dal je oče svoje dni sina h kovaču v nauk; pa je le gledal, kladva ni v roke vzel, de bi pretežko ne delal. Dostál je svoje 3 leta ino se izvučil, pa še konjskiga žrebla ni znal narediti. Tako bi se vam tudi godilo, ako se naj potrebnih pisem ne navadite.

Vsak skerben gospodar ima svoje gospodarske bukve, v katere zapisuje, kar razseje ino namlati, izkupi ino poplača, ter ob novim leti porajta, alj je na zgubi alj na dobički. Tako popisilo sim vam že pokazal. Pa tudi barantávc ino vsaki rokodél, naj bo šivar alj čevlár, tkávc alj coklar, mora popisvati, kaj je komu naredil. Ob novim leti rokodél iz svojih bukev izpisek naredi, ino ga dolžniku pošle.

Konto alj izpisek.

Teržanu Gregorju Pikelnu sim to le obutel naredil:

1847.		gl. kr.	
6.	Gregorju Pikelnu 1 par novih škornov	6	—
Svičana.			
„	Ani Pikelnovki 1 par novih solnov	3	24
10.	Antonu Pikelnovimu sinu 1 par čevlov podelal . .	—	48
Sušca.			
18.	5 parov čevlov okerpal; skupaj	1	15
Rožnika.			
13.	Petru Krakarju, hlapcu, 1 par novih podvezank (Bundschuhe) storil	4	30
Kimovca.			
5.	Barbi Reparci, dekli, 1 podel napravil	2	15
Grudna.			
Naštèrk . .		18	12

V Lemberzi 31. grudna 1847.

Janez Smolar,
teržanski šoštar.

Kedar te plačajo, podpiši: Plaćilo sim gotovo prijel.

Janez Smolar.
13 *

Zdaj še pa nemški izpisek naredimo.

Conto oder Auszüge.

Für Herrn Andreas Wraß, Handelsmann zu Neufass, sind folgende Waaren abgeliefert worden:

		fl.	fr.
1847.			
8. Mai.	5000 Ziegellaten, das 1000 zu 25 fl. . . .	125	—
»	800 1½zöllige Reichsläden, das 100 zu 24 fl. . . .	192	—
»	80,000 Dachschindeln, das 1000 zu 14 Groschen . . .	56	—
15. Juni.	60 Paar Lerchenbäume zu 3 fl. 30 fr. . . .	210	—
»	382 Fichtenbäume, das Paar zu 2 fl. . . .	382	—
»	20,000 Dachziegel, das 1000 zu 9 fl. . . .	180	—
»	80 Startin Kalk à 3 fl.	240	—
»	50,000 Mauerziegel, das 1000 zu 7 fl. . . .	350	—
6. September.	6000 10schuhige Breter, das 100 zu 4 fl. 24 fr. . . .	264	—
»	2800 Lerchenbreteln, das 1000 zu 10 fl. . . .	28	—
»	600 Hüfelfstangen, das Paar zu 12 fr. . . .	60	—
»	500 Startin Lederloß zu 1 fl.	500	—
Summe . .		2587	—

Trofin am 31. December 1847.

Nikolaus Mikusch,
Holzhändler.

1. *Per konti zapiši vzgor po imeni, komur si kaj delal alj prodal; tudi ne pozabi ga pisaje počastiti za teržana, mestlana ino gospoda, kar mu gre.*
2. *Podreži napisek, zareži od kraja toljko, de dan postaviš, kdaj si mu odrajtal, z koncam pa ceno po goldinarjih ino krajcarjih, v srebri alj v bankovcah, de ne bo zmote.*
3. *V sredi zapiši blago, alj pa storjeno delo, ino komu si kaj naredil.*

4. *Cene podreži, poštej, ino naštevč podpiši.*
5. *Zapiši kraj, dan ino leto spiska, poslednič pa svoje ime. Je konto namesti kvitinge, se mora na štem-pel pisati. Od tega vam bom prihodno nedelo pravil.*

Gospod učitel so rekli, de vsaka še tako majhena reč še manjši elemente v sebi ima; véste, koliko elementov je na sveti? Iz 4 elementov je vse, kar leze ino gre, kar vidimo ino občutimo. Saj po verhi jih morte poznati.

I. Zrak (Zuft) alj podnebna sapa.

1. Podnebna sapa, čedna pruna odeja, ki zemljo ogrinja ino vse živi. Več je potrebna, ko vsakdanji kruh. Po vsih krajih ino špranjah, po vsaki žilici teče; kjér žive sape ni, je smert. Po sapi plavajo dišave, pa tudi smrad, po njej priplava luč ino glas; kjer sape ni, je večna tihota.

Po sapi se ljudjé v razpetih balonah pod nebam pe-ljajo ino ptice letijo. Je sapa čista, nam sonce lepši sije; je mokrotna, sonce ino mesenc blede svetita, zvoni môtno pojó.

2. Podnebna sapa ima *svojo težo*, pa je veliko bolj lahka ko voda. Kakor je vreme jasno alj oblačno, vedro alj deževno, je tudi sapa težej alj ložej. *Merkur* (živo srebro v stekleni cevki, ki je od zgorej zaperta, od spodej odperta) nam težo podnebne sape kaže. Modri možjé po njem vreme prerokujejo. Poglejte ga na okni! Kedar merkur visoko stopi, bo vedro ino jasno, ako v sredo stopi, se rado premeni; pade merkur zlo globoko, bo burja ino dež. Bolj naglo ko merkur vstaja, alj pada, popréj bo drugo vreme.

„Mlakar v Loki imajo na okni možunca, ki se pred dežjam pokrije, ino odkrije, kedar bo lepo vreme“ — pravi Mlinarčev Blaže. — Veste, kako je napravljen? velijo gospod kaplan. Znotraj, kjer se roka z klobukam trupla derží, je v tenki cévki struna rahlo vdjana, na struni pa roka perlimana. Je vreme močarno, se struna nategne ino toljko zasuka, de se možunc pokrije; je ve-

dro, se vsuši ino spet zasučē, de se možek odkrije. To vsaka dila, ki ni prav suha, stori. V mojim kraji obēsijo velik pesji stric na okno; ako se stisne, bo dež; se razšopiri, bo lepo vreme. Tudi stare rane ino slabi zobjē človeku povejo drugo vreme. Pa na vse to se ni zane-sti, ako drugi veter potegne.

3. *Veter* vstane, kedar se podnebna sapa omezi, ino tako dolgo piha, dokler se zrak alj luft ne zravná, kakor se voda maja, ako kamen v njo zalučáš. Ogenj (pozemelski ino nebeški) veter naredí. Vetrov je veliko, nam so nar bolj znani topel *jug*, merzel *sever*, moker *vogeršek*, ino suhi *gornjak*. Po zdolci ino jugu, pravimo, de bo dež, po vogeršku sneg, po gornjaki lepo vedro vreme. Če v jesen alj v spomlad na večer sever alj gornjak piha, bo drugo jutro slana; piha po zimi jug, sneg kopní ino se led raztaja. Vetri so velika dobrota božja, nam sapo učistijo, škodliv sopuh razženó, gonijo mline po suhim, ino velike barke po morju; burja pa tudi drevje polomasti, strehe razterga ino velike voze na cesti prekucne. V nekih krajih Afrike ino Azije v časih gro-zovitno kužen veter piha, ki živino ino ljudi zamori, ako se hitro po zemlji ne vležejo.

4. Nar bolj *zdrava sapa* je po *vertih* ino *poljanah*; nar bolj čista po planinah; zato so ljudje po takih krajih zdravi, rudeči ko mleko ino kerv. Nar slabši sapa je po velikih mestah, po zapertih prebivavnicah ino v zidovji, kamor veter ne more. Gori v kaki sôbi veliko sveč ali lampic, je preveč ljudi alj živine v tesnôbi, se zdrava sapa povžije ino oslabí, luči začno mračno gorēti, ino ljudi težave obhajati. Hočete v zdravi sapi prebivati, odprite okna, posebno kedar sonce sije ino vsaki den prebivavnico prevetrite. V jesén ino v spomlad ni zdravo hiše prezgodaj alj pa prepozno odpirati, tudi ne, kedar je vreme deževno.

5. *Gnila sapa*, življenji nevarna, se najde po zapertih kletih, v vodnakih ino v podzemelskih dumplah. Iz mokriga oglja po močarijah ino mlakah se naredi tudi goreča sapa, ki jo per nas iz neumnosti za copernice

imajo, kedar včasih njeno luč v močarnih krajih vglédajo. Po Angleškim z takoj gorečojo sapo po ulicah svetijo. — Huda kislá sapa se naredi iz tlečiga oglja, posebno pa v kletih, kjer novo vino alj mošt kisa. V taki sapi luč vgasne, človek vmerje ino živino zaduši.

6. *Kaj je storiti, kadar v hudo nevarno sapo moraš?* Odpri take kraje, naj zdrava sapa skoz vleče; v podzemeljske duple alj štirne verži goreče slame, ako se nima kaj vneti. V nevárn štepih kropa vlij, ki hudo sapo pokončá. (Grätz. Zeit. 1842, Nr. 95.) Preden noter greš, si gobo v dober jesih pomoči, ino pod nos priveži, napravi luč na dolgo palico, ter pred sebo sveti. Vgasne luč, hitro zbeži nazaj. Dobro je tudi v take kraje strelati. — *Ako človeka huda sapa zaduši*, le hitro ga na zdravo sapo zanesi, izsleci do goliga, *polivaj z merzloj vodoj, dergni z mokrim suknám ino pihaj mu sapo skoz usta, ter ga pod nosam z hudim jesihám pomakaj, kakor tudi po sencáh ino po čeli. Jelenovca mu dajaj pod nos duhati, med tem pa po zdravnika pošli.*

7. Kakor dihamo, zdravo sapo na-se potegnemo, ki se v plúčáh kervi prime; nezdravo zopet izdihamo. Torej sapa hujsi smerdi od človeka, ki znotraj gnije, alj pa po ustah prav čeden ni. Manjši prostor ko je, ino več ljudi ko v eni sôbi živi, bolj je sapa nezdrava. Prebivavnice bi naj bile po 10 — 12 čevlov visoke, okna po 4½ visoke, po 3½ široke, prag saj po 2 — 3 šolne nad zemljo. Ni zdravo v močarnih krajih prebivati, alj pa gnojnico pred pragam imeti, tudi ne dišečih rož alj sadja na okno alj blizo glave dévati, tudi ne koritov ino smerdlih pominjakov v hiši terpeti. Mokrotne čumnate so močno škodlive, tudi z apnam pobelene, dokler se prav ne posušijo. Skerb za zdravje mora velika biti, ker je zdravje nar dražej časno blago.

II. Zemlja.

Zemlja, po kateri hodimo, ima kamnje ino perst. Perst je rodovitna, kakor *publica ino čérna vertna*

zemlja; pa tudi nerodovitna, *rjava jilovka pešanca ino prod*. Iz *gline* (jila) delajo cigel ino druge glinaste posodbe. Iz persti kamenje priraste, ki je mehko, kakor lapor, dober za gnoj; alj pa terdo, kakor marmor ino granit. Nar potrebnej vam je poznati beli pšeničen kamen za apno, pa črn alj eržen kamen, ki se v zidi puti. V zemlji so cele gore soli, ktero koplejo ino kuhajo: pa tudi svinca, železa, srebra, zlata ino žlahnih kamnov, ktere v rudencah kopajo. Tudi naše truplo je iz zemlje ino se zopet v zemljo poverne; zemlja je torej nas vsih mati.

III. Ogenj.

Ogenj, neka goreča, živa stvar, spí v mnogoterih rečeh, se izbudi, vneme ino začne goreti. Ogenj vnemeš na sonci, ako z steklenim očalam sončnih žarkov nabereš, jih na dobro gobo alj kaj suhiga napeljaš. Ogenj tudi vkrešes, ino divji ogenj narediš, če 2 lesena hloda dolgo glodaš. Mokra kerma se sama vžge, če se prav suha ne spravi. Nekakšen skriven ogenj ima žganje; divji Indijani ga ognjeno vodo imenujejo. Tudi človek poseben ogenj v svojim životi ima, ki za toljko dalej živi, za koljkor manj skoz jezo, nečistost i. t. d. v vanj piháš — z hudo premočno pijačo ne polivaš. Človek po navadi dalej živi, ki je bolj merzle, ko preognene kervi.

Ogenj je žlahna reč, dokler ga varjemo. Per njem se kuha živež, teče železo, srebro ino zlato, nam daja luč po noči ino toploto po zimi, nam pa tudi premoženje v pepel premeni, ako ga ne okovarimo.

IV. Voda.

Voda, čista, tekoča stvar po vsih žilah zemlje teče, pa tudi pod nebam v oblakih plava, iz vrelcov perzvira, iz oblakov deží, ino je nar žlahnej balzam za naše življenje. Ni vsaka voda enako dobra, ne zdrava; lužniki ino mlakarji imajo mehko vodo, pa tudi trešelka je per njih domá. Gorenci imajo terdo vodo, ino so tudi bolj terdniga zdravja. Nar čistej voda je iz neba kapnica, alj pa po zimi snežnica; tode za pitje ni. Mlake ino stoječe vode nikolj ne pij.

Zima vodo v led premeni, vročina pa v sopuh. Voda, ki v posebnim kotli vreje, čudno močen sopuh daje, ki barke po morji ino po vodah goni, pa tudi cele rajde vozov po železnih cestah vleče, hitrejši, ko ptica pod nebam letí. V Celi se to čudno delo lahko vidi. Kaj si človek ne izmisli!

Voda se v megle pod nebo vzdiguje, ter se v dež, sneg, pa tudi v točo premeni. Po meglah spoznavamo, alj bo vreme vedro, alj bo dež. Ako se megla po gorah na vdol alj po tleh vleče, sodimo, de bo v 2 dneh dež. Je jutraj kervavo nebo, pravimo, de bo zvečer blato gerdo; zakaj sonce skoz deževne megle rudeče sije. Se pa sonce zvečer, preden za gore gre, iz oblakov po hribih ozira, pravimo, de bo drugi den vreme lepo.

Maverca alj božji stol se nam perkaže, kedar je temen oblák pred nami, svetlo sonce pa za nami; toraj ga pred poldne v zahodi, po poldne v sončnim izhodi vidimo. Kaplice dežja skoz sončne žarke padajo, ino naredijo sedméro farban trak. Tudi na mizi lahko maverco vidiš, ako sonce skoz kupico vode sije; še lepši za potokam, ako proti temni senci vodo škropiš, ino sonce od zadej sveti. De bi mavha dnarjev bila, kjér maverca pije, je prazen basen, ki se mu krave smeji.

Kaj pa sončen ino mesenčen krog pomeni? Ako veliko mokrote iz vode ino zemlje pod nebo vstaja, se žarki krog sonca bolj razsvetlijo, kakor okolj goreče sveče, kedar je veliko soparce v sôbi. Pravimo, de ima sonce alj mesenc obróč, ino bo hitro drugo vreme.

Kako pa včasi *po dvoje sonc* alj mesencov vidimo? Po zimi v oblakih voda zmerzne, ter nekaj svetel jevnik naredi. V tém svetlim ogledali, podobo sonca ino mesenca gledamo, kakor v mirno stoječi vodi. Pravil mi je neki sosed, kako ga je groza obhajala, po zimi gredé dva mesenca videti. Kedar memo naše hiše pride, sliši matter peti, ki so dete zibali, ino ves strah ga mine človeško petje čuti. Tako si nevedni ljudje prazen strah délajo, ter ne véjo, de take perkazni le drugo vreme pomenijo.

Voda, če ravno dober kup, je vonder nar dražej reč, potrebnej, ko vino. Hočemo njej v čast zapeti od vode ino vina *).

XXXVIII.

Po Dolenskim grižo imajo.

„Še vas nobeno ni griže dobilo?“ vprašajo gospod učitel. „Vsi smo še zdravi, hvala Bogu!“ odgovorijo šolarji. — Varjte se; dnevi so gorki, noči pa hladne. Lahko se prehladite, posebno, ki zvonaj spite. V postranskih farah zlo grižo imajo, po troje jih v eni hiši leži, ino veliko jih je že pomerlo. Gospod fajmošter so mi naročili, naj vam še bolj na tenko povém, kar so oni iz kancelna oznanili:

Kako se griže varvati.

1. Ste na polji ino vas silo žeja, denite *po 2 žlici do-briga jesiha v 1 bokal dobre vode*; taka pija, ne premerzla, je nar bolj zdrava ino pa nar bolj dober kup; žejo ogasi, ino oživi človeško truplo.
2. *Trebuh (črevo) posebno po noči toplo ohranite*, ter se odenite, de se ne prehladite. Ena sama hladna noč vam lahko smertno bolezen prinese.
3. *Ne jejte zeleniga*, ne preveliko zrelega sadja, posebno ne grižnatih sliv (nešpelnov.) Ako se takih najeste, pa vode napijete, bo hitro merzlica alj pa griža. Tudi rženjak iz noviga zernja slabo pečen vam lahko grižo prinese — tudi napol zrela sočiva.

Ako ste v griži, ne jemlite, kar bi vam jo prehitro zaperlo; lahko bi vmerli alj pa v drugo hudo bolezen padli. Truplo se mora izčistiti, ino bolezen is života spraviti. Izroči se torej sastopnimu zdravivcu, naj ti

*) Ahacelna pesme, stran 71.

modro pomaga. Če kdo per hiši v griži leži, skerbno ga snažite, blato iz hiše hitro pospravljajte; ino za zdravo sapo skerbite. Tudi per grižnatim ne smete ležati; zakaj griža se rada prime.

Zdaj vam moram pa tudi od neke druge griže povedati, ki nektére gospodarje hudo grize, ino to so dolgovi. Kdor se zadolži, si v premoženje červe zaredi, ki mu ga do sledniga krajcarja izglodajo. Dolžnik mora posojavcu dolžno pismo dati, ino po cesarski postavi od 100 gl. posojila 5 gl. obresti vsako leto plačati. Koljko goljdinarjev posojila, toljko grošev obresti na leto. Kako se naredi:

Dolžno pismo.

1. Nar prej mora imenovati dolžnika ino posojavca. 2. Posojilo, naj bo v dnarjih alj v družim blagi, se z pismenkami zapiše. 3. Mora povedati, v kakih dnarjih, v srebrni alj v bankovcah. 4. Koljko obresti ino kdaj de je plačati, kdaj posojilo poverniti. 5. Kraj ino den, kdar se dolžno pismo stori. 6. Podpiše se dolžnik; če pa sam ne zna, ga kdo drugi podpiše, on pa se podkriža. Ako dolžnik vsiga pisma sam ne piše, se morte 2 priči podpisati. Kdor druge podpiše, mora vselej tudi sam sebe. Dolžno pismo se piše na štempel, večji alj manj, kakor posojilo znese. Naredimo ga pervič po nemško.

Schuldbrief.

Unbrn Einhundert Gulden in Tilbrn=
Zwanzigun, wilsn is Einhundert=
zinsuntn in brann Guldn von Hann
Lronfann Lannk, bürgenaltfnn Handl=
unnn zu Zinkowitz, als Einltnnn nn=

salten fubr. Ich kumben mich in
100 fl. in 2 Jahren zurück zu zahl-
en, bis zu dieser Zeit aber mit 5 fl.
von 100 fl. zu kuzinsen.

M. Martin am 18. August 1847.

Mihail Trebnik,
Tschudin.

To dolžno pismo mi bote prihodno nedelo poslove-
niti. Posojavec mora dolžniku, kedar plača, kvitengo
(plačilni list) dati. Hočem vam jo po slovenje zapisati;
bom saj videl, ali mi jo bote na nemško obrnili.

Kvitenga.

Od sto goldinarjev v srebi, katere je
meni, posojniku podpisanemu, Miha Treb-
nik, iz Šmarja doma, z obrestjo tako po-
verniti, da nimam od tega dolga ne jez ne
moji erbi kaj več per njem iskati.

V Cirkovci 30. prosenca 1848.

To je 100 gl. srebra.

Leonard Trebnik,
terški kupčovavc.

Kvitenga more 1. z pismenkami zapisano imeti, koljko prejmeš; — 2. zakaj prejmeš, na obresti, alj povernili; — 3. od koga prejmeš, imé plačnika alj pa kase, iz katére potegneš; — 4. čas zasluženiga plačila alj obresti; 5. den ino imé prejemavca. Ako sam kvitenge ne pišeš, morte biti 2 priči ino podpisavc zapisani. Na levi se tudi število postavi, koljko kvitenga priča. Imaš pečatnik, ga k svojimu imenu pritisni. Tudi kvitenga se mora na štempel pisati. Kaj pa je

Š t e m p e l.

Svetli cesar za pravico čujejo. De se njihovi skerbi pravice izročijo, se piše na popir, ki ima cesarsko znamenje, ino ga štempel imenujemo. Vsako pismo, ki od kake pravice govori, naj bo dolžno alj plačivno, naj se prosi alj obljubi, mora na štempelni biti. Štempelni so veči alj manši, ter se vzémejo po številu dnarjev, alj po imenitnosti pravic ino gosposke, na katero se piše.

I.	Znese število	do	20 gl.			je štempel za	3 kr.
II.	»	»	čres	20	»	»	6 »
III.	»	»	»	50	»	»	15 »
IV.	»	»	»	125	»	»	30 »
V.	»	»	»	250	»	»	1 gl.
VI.	»	»	»	500	»	»	2 »
VII.	»	»	»	1000	»	»	4 »
VIII.	»	»	»	2000	»	»	6 »
IX.	»	»	»	3000	»	»	8 »
X.	»	»	»	4000	»	»	12 »
XI.	»	»	»	6000	»	»	16 »
XII.	»	»	»	8000	»	kar je več	20 »

V časi kdo kaj z-hraniti da, alj odrahta, ino hoče skazengo imeti. Takimu pismu se veli *prijemen list*, alj po nemško:

Empfangschein oder Recepisse.

*Ich Unterzeichnete habe hiermit,
daß mir Johann Lusten von Lulow mein
silbernen Taschenuhr für 3 Monate*

*zum Einbrennen in die
Karte.*

Wiener den 12. November 1847.

*Mittheilung,
Justizrat.*

*Prijemen list mora povedati: 1. Dajavca ino pri-
jemenka; — 2. izročeno reč; — 3. zakaj jo da, ali
na posojilo, alj hranilo; — 4. den, kdaj se prejme.
Dones teden prinesite dacine (štiberske) bukvice, ki
tudi pričajo, koliko so kmeti vsako leto dolžni, ino
koljko dacje odrajtali. Pokazal vam bom, de jih bote
poznali.*

Cesarske oblasti ino pravice.

„Gospod učitel so vam dones pravili, de svetli cesar
za pravico čujejo; alj so pa kos po celim cesarstvu več
od 40.000.000 podložnikov oskerbeti?“ vprašajo gospod
kaplan. — Kar sami ne zamorejo, jim cesarski kraljevi
namestniki pripomorejo, ki imajo od njih pravico, čast
ino oblást. Potreba jih je spoznati.

1. Pervi ino narviši *samo-oblastnik alj samoder-
žec* (Monarch) so naš svetli cesar (Njih cesarska kra-
ljeva svetlost), ki imajo v svojim poglavitnim mesti Beči
(Dunaji) svoje nar viši dvorske oblasti (Allerhöchste
Hofstellen); p: ces. kralj. zedinjena pemsko-estraj-
skadvorska kancelija i. t. d. Kar ces. kralj. dvorski svet-
ovavci sklénejo, morjo svetlimu cesarju h poterdenju dati.

Vsaka imenitnej dežela ima svojo *deželno vladijo*
(Landesregierung oder Gubernium), ki ima vse druge
višej gosposke svoje dežele preglédati. Deželne oblasti
nar viši poglavar je *deželni vladitel* (Gouverneur), ki
ima svoje vladovske svetvavce (Gubernialrätthe). Taka
deželna pravica je v Gradci, v Lublani, v Tersti i. t. d.

Vsaki krog dežele ima svojo *krožno oblastijo* (*Kreisamt*) *alj krajsijo*, ki čuje nad manjšimi gosposkami po deželi. Krajsije prvi oblastnik je *kroga poglavar* (*Kreishauptmann*), ki ima svoje pomočnike, kroga komisarje (*Kreiscommissäre*). Krajsije so v Marburzi, v Novim mestu, v Celi i. t. d.

Vsaka *obsega*, ki nekoliko sosésk alj far obseže, ima svojo *obsežno gosposko alj komisijo* (*Bezirkshauptmannschaft*), ki ima svoje rotmane (*Richter*), de po soseski za pravico čujejo, katerim naj potoži, komur se krivica godi.

2. Gosposka ima *bukve cesarskih postáv* (*bürgerliches Gesetzbuch*), po katerih sodi, kdo ima prav; ima pa tudi *bukve kazni, kaštig alj štrafing* (*Strafgesetzbuch*), po katerih deželne hudodelce štrafuje.

Včasih napravijo ljudje med seboj terde pravde, ki se ne dajo ob kratkim skleniti. Za take so učeni pravdarji (*Advokaten*) alj doktorji pravice, ki jim pravde sklépajo. Vsaka dežela ima svojo *deželno pravdo* (*Landrecht*), ki sklène, kar se nižej gosposki poravnati ne da. Taka deželna pravda je v Gradcu, v Gorici i. t. d. Kar deželna pravda ne dokonča, se da na *viši pravdo* (*Appellationsgericht*), ki je za naše kraje v Celovcu. Kar viši pravda ne dožene, pride k *nar viši dvorni pravdi* (*oberste Justizhofstelle*) na Dunaj; ona čuje nad celim cesarstvom, naj se vsakemu pravica zgodi. — Se v pravde podati je nevarna, zlo škodljiva reč; lahko se zapravdje premoženje, poštenje ino dobra vést. Kdor mir ljubi, ne bo nikolj na zgubi.

3. Ker niso vsi ljudje po volji božji, ino se ne dajo z lepim vladati, je svetlimu cesarju ino gosposki *vojske alj žoldnirstva* potreba, de pravico terdi, ino miruljubne hudobnih ljudi, razbojnikov ino vunažnih sovražnikov varje. Žoldnirstvo ima svojo nar viši gosposko, *ces. kralj. dvorni vojni zbor* (*k. k. Hofkriegsrath*); potem ima vsake dežele *ces. kralj. vojna viši komanda* (*k. k. Militär-Generalkommando*), per regimentih pa *viši poglavarji* (*Drifte*), major, stotniki (*Hauptleute*) ino drugi oficirji oblast.

Koljko skerbi imajo svetli cesar ino njihovi pomočniki! Kako nehvaležni so, ki se njim vstavljajo! Puntar, ki ljudi nad gosposko šuje, ni prijatel božji ne svoje dežele. Svoje dni so hudobni ljudje Dolence nadražili, de so dolgo let svojo staro pravdo gnali. Celo zdivjali so, gosposko klali, ino stane požigali; poslednič so bili premagani, oestro kaštigani ino poglavarji puntarije ob glavo djani. V cesarskih deželah je nad 80.000 kmetov v tém puntarstvu smert storilo; 10 let niso vinogradi rodili, ino so poljane v puši ostale. Vboštvo je bilo povsod, ter je pričalo, kako žalosten konec puntarija ima. „Oblastnik je namesti Boga tebi k dobrimu, govori sv. Pavl. Ako boš pa hudo delal, boj se; on ne nosi zastonj meča — božji hlapec je, mašvave h strahovanju tega, ki hudo stori.“

Zakaj pa je toljko dacij na sveti? Zato, kér je toljko gosposke ino žoldnirjev za pravico ino strah, katére svetli cesar z dajo darijo. Kmetu služijo, kmet jih mora tudi po svojim deli plačevati, naj se mu ravno v časi težko zdi. Kar podložniki cesarju plačujejo, s tem plačujejo svetli cesar svoje pomagavce, ki delajo tudi za nas. Kako nespametno je, gosposko čertiti, ki dace pobera! saj jih sama za-se ne pobere. Kako hudobno je per daciji goljfati! Taka goljfija je nar hujši tatija; za eniga goljufa morta dva po nedolžnim več plačati. Kaj ni vsmileni Jezus za-se ino za Šimona Petra dajo odrajtal?

Svoje dni so se ajdi v nekim mesti svoji gosposki vstavili. Moder mož jim smešen basen pové. Nekdaj, je djal, so se udji človeškiga trupla želodcu (trebuhu) zoperpostavili. Noge so djale: kaj bomo mi tako težko nosile — roke: zakaj bi mi tako težko delale — usta govorijo: po kaj bi mi za tebe grizle! Tudi oči niso hotle več gledati. Pa tudi jez za vas kuhal ino vam kreposti pripravljajl ne bom — odgovorí želodec. Kaj se zgodi? Noge oslabijo ino več prestopati ne morejo; roke so tako nevečne, de se ne zmezijo; usta se komaj odpirajo, pa kaj požirati ni. Truplo obnemaga ino vmira. Tako se bo tudi vam brez gosposke godilo. Vi delate scer za gosposko, pa tudi gosposka za vas; vi dajate gosposki

dajo, gosposka vam daje pa moč, pravico ino pa mir. Eden brez družiga ne zamoreta biti.“ Ta je resnična; pa še bolj resnična je beseda Jezusova; ki veli: „Dajte cesarju, kar je cesarjoviga, ino Bogu, kar je božjiga.“

XXXIX.

Dvojna kuga.

„Dones sim vam nekaj za živino prinesel; slišim, de so med vami svinje močno bolne“ — začnejo gospod učitel. „Vsakimu bom eno dal, ki bo prav dobro znal, kar bom prašal ino učil. Nujetov France! posloveni mi nemški Empfangschein, ki na tabli stoji. Urbanov Jaka! ti mi boš pa razložil, kaj se v prijetmin list zapiše.“

Gospodár mora svoji družini dvojno plačilo dati: Letni zaslužek ino pa poštenje po zasluženji. Pervo odšteje, drugo zapiše, ino poslu per slovesi da; zato se to pismo veli posloven list alj skazenga:

Entlaßschein (Zeugniß).

*Zeugnissa Jinsr, Maximus Kobnik,
zu Minslbörsch in Antnastnina ynbovan,
24 Jafan alt, lndigun Maxndr, Ex-
hoflischun Antligion, fort brim Antn-
znifuntun Jinsr 4 Jafan inu 3 Mo-
natfn als Grückunst kam inu flnrißig*

gundint und sich in allem Nützlichem sehr
lobenswerth betheiligen.

Druckbrieff am 31. December 1847.

Lnton Lohr,
Justizrath.

Skazenga.

Ana Ternik, kateri to pismo priča, iz
Doba na Gorenskim doma, 22 let stara
samica, je per meni 3 leta za kuhensko
deklo pridno ino zvesto služila, pohlevna,
tiha ino rada doma. Nerađ jo is svoje
službe pustim; kër se ji pa boljši služba
kaže, jo z tèm pismam pohvalim ino po
zasluženju priporočim.

V Uehovcah 27. grudna 1847.

Štefan Verbnik,
kmet.

De se skazenge prav naredijo, je potreba družini,
de pridno služi; slaba bi bila hvala na pismi, če vest
pravi, de ni resnična. — Potreba je gospodarju, de
po resnici piše, kar družinče zasluži, ino z pismam
ne laže ino ne golfja. Šolarju, ki se je slabo učil,

so tudi gospód slabo skazengo dali. Njegova mati prinese serdita skazengo nazáj, rekoč: „Ako boljši skazenge narediti ne znajo, škoda de so toljko let v šolo hodili.“ — „Ako ravno znam, pa ne smem, ker troj sin boljši ne zasluži;“ ji gospod odgovorijo. Boljši je zamera za resnico, kakor hvala za laž. Skazenge se družini na štempel po 6 kr. pišejo.

Lehko bote še kdaj za kaj prosili, naj bo za službo, za pravico ali za kako pomoč. Prošnja se mora kratko pa dobro pisati; p:

Löbliche Herrschaft!

A. Ich bin laub und Treuefahnung A. großfürstlich. Auf meinem kaiserlichen Vater Maximilian Kaiser ist mir eine Gabelfahrt mit 500 fl. zugewiesen. Ich bitte daher, die löbliche Herrschaft wollen mir diese 500 fl. nachsagen.

München am 16. April 1847.

Lauton Kaiser,
Haußknecht.

1. Prošnje na krajsijo ino nižej gosposko piši na štempel po 6 kr.; — na škofijo ino deželsko vladarstvo po 10 kr.; — na dvorske nar viši oblastnije ino na svetliga cesarja po 15 kr. Prosiš za kako službo alj milost kako gosposko, vzemi štempel po 30 kr. —

2. Prosiš gosposko, stori vzgor napis, piši na desno, naj bo leva stran prazna. Pisme, z katerimi prošnjo podpiraš, zaznamni z pismenkami, ino te na levo za-piši. — **3.** Viši, ko je gosposka, nižej svoje ime podpiše, pa tudi kraj, kjer prebivaš. — **4.** Pismo po dol-gim pregeni, ino napiši na prvo stran zunaj gosposko, kateri pišeš, svoje ime, ino kdo si; pa tudi z kratkim, kaj želiš. Vse to se nam ložej pokaže, kakor dopovē.

Živinska kuga.

Veči skerb, ko za kanzlijo, vam mora biti za ži-vinsko rejo, kako se goveda ino svinje oskerbijo ino škode obvarjejo. Ces. kralj. kmetovska tovaršija je pod-učenje poslala, kako se svinje perečiga ognja obvarjejo, naj se vsakimu da, ki zna brati. Pa ne, de bi kdo ta blek svinjam med pomije dal, alj pa na svinjak perbil; to bi kaj ne pomagalo. Mora se zastopiti ino po nauki tudi storiti. Beri Jankova Marjetica to podučenje!

Vse, kar je za svinje rečeniga, tudi sploh za govejo živino veljá, razen vraštva alj arcnij, ki se le svinjam tako naredijo. Potreba vam je, vediti:

- 1.** *Kako se bolno živinče spozná?* Kedar rado ne jé, ima kalne (môtne) oči, ušesa alj prehladne alj pre-vroče, glavo obeša, po malim stopa, mu dlaka po konci stoji, ne prežvekje i. t. d., živinče ni zdravo. Ako več živine ob enim zbolí, je bolezen kužna, ki se živine prijema.
- 2.** *Kako se živinska bolezen razloči?* Navadne bolezni per goveji živini so: gobična gniloba (Mundfäule), mramorka (Zungenfress), parkelna kuga (Klauen-seuche), vrančina kuga (Milchseuche), devetogobenca (Löbserdörre), ki je nar hujši. — Svinske bolezni so nar navadnej: pereč ogenj ali šenj, kušarji ali vratina oteklina, ikre alj strôge (Sinnen) i. t. d. Ako bo-lezni ne spoznáš, hitro po zastopniga človeka alj ži-vinskiga zdravnika pošli, naj presodi, kaj živinčetu je.
- 3.** *Kaj je storiti z bolenim živinčeta?* Odloči ga

hitro od zdrave živine, ne goni na pašo, ampak nar boljši kerme mu daj, govedu tudi soli lizati. Se po- kaže bolezen kužna, brez odloga deželski gosposki pověj, naj se kraj zavarje ino bolezen ne razšira, ne po živini, ne po ljudéh, alj po slami. Boleno živinče se ne smé brez dovoljenja zaklati, ne meso jesti; v samotni kraj se naj globoko pokople, hlev, v katerim je padlo, ino vse, česar se je doteknilo, se mora prav pridno očistiti, tudi gnoj alj slama zažgati, alj v kraj spraviti.

Čuješ, de je v tvojim kraji živina bolena, ne goni na pašo, ne na semenj, ne vozi v tisto sosesko. Tudi je potreba domačih zdravil k redi imeti, p: solniga kame- na, encjana, kolmuža i. t. d. Védeti vam je pa tudi, kar živini škoduje, p: de se po mrazi ne pase, prevroče ne napoji, presrovo ne nakermi i. t. d. Ložej je živino zdravo obderžati, kakor boleno ozdraviti.

Človeška kuga.

Huda je živinska kuga, ki ljudém domačo živino pobere, pa strašnej je kuga, ki ljudi kakor muhe mori — začnejo gospod kaplan govoriti. Hvala Bogu, de take že veliko let v naših krajih ni bilo; alj po Turškim še neprenehama kraljuje. Zavarvani so tisti kraji, ino na Turski meji straža stoji, de živa duša v naše dežele ne more, dokler svoje kontumacije ne opravi. — Pa neka druga kuga se po naših krajih šira, ki jo ljudjé sami delajo — nesrečna *žganjica*.

1. Žganje le za zdravilo veljá, naši rajni so ga v o- marco zaklépali ino le po žlici dali, ako je komu slabo bilo. Zdravo je žganja požreti, kedar v kako nezdravo sapo grěš, alj kaj posebno težkiga delaš. Po nekih krajih pa žganje iz podzemlic alj laške repe, iz bele pěšce, iz sadja ino iz zernja delajo, si ljubi kruhej v strup premenijo, ter dušo ino truplo morijo. Žganje truplo mori, ino kakor živi ogenj po vsih udih šviga; kdor se ga preveč napije, mu začne iz gerla

goreti. Muzeg se po kosteh suši, želodec skerči, udi tresejo, lice kuhano, ko rak, alj pa blede, ko perst. Perva bolezen žganopivca pobêre, nobeno zdravilo se takiga ne prime. Kakor veša hodi okolj, ino v mladih letah onemaga. — Na Nemškim sim poznal imenitniga kmetvavca, ki je vsaki dan štertinek žganja nakuhal ino ga družini po vedrici na polje dal. Pili so žganje, ko krave vodo, pa v enim leti sta mu 2 hlapca od žganja nagle smerti vmerla. — To se pravi ljudi moriti. —

2. Žganje požre ljudém premoženje, ter cele rodovine oslabi. Vbogi ljudje se lahko za ene krajcarje napijejo; navadijo se žganja, ino poslednič goldinarjev ni zadosti. Doma se krégajo, tépejo ino preklinjajo, otroci so bledi ino raztergani. Pijanče nese posledni pert za žganje, onemaga, ne more delati ino za kakim plotam vmerje. Oče pijanc — mati pijanka — otroci pa sirote ino siromaki (butelni), ki pregrehe svojih starišev nosijo. Tako cele dežele obožajo ino človeški zarod se poživini. Kjer se veliko žganja pije, tam je veliko boja ino morije — zakaj?
3. Žganje človeku pamet zmami ino dušo mori. Uči ga — svari ga — nič se ga več ne prime. De se bolj krégajo, tépejo ino kôlejo, se poprej žganja napijejo. Naróči žganopivcu dones, ne bo jutre kaj vedel; mužgani se mu sušé. Nekaki hudi duh žganopivca obseže; ako ravno rad, ne more svoje navade opustiti, dokler ob pamet pride ino sam sebe ogonobi. Na Nemškim se je premožen mož žganju podal. V kratkih letah se mu na pameti meša. Od samiga pekla govori, ino pravi, kako že za njega v peklenkim breznu nétijo. Nekoljkokrat je v Dravo šel, pa so ga sopet srečno oteli, ino varha je moral imeti. Neki den ga varh v sôbi pustí. Ni imel drugiga, kakor robec (haderco). Vzeme jo, ino se na rim za pečjo obesi. Takih žalostnih pergódb ima žganje veliko.
4. *Kaj pa je storiti, kedar se kdo obesi?* Hitro ga reši, pa varji, de prenaglo ne pade. Razreži obla-

čilo, položi ga na zemljo, zglavje višej naredi, z vodo ga škropi, v usta mu sapo pihaj, ter mu po malim glavo perklanaj. Dergni mu persi ino trebuh z suknam alj z kertačami, daj mu jelenovca vohati, alj pa mravl na dlani zmučkaj ino pod nos derži. Jezik mu dobro z vodo ino jesiham omivaj, med tēm pa drugo truplo v tople perte zavij. Ogreto kamnje mu devaj pod pasuho ino med stegnje, alj pa ležiše topliga pepela njemu napravi. Bog nam daj pravično pamet, ino nas varji take nesreče! Varujmo se nje pa tudi sami.

5. V Ameriki ino na Angleškim imajo nad 1198 bratovšin, ovarvati sebe ino svojih sosedov nesrečne pijanosti. Vsaki brat se zaobljubi: 1. Nobeniga žganja piti, ne svojim domačim take pije dovoliti, ne prodajati, ne kupovati. 2. Se z nobenim pijancam muditi, ampak béžati iz kraja, kjér se za pijanšino pamet prodaja. 3. Braterna ima oblast vsakiga is svoje tovaršije potisniti, ki zaobljube ne derži, ter ga bratam ino sestram na znanje dati, naj se ga varjejo. 4. Vsako leto se znidejo ino pogovorijo, kaj je v bratarni popraviti. Skoz take bratovšine se je nad 2 $\frac{1}{2}$ milijonov Irlandov poboljšalo, ino se nesrečne pijanosti odvadilo.

Tudi vi mladenči ino deklice tako braterno med sebo naredite: Ne okusiti žganja, naj si bo hvaleno, kakor rado; mlaji ko ste, hujsi vam vsaka kaplica škodje. Se bote kdaj ženili, pijanke ne jemlite, naj bi ravno v dnarjih sedela. Gerd je pijanc, desetkrat gersi pijanka; ona še svojiga sramu ne pokrije. Se bote možile, nikar, de bi se pijancu zaročile; pijanc ino pa vbijávc sta si brata. Varvati se je vsakiga pijanca ino se mu z senenim vozam zogniti, posebno pa žganopivcu. V sedajnih časih več ljudi žganje vmorí, kakor kuga.

XL.

Svetlinova Nanika je vmerla.

Kaj vam je Svetlinova Nanika izporočila? vprašajo gospod učitel. — „Meni svojo Dušno pašo“ (molitvine bukvice), odgovori Mlinarič Nežica; — „meni pa svoj pas,“ odgovori Lazarjova Katra; „oblačilo pa svoji stari teti Lizbeti. — Reva je dolgo bolezen imela; na sušici alj jetki je vmerla; ino njeno oblačilo mladim dekletam nositi bi varno ne bilo; taka bolezen se po obleki ino obuteli rada prime, posebno mladih ljudi. Ali je kaj testamenta storila? — Rada bi ga bila pisala, pa ni več zamogla. Tri priče pokliče ino v pričo njih nekaj svoje erbi je po rajnih starejših svojimu bratu Lukeju, nekoliko farni cérkvi, nekoliko pa ubogim izporoči“ — pravi Mlinarič Blaže. „Mlakar, ki so tudi priča, so me naprosili, de sim popisal, kakor jim je napovedala.“ — Lehko bo prej alj slej tudi kdo vas izporočal; hočem vam torej pokazati, kako se naredi:

Testament alj posledna naredba.

U imeni presvete Trojice sklenem per zdravi pameti svoje posledno sporočilo narediti, ki naj po moji smerti velja.

- 1. Naj Bog mojo dušo sprime, truplo pa dva domača duhovnika h pogrebu sprejmeta. Pogrebnikom naj se postreže, kar je prav, pa brez sedmine.*

2. Poglavitniga erba postavim Svetlin Lukeža, ki zdaj per soldatih na Laškim služi, naj za meno dobi, kar črez mojo potrebo ino sporočilo ostane.
3. Domači farni cérkvi v Slavini sporočim dvajset goldinarjev, naj gospod fajmošter omislijo, česar je nar bolj potreba.
4. Sporočim za deželске šole pet goldinarjev, vbogim pa deset rajniš, ki jih naj gospod fajmošter razdelijo.
5. Mojo obleko naj Svetlin Lizbeta moja teta nosijo; kar jim ostane, naj kaki stari babici dajo.
6. Moji prijatelci, Mlinarič Neži, sporočim Dušno pašo, naj se mene spomni, ki sim is téh bukvic molila; Katri Lazarci, moji tovaršici pa, ki mi je tako lepo stregla, sporočim svoj srebern pas, ki so mi ga moja rajna mati zapustili.
7. Gregor Hvale, moj dober oskerbnik, ki

so že toliko skerbi za mene imeli, bojo tudi skerbeli, de se moje posledno sporočilo na tenko dopolni.

V Loki 5. kimovca 1847.

*Ana Svetlin,
dekla.*

1. *De testament obvelja, ga mora sporočnik z svojo roko pisati ino podpisati.*
2. *Sporočnik more imenovati poglavitniga erba, komur izporoči, kar premoženja ostane.*
3. *Kdor testamenta sam ne piše, ga mora podpisati on ino 3 priče, ako pa sam pisati ne zna, alj ne more, naj se v pričo 3 prič podkriža.*
4. *Sporočniku, ki brati ne zna, testament eden prič bere, ino sporočnik poterdi, de je ta nja posledna volja.*
5. *Pogosto se na kmetih zgodi, de nikogar ni, ki bi testament pisal. Pokličejo se 3 priče ino vsim trem zadno sporočilo pové, ki morjo na to perseči, ako bi bilo potreba.*
6. *Priče morjo biti možkiga spola, 18 let stare, per pravi pameti, de vidiyo ino sporočnika zastopijo. Hudodelci obsojeni, pa zlahta ino drugi erbi ne veljajo pričati. Je kaka velika nevarsina, ste 2 priči zadosti.*

Čujte! — ravno na Homci h pogrebu vabi; spre-mimo torej rajno Naniko po zadnim poti v večnost.

Pogreb poštene divice.

Svetlinova Nanika je v petek jutro v Loki vmerla. Bila je v angelsko braterno zapisana; torej so ji na Homci zvonili. Bila je dobra vbogim sosebno vsmilena duša;

po celi fari za njo žalujejo. Neko boleno znanko je v Verhovle obiskat hodila; vroče ji je bilo, napije se mrazle vode, prehladi ino bolehati začne. Ni ji bilo pomagati. Na svete Ane je še v cerkvi bila, per spovedi ino sv. obhajilu. Od tiste dobe ni več iz hiše mogla. Večkrat so jo obhajali ino v četrtek gospod fajmošter z vsimi sv. zakramenti previdili. Pred svojo smertjoj prosi, naj bližne verstnice pokličejo. Ko so krog njene postele vjokane stale, se jim prijazno nasmeji, vsaki roko poda, ter od njih slovo vzeme. „Dones, je djala, pride moj ženin po mene. De v angelski bratarni vmerjem — me zdaj nar holj veseli. Zaupam, de bojo 3 sv. peršone: Jezus, Marija ino sv. Jožef, patroni naše braterne, na mojo posledno uro per meni. Povéte vsim bratom ino sestram, ki bojo mene spremljali, de jih lepo pozdravim, zahvalim ino prosim, naj v tej bratarni poštene ostanejo, svoj diviški stan ohranijo — srečno za menoj pridejo. — Ne jokajte — le molite, naj — — Naniki sape zmanka. Božjo martro ji podajo, mertvaško svečo peržgejo, pokleknejo ino litanije molijo. Nanika pojema — trikrat na dolgo izdihne — ni je bilo več.

Niso je hitro iz postele vzdignili, tudi ne ust naglo zavezali, de, ako bi huda omedlevca bila, bi še k sebi prišla. Črez ene ure jo tovaršice čedno vmijejo, v belo krilo oblečejo, lep diviški venec iz zeleniga rožmarina ji v lase zapletejo, paternošter v roke dajo, pa čeden zvezek dišečih rožic. Ni nje bilo družiga, kakor kost ino koža; pa lepo diviško lice se ji svetilo še na mertvaškim vojdr.

V nedelo so jo pokopali. Na sredi pota ravno pod Homcam so ji na proti prišli. Mertvaška truga je bila belo pogernjena, po perti rože perpete, na sredi podoba križaniga z lepim diviškim vencam obdana. Štiri odrašene deklice njene starosti, ktére si je sama izvolila, so jo do pol pota, druge 4 do pokopališa nesle. Bile so belo oblečene, na glavi krancel zeleniga rožmarina. Mladenči braterne so šli pred njoj, deklice za njoj; vsako zelen rožmarin v rokah, deklice tudi na glavi; v sredi

duhovni ino cerkveni služavniki. Kedar merliča v jamo položijo, se tovarši ino tovaršice krog jame vstopijo, ino gospod fajmošter jemlejo v imeni rajne Nanike slovo, rekoč: Preljubi moji mladenči ino device, poslušajte! — Prelepa roža je med nami percvetela, z žlahtnim duham naš kraj razveselila; kdor je njo poznal, je bil vesel. — De bi nje merzel séver ne vmoril, pride skerben vertnar, nam rožo vzeme ino v lepši vert njo presadi — kjér nobene zime ni — tam zdaj naša roža cvetí. — Poznate vertnika? vsmileniga Jezusa — poznate rožo? — našo rajno Naniko, katére truplo smo v materno krilo černe zemlje z- hranili, v njivo božjo vsjali za večno življenje. —

V lepi nedolžnosti je prirastla, bila veselje svojih rajnih starejšov. V 15. leti je zgubila svojiga dobriga očeta, eno leto poznej svojo ljubo mater; ravno dones gre tudi ona za njim. — Žalostno krog njene jame stojimo, ino toži se nam, pošteno devico zgubiti; pa zau-pajmo, de se ona naših solz veseli. Blagor mertvim, ki v Gospodi vmerjejo, njihove dela grejo za njimi.

Marskdo posvetnežov poreče: Škoda za Svetlinovo Naniko! Bila je zalo dekle, imela premoženja; lahko bi dobila berzniga ženina ino k dobrimu kruhu prišla. Alj ponudite ji dones še tako verliga ženina; ona vam poreče, de ga noče. „Moj ženin je lepši ko sonce, njegova ljubezen čistejši, ko sonca luč; njegovi lepoti se čudijo mesenc ino zvezde.“ — Ponudite ji ženina bogatiga; odgovorila vam bo, de ga noče. „Zaročena sim kralju nebes ino zemlje, pred katérim je srebro ino zlato le prah. Blizo svojiga trona bo me posadil, z nebeškimi zakladi me obogatil.“ — Ponudite ji ženina mogočniga ino imenitniga; odgovorila vam bo, de ga noče. „Nevesta tistiga sim, katerimu angeli strežejo, vse rože po polji cvetijo, vse zvezde na jasnim nebi gorijo. Prišel po mene je ženin, Jezus izveličar moj, ki ga je prečista Devica rodila. Njega ljubim brez vsiga madeža, njega vzemem ino čista devica ostanem.“ Presrečna duša, ki lahko na smertni posteli tako govori! Ali to srečo ima le tisti mladenč — tista deklica, ki svoje dni tako preživi, ka-

kor naša rajna Nanika. Ohranila je svatovsko oblačilo posvečujoče milosti božje, ki ga je per sv. kersti dobila; nesla je svoj deviški venec v večnost, kjer ji ga Jezus v nebeško krono premenil. Zdaj se prehaja v nebeškim Sioni z angeli ino svetniki, ino vabi posebno vas, brate ino sestre, za sebo.

„Poglejte, ljubi bratje ino sestre; kako lepo usmileni Jezus deviško življenje plačuje; tako zdaj rajna Nanika v duhu nam govori. Zelite srečno za menoj priditi, pregrešnih priložnost varujte se; devištvo je lepa lilija — ako se nje gerdo dotekneš — obleti. Ponizni bodite; kjer poniznost varje, tam čistost lepo cveti. — Sramožliivi bodite, vsake nesramnosti se zognite. Ako juterna zarja prehitro zgine, lepo jutro naglo mine. Diviška čistost ino sramožlivost ste si sestri; ena brez druge biti ne more. — Čujte ino molite, de v skušnjavi ne padete. Kar ne bote vi premogli, vam bo vsmileni Jezus pomagal; z njim vse zamorete, ki vam moč daja.“ — Zdravi ino veseli, pa tudi nedolžni ino pošteni vi, preljubi verstniki ino verstnice moje! — to vam naša rajna prijatelca dones iz večnosti sporoči. — Kaj ji bomo pa mi za slovo dali?

„Počivaj v miri, preljuba naša sestra, zavživaj lepo plačilo svoje deviške zvestobe. Perporočaj nas Jezusu, našimu ženinu, Mariji ino sv. Jožefu, de svojo obljubo zvesto dopolnimo, sveto čistost ohranimo. Ako pa kaj tebi brani, priditi pred obličje svojiga Gospoda, v spomini kersanske ljubezni te hočmo imeti, ino za tebe moliti.“

Gospod fajmošter molijo za dušo rajne Nanike, potem veržejo 3 lopate persti na mervto truplo. Vsaki brat ino sestra pobere grudico, njo kušne ino v jamo verže, ter rajni večni mir ino pokoj želi. Kedar jo zagernejo, deklice svoje vence iz glave vzemejo, ino na černo gomilico njeniga groba položijo; mladenči pa z verhi zeleniga rožmarina ves hribec tako obsadijo, de je bil njeni grob v enim zelenji. Poslednič krog njeniga groba pokleknejo, na glas svojo braterno obljubo ponovijo, ino se povernejo v svetih mislih domó.

XLI.

V Lazah je stekel pes.

So stariši, ki svojim otrokam branijo pisati, posebno dekletam, de bi si zaljubljenih listov ne pisarili — pravijo gospod učitel. Po tem takim bi morli pa tudi tistim, ki brati znajo, clo oči izkopati, naj bi škodljivih reči ne brali ino ne videli. Še toljko dobra reč se lahko v hudo oberne; per vas se pa tega ne bojim, ter vam veselo pokažem, kako se pismo naredi.

1. *Imenitnej ko je, komur pišeš, lepši popirja vzemi ino čedno obreži.* —

2. *Dva persta pod robam zapiši slavno ime (Tí-tel) njega, komur pišeš. Zopet za 2 persta nižej začni pisati. Imenitnej od tebe, ko je, komur pišeš, nižej začni, vonder ne pod pol. Tudi leviga ino spodniga roba nekajko prazniga daj, za lepšiga del.* —

3. *Pismo naj bo zastopno, prav kratko pisano. Pisanje naj bo fletno, ne kakor bi kure razpraskale.*

4. *Na konci pisma se priporoči, za 1 versto nižej slavno ime uniga — poslednič pa tudi svoje lastno postavi, za toliko nižej, koljkor imenitnej je, komur pišeš. K svojimu imenu pristavi tudi stan, kraj, kjér živiš, ako te uni prav ne pozná.* —

5. *Na desno zapiši mesto, terg alj vës, pa tudi den, mesenc ino leto. Če je uni tvoje dobe, alj od tebe majn, lahko kraj ino den nad slavnim imenam od kraja zapišeš. Če z peskam potrosiš, ino se sipa posušila, čedno ometi jo, pa varuj se pisma poma-zati. Vse to vam raj pokažem, kakor dopovém; p: sin piše za novo leto svojim starišam.*

Preljubi moji stariši!

Prav rad bi vam doma' srečno novo leto vošil, se vam za toliko dobrot zahvalil ino v pri-

hodno priporočil; pa huda zima brani, tudi gospod ino gospa mi rada ne nata. Bog vam daj dolgo let zdravih ino veselih, pa tudi jez hočem priden biti, de bom zamogel vam kdaj pomagati. Bodite mi v novim leti skerben oče — ljuba mati; jez bom, dokler živim

svojih dobrih starišev

hvaležen sin

V Kamniki 26. grudna
1847.

Marko Petar,
skrinarski fant.

6. Pismo se lepo zloži ino zapečati. Ako je le po 2 stranama pisano, ino tisti, komur pišeš, troje dōbe, pismo v gube daj, ino posledno stran zapečati. Je pa viši od tebe, ga na 4 strani zlikaj, ino v drugo ovijo deni, kakor pokažem. —

7. Na ovijo zapiši slavno ime tega, komur pišeš, tudi mesto, ulice ino hišno numero, kjēr prebiva. Pojde pismo po pošti, zapiši posledno pošto, ki je kraju nar bližej, kamor pismo sliši. Potrebno je prašati razumniga človeka, ki kraj ino pošto dobro poznā, de pismo ne zaostane.

8. Zapečati z svojim pečatom; z dnarjam pečatiti ne veljā. Pišeš prošnjo alj pa komur nepremožnimu, poštnino plačaj, ter zapiši na desno stran pod slavno ime: Franco. Bi dnarje pošiljal, jih moraš poštnarju naštet; ki jih zapečati z cesarskim ino tvojim pečatom, ino tebi skazengo da, de se v 3 mesen-
cih oglasiš, ako bi dnarji ne došli.

9. Slavni napis (Adresse) zvonaj pisma se v naših krajih le po nemško naredi. Vam bom nar navadnih po nemško zapisal, pa tudi poslovenil, de jih bote prav rezumili.

Slavno imenovanje (Titulaturen).

a. V nagovori, in *in* *in* *in*. b. V pisanji, in *in*. c. V podpisih, in *in* *in*. d. V napisi, in *in* *in*.

Za kmetovske ljudi. a. *in* — *in* N. Pošten — Ljubi prijatelj. b. *in*. Ako ga ne poznaš alj posebno v časti imaš, ga vikaj. c. *in*, Perpravljen. d. *in* *in* *in* N. N. Poštenimu kmetu J. J.

Za mestne ino gosposke rokodele. a. *in*, — *in* *in*! Visokopostvan gospod! b. *in*. V nemškem se onika, po slovenje pa vika. c. *in*, dobrovoljen. d. *in* *in* *in* *in* N. N. Visokopostvanimu gospodu J. J.

Za imenitnej gosposke ljudi, učenike, pisarje i. t. d. a. *in* *in*! Preblagi gospod! b. *in*. Onikati je bolj štimano, vikati

pa bolj prav. **c.** Einustwillig, Pripravljen.
d. Zu dem Wohlwollen Herrn N. N. Pre-
 blagimu J. J.

Za imenitnej gospode, komisarje i. t. d. **a.**
 Wohlwollendern Hofzükmarfmannen
 Herrn! Preblagorodni, Visokopöstvani gospod!
b. Din. Oni. Tudi se piše: Herrn Wohlwoll-
 endern. Vaša blagorodnost. **c.** Freybrustern.
 Podložen. **d.** Zu dem Wohlwollendern,
 Hofzükmarfmannen Herrn N. N. Visoko-
 rodnimu, Velikohvalnimu gospodu, gospodu
 J. J.

Za gospôdo žlahtniga rodu. **a.** Hofwofl-
 endern, Juwelnern Herrn! Visokorodni
 žlahtni gospod! **b.** Herrn Juweln. Vaša gna-
 da. **c.** Hofmarschallern Einern. Nar pokorniši
 sluga. **d.** Zu Dem Hofwoflendern, dem
 Herrn N. N. Njihovi Visoko-blagorodnosti,
 gospodu gospodu J. J.

Za kaplana alj fajmoštra. **a.** Wohlwoll-
 endern Herrn! Častivredni gospod! **b.**

Činna Doflnfarwinnu. Vaša častivrednost.
c. *Čaynbruuna. Udan. d.* *Čn. Doflnfarwinnu*
innu Čnna Čnna N. N. Njih častivred-
nosti gospodu gospodu I. I.

Za dehante ino viši duhovne. a. *Čofwinnu*
Čayn Čofynlnfatnu Čnna Čnfaun! Viso-
 kočastivredni, velikoučeni gospod dehant! **b.**
Činna Čofwinnu. Vaša Visoko=častivred-
nost. c. *Čaynbruustna. Ves vdan. d.* *Čn.*
Čofwinnu, innu Čofynlnfatnu Čnna
Čnna N. N. Visoko=častivrednimu, Vi-
soko=učenimu gospodu gospodu I. I.

Za grajsko gosposko alj komisijo. a. *Löb-*
liſn Čnnaſſuſt! Hvale vredna gosposka!
b. *Ču in Löbliſn Čnnaſſuſt zu N.*
Hvale vredni gosposki I.

Za krajsijo. a. *Dofllöbliſn Čaiſ. Čö-*
nigl. Čnriſu! Prav hvale vredna ces. kralj.
 krajsija. **b.** *Ču in Dofllöbliſn Čaiſ. Čö-*

*niyl. Luvishant zu N. Prav hvale vredni
ces. kralj. krajšiji v. I.*

*Pišes na viši gosposko alj zlo imenitno gospôdo,
prosi na to učene može, naj ti napišejo. Pišes ženam
alj gospem, po zakonskih možah jim dajaj slavno
ime; p: Gosfwooflyrboxun Juvv! Visoko-bla-
gorodna gospa! Pišes kaki samici pošteniga kaj, na-
piši: Efsuvun Juvv! Poštena diviza!*

Pisal je keršanski divici mladenč pismice, ki ni bilo zadosti pošteno. Devica pismo vzeme, ga zožge, pepél v popir zavije ino pošle nazaj, rekoč: „V tém listi najde on moj odgovor, ino pa svojo prihodno podobo — prah ino pepél.“ Tako tudi vi storite, ako kdaj enako pismo dobite. Nesramno pismo hujši vgrizne, kakor stekel pes, če se ga ne varješ.

Od steklih pesov.

Ste slišali žalostno prigodbo, kako je pred 14 dnemi stekel pes v Lazah Kolarjevo pasterico vgriznil? začno gospod kaplan perpovedvati. Pred 3 dnemi je še le sirotle v strašnih bolečinah vmerlo. Redka, hvala Bogu, pa grozovitna, nalezljiva je ta bolezen.

1. Pes steče, kedar od gladu ves pretergan okolj leta ino izmika, kar najde — od vročine po leti, če ga ne čediš ino ne ostrižeš — od prevelike zime, če nima na toplim ležati — od tepenja ino vjedanja — ako mu prevroče jesti daš — če je smerdljivo meso, ino zdrave vode nima.
2. Pes, ki se klaverno pomika, jesti noče, v kotéh poležuje, kalno gleda, ter se solziti začne, ne pije ino se vode boji, bo hitro stekel; brez odloga se mora vstreliti. Še začne pes domačih zogibati, jezik iz

gobca moleti, ino krog sebe kavsa, malokdaj laja, pa še tistokrat pivka, je hudo stekel; kogar vgrizne, mora večidel vmreti. Se pesu vlačne slin cedijo, se mu gobec peni; ino rep pod se vleče, je nar hujši stekel. Tak pes okolj divjá, vsakiga popade, ki mu blizo pride, zdaj na ravno letí ino se zopet oberne, pa naglo zbeží, kedar vodo alj kaj svetliga vídi. Oči ima ognjene, začernel jezik mu iz gobca visí, psi pred njim bežijo, po malim onemaga, dlaka mu po konci stoji, dokler se iztegne.

3. Kako hitro nad pesam kaj takiga zagledaš, glej de ti ne vjide; mahoma ga daj vstreliti alj vbiti, ter po soseski oznani, naj se varjejo, ino v stran beži, kdor ga sreča, ako je všel. Brez odloga se gosposki oglasi, naj nad stekliga psa lov naredijo. Steklo živinče se mora z kožo vred na samotni kraj prav globoko pokopati, njegovo ležiše zožgati, kedar so se mu slin cedile, postergati, stene ino pod z živim apnam očediti, tudi lonci alj ketne razbeliti.
4. Je steklo živinče kogar vgriznilo, hitro rano z svojo vodo izpiraj, z cestnim prahom jo omesi ino prav dobro čohaj, de kerv teče — pest soli v topli vodi razpusti ino rano izmivaj — nareži čebula ino česna, v jesih pomoči ino obezúj, na ravnost pa po zdravnika pošli; če koljkaj zamudiš, bo prepozno. Tudi kraj, kjér te oslini, je potreba skerbno omivati, rano pa orézati, alj z žerečim železam ožgati; tudi je dobro, púlfra na njo potrositi ino večkrat požgati.
5. V časi pes na tihim steče, ino se skrije, tudi mačke, svinje, lesice, clo kure stečejo, ter so človeku ravno tako nevarne. Pred nekimi letami so na Drevenskim stekliga volka vstrelili, ki je troje ljudi ino nekaj goved ogrizil. Per človeku se ta nesreča stekline še le v 14 dneh, v 1 mesenci, tudi čez leto ino den po vgriznenji prikaže. Moti se mu po glavi, davi ga, po udih terga ino britkosti ga obhajajo. Takiga človeka se mora gosposka hitro podstopiti, de ga zarvarje; razen strežev nihče blizo ne smé. Ako vmerje,

merliča ne vmivati; z rokavicami se iz postele v trugo dene ino pokople, postel ino vso orodje požgé, stene obélijo, tla globoko postergajo.

6. Žalostno je bilo vbogo pasterico gledati, kaj je terpela. Skrivala se je ino vpila, de jo žeja; so ji piti ponudli, jo je hotlo zadušiti; z vodo še blizo smeli niso. „Pomagajte, pomagajte! je vpila, de bi bil skoraj konec mojiga terplenja!“ Vzela je od vsih svojih slovo, pa tudi prosila, naj bežijo, de jim kaj ne stori, kedar jo muka zgrabi. Strašno ji perse vzdigvalo, penila se je, ino sline krog sebe pluvala. Poslednič ji vrat oteče, usta so černe, terga jo po vsih udih; ona oslabi ino vmerje. Kdo bi se nad toliko nesrečo ne razjokal!

7. Take nesreče ovarvati, dajte pesam jesti zadosti, pa ne prevroče, ampak hladno, piti dobre vode. Lepo jih čediti, ne dajte okolj letati, ne pretepaajte ino ne dražite jih; imajo kosmate ušesa. Prehude ino prestare pese dajte vstreliti. Kdor svojiga psa več obrajta, kakor človeka, je pesji stric; ino takih abotnih stricov je zlo veliko na sveti.

XLII.

Gospod dehant pridejo.

Na št. Mihalsko nedelo v Slavini sv. Mihaela obhajajo, ki je cerkve ino fare patrón. Poprežno nedelo je bilo oznanjeno, de gospod dehant pridejo, ter bojo šolarje, pa tudi mlade ljudi v cerkvi poskusili, kaj so se pretečeno leto naučili. Gospod fajmošter starejšam vkažejo, naj otroke — gospodarjam pa, naj rejenke, mlade hlapce ino deklet ob devetih zjutrej v cerkev pošlejo; šolarjam je pa bilo naročeno, naj se čedno opravleni ob pol devetih v šolo znidejo. Vsa fara je bila po konci, cel teden se učijo ino poskušajo, kdor bo več znal.

V saboto večer v večerki ob štirih začno možnarji pokati, ter celi fari oznanijo, de se gospod dehant pripeljajo. Ravno tisto dobo tudi večernice zvoní. V nedelo jutro so gospod dehant spovedvali, gospod kaplan rano opravilo imeli. Ob devetih napravijo gospod učitel procesijo. Šolarji grejo z svojo bandero gospodu dehantu do farofa naproti. Farna muzika, ki so jo gospod učitel pred 10 letami vbrali, spremi duhovščino v cerkev. Vsa cerkev z enim gerlam sv. Oče naš zapóje. Gospod dehant se v stran altarja vsédejo, gospod fajmošter pa keršanski nauk izprašujejo, kakor jim naročijo, poslednič tudi sami nekoliko poprašajo.

Po keršanskim nauki stopijo gospod dehant na kancel, ter stariše ino gospodarje pohvalijo, de tako skerbno svoje mlajši k nauki pošiljajo. „Zares, so djali, je veselje poslušati, kako mladi ljudje odgovarjajo. To je hvala vaših skerbnih učenikov; pa tudi vam lepo, preljubi moji Slavínčani. Rad bi vas za vse reči pohvalil; pa kaj de ne morem. Najdem — kar je vam gerdo, kerstne bukve pregledáje, veliko nezakonskih otrok. Farno popisilo preiskaje, najdem veliko število berznih samic, ki se po bajtah veči del z fačeki valjajo. Take keršence so fari, kar so stenice v hiši, alj pa moli v žiti. — Perporočim vam gospodarji, izpraznite svoje kajše takih ljudi; ino če to mogoče ni, pomagajte jim, naj v zakon stopijo, de bo vlačuganja konec. Vzemite pa tudi take iz vsmljenja v službo, ter z njimi poterplenje imejte zavolj deteta, ki je nedolžno. Kar bote takimu storili, vam bo Kristus povernil. Alj zapelivcam ne dajte k voglu.

Drugič imam potožiti vam, vi kerčmarji ino likebi, ki razvujzdanim ljudém ob nedelah ino praznikih potuho dajate. Vaše hiše bi imele biti hiše dobrote, pa so le mesnice pohujšanja ino pregrehe. Čujem, de se per vas cele nedele prepijančje, cele noči preraja, ker razberzdani rokodeli bližne fabrike samice napajajo ino zapeljujejo. Kamo bo prišla vaša fara, ako temu konec ne bo!

Tolaži me lepa angelska braterna, ki sim jo per vas najdel. Zaupam, de bo vaš farni patron sv. Mihaél

z svojimi tovarši brate ino sestre te sloveče braterne varval, naj bo močna meja razujzdani zapelivosti.

Perporočim vam, mladenči ino deklice, svete zakramente pogóje vredno prijemati; Kristus je prava vinska terta, vi ste njegove mladike. Žalost, de je toljko suhih tudi med vami, ki prerediti k božji mizi hodijo. — Vi očetje ino matere, ne pozabite, de ste prvi namestniki božji, vsaki per svoji hiši. Pomagajte svojim duhovskim pastirjam lepo pasti drago čedo Kristusovo. Tudi iz vaših rok bo pravičen sodnik duše podložnih terjat. Blagor vam, ako porečete: Tukaj so, ki si mi jih izročil; nobeno se ni pogubilo.

Kedar vsaki stan, kakor je bilo potreba, zadénejo, začno tako lepo k poboljšanju prigovarjati, de se je vse po cérkvi jokalo. Vsakateri sam per sebi obljubi, po svojim stani zvesto dopolniti, kar so gospod dehant povedali. Veliko peto mašo so gospod dehant imeli; gospod fajmošter ino gospod kaplan sta jim stregla. Vsa cerkva je mašno pesem pela, ino domači godci so piskali. To cerkveno petje z domačo muziko sklenjeno je gospodu dehantu toljko dopadlo, de so gospoda učitelja zato sosebeno pohvalili. Po večernicah pridejo nedelsko šolo poskusit, ter se začudijo toljko šolarjev ino šolarc. Vertnikova Marjetica je gospodu dehantu čeden zvezik rožic podala; bila je skorej nar manjši. Kotnikov Jože pred šolarje stopi, se pošteno priklone ino v imeni vsih začne, kakor so ga gospod učitel naučili, rekoč:

Visoko-častivredni gospod dehant!

Veseli nas, de imamo toljko skerbne gospode, ki nas tako lepo učijo, naše veselje pa je dones toljko več, ker Njim, visoko-učeni gospod dehant, lahko pokažemo, kaj že znamo. Naj nas torej perzanesljivo poskusijo, ali smo hvaležni učenci toljko skerbni učitelov. Naši odgovori naj Njim pot saj nekoliko povernejo; ino če zaslužimo, Njihova pohvala nam nar slajši plačilo naj bo, za to kar smo si prizadeli. Bog daj srečo: Njim veselje, nam pa dobiček!“

Tako je prav! gospod dehant pohvalijo. Vsako po-

sebno delo se naj pošteno začne, pošteno sklene. Kar si Jože ti začel, bom dones jez sklenil. Bog daj srečo!

Zdaj zapišejo drugošolcam rajtengo na tablo. Bila je sredno težka. Vsako na svoj popir rajta, dokler prvošolci zlagajo ino brati poskušajo. Od vsake besede, ki so jo zložili alj brali, hočejo gospod dehant vedeti, kaj pomeni, kaj uči. Kar ni eno vedlo, mu je drugo pomoglo. Drugošolci berejo potem sv. evangel tiste nedele, pa tudi evangel na spomin sv. Mihaela. Vsako znamenje so morli razkladati, zakaj stoji, ino kako se v branju razloči. V začetki so se šolarji gospoda dehanta nekoliko plašili; poslednič bi bilo rado vsako povedalo, ker so toljko zgovorni bili. Gospod kaplan poprašujejo, kar so pretekle nedele učili. Slišati lepih, imenitnih ino potrebnih reči se je toljko ljudi nabralo, de so skoz okna v šolo gledali. Gospodu dehantu se je skorej tožilo skušno skleniti; tako dobro so znali.

Po skušni odmolijo ino grejo v procesji za gospodam dehantam pod lipo, ki je pred cêrkvijo stala. Šolarji se krog lipe vstopijo, gospodi med njimi. Vse okna, svisle ino drevje je bilo krog ino krog polno ljudi, Gospod dehant z roko mignejo — vse potihne, ino oni govoriti začno.

Zdaj je šola za letošno leto končana, lahko greste šolarji ino šolarce po službi božji v gorico, na polje alj kamor radi. Kratek čas vam bo saj, ako bukvice z seboj vzevši, kaj lepiga bérете, ino na paši, kedar ste živino okročali, se kake molitvice učite, alj lepo pesem zapojete. Jelite, preljubi! lani osorej vas veliko še mislilo ni, de bi letas na št. Miholco znali tako dobro brati. Tako mlado drevje berst poganja, pa tudi mladost svoj žlahten sad daja. Marskaterimu vaših verstnikov ino verstnic bo žal, de so lepo priložnost zamudili, ktére bojo težko več včakali. Leto je preteklo vam ino njim; vi ste na dobički, oni na zgubi — vboği nevedni divjaki, kakor so bili. Dobro je res za mlade ljudi, de se v šoli kaj naučijo. „Kar se v mladosti naučiš, z tem se na starost preskerbiš“ — kakor ste dones brali.

Slišali so lahko vsi vaši tovarši, stariši ino cela

fara, de vaše stopinje, ki ste jih v šolo storili, niso bile zastojn. Pervošolci znajo skoraj vsi zlagati; kar jih je boljši glave, znajo brati natis ino pis, dobro šteti po eni, po dvé — do desetih; poznajo številke nemške ino rimske, vejo koliko je dni, tednov ino mesencov v leti, tudi kako se imenujejo. Drugošolci berejo gladko ino razločno, pišejo za silo, ino naredijo domače rajtenge iz glave kakor na tablo, naj si bo doštévati alj odstévati, poštévati alj razštévati. Tudi nemškiga branja so se toliko naučili, de se lahko nemšine lotijo, ako bo komur potreba. Človek ne vé, kamor še pride.

Posebno hvale vredno je, de ste slišali, kako se ljudém ino živini v sili pomaga. Koljko je starih ljudi, ki tega ne véjo. Poznate domače reči, škodlive ino dobre; pa tudi dežele ino ljudi, ktéri krog nas živijo. V cérkvi per keršanskim nauki sim posebno zadovoljn. Blezo se je tudi vašim starišam ino gospodarjam dobro zdelo, kako ste gladko ino čerstvo odgovarjali. Za te mesence, katére ste v šolo hodili, se že zajde, kar znate. Pa nikar ne mislite, de je zadosti; le začetik nauka je to, ne pa konec. Sami se morte zdaj gnati ino poskušati, kar ste se v šoli učili.

Veste pa tudi, po kaj človek v šolo hodi — se brati ino pisati uči? Le samo za to, de bi po tem umnejši ino pridnejši bil. Stariši ino predpostavljeni so vas samo za to v šolo pošiljali, naj bi jih potem raj vbógali, bolj skerbno molili, lepše služili Bogu ino ljudém, ter rastili ne le na starosti, ampak tudi v ljubeznivosti per Bogu ino ljudéh. Lepši reči bi vam ne imeli dati, kakor de so vam dali v šolo hoditi; hvalo jim morte za to véditi. Posebno hvalo ste pa tudi dolžni svojimu skerbniemu gospodu kaplanu ino gospodu učitelu, ki sta gostokrat kosilo na mizi pustila ino v šolo šla. Častivredni gospod fajmošter, vaš skerbni farni oče, so drugošolcam, ki svoj nauk sklénejo ino šolo zapustijo, lepe bukve za popotnico omislili. Vsako naj jih do smerti varje ino prav skerbno bere. — S slovesam ino pohvalo vzemejo zdaj od šole slovo, ter svoje govorjenje sklénejo. Gospod kaplan bèrejo drugošolce po imeni ino zasluženju.

Vsako v sredo pred gospoda dehanta stopi ino se pošteno priklone. Gospod fajmošter podajo lepe rudeče bukvice gospodu dehantu, oni pa šolarju, ki vsim gospodam roko poljubi ino se tako čedno v versto poverne, de jim herbta ne oberne. Tudi Blaže ino Nežica sta slovenske bukvice dobila, ako ravno le eno leto v šolo hodila. Brati sta že popréj znala; pisati ino računiti sta se pa tako naučila, de sta ju samo Kotnikov Jožef, pa Sodinova Žofa prekosila. Blaže je dobil bukve, ki se jim pravi: Vsakdanji kruh; Nežica pa: Nauki ino Molitve za mlade ljudi. V bukvi-cah je bilo pisano: Za popotnico skoz nevarno življenje Blažetu Minariču, pridnimu šolarju 1847. Pa tudi v Nežinih ravno tako.

S prvošolcami smo enako zadovoljni — sklenejo gospod fajmošter. Nar pridnejši so: (gospod učitel jih po imeni bèrejo). Darila vam še za letas nimam dati. Za dobro imejte, kar sim vam jez ino drugi gospodje storili, bukvice vbogim zastojn dali, krajdo, popir ino druge potrebne reči oskerbeli, vse zato, de bi kaj lepiga od vas slišati bilo. Le pridno se doma učite, de ne pozabite, kar že znate. Pervo nedelo po vsih svetih, če zdravi včakamo, bomo vam zopet šolo odperli. — Za likof denašniga dné, ki je vam ino meni toljko vesel, zapojmo z enim gerlam Večernico: Glejte, že sonce zahaja i. t. d. *) Zagnali so pesem, de se je po vsi slavini razlegala. Godci so jo spremljali, ino po vsakim odstavki prav čedno vložili; na Homci ino v Slavini pa slovo zvonijo. Žolarji se bojo postarali, ino še svojim vnukam perpovedali, kako lepo je bilo, kedar so gospod dehant v Slavino prišli.

XLIII.

Strašna noč.

Blaže ino Nežica nista dalej v šolo hodila, pa nauka doma v nemar ne pustila. Vsako nedelo ino praznik, po

*) Ahacelna pesme, stran 11.

zimi tudi ob delavnikih, kedar ni bilo drugiga dela, sta pisala alj pa rajtala, ter se poskušala, katéri bolj zna. Gospod učitel so Blažetu posodili bukve, ki so po eni strani nemške, po drugi slovenske bile, de si je lahko pomagal, kar še ni nemšine zadosti razumil. Nežica je k neki perletni šivilji hodila, de bi se naučila šivati, prati ino žoke plesti. Blaže očetu pomaga, ino že zna male kištice za otroke, prav fletne ptičnike (foglovže), posebno pa lepe stransice za pastirje delati, ter sam prav lepo piskati zna. Tako so Mlinarčovi prav srečno živeli. Mala bajtica — pa polna veselja je bila, pridna otroka starejšov nar večí bogastvo.

Neki večer okolj svetiga Martina že pozno v mrak ptuji mož persopiha, rekóč: „Mlinarič! tvoj prijatel me iz planine pošle povédát, de koj na ravnost se vgeni; zdaj ino zdaj bo tvoj sovražnik tukaj. Ako mu ne vjideš — Bog ti pomagaj!“ — Še ni izgovoril — je zginil. „Za božjo sveto voljo!“ — začne Mlinarička. — „Le tiho“ — reče Tomaž. „Koj hitro za menoj! Bog nam bo pomagal.“ —

Temna noč je bila, ino vse je že spalo, kar tobakarji v Loko persvetijo, z trojadjó poln voz tobakarskih mavh (punklov) perpeljajo, ino v sredi vesi obstojijo. Po vsakim kraji voza jih je bilo 6 z gorjačami po konci. Dva sta predej, dva zadej z baklami svetila. Po vsi vesi se je žarilo. Ločani so vsi na nogah ino tenko na uhe vlečejo, kaj bo iz tega. Zdaj vstane za rekoj grozovitno vpitje: „Mlinarič, na svetlo! Nocoj ti bom jez rebra poravnal. Ako taki napréj ne prideš, hočem ti posvetiti.“ — — Kakor bi trenil, se zasvetli — ino Mlinarčova bajta je v plameni. V Lokavci ednajst vdari ino začne v plat zvona biti; pa hitro tobakerjev dva letita, de mora vtihniti. Vešanov si nihče iz pod strehe ne upa. Pol ure še ni minulo, in Mlinarič je pogorel. Sreča za Ločane, de ni bilo vetra. —

Tobakarski poglavár z tovarši pride, se v sredo vesi vstopi, ino 4 baklarji mu posvetijo. Per luči ga še le spoznajo, de je Rakov Štefan, ino še bolj jih je strah,

videti, kako per 24 tobakarjev gerjače po konci derži. „Le vkup!“ se zadere poglavár, de je vsim po ušesih zazvonelo. „Ločani! tiho me poslušajte, kaj vam imam nicoj povedati. Uni sloki Mlinarič mi je zdaj pete odnesil; pa počival ne bom, dokler v njegovi kervi svojih pet prahu ne vmijem, ki se me je v kasarni prijel. Kakor ga sonce obsije, ga bom jez v šako dobil. Kar mu obljubim, tako gotovo bo, kakor zdaj Mlakarjeve duri drobne; naj bo rihtar védel dezenterje v svojo bajto zapirati. Fantji! poskusite svoje gorjače, ali so kaj dobro izbrušene.“ Tresk — tresk — tresk vrata se poderó, Mlakarjevi pa skos kuhenske vrata izbežijo. — „Bistahor — hot!“ — zavpije Rakovčan, ino Tobakarji odrinejo. Kakor hitro hrup potihne, dirjajo Ločani na pogoriše. Kravica ino dvoje svinj je zgorelo, kar so gleštali, v pepeli leži; človeškiga sledu pa ni bilo. Kedar se je razdenilo, Mlinarič per-trepeče, ter pové, kako mu je planinski Černigoj glas dal, naj zbeži, kér so tobakarji per njem pili ino se pogovarjali, kako ga bojo. Tudi vešani njemu povéjo, kako se mu je Rakovčan zagrozil. „Ob vse sim prišel, pravi Tomaž; kar mi je dober Bog dal, mi je hudoben človek vzél. Bog mi bo dal še kamo pod streho pridti, pa vém, de v Loki mi ni ostati. Lehko bi še kdo drugi za mojo stran v nesrečo prišel. Šel bom v kraj, kjér me nobeden poznal ne bo. Bog mi bo dal najti dobre ljudi, ki bojo mene ino moje sirote pod streho vzéli. Toži se mi po mojim kraji, pa zdaj še le prav živo vidim, de nisim tukaj domá. Spoznam resnico, ki nam jo gospod fajmošter toljkokrat pravijo: „Ptujci smo na tem sveti, le v nebesih je naš pravi dom, kjér nas noben sovražnik ločil ne bo.“ Še ni izgovoril, gospod fajmošter v Loko pridejo, ter Mlinariču roko podajo. Niso mu veliko besed dajali, pa obljubili za ženo ino otroka skerbeti, če misli v drug kraj iti. „Blagor jim, ki zavolj pravice preganjanje terpijo — so djali; takih je nebeško kraljestvo. Taka se tudi tebi godí. Lehko je scer deželski gosposki, tebe varvati; pa težko hudobnemu človeku vbranimi, dokler ga božja roka ne zadene.“

Mlinarič sklene, ženo ino hčer v Loki pustiti, Blažeta pa z seboj na Nemško vzeti. „Rakovčan nemške besede ne zna; ne bo me zvedel. Blaže pa mi bo tolmečval, de si saj kruha sprosiva. Hvala Bogu, de sim mu dal v šolo hoditi. Nisim mislil, de mi bo tako hitro hasnilo.“ Gospod fajmošter Mlinariču skazengo vboštva pišejo, ino grajšina mu jo poterdi; Blažetu naredijo pa kerstni list. Sosedji ju obdarujejo z oblačilam, grajšina ino gospod fajmošter pa z dnarji na pot. Še prvo noč se odpravita, pa nikomur ne povesta, v kateri kraj, de bi se ne razvedlo. „Hudoben človek, pravi Mlinarič, pride križam svét, ino kar eden vé, tudi dva zvésta. Vama bo Blaže pisal, preljuba Nana, kako se bo nama godilo! Oh, nar težej tebe zgubím, predraga moja ženka. Celih 14 let sva mirno skupej živela — še pred smertjo se morva ločiti. Zdi se mi, de se na tém sveti ne bova vidila; Bog daj, de bi se pa v nebesih. — Moja Nežica! vselej si rada vbogala; vbogaj za napréj, svojo mamo, ino tolaži jih, ako bojo za nama preveč jokali; stréži jim, če zbolijo, ino če vmerjejo, prej de se znidemo, zatisni jim trudne oči. Bogu ino pa dobrim ljudém vaj priporočím.“ — Mlinarič bi radi še govorili — pa jok jih posili. Nežica se očetovih rok oklene — oče pa roke povzdignejo, ter jo blagoslovijo. Blaže materi roko poljubi ino jemle od njih slovo; mati pa od prevelike žalosti pregovoriti ne morejo. Mlinarič svoji ženi — Blaže pa sestri roko poda, rekoč: „Z Bogam! srečno!“ ino se za Loko oberneta.

XLIV.

Smert dobriga očeta.

Pol drugo leto ni bilo od Mlinariča sluha ne duha. Mati ino Nežica ste v Mlakarjovi bajti na svojih rokah živele, predle ino šivale, pa tudi na polji pomagale. Gospod fajmošter so vsako nedelo Nežico v kuhno vzeli, de

bi se kuhe privadila. Mati ino hčer ste bile kakor dva persta; skupej jokale, skupej tolažile, pa tudi molile za ljubiga očeta ino brata. Dočakati niste mogle, samo le zvedit, ali še živita. Neki nemec je o sv. Ani po Loki vole kupoval ino pravil, de je v njegovi fari neki Win-discher (tako nemci slovence imenujejo) ino pridniga fanta ima; pa srote se niste mogle prav z njim zmeniti.

Oče Mlinarič ino pa Blaže sta prvo noč celo prehodila, prvi den pa v neki pošteni hiši za veliko cesto počivala. Pravili so jima, kako so se ravno prej tabakarji z konfinarji zbili, kjer sta dva tobakarja ino en žoldnir obležala. Drugi den srečno med nemške ljudi prideta, ino si službe išeta. Nemci so se Blažetu smejali, ker je le na pol nemškoval; pa vsaki jima je rad pot pokazal, ino živeža dal; to de jih je Blaže težko zastopil, ker so večidel gerdo zavijali. Prideta v neko planino Medgorje (Zwischenbergen), kjer so glažute bile. Gospod glažutar je ravno tišlarja iskal, mu kište za glaže delat. Obedva v službo vzeme; oče napravlja jo kište, Blaže pomaga glažarjam, ino prav dobro se jima je godilo. Neki večer pa ogenj vstane; strašen veter je bil, ino glažute pogorijo. Veči del ljudi se je morlo odpraviti; tudi Mlinariča gresta dan hoda blizo terga Wiesenthal (Senožič). Voznika (furmana) sta poznala, ki je po glaže hodil, ino bil v tém kraji doma. Per nekim nalaganji je Mlinarič tega moža v nevarnosti smerti otel; povabil jih je, naj k njemu prideta.

Oče ino sin prideta v Senožič, pa maliga kaj sta z seboj prinesla. Bajtico jima odkaze za prebivanje, ino toljko posodi, de si orodja pripravita. Dela sta imela dovolj, ino nemci so ju prav obražali, ker sta pridna ino pohlevna človeka bila. Imela sta lep zaslužik; pa zima je bila huda, ino oče Mlinarič bolehati začne. Strah ino žalost sta mu zdravje poderla; noge mu začno otekati, ino v persih ga duši. Blaže očetu hitro po zdravnika gré; pa očetu le malo pomaga. Neko jutro reče oče svojimu sinu: „Ljubi Blaže! moja ura doteka. Čutim, de me boš na Nemškim pokopal. — Naj bo, kjér hoče; saj je pov-

sodi ravno tisti Bog — ravno tista zemlja naša mati. Soden den bo tudi tukaj mene vsigamogočen glas najdil, ino od smerti obudil.“ — Blažeta so solze polile — od žalosti prigovoriti ne more. „Ne jokaj toljko, moj Blaže! zaupaj, de bo moja smert meni k dobičku ino tebi k pridu. Veliko žalosti ino terpenja sim si vžil za pravice del; Bog mi bo na unim sveti, tebi pa že tukaj lepo povernil. Kakor krivico starišev Bog pogosto na tem sveti nad drugim ino tretjim rodam kaznuje, tako nedolžno terpenje starišev Oče nebeški otrokam plačuje. Pa tudi jez, ljubi moj sin nisim brez greha. Kar sim v Senožiči, nisim k spovedi mogel, kér ne zastopim nemške besede. Pojdi, ljubi moj Blaže, k našimu gospodu fajmoštru. Slišim, de so dober ino vsmilen gospód. Pověj, de jim ponižno roko poljubim, ter jih prosim, bolnik na smertni posteli, naj mi svetujejo gospoda ki slovensko zastopijo, de bi me za smert spovedali. Saj se boš lahko z njimi zmenil, ker si se nemške besede dobro lotil, kar sva v ptuji deželi. Oh, kako bi bilo še na smertni posteli za mene prav, naj bi se bil v svoji mladosti kaj izučiti zamogel! De sim tebe v šolo dal, me zdaj bolj veseli ino mi več pomaga, kakor bi ti bil celo kmetijo kupil. Premoženje nama je sovražnik vzel, lepiga nauka tebi vzeti ni mogel. Oh, naj bi imel terdovratne stariše krog moje postele, ki jih je toljko v mojim kraji, de svojim otrokam v šolo branijo, rad bi jim pokazal, kaj šola veljá, koljko dobriga da starejšam ino otrokam. — Jidi, ljubi Blaže! čutim, de me dolgo imel ne boš na tém sveti, moram saj skerbeti, de se v nebesih videla bova.“ Gospod fajmošter Blažeta prijazno sprimejo. Jokaje jim perpoveduje, kar so mu oče naročili. Slišal sim, de sta v naši fari, so djali; de so pa oče bolni, mi še le ti pověš. Ni potreba očetu za slovenskiga spovednika skerbeti, tudi jez, če ravno nemec, sim se v šolah slovenšine za potrebo naučil. Po poldne bom očeta obiskal, de se spoznava ino pogovori-va; jutre jih hočem pa prevideti. Peljajo Blažeta v kuhno, ter rečejo njemu kosila dati, očetu pa dobre juhe poslati.

„Hvala Bogu! izdihne oče Mlinarič, slišati, kaj so

gospod fajmošter rekli. Veselo se v posteli vsede, ter dobre goveje župice zavžije, ki so mu jo poslali. Ob treh popoldné gospod fajmošter pridejo, lepo po slovenje bolnika pozdravijo, ki se jim naproti posmeji ino roko kušne rekoč: „Zdi se mi, de sim v svojim kraji, ker njih slišim, de me po slovensko nagovorijo. Ni človeku slajšiga, kakor materni jezik. Dete sim po slovenje ateja ino mammo klical; po slovenje tudi svojo dušo Očetu nebeškemu izročiti želim. Prosim jih, naj me spovejo. Blaže gre sosedu za bel pert prosit, de ga bo jutre na mizo pogernil, ino kedar nazaj pride, mu gospod fajmošter naročijo, drugi den ob osmih po njih priditi. Dajo mu slovenske bukvice za bolnike, naj očetu bere ino moli za pripravo na juterni dan. Lepo sta molila zvečer ino v jutro, sin naprēj ino oče za njim. Ob osmih jim gospóda pripeljá, ki očeta za večnost previdijo, ino prěden grejo, obedva tako čedno potolažijo, de sta v svoji veliki revšini prav veseliga serca. Vsak teden po dvakrat gospod fajmošter bolnika objišejo, tudi z vsim preskerbijo, česar bi mu bilo pomankalo. Od Svečnice do sv. Gregorja oče Mlinarič boleha; ter se mu zboljša, pa zopet z-hujša. Kedar sneg kopneti začne, oče iz postele več ne more. Dober moz, ki jima je streho dal, tudi svojim ljudém vkaže, naj Blažetu pomagajo očetu streči. Dva dni pred sv. Jožefam sta oče ino sin sama bila. „Blaže! zakliče oče, meni se večkrat pred očmi stemní; napoveduje mi, de se meni bo skoraj na vselej stemnilo. Pripravljaj sim se; ne bojim se vmreti. Naj se zgodi, kdaj ino kakor Bog hoče. Bojim se pa za tebe, moj ljubi Blaže. Ptujim ljudém te bom zapustil, ne vém, kako se ti bo godilo. Na Boga se zanesem, de te zapustil ne bo, ako ti njega ne zapustiš. — Oh, prelubo moje dete! pojdi sem, naj te še enkrat objamem. — Bil si do zdaj moj angel, ki si me sprémljal v to ptujo deželo; božji angel naj tebe spremlja, kamor se boš podál. Blaže! podaj mi svojo roko, ino obljubi mi zdaj na mojo posledno uro, se smertniga greha bolj ko smerti varvati. Moli vsako jutro ino zvečer; ne moreš klečé, moli gredé. Hodi, kakor si

vajen, pogosto ino pa vredno k spovedi ino k sv. obhajilu. Pokorn bodi svoji duhovski ino deželski gosposki. Če boš kdaj v žold poklican, nigdar ne vhačaj ino zvesto svoje leta dosluži. Dezenter je najno premoženje požgal, nama ljubi dom vzel ino naji v ptujo deželo persilil. Tudi ti bi lahko ravno tak bil, ako bi se oblasti zoperstavil. Ona je od Boga. — Lehko, de se z Rakovčanam še kdaj znideta. Po nedolžnim me je sovražil; z mojo smertjo se mu bo jeza ohladila. Tebe nima zakaj sovražiti. Pověj mu, de sim njemu na smertni posteli iz serca odpustil, ino želim, naj mu dober Bog še odlog da, se pred smertjo prav spokoriti, de bi si bila v nebesih prijatela, ki si nisva bila na sveti.“ „Gospodarju sva še nekaj dolžna, kakor sam vēš. Najno premoženje toljko vredno ni, de bi dobrimu možu poplačal. Kedar mene pokopleš, ostani per njem, ino posluži najni dolg; saj je rekel, de bi te rad za pastirja imel. — Sv. Jožef, mislim, bo prišel po mene, on vmerjočih poseben patron. Svetim trēm peršonam Jezusu, Mariji ino sv. Jožefu sim se vse žive dni za srečno zadno uro priporočal; zaupam, de bojo moja tovaršija v dolgo večnost.“

Rad bi še vidil svojo ljubo ženo, tvojo mater, ino ljubeznivo Nežico, sestro tvojo. Ker pa na zemlji to mogoče ni, Bog daj, de bi vas videl vsih troje tamkaj v nebesih. — Nimam vam kaj zapustiti, kakor svoj žegen. Poklekni Blaže, naj te blagoslovim. — Povej ljubi materi ino sestri, de tudi njima vse dobro želim, ter bom Očeta za nje prosil, ako le srečno pridem pred božje obličje.“ — Rad bi še daleje govoril, — pa mu marn vzeme. Tudi Blaže ne more od joka pregovoriti. Če dalej mu slabej prihaja — ravno na sv. Jožefa ga v Senožiči pokoplejo.

Na ravnost bi se bil rad Blaže v svoj kraj povernil, alj od žalosti je zbolel ino gospod fajmošter mu jiti ne dajo, ampak obljubijo v Slavino gospodu fajmoštru pisati, naj materi ino sestri žalostno povest oznanijo, de nimate očeta na sveti več.

XLV.

Lepo otroško serce.

Zapušeni siroti, mati Mlinarič ino Nežica njena hčer, še niste dočakati mogle, de bi od očeta ino brata Blažeta kaj zvedele, kako se jima godi. Na veliko nedelo po poldné ju gospod fajmošter zakličejo. „Žalostno pisanko, so djali, imam dones za vaj.“ Po pismo sežejo, ino jima bèrejo, kako so Tomaž lepo vmerli, kakor so čedno živeli. Obedve se hočete v solzah potopiti, slišati, de nimate dobriga očeta na tém sveti več. Kedar ju gospod fajmošter potolažijo, si mati solze obrišejo rekoč: „Bog daj rajnimu večen mir ino pokoj, nam zapušenim sirotam pa svojo pomoč, križe ino težave voljno prestati, ki nam jih on pošilja, ker nas ljubi.“

Velikonočni teden tudi stari Mlakar vmerjejo. Vdova Mlakarca gospodarstvo svojimu sinu prepustí, ki je že bil 2 leti oženjen. Sneha se z svojoj tašoj ni lahko zastopila; torej Mlakarca v bajtico potegne, v kateri ste mati Mlinarič ino Nežica prebivali, ino reve se morjo preseliti. Mati je imela v Hojah, neki 2 ure daleč, svojiga brata. Slišal, kaka se njima godí, ju k sebi povabi. „Ravno sim za stare dni bajto postavil; lahko vedve v njej prebivate, je djali, dokler bom sam v njo potegnil.“ Mati ino Nežica vzemete slovo, ino greste v Hoje prebivat, kjer je mati Mlinarič hudo zbolela.

Blažeta je dober mož pod svojo streho vzel, ino mu tako skerbno stregel, de v enih dneh zopet ozdravi. Iz hvaležnosti per tem kmeti za pastirja ostane, materi ino sestri pa piše, de je zopet zdrav inu hoče k materi pridi, kakor hitro bo očetov dolg poslužil. Gospodar mu da ob nedelah v šolo hoditi, ki so jo v terzi za rokodelne fante imeli. Nemšine se je tako lepo lotil, de svoji materi po nemško piše. Mater je to prav veselilo; ino kar Nežica prav dobro ne zastopi, greste ob nedelah popravili h gospodu učitelu, ki jima Blažetove pismice radi

razkladajo. Nežica po slovenje odgovori; gospod učitel pa napis naredijo, de je pismo bolj lahko v Senožič došlo.

Kako se je sirotam še dalej godilo, sta si Blaže ino Nežica vse lepo pisala. Hočemo njune pismice *) brati, naj vsaki prav spozná, kako dober Bog za sirote lepo skerbi.

1. Pastirč Blaže piše svoji sestri Nežici.

V Senožiči 1. maliga travna 1847.

Ljuba sestra!

Snoči je bila prav lepa spomladna večerka. Sedel sim pod drevesami ino na svojo stransico piskal. Moje ovčike so pohlevno za potokam derzale. Moje majhine bukvice, ki sim jih v šoli dobil, so zravno mene ležale. Sonce je že zahajalo, ino se z svojimi žarki po meglah ino gorah zlato oziralo. Prisli so novi gospod kaplan, se za potokam sprehajal. Nekoljko so me poslušali, in potem k meni prisli. Vidili so knjižice na travi ležati. „Ali znaš brati, moj ljubej?“ so me prijazno pobarali. Kako pa, sim djal, ino jim hitro eno stran brez vse spotike preberem. Zadržili so se mojimu jeziku ino so rekli: „Od kodi

*) Iz pisem Krištofa Šmida.

si pa? kdo so tvoji starisi, ki so te tako pridno v šolo pošiljali, ino kako si ti v naš kraj prišel?"

Pravil sim njim, kako se je nam godilo; de smo ob svoj dom ino premoženje, iz svojiga kraja pregnani; de so najni dober oče v kratkim vmerli, naji ljuba mati pa v Hojah, 12 ur od tod, v borni kajžici bolna ležijo; de jim Ti, ljuba sestrice! strežeš, ter jih z prejo živiz, ino de sim jez to vigred v Senožiči za pastirja službo nastopil, tudi kaj perslužiti. Solze so me polile, ko sim jim vse to pravil. Prav ljubeznivo so mi na to prigovarjali. „Le potolaži se, so djali, pa nikar ne jokaj. Živi ravno tako pobožno ino pošteno, kakor tvoji starisi, ino gotovo ti bo še dobro.“ Segli so v žep, ino mi dali ti lep nov srebren dnar, ki ga tukaj najni ljubi mamici poslem, ino jih prav po otroško pozdravim. Bog jim daj skoraj zopet ozdraviti. Srečno! останem

Tvoj zvesti bratec
 Blaže Mlinarič.

XLVI.

Dobre matere posledno izročilo.

2. Nežica piše svojimu bratu Blažaju.

Preljubi brate!

Oh, vroče solze točim. Moje pismo je pač nar bolj žalostno, ki ga bom Tebi kdaj v svojim življenju pisala. Najna ljuba mama so pred snočnim vmerli, ino dones so jih pokopali.

Na večer pred njihovo smertjo sim per njih posteli sedela. Tvoje pismo je došlo. Prebrala njim ga sim. Od veselja so se jokali. „Oh, ljuba hčer! so djali, ne bom več iz te bolezni vstala. Pojdem skorej domu, k našimu ljubimu Očetu v nebesa. De sim vaj izredila, tako dobro ko sim premogla, to me zdaj per moji smerti nar bolj tolaži. Oh, moja ljuba otroka! bodita vedno pobožna ino dobra, ino prihajajta vsaki dan boljši. Imejta Boga zmeraj pred očmi, črez vse ga ljubita, deržita njegove sapovedi, ter v njega zaupajta. Iz celiga serca vervajta v Jezusa Kristusa, vse dopolnita, kar nas on uči ino posnemajta, kar vama na misel daja. Ljubita se. Nikogar ne žalita. Ne dajta se v vajni revšini ino sili zapeljati, de bi komur kaj še tako maliga vzela. Varujta se vsiga, tudi nar majnšiga greha, posebno ohranita svojo nedolžnost brez madeža čisto. Bog hoče po tem gotovo za vaj skerbeti. On bo za naprej vama za mater, kakor je doslej vaj oče bil. Srečna ostanita, ino ne jokajta preveč, saj pridem k Bogu, ter bom tamkaj neprenéhama za vaj prosila. Té so posledne besede vayne vmerjoče matere. Ne pozabi jih, ljuba Nežica, pa piši jih tudi svojimu ljubimu bratu Blažetu. S temi ga zadnokrat pozdravim. — Rada bi ga bila na tém sveti še enkrat videla! pa v nebesih, kjer vajniga pokojniga očeta gotovo najti zaupam, se bomo nekda j vsi zopet videli.“ Po

tem so duli še nama svoj matern blagoslov — ino tri ure poznej so mirno ino srečno vgasnili. Jez pa jokam — le toljko, de od joka ne oslepim! Bog se vsmili

Tvoje uboge sestre

Mlinarič Neže.

V Hojah 15. velikiga travna 1847.

3. Nežica še nekaj svojimu bratu Blažetu od smerti matere piše.

Preljubi brate!

Moram Tebi še verh perviga pisati, kako čedno so gospod fajmošter najno ljubo mater na smert perpravili, ino koljko dobriga so jim v njihovi hudi boleznii storili. Skorej vsaki dan so jih obiskali ino tudi nar bolši jedi pošiljali. Poslali so jim po zdravnika ino za njih zdravila plačali. Tudi ob njih zadni uri so vpricho bili, ter jim sladko ino lahko vmreti pomagali. Prav pridno moli, ljubi bratec, naj Bog dobrimu gospodu fajmoštru to poverne! Moli pa tudi za mene! Zdaj sim pač prav vboga deklica. — Obedra scer sva od zdaj zapušeni siroti; alj Ti si vender že tako velik ino terden, de si svoj kosec kruha lahko z pašo zaslužiš. Kaj pa bom jez začela! Za kmetiško delo sim še prešibka, beračije se pa bojim; ona lahko človeka spridi. Bog pomagaj nama sirotama, Tebi ino

Tvoji vbogi sestri

Neži Mlinarič.

V Hojah 25. velikiga travna 1847.

4. Blaže piše svoji sestri Nežici.

V Senožечи 2. rožnika 1847.

Preljuba sestra!

Prav imaš: Bog se naj vsmili! Bog nama pomagaj! Od samiga joka Ti skoraj pisati

ne morem. Ni dopovedati, kako sim se Tvojiga pisma prestrašil, ino kako me je vžalilo. Oh, kdo bi bil mislil, de bojo najna ljuba mamka tako hitro vmerli! Pa vender se morva tudi potolažiti; saj véš, kar Bog stori, je le vse prav. To morva vérvati, če se ravno nama drugači dozdeva.

Najna ljuba mati so srečna. Tako lepo Bogu služili, ino so zdaj gotovo v nebesah. Njim je boljši, kakor nama. Torej bi morla za njih del veliko več vesela biti!

Za naji bo tudi Bog skerbel. On ptičice pod nebam živi, ino oblači rožice na poli. Kako bi pozabil svojih otrok? Kedar jagnje kožušček zgubi, da Bog, de jug pohlidi, tako prigovor pravi. Tudi naji bo v revšini tolažil, ino nama pomoči poslal. Nikar ne jokaj viši, ljuba sestra! Prav terdno v Boga zaupajva, moliva, ino nauke svoje ljube matere dopolniva. Potem bo z nama Bog gotovo prav dobro obrnil —

ino tako jih bova nekdaaj per njem zopet v nebesih vidila.

Tudi pošlem zravno pismo za gospoda fajmoštra. Zdrava bodi! Bog Te obvarj ino
Tvojiga brata
Mlinarič Blažeta.

XLVII.

Dober dušni pastir.

5. Blaže piše gospodu fajmoštru v Hoje.

Visoko častivredni,

Visoko poštovani gospod fajmošter!

Naj mi vender ne zamérijo, de se jez vbogi sirotej podstopim, Njim pisati. Res je, le reven pastirič sim, pa vendar vse svoje ovčike iz serca za ljubo imam. Rad jim dam svojiga kruha. Usmilijo se mi, ako zbolijo, ino vsak tern, ki si ga katera napehne, jim skerbno izdêrem. Posebno na majčkine nar bolj gledam. — Naj mi odpustijo, de Njim tako na ravnost

povém. Tudi Oni so pastir. Ovčice, ktere Njim je nar boljši Pastir izročil, obljubim, de še bolj ljubijo, kakor jez svoje, ino ravno to mi serce daja, prav po otroško ino po domače z Njimi govoriti. Pač ljubijo svoje podložne: to so per moji rajni materi pokazali. Toljkaj ljubeznivo so za njih skerbeli, kakor bi bili Njihova lastna mati. Za to Njim je polno moje serce nar veči hvale! ino ker sta mi moj oče ino moja mati hvaležnost, posebno otrokam nar lepši čednost, pred vsem priporočala, tako Njim svojo zahvalo tudi pisaje naj pokažem. Se zna, de ne vém vse tako prav povédati, kakor bi mi serce rado; pa vender mi verjamejo naj, de nekoliko za tega del, ker moje serce preveliko občuti. Usaki den pa za Njih molim, naj Njim Bog vse obilno poverne — kar gotovo tudi storil bo.

Naj za zlo ne vzémejo, de verh svoje zahvale še kaj ponižno poprosim. Moja sestra je zdaj pač prav vboga, zapušena deklica. Jez sim

njeni starši brat; za njo bi skrbeti moral. Pa moj Bog! sam sim nar vieči srotej. Tokal sim ino prav iz serca molil, naj mi Bog vendar na misel da, kaj bi mi bilo početi. Zdaj mi v glavo pade, Njim pisati, naj se nje vsmilijo. Oh za božjo voljo ino prav iz serca svoje duše Njih prosim: naj se vendar vsmilijo vboge zapuščene sirotice! — Veselo zaupam, de bojo to storili, ino Njim ponižno roko poljubim, ter Njih po otroško spoštujem.

Njim, visoko častivredni

nar hvaležnejši

Blaže Mlinarič.

U Senožeci 2. rožnika 1847.

6. Nežica piše svojimu bratu Blažetu.

Preljubi brate!

Kako bi se tebi za Tvojo ljubezen zahvalila? Tvoje pismo do gospoda fajmoštra mi je srečo prineslo.

Ročno sim svojo nar boljši obleko na se djala, ki je scer lozna pa vendar čedna, ino sim še do poldné k njim šla.

Ravno so bili na verti, ter so neke bukve brali. Roko sim njim poljubila, rekoč; Tukaj imajo, Visoko-

častivredni, pismo od mojiga brata. Hitro so bukve zaperti, ino v pismo poglédali. Lehko sim spoznala, de Njim pismo dopade. Večkrat so se braje posmehvali. „To je lepo, prav lepo za tvojiga brata!“ so djali, pismo prebravši. Barali so me, ali mi Ti večkrat pišeš? Podala sim njim Troji dve pismi. Tudi te so prebrali ino na to rekli: „Dobra otroka sta, vajni stariši so za vaj dobro skerbeli, de so vaj tako čedno izredili. To več veljá, kakor bi vama bili deset jezér goldinarjev zapustili. Ne bom poprej mirno zaspál, dokler se vama pomaga. Pojdi le, moje blago dete; bom te dal zopet zaklicati.“ Roko jim kušnem ino grem.

Še na večer tistiga dně pride stari streže milostliviga gospoda, rekoč, naj v grajšino pridem.

Na ravnost sim z njim šla. Gredé mi je pravil, kako se naj per gospôdi vêdem, ino me v verlo stanico peljá. Milostlivi gospôd ino gospá sta za mizo sedela. Tudi gospod fajmošter so zravno bili. Perklonila sim se milostlivimu gospodu ino gospodu fajmoštru, ter milostlivi gospej roko poljubim. Prijazno se mi nasmehlajo, rekoč: „Rada bi pesterno dobila; bi hotla ti per meni ostati?“ O milostliva gospá! sim djala, ino solze so mi v oči perigrále. Nisim mogla dalej govoriti: „Noj, so rekli, pa ostaneš per meni; ino če se dobro nosila, bom prihodno za tebe skerbela.“ Roko jim poljubim. Moje solze so se na njo potočile. „To je nar lepši zahvala! so djali. Tako je prav; zdaj si moja hčér.“ Od te dobe sim tedaj v grajšini. Milostiva gospá so vedno tako ljubeznivi ino prijazni ko angel. Dali so me tudi precej od nog do glave novo ino prav čedno obleči. Z kratkim, tako sim vesela ino dobre volje, kakor bi bila v nebesih.

Pa tudi berž, ko sim prvič v svojo majhino čedno spavnico prišla, na soje kolena padla, ino Boga v solzah sa njegovo dobrotno oskerblenje zahvalila sim. Oj, pač res! kdor Boga ljubi ino v njega zaupa,

*njemu je dobro. Veseli se z menoj, ljubi bratec! Bog
bo tudi za Tebe skerbet, kakor za Tvojo sestro,
ki Tebe vedno ljubi,
Neža Mlinarič.*

XLVIII.

Otrok nar večí bogastvo.

7. Blaže piše svoji sestri Neži.

U Senožiči 3. maliga serpana 1847.

Preljuba sestra!

*Koljko veselja mi je tvoje pismo storilo, ni
popisati! Bog očitno za naj skerbi. Zatorej
hočeva pa tudi njega znovič ljubiti — slušati,
njemu zaupati, ki je ljubeznivi Oče vbogih sirot!
Njega, se vé de, ne vídiva, pa de on svét vlada
ino za ljudi skerbi, to očitno vidimo. Pogosto
sam per sebi pravim: Oj najna ljuba mati!
naj bi bili še tega včakali! — Pa nikar! zopet
na to pomislim: ako bi še živeli, ne bilo bi se tako
zgodilo. Ali né vidiš, ljuba sestra, nad tem,
kako Bog vse dobro ino prav stori? Njim je
nebesa dal, Tebi pa toljko dober kraj. Bili bi*

na tém sveti le hude dni imeli — zdaj imajo veselje. Tebi bi ne bili mogli veliko pomagati — zdaj ti je drugo mamko dal!

Iz tega pa tudi vidimo, kako dobro je, če se kaj naučimo ino prav vedemo. Bi brati ino pisati ne znala, bi naji ne bili stariši dobro izredili: gotovo bi te sreče ne bila imela. Toljko vboge deklice bi ne bili tako hitro na cesti pobrali. Dro, bodi Bogu hvala, de so naji stariši učili, zaupati ne v dnar ino blago — ampak v Boga, na pridnost ino čednost. Najno premoženje je sovražnik z vsim vzel; pa pobožnost, čednost ino zastopnost se nobenimu vzeti ne more. Ravno za to je pa tudi le samo to pravo blago človeka.

Znovič sim zdaj prav poterjen v zaupanji na Boga. Ne skerbi me več, kakor njegovo voljo dopolniti. Stori ravno tako Ti, ljuba sestra; za vse drugo bode potem on skrbel.

Tvoj zvesti brat
Bláže Mlinarič.

S. Blaže piše gospodu fajmoštru v Hoje.

Visoko častivredni,

Visoko poštovani Gospod fajmošter!

Moje serce meni veli, naj Njim pišem ino se zahvalim. Pa že previdim, de ne bom najdel zadosti besedi, Njim svojo zahvalo dopovedati. Oni so mojo sestro iz velike revšine odteli, Oni ji k veliki sreči pomagali! Bog vidi mojo hvaležnost — sliši moje otroške prošnje, Njim za srečo. On, ki napitek vóde, ki se žejnemu podá, plača, ne bo toljko dobro delo brez povernila pustil! On, katéri krik mladih krokarjev sliši, bo tudi prošnje vbogiga pastiríča slíšal!

Tudi milostivi gospéj bi rad pisal, pa se tega ne upam. Naj Oni, poštovanja vredni Gospod fajmošter! prevzemejo jih zahvaliti. Tako dobro so védili naprositi — bojo vedili tudi nar bolj zahvaliti. Naj jim povedó, de, če jih ravno ne poznam, jih vender po otroško nar bolj spoštujem ino ljubim. Prav za prav se mi

tukaj kakor z ljubim Bogom godi. Lahko ga ljubimo, ako ga ravno ne vidimo. — Kadar sonce vstaja, molim, naj jim milo ino prijazno sija — ino permigla večerna zvezda na nebi, prosim, naj jim mir ino počitek prinese.

Mož, ki mi je list od moje sestre prinesel, je pravil, de mladi gospodiči v grajsini do lepih metulov veliko veselje imajo. Per svojih ovcah imam časa dovolj jih loviti. Nekoljko jih tukaj pošlem. Tablo so dali naš gospod kaplan narediti, ki so mi tudi pokazali, kako se zahranajo. Zdaj pač kaj boljiga poslati ne vém. Dolžni smo vendar eden drugimu toliko veselja storiti, koljkor premoremo — ino če bojo v lepih pisanih metulih božjo vsigamogočnost ino prijaznost čudama spoznovali, tudi to kaj dobriga bo. Njih pa prav serčno spoštujem

Njih Visoko-častivrednosti

nar hvaležnejši

Blaže Mlinarič.

V Senožiči 4. maliga serpana 1847.

XLIX.

Poštenje boljši ko dnar.

9. Blaže piše svoji sestri Nežici.

*V Senožiči 20. velikiga serpana
1847.*

Ljuba sestra!

Zdaj je tudi mene sreča došla. Pasel sim letunoj svoje ovce za potokam, ter na brodi (ker božjo modrost ino dobrotnost tudi v nar manjših stvaréh rad premišlujem) mnogoterih lepo prižanih polžovih lupin iskal. Zaglédam na enkrat v travi nekaj prečudno bliskečiga. Zlat perstan je bil, z svetlimi, bliskečimi kamenci vložen.

Vrajtal sim hitro, de bi kaj prav dragiga bilo. Od veselja sim poskakval! Ob tem dva židova memo prideta. Pokažem njima perstan. „Tej, jej, je djal eden, ta reč je kaj zaliga! pa tebi je za nič, poglēj! dam ti šest grošov za-njo.“ Perstana ne dam, sim rekel. Lehko si vrajtam, de ga je kdo zgubil — ino odraj-

tati mu ga moram. Predati ga, bi bilo greh. „Ej, je djāl, saj ne veš, čigav je. Dam ti lepo križovačo za-nj. Na le!“ — je djāl, ter mi nov svetel tolar kazal. „Noj, vzemi le vzemi!“ Jez sim z glavož zmajal, rekoč: Nočem, ne! Za tavžent takih tolarjev bi greha ne storil. Uni Jud, že star mož, z sivimi lasmi ino belož bradož, je djāl: „Pošten publič si; pa tudi jez pošten židov. Hrani perstan ino pridno oprašuj, čigav je; ako ne izprašaš, je perstan tvoj. Ino potlej baraj po starim Samuelu tam v uni vesi. Ako mi perstan prineseš, sto takih tolarjev ti za-nj dam; zakaj toljko je vreden.“ — Tako so tudi med Judami dvojni ljudjé, kakor med kristjanami. Še tisti večer sim dirjal k našimu gospodu kaplanu, ter njim vse dopovedal. „Perstan, so djali, so gospod kapitan kojnikov zgubili, ki so une dni na račjim streli tukaj bili. Pošten najdenik dobi deset tolarjev rešve. Pusti perstan per meni, ter jim list zravno piši. Hočem po-

tem obedvoje gospodu kapitanu poslati. Nar
pravičnejših žlahnikov na sveti so. Perstan bo
gotovo tvoja sreča.“ — Tudi jez mislim, de mi
Bog ni dal perstana zastojn najti, ino sim,
ljuba sestra!

Tvoj zvesti brat
Bláže Mlinarič.

10. Bláže piše gospodu kapitanu kojnikov.

Preblagorodni Gospòd kapitan,
Milostivi Gospòd!

Ubogi pastir se prederzne, Vaši milosti pi-
sati. Toljko srečen sim bil, pričujoč perstan
najti. Še bolj srečniga se mislim, de ga Njim
lehko odrajam. Za tega del naj mojimu pisa-
nju perzanesò.

Toljko milostlivi so, deset tolarjev njemu za
rešvo obljubiti, ki perstan najde. Njih dobro-
serčnost mi pa serce daja, Njih za drugo mi-
lost prositi. Moji stariši so skoz sovražnika ob
vse prišli. Mertva sta obedva. Uboštvo me sili

orve pasti. Z veseljam to storim, pa vendar me za prihodno skerbi. — Zdaj bi se silo rad škri-
narije (tislarije) naučil, ter bil ravno terden za-
dosti v nauk stopiti. Prosim Njih torej, naj
mi k tému pomagajo, milostivi Gospód!

Bog Njim hoče toljko dobroto gotovo po-
verniti, skoz katero vbogiga sroteja srečniga sto-
rijo — ino perstan z lepimi blišečimi kamenci
Njim potem za toljko ljubši bo, ker Njih bo
pomnil dobriga dela ino pa hvaležnih solz, ki
jih bo od veselja takal

Vaši milosti

nar ponižnejši sluga
Bláže Mlinarič.

V Senožiči 21. velikiga serpana 1847.

L.

Bog razkruši, pa veselo zopet združi.

11. Nežica piše svojimu bratu Blažetu.

Preljubi brate!

To je pač zopet veselje! Bog si zarés prav perzadeva, njih, ki ga ljubijo, razveselovati! Le poglej, gospód brat naše milostive gospé so že osem dni tukaj. Snoči je milostiva gospôda pod veliko lipo pred grajšinskimi vratmi sedela, Gospôda sta novice brala; milostiva gospá so žoke pletli; jez, zravno stojè, malo gospodično péstvala. Zdaj posel pride — s pismam do gospoda brata milostive gospé. Novine v stran položijo ino na glas berejo: „Preblagorodni pospód kapitán! milostivi gospod! Vbogi pastir se prederzne“ — — Joj! sim zaupila, to pismo je mojiga brata! Prebrali so ga do konca. Milostiva gospá na to pravijo: „Brate! Bog naji je po tim takim stariše tima vbogima otrokama odločil. Jez sim deklico vzela; ti moraš pa fantiča vzeti.“ — Oh, sim djala, naj se saj vsmilijo, Vaša gnada! „Kaj vsmiliti; so nekako rezno djali. Blagi mladenč to zasluži. Naj se mu zgodi, kar želi.“ — Milostivi gospód so zdaj djali: „Imamo v Dramljah, bližnim terzi, še ne štertinko ure daleč, zastopniga skrinarja, Hvaleta Jožefa. Dajmo fanta, njemu v nauk, tako si bota dober brat ino sestra vendar blizo, ino lahko še kdaj pridniga teržana v naš terg dobimo.“ — Pokličejo tišlarja ino se z njim kmalo pogodijo. Barala sim, ali smém perva to veselje Tebi pisati? — „Le, le, so djali; piši mu, naj pride, rajši prej, ko slej!“ — Oh, tako pridi saj skoraj, preljubi bratec! Jokaje od velikiga veselja ino z

priserčno zahvalo do nebėškiga Očeta za dobro izre-
jenje, ki naj tako srečne stori, Tebi naproti pojde

Tvoja sestra

Neža Mlinarič.

V Hojah 31. velikiga serpena 1847.

12. Blaže piše svoji sestri Neži.

V Senožiči 3. kimovca 1847.

Preljubezniva sestra!

Kakor hitro tvoje ljubo pismo dobil, katė-
riga zapopadek me je neizrečeno oveselil, zravnič
sim šel k našimu častivrednemu gospodu kaplanu,
ino sim njim tvoje pismo pokazal. G'nilo jih je,
ter so djali: „Bog! — ti si vbogih sirot nar-
boljši Oče! — Zdaj ljubi Blaže! so djali,
pověj svojimu gospodarju to veselo novico; reci
mu, de bi rad skoraj v Floje šel, ter ga baraj,
kdaj bi smel v tvoj kraj odjiti; zakaj pobegniti
bi bilo tebi služavnimu gerdo, pa tudi nehva-
ležno za tebe, ker ti je per njem le dobro bilo.
Pa kakor tvojiga gospodarja poznám, ti brez
potrebe branil ne bo, iti za srečo.“

Ko sim se častivrednîmu gospodu kaplanu zahvalil za dober svêt, ki je prav za prav meni srečo pernesil, sim se taki domu povernil, ter svojîmu gospodarju perpovedal, kako me je sreča najšla. Sperviç se je temu čudil, potêm pa je bil z menoj vred vesel, ter mi je iz serca blago-želel. „Ljubi Blaže! je zadniç djâl: kar dné več te ne mudim na boljši iti, kakor si se name-nil. Mojiga viši hlapca sin lahko za tebe pase, dokler drugiga praviga ovçarja dobim, ino koj jutre že lahko greš. Tukaj le — stopil je k svoji omarci ino po mošnjo segel — tu imaš, kar si te dni zaslužil. Bil si mi zvesti varh, pošten služadnik, le vedno tako ostani tudi v svojîm novim stani, ino Bog ti bo že gotovo na têm sveti srečo dal.“ Solze so me polile, ter sim mu roko poljubil, ino v svojo čumnato šel, se na jutern pot odpravljat. Vendar sim želel vse to, ino de bom v dvéh alj tréh dneh per Tebi, poprêj pisati, za tega del to pismo prej-

meš, de ga svoji milostlivi gosposčini, najnim
dobrotnikam ino novim rejnim starišam, poka-
žeš, ino jim tudi povèš, de vsim prav ponižno
roko kušnem.

Ljuba sestra! skoraj se bova videla —
koljko vesela ura za

Tvojiga brata
Mlinarič Blaže.

LI.

Tobakarjam je ura dotekla.

Velik strah so v Slavini ino postranskih krajih tobakarji delali. — Drugi den po tem, ko so Mlinariča požgali, so prišli trem komandam v roke. Hudo so se branili, kamenje po šoldnirjih lučali, z gorjačami bili; alj šoldnirji strelajo, ino se po vsakim kraji v goro vmikajo. Trije tobakarji so obležali, drugi pa vbéšali; med njimi tudi Rakov Štefan, njih gospodar. Ves tobak komandam ostane.

Tobakarji nimajo kaj živeti, ne za kaj po tobak jiti. V 14 dneh planejo v Kamenski grad, kjer je Rakovčan poprej služil, ino ga oropajo. Cele 2 leti se po tistih krajih klatijo, zdaj grajšino, zdaj kak farof, pa tudi cérkvo okradejo; kdor se jim vstavi, je mertev. Slišati, de Rakovčan blizo, se že vse treslo. Gosposka 25 cekinov obljubi, kdor ga vlovi; pa nihče si ne upa, ne ziniti, ne roke stegniti iz strahú pred njim: alj tudi njemu je ura dotekla.

V Polanah Mlinarja orópajo ino v planino potégnejo. Gosposka jih zasledí, de si v Čreti počivajo, ino naglo lov napové. Dvé komandi ino nad 500 lovcov se vzdigne, ki cel tisti kot ostopijo. Čretenšek je imel predobro vino; napili so se, ino celo jutro prespali, clo straže podremlejo. Kedar dva beriča Rakovčana popadeta, se le po konci planejo; pa vrata so zastavlene ino skoz vse okna napete pukše deržijo. „Tovarši! — zavpije Rakovčan — Bog nas je zapustil. Pomagajte si, jez ne morem pomagati ne sebi, ne vam.“

Rakovčana križam vklénejo, druge tovarše zvežejo; kar drugih ni vbežalo, so mertvi ostali. V 3 mesencih je Štefanu pravda dotekla, de bo obešen. Slavinski gospod fajmošter ga k smerti perpravljajo. Od mladih let življenje preišeta, de mu na tenko pokažejo, kaj ga je na gavge perpravilo.

Sodno jutro se krog Kamnika vse ljudi tere, ki so prišli nja strašno smert gledat. Tudi Blaže pride iz Dramlj, ker je slišal, de ga nesrečen človek se pred smertjo videt želi. Gospod fajmošter njega k jetniku peljajo. Rakovčan ga ni poznal, ino bara, kaj bi rad? „Tebi pridem povedat, Štefan! de so ti Tomaž, moj rajni oče, na smertni posteli odpustili, ino mi naročili, tebi, ako se znideva, to sporočiti, de boš ložej vmerl.“ Rakovčan, to zaslišati, na svoje kolena pade, de železje zaropoče, svoje roke povzdigne, kolikor v železji premore, ino se milo razjoka, rekóč: „Zdaj vidim, de me še Bog ni zaverigel, kér me ti toljko potolažiš. Zaupam, de mi bo Oče nebeški odpustil, ker so mi tvoj oče toljko krivico odpustili. Gotovo jim zdaj Bog povračuje, kar sim jez njim hudiga storil; oni, dobra duša, pa za-me prosijo. Če bom kdaj vreden pridti pred božje obličje, hočem za tebe prositi, naj tebi dober Bog že na tém sveti da, kar jez, k smerti obsojen jetnik, ne premorem.“

V tim časi je ura dotekla; Rakovčana vzdignejo ino k smerti peljajo. Bridko martro v rokav, na vozi sedi, zravno nja gospod fajmošter, ki z njim molijo. Po vsakim kraji versta žoldnirjev z nabitimi pukšami, krog nja brez števila veliko ljudi, ki ga na sodno ledino spremljajo. Lepo poletno, pa grozovitno jutro je bilo, ino sonce žalostno skoz megle sije.

Na sodni trati Rakovčan vstane; smerten steber za njim stoji, ino rabel ga v strani čaka. Ves bled je, kakor smert, ino put se mu poliva. Gospod fajmošter ga obrišejo, ter z roko mignejo, de vse potihne ino posluša. Rahlo, pa vender zastopno Štefan pregovori rekoč: „Moji ljudjé, ki ste prišli dones moje smerti gledat: prej ko jo storim, vam moram povedat, kako sim si tako daleč zajšel. Stariši so me premalo v strahu imeli ino preveliko svojvolje dali. Storil sim, kar sam rad. Videl očeta tobak kaditi, sim se ga tudi jez privadil. Še ne 10 let star, očetu tobak jemal, pa tudi po sejmah fajfe kradel. Moja mati za vse to vedeli, pa me niso prav posvarili. Kakor moj oče sim tudi jez hrovaški tobak

kupoval, ino se že mlad z nesrečnimi tovarši zoznanil. De bi jih nigdar poznal ne bil! — Prišel sim na Kamnik v dobro službo, pol drugo leto sim bil kočjáž. Nesrečna fajfa mi je bila skorej noč ino den v zobéh. Zatosil sim v mervo — ino kakor vsi veste, smo komaj vbranili, de ni ves Kamnik pogorel. Zaperli so me, ino potem iz službe izgnali. Kmetam služiti me je bilo sram, gosposke službe nisim mogel dobiti. Pol leta sim se po Rakovci potikal, ino dobro so mi hotli, de so me v soldašno dali. Pa razvajen, nisim ostal, pervokrat ino drugokrat vtekel, ter so me moja predobra mati skrivali. Tobakarji, ki smo že bili stari znanci, so me zdaj lahko pregovorili, z njimi tobak nosit. — Nisim verjél, kar si zdaj skušam, de so tobakarji ino razbojniki nar bližej sosed; — ino ki vojski vjidejo, lahko na gavge pridejo, kakor jez dones. Naj moja strašna smert mladenčce uči, cesarju voljno služiti, ako njih versta zadene; pa tudi starišam pokaže, kamo otroci pridejo, ki preveliko svojvoljo imajo. Molite sa-me, molite!“ — Rabelski hlapci ga zvežejo ino na stolico postavijo. Kolovrat zaderdrá — „Štefan, velijo gospod fajmošter, Štefan, poglej na sonce!“ ino Rakonvčan vesí. — Ljudém po vsih kostéh pogomezni, kedar vrat pokne. Groza jih je — vsi zamišleni se razjidejo vsak na svoj dom. —

LII.

Človek si sam srečo seje.

Blaže se je v pol petim leti per Hvaletu izučil. Radi so ga imeli kakor lastniga sina. V 20. leti svoje starosti se je na dežele podál, de bi se tišlarije prav izučil. Solze ga polijejo od svojiga dobriga učenika slovo vzeti. Hvale mu roko podá, rekoč: „Preljubi moj Blaže! rad sim te imel, kakor svoje lastno dete; zlata ino srebra ti ne dam za pot; zaslužil ino pervarval si toljko, de ti gredóč

klobuka nastavljat ino prágov pometat potreba ne bo. Nekoljko naukov ti sa popotnico dam, ki sim jih svoje dni sam skusil, kedar sim po deželah hodil.

Pridno delo lastnih rok, rad požegna dober Bog: ljudje velijo, pa ne storijo, kar pravijo. Veliko rokodelov je v našim kraji, pa le malo jih dobro iz-haja. Neki nočejo prav delati, drugi ne znajo. Na deželah se mlad človek izvučí, ino poskusi, kar doma nikolj ne vidi. Ti grěš zdaj svoje sreče sjet, glej de ti lepo priraste.

Po deželah vsako stvar pogléj, zakaj je, ino kako se stori. Kdor drugiga ne vidi, kakor drevje rasti, pa ljudi po dveh hoditi, boljši naj doma korenje sterže; on po sveti hodi, kakor bi se mu senjalo. Sim popotnikov našiga dela veliko poznal, ki so dosti dežél obhodili, pa niso drugiga povedati znali, kakor de na Dunaj turn visi, v Celovci pa na novim terzi lintvurm zija. —

Človeka lahko po hoji, hiše po strehi, ljudi ino kraje po šegah spoznáš. — Najdeš v terzi alj v vesi veliko litužev, bo malo sreče domá: veliko dobrovolcov — malo dobrih gospodarjev. V kraji, kjér kmetov per sončnim iz-hodi na polji ne srečaš, jih najdeš gotovo po sončnim zahodi pozno v noč v kerčmi. Vidiš ljudi pogosto praznovati ino svoje nedelce z sejo posvečvati, le dosti drobša perpravi: veliko beračov bo. — Prideš v mesto, ino najdes, de po terzi trava raste, alj pa gnojnica teče, ne jiši dela; tam so perteni gospodi domá, kterim se močnik po gumbah obeša. — Srečaš v deželi cigane za cestoj, varj se gosposke; ako ji v roke prideš, možno ti bo izpraznila. Kjér nobene postave ni, veljajo same pesti; tam se nikar ne pomudi. — Srečaš veliko bledih, tenkih dekelc po mesti, boš najdel vsako nedelo dosti raja, malo pa prida. Kjér stari delajo, mladi pa tobak kadijo, tam pogosto boben ropoče. Ne sodi po visokih turnih pobožne ljudi, ne po verli noši imenitne gospóde, kakor ne po novim kazavci (cajgarji) dobriga vina; tako se slabo blago prodaja. Poskusi preden verjameš.

So kmeteški ljudje leseni, jih grozi odkriti se ino. roko podati, tam so jasle več vredne, kakor pa šola

Se ti pa preveč sladkajo ino brez mére perklánjajo, varj se njih; radi bi te oslepili.

Prideš v kraje, kjer za cestoj sadunosno drevje raste, ino ti ni treba les odpirati, ne črez prelaze hoditi, kjer te ljudje prijazno pozdravljajo ino se berači za cestoj ne derejo — tam, moj Blaže, je dobro ostati; najdel boš pridne ino pravične ljudi. — Najdeš pa v enim kraji ob nedelah vse polne ošterije, clo ob delavnikih kvartati ino keglati, ne glasi se, ampak prekrižaj ino memo hodi; taki ljudje imajo rajši kvarte, kakor katehizem; je pa tudi več goljufov ino lačnih trebuhov, ko pridnih delavcov.

Kamor prideš, rad poprašaj, ljudi pa nikolj ne obnašaj. Ne pravi, kar znaš, ampak pokaži; daj se pred podučiti, kakor bi druge po sili učil. Hvali, kar je hvale vredniga, pa za vsako reč se ne švaraj; vse te bo rado imelo. Boj se Boga, ino njemu zvesto služi; on bo z teboj. Priden bodi, ino ne plaši se, ako ti hitro po sreči ne pojde; si dones žalosten, boš pa jutre vesel. Piši nam v časi, kje si ino kako ti bo. Ne pozabi nas, tudi mi tebe pozabili ne bomo. Želim še včakati, de bi spet srečno k nam prišel, kér boš ti mene, — kakor sim jez tebe do sdaj učil. Blaže! srečno hodi, angel Gospodov naj te vodi!“ — Blaže je tudi v Hojah slovo vzel. Dolgo ga ni bilo nazáj; ino veliko se je v téh letih premenilo.

Nežica v Hojah izraste; pametna ino poštena devica. Otroci, ki jih je pestvala, so jo radi imeli, ko sestro. Per kuhni, kakor v hiši, per živini, kakor per gospodinstvi ni bilo blizo tako prebrisane hčeri. Imela je svatov imenitnih ino bogatih, pa iz hvaléžnosti svoje dobre gospé zapustiti ni mogla; do smerti bi bila rada njihova dekla.

Pergodilo se je, de na Pristavi, Hojskim gradiči, stari oskerbnik (Berwalter) vmerje. Martin, ki so ga bili z Rakovim Štefanam v soldašno dali, se izsluži ino v Hoje pride. V šolo je hodil, ter se za silo brati ino pisati naučil, preden na vojsko šel. Per soldatih se je tako izberznil, de je v rajtengah ino pismih vse tovarše

prekosil. Gospód kapitan, gospejni brat, ga v službo priporočijo. V grajšini piše, po malim za domačiga previdnika (šafarja) služi; — kar ga za voljo njegove zastopnosti ino zvestobe na Pristavo za oskerbnika dajo. Oženiti se mora, ter si Nežo, pošteno ino zastopno klučarico, izvoli. Hojska gospá mu jo obljubijo, ter njo sami nagovorijo, de ga vzeme. „Hočes biti poštena zakonska žena — so djali — te ravno zdaj sreča iše. Martin ni štimán, pa je pameten — ni bogat, pa priden; si je po sveti kaj skusil, pa se tudi naučil. Bogastva mu ne boš prinesla, pa serce nedolžno, dobro učeno glavo ino pridne, zdrave roke. Vajno poštenje bo vama prvo premoženje, za drugo bom jez skerbela.“

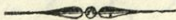
V 3 tednih je bila poroka, pa brez vsiga vriska ino treska. Ženin ino nevesta pred poroko k spovedi ino sv. obhajilu gresta. Grajšinski gospód so starašina, gospá vodila, gospodične, ki jih je Neža pestvala, so družice. Tudi Lojz, mladi kamenski gospód, je v svatih; samo Blažeta, Nežiniga brata, pogrešajo. V Milani na Laškim je delal; predaleč mu je bilo na gostijo, pa lepe robe milanskiga dela pošle nevesti v dar. Hojska gospóda spremijo novo poročena ženina ino nevesto na Pristavo, kjer vse lepo omišleno najdeta, česar jima je bilo potreba. Neža, še po diviško ovenčana, žlahtni gospéj hvaležno roko poljubi, rekoč: Srečna rejenka, ki toljko dobro mamko dobí! — „Srečna pa tudi mati, so djali gospá, ki tako pošteno nevesto izredi! Lep je diviški venec na tvoji glavi, še lepši krona moje skerbi — si Neža ti!“ — Od veselja se razjokate ino objamete.

Martin ino Neža sta na Pristavi veselo živela; sreča je bila per njima domá. Vsak pošten človek se jima je rad oglasil; le Blažeta, Nežiniga brata, dolgo ni bilo. Neki večer pozno v mrak popotnik v Pristavo pride, ter prosi, naj ga ohranijo. Neža, poštena gospodinja, mu reče v hišo, ter mu sira ino kruha pernese. Kedar luč vpihajo, ino Neža popotnika prav v lice pogleda, spozná Blažeta, svojiga brata, ino se ga oklene, rekoč: „Oh, kako dolgo te že nisim videla, preljubi moj Blaže! — Pa

ti si zdaj cel gospód, kakor vidim?“ — „Tudi tvoj so-
sed, reče Blaže. Hvale, moj stari mojster, mi je v
Laško zemljo pisal, naj k njemu pridem. Starost ga sili;
Maliko, svojo edino hčer, mi je ponudil. V tvojim kraju
živeti, ljuba moja sestra! me je is Laškiga prignalo,
naj mi je ravno v Milani neizrečeno dobro bilo. Mislil
sim: Ljubo domá, kdor ga ima; — ino hvala Bogu! v
Dramljah sim svoj dom najdel. V ponedlek 14 dni, če
bode božja volja, boš Maliki vodila, tvoj Martin pa moj
starašina.“ — „Bodi Bogu hvala za vse, pravi Martin,
posebno pa za nauk, ki smo ga v mladih letah imeli. Bolj
so nas stariši ino učiteli naši z naukam oskerbeli, kakor
bi nam bili jezere pozapustili. Zdaj poskušamo, kar smo
svoje dni brali: Kar se v mladosti naučiš, z tém se za
starost oskerbiš.“ — „Pa ni zadosti učena ino prebrisana
glava, reče Blaže; sreča prava hoče tudi pošteno serce
imeti.“ „Sim bil mlad, ino sim se postaral, veli pobo-
žen David, pa nisim videl pošteniga zapušeniga, ne nje-
govih otrok kruha prositi.“ Psalm 26, 25.

Popravilo.

Na stra- ni	Namesto	Se naj bere
195	1847	1831
—	V Lemberzi 31. grudna 1847	V Lemberzi 31. grudna 1831
196	1847	1831
—	Trofin am 31. Dezembar 1847	Trofin am 31. Dezembar 1831
204	St. Marein am 18. Sept. 1847	St. Marein am 18. Sept. 1830
—	V Cirkovci 30. prosenca 1848	V Cerkovci 30. grudna 1831
206	Nussdorf am 12. Nov. 1847	Nussdorf am 12. Nov. 1830
210	Dürnbüchl am 31. Dez. 1847	Dürnbüchl am 31. Dez. 1831
—	V Vehovcah 27. grudna 1847	V Vehovcah 27. grudna 1831
211	Nussdorf am 16. April 1847	Nussdorf am 16. April 1830
218	V Loki 5. kimovca 1847 . .	V Loki 5. kimovca 1832 . .
223	V Kamniki 26. grudna 1847	V Kamniki 26. grudna 1832
243	V Senožiči 1. mal. travna 1847	V Senožiči 1. mal. travna 1834
246	V Hojah 15. vel. travna 1847	V Hojah 15. vel. travna 1834
—	V Senožечи 2. rožnika 1847	V Senožечи 2. rožnika 1834
250	V Senožечи 2. rožnika 1847	V Senožечи 2. rožnika 1834
252	V Senožечи 3. mal. serpana 1847	V Senožечи 3. mal. serpana 1834
255	V Senožечи 4. mal. serpana 1847	V Senožечи 4. mal. serpana 1834
256	V Senožечи 20. vel. serpana 1847	V Senožечи 20. vel. serpana 1834
259	V Senožечи 21. vel. serpana 1847	V Senožечи 21. vel. serpana 1834
261	V Hojah 31. vel. serpana 1847	V Hojah 31. vel. serpana 1834

Popravilo

Ime	Kraj	Leto
V. Hložek 31. vel. srpnja 1831	Ljubljana	1831
V. Hložek 31. vel. srpnja 1831	Ljubljana	1831
V. Hložek 31. vel. srpnja 1831	Ljubljana	1831
V. Hložek 31. vel. srpnja 1831	Ljubljana	1831
V. Hložek 31. vel. srpnja 1831	Ljubljana	1831
V. Hložek 31. vel. srpnja 1831	Ljubljana	1831
V. Hložek 31. vel. srpnja 1831	Ljubljana	1831
V. Hložek 31. vel. srpnja 1831	Ljubljana	1831
V. Hložek 31. vel. srpnja 1831	Ljubljana	1831
V. Hložek 31. vel. srpnja 1831	Ljubljana	1831
V. Hložek 31. vel. srpnja 1831	Ljubljana	1831
V. Hložek 31. vel. srpnja 1831	Ljubljana	1831
V. Hložek 31. vel. srpnja 1831	Ljubljana	1831
V. Hložek 31. vel. srpnja 1831	Ljubljana	1831
V. Hložek 31. vel. srpnja 1831	Ljubljana	1831
V. Hložek 31. vel. srpnja 1831	Ljubljana	1831
V. Hložek 31. vel. srpnja 1831	Ljubljana	1831

Natisnil Jožef Blaznik v Ljubljani.

1. podoba
№ 1

1 1 1 1 c. i u u m r v
c c c o a s s z z. in, um,
vir, noc, vas, mo z, ana.

2

M. t t t h k d l l k k

3

1 1 1 p j g f z z pot gad

c c c o e u s s p b t a h

k t f r g u m n d z z.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 0. 1/2. 1/3. 3/4. 1 1/2.

William
1841

1841 1841 1841 1841
1841 1841 1841 1841
1841 1841 1841 1841

1841 1841 1841 1841
1841 1841 1841 1841

William Joseph Blount & Co.

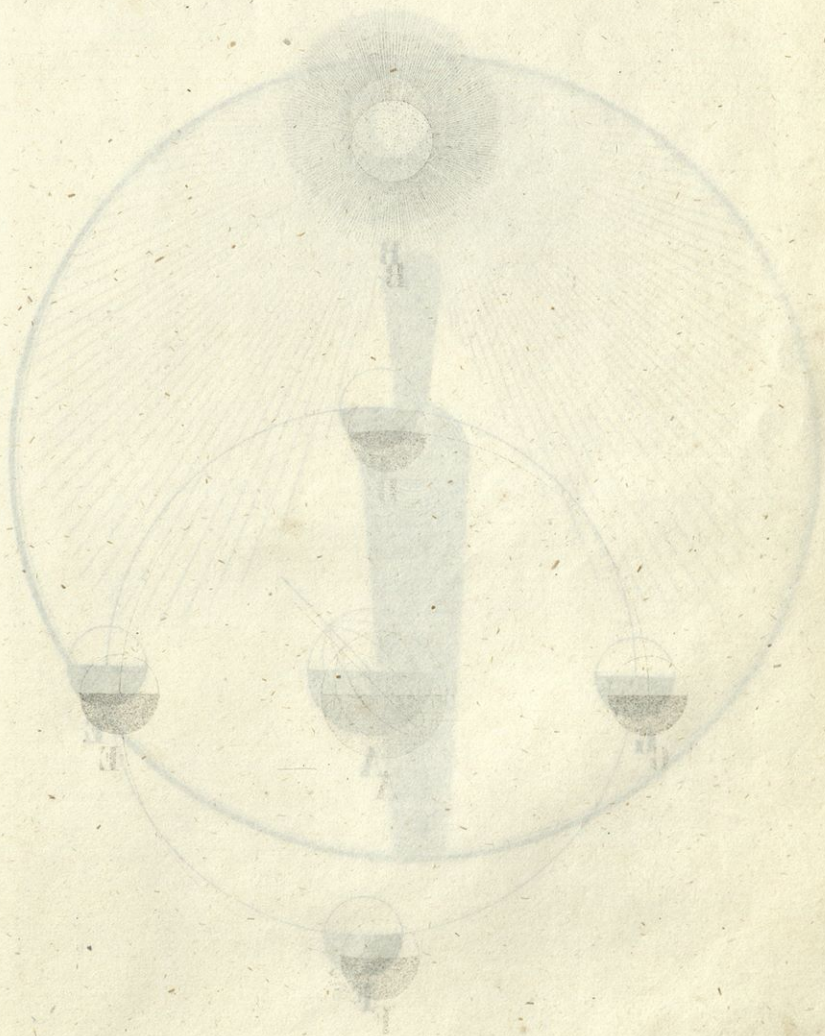
1841 1841 1841 1841
1841 1841 1841 1841

1841 1841 1841 1841
1841 1841 1841 1841

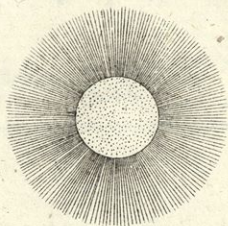
1841 1841 1841 1841
1841 1841 1841 1841

1841 1841 1841 1841
1841 1841 1841 1841

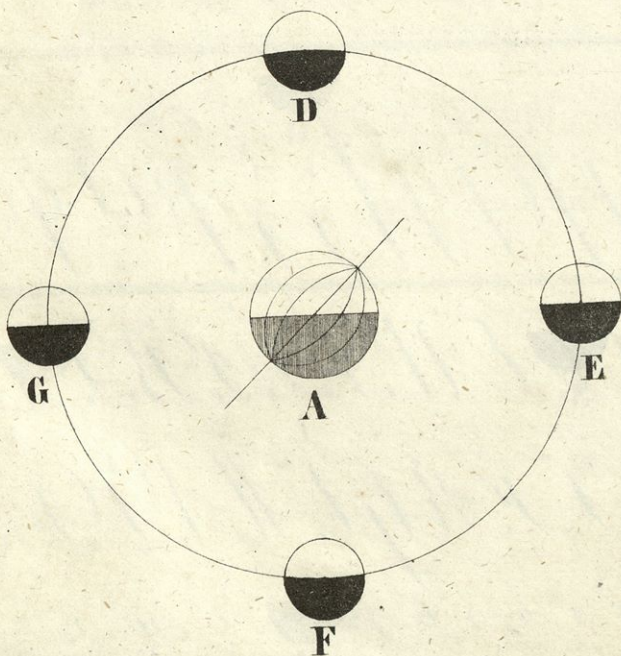
THE
UNIVERSITY OF
CHICAGO
PRESS

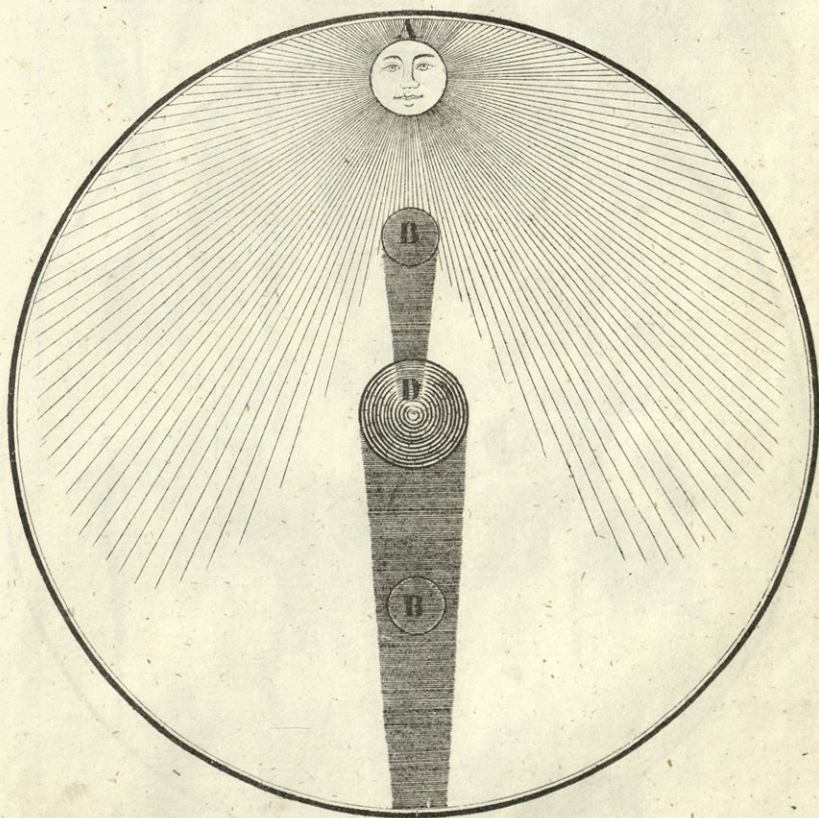
II. podoba.

B

III. podoba.

do ba .

81

81

81

81

3

